ROMAN

ATSIZ

ATSIZ

RUH ADAM

ÖTÜKEN

ROMAN

ATSIZ

ATSIZ

RUH ADAM

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

RUH ADAM

Atsız

YAYIN NU: 838
EDEBÎ ESERLER: 358

1. BASIM: 1972

T. C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
16267

ISBN 978-605-155-100-5

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 80060 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 Faks: (0212) 251 00 12
Ankara irtibat bürosu:
Yüksel Caddesi: 33/5 Kızılay - Ankara
Tel: (0312) 431 96 49
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr
www.facebook.com/otukennesriyat

http://twitter.com/otukennesriyat
Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım
Dizgi - Tertip: Ötüken
İstanbul

1

KAMLANÇU ülkesine bahar gelip de kuşlar ötüşmeye başlayınca, ağaçlarda ve yerlerde çiçekler açınca Yüzbaşı Burkay yine o büyük çam ağacının yanına geldi. Parlak bakışlı, ay yüzlü kızı orada gördü. Yüreğine od düştü. Yeryüzü gözüne karanlık oldu. Ona yaklaşıp şöyle dedi:

«Yüzün aya benziyor.
Kaşın yaya benziyor.
Gözlerin yeşil alası.
Saçların arslan yelesi.
Yürüyüşün turna gibi.
Salınışın suna gibi.
Hangi yerden, kaynaktansın?
Hangi boydan, oymaktansın?»

Parlak bakışlı, ay yüzlü kız bir şey söylemedi. Yalnız gözlerini kaldırarak Burkay'a baktı. Bu bakışla onun kanını

kaynattı. Yüreğini oynattı, içine od düştü. Yeryüzü gözüne karanlık oldu. Kıza şöyle dedi:

«Bakışların ışık mı?
Saçların sarmaşık mı?
Yıldız mısın, güneş mi?
Alev misin, ateş mi?
Neden sessiz bakıyorsun?
Beni niçin yakıyorsun?
Çiçek gibi her bir yanın.
Söyle, nedir adın, sanın?»

Parlak bakışlı, ay yüzlü kız bir şey söylemedi. Gülümseyerek Burkay'a baktı. Bu bakışla onun aklını başından aldı. Yüreğini derde saldı. İçine od düştü. Yeryüzü gözüne karanlık oldu. Kıza şöyle dedi:

«Beni niçin üzüyorsun?
Gözlerini süzüyorsun.
Kirpiklerin paralıyor.
Bakışların yaralıyor.
Rengin sanki çiçekten.
Bilmem hangi çiçekten?
İster darıl, ister kız.
Tek adını söyle kız!»

Parlak bakışlı, ay yüzlü kız gözlerini Burkay'ın gözlerine dikti. Kayalardan dökülen suların, kırlarda esen rüzgârın, ormanda öten kuşların sesinden daha güzel sesiyle şöyle dedi:

«Beşbalık'ta doğdumsa da Karluk kızıyım.
Nice erin yüreğinde saklı sızıyım.
Yüreğine od düştüyse zorlayıp söndür.
Bilen bilir; adım, sanım: Açığma-Kün'dür.
Ölmemeyi istiyorsan yaklaşma bana.
Belâm çoktur, görünmeden dokunur şana...»

Burkay'ın yüreğine od düştü. Yeryüzü gözüne karanlık oldu. İyi yürekli kişi idi. Tanrı'ya ve insanlara karşı suç işlememişti. Tapıncağa gidip Tanrı'ya yalvardı: «Tanrım! Yüreğimdeki odu söndür.» dedi.

Kırk gün büyük çam ağacının yanına gitti. Her gidişte Açığma-Kün'ü orada gördü. Her gidişte içindeki ateş yalazlandı. Her dönüşte tapıncakta Tanrı'ya yalvardı. Her yalvarıştan sonra bir daha çam ağacının yanına gitmemeye karar verdi. Fakat güneşin her yeni doğuşunda kızın hasretine dayanamadı. Verdiği kararı unutup çam ağacının yanına geldi. Kızın yeşil ala gözleriyle büyülenip kendinden geçti.

Kırk birinci gün çam ağacının yanına gelince kızı bulamadı. Gözleri bulandı. Yüreği yandı. İçi sıkıntıyla doldu. Gün batıncaya kadar bekledi. Açığma-Kün gelmeyince onu çam ağacına sordu. Ağaç ah edip ağladı: «Onu ben de bekliyorum. Artık gelip bana yaslanmayacak!» dedi. Yaprakları dökülüp kurudu. Uçan bir akdoğan görüp ona sordu. Akdoğan ah edip ağladı: «Onu ben de bekliyorum. Artık gelip beni koluna almayacak!» dedi. Kanatları çırpmaz olup otlara düştü; öldü. Yeşil otlara sordu. Otlar ah edip ağladılar: «Onu biz de bekliyoruz. Artık gelip bizi çiğnemeyecek!» dediler. Yanıp duman oldular.

Burkay bezginleşip yerine, yurduna döndü. Açığma-Kün'den başka bir şey düşünmez oldu. Tapıncağa gidip

yalvardı, olmadı. Ekşi kımız içip esridi, kâr etmedi. Tatlı şarap içip kendinden geçti, fayda vermedi. Kağan savaş açınca o da katıldı. Ölmek için atına zırhsız bindi. Oklar sağından, solundan uçtu; biri değmedi. Kalkansız, tulgasız vuruştu. Kılıçlar sağından, solundan geçti; biri vurmadı.

Yine yurduna döndü. Açığma-Kün'den başka bir şey düşünmez oldu. Benzi sarardı. Hasta olup yatağa düştü. Burkay'ın iyi yürekli bir evdeşi vardı. Erkeği iyi olsun diye okuyucular, bakıcılar, kamlar, bakşılar getirtti. Hiçbir ilâç, hiçbir dua, hiçbir büyü fayda vermedi. Günden güne eridi, soldu, bitti. Ölecek hale geldi. Bir gece Açığma-Kün'ün adını sayıklayınca kadın işi anladı. Bütün Kamlançu'ya adamlar çıkarttı. Kırk gün aradılar, taradılar. Açığma-Kün bulunmadı. Bir gün ihtiyar, çirkin bir büyücü kadın geldi. «Bunun derdine ancak Kilimbi çare bulabilir. O, şeytanların akıllısıdır!». dedi. Burkay'ı Şeytan Kilimbi'ye götürdü. Burkay ona yüreğini açtı. Sevdiği kızı anlattı. «Bana onu verirsen senin ordunda çeri olurum.» dedi. Kilimbi başını salladı: «Yüreğin büyük derde girmiş. Kurtulmak zor. Buna çareyi bulsa bulsa Şeytanlar Başı Madar bulur.» dedi. Şeytanlar Başı Madar'a gittiler. Burkay ona yüreğini açtı. Sevdiği kızı anlattı. «Bana onu verirsen senin ordunda çeri olurum.» dedi. Madar, başını salladı. «Gönlünü büyük belâya sokmuşsun!» dedi. Burkay'ın içi yandı. Gözü dumanlandı. «Hiçbir çare yok mu?» diye sordu. Madar, başını salladı. Ellerini açtı: «Var!» dedi. «Eğer evdeşini götürüp Ejderler Kağanı Naranta'ya kurban adarsan Açığma-Kün'ü kaybettiğin yerde bulursun.»

Burkay hiçbir şey düşünmeden kabul etti. Gözünü sevda bürümüş, kanına çılgınlık yürümüştü. Evdeşini Naranta'ya adak verdi. Naranta, onu öldürüp yedi. Kadın ölürken ellerini

göğe kaldırıp beddua etti: «Burkay! İyiliğe kemlik ettin. Tanrı seni bedbaht etsin. Kıyamete kadar, dünyaya her gelişinde ruhun ızdırap içinde çalkansın!» dedi. Tanrı bu dileği kabul etti.

Burkay, Şeytan Madar'ın dediklerini yaptıktan sonra çam ağacının olduğu yere gitti. Kız gitti diye yaprakları dökülüp kuruyan çam yine yeşermişti, Açığma-Kün onun gövdesine yaslanarak duruyordu. Burkay yaklaşıp şöyle dedi:

«Nerde kaldın ay bakışlı?
Neden gittin inci dişli?
Senin için hasta düştüm.
Eller gezip dağlar aştım.
Artık bana varmaz mısın?
Derdime em vermez misin?
Gel, benim ol çiçek yüzlüm!
İpek saçlım, ışık gözlüm!»

Açığma-Kün bir şey demedi. Büyülü gözlerle Burkay'a bakarak gülümsedi. Burkay'ın aklı başından gitti. Az kaldı kımız gibi eriyip akacaktı. Kıza yaklaşarak sıkı sıkı tuttu. Çiçek kokan yüzünü öptü. Onu evine getirip eş edindi. Fakat bununla derdi bitmedi. Açığma-Kün'ü her gün biraz daha çok sevdi. Öpmekle doymadı. Sevmekle kanmadı. Uçan kuştan kıskandı. Esintiden yüksündü. «Sen insan değilsin. Peri Kan Katun'sun.» dedi. Sevgisi durulmadı. Arzusu kırılmadı. Öpmekle kanmaz oldu. Sevgisi dinmez oldu. «Sen Peri Kan Katun değilsin. Tanrı Katun'sun.» dedi. Bir gün ihtiyar, çirkin büyücü kadın yine geldi. «Bunun derdine ancak Madar çare bulabilir.» dedi. Birlikte Madar'a gittiler. Madar güldü. «Sen

Nızvanı cehennemine düşmüşsün. Eğer o da sana bir defa seni seviyorum derse bundan kurtulursun.» dedi.

Burkay yurduna döndü. Açığma-Kün'e «Beni seviyor musun?» diye sordu. Kadın, saçlarıyla onu sararak ne soracağını unutturdu. Bir ay geçti. Burkay «Beni seviyor musun?» diye yine sordu. Kadın, kollarıyla onu sıkarak ne soracağını unutturdu. Bir ay daha geçti. Burkay «Beni seviyor musun?» diye yine sordu. Kadın onu öperek ne soracağını unutturdu.

Böylece aylar geçti. Yıllar geçti. Burkay sevgiden çılgına döndü. Izdırap ızdırap üstüne, keder keder üstüne çekti. Hekimler geldi, ilâç bulamadı. Bakşılar geldi; çare edemedi. «Seni ancak ölüm kurtarır. Açığma-Kün, Tanrı'nın sana bir cezasıdır.» dediler. Burkay büyük ızdıraplar içinde öldü. Ölürken yine «Beni seviyor musun?» diye sordu. Kadın onu saçlarıyla sardı, kollarıyla sıktı, öptü. Fakat bir şey demedi. Burkay'ın öldüğünü görünce gözleri yaşardı. İnci gibi yaşlar aktı. «Izdırap çekiyorum!» diye inledi. Fakat «Ben de seni seviyorum.» demedi.

Burkay ölmekle ızdıraptan kurtulmuş olmadı. Her yıl bahar olup çiçekler açtıkça, Açığma-Kün'ü görüp sevdiği çam ağacının yanında ruhu dolaşıyor, «Izdırap çekiyorum. Sen de beni seviyor musun?» diye inliyor. O günden bugüne kadar bin yıl geçtiği halde Burkay her bahar orada ağlıyor. Yanında duran Açığma-Kün «Sus, sus, ben de ızdırap çekiyorum.» diye yanıp yakılıyor. Fakat «Ben de. seni seviyorum.» demiyor ve yıllar böylece akıp geçiyor...

*

* *

Yazı masasının önünde oturarak bu masalı okuyan kadın gözlerini kaldırdı. Büyük odada muttarid adımlarla gezerek Uygur masalını dinleyen erkeğe sordu:

- Nasıl buldun? Beğendin mi?

Bol ışıkla aydınlanan odada bütün duvar kitap raflarıyla doluydu. Küçük bir masanın üzerindeki saat, vaktin gece yarısına yaklaştığını gösteriyor, saatin yanında keskin bir içkiyle dolu sürahi, bir de kadeh bulunuyordu. Erkek, doldurduğu kadehi içtikten sonra istihfaf edici bir yüzle:

- Masal, diye cevap verdi.

Biraz kırılmış gibi olan, fakat hiçbir şey belli etmeyen kadın tekrar sordu:

- Evet, masal... Dokuzuncu Asırda, en geç Onuncu Asır başında yazılmış bir masal... Fakat sen bunda edebî bir taraf, bediî bir unsur bulmuyor musun?

Erkek bu sefer istihfafı istihzaya çevirdi:

- Edebî taraf, bediî unsur gibi yüksek kıymetlere akıl erdiremem. Bir değeri varsa anlat da öğrenelim...

- O halde tercüme hakkındaki fikrini söyle...

Erkek, yürümekte olduğu odada sert bir hareketle durdu:

- Tercüme mi? dedi. Bunun Uygur masalı olduğunu söylemiştin. Uygurca dediğin dil Türkçe değil mi?

Kadın zoraki bir sükûnetle cevap verdi:

- Uygurca şüphesiz Türkçedir. Fakat bugün konuştuğumuz Türkçeye benzemez. Sana okuduğum masal Uygurca metnin bugünkü Türkçeye tercümesidir. Tercümeyi başarıp başaramadığım hakkında fikrini öğrenmek istemiştim de...

Erkek, bir kadeh daha içtikten sonra ciddî mi, alay mı olduğu anlaşılmayan bir eda ile:

- Fena değil, dedi. Fakat hiçbir tercüme, aslındaki güzelliği muhafaza edemez. Eğer aslında bir güzellik varsa...

Ve kadının cevap vermesinden önce davranarak ilâve etti:

- Benim bu gibi meseleler üzerinde fikir yürütmem şüphesiz haddimi bilmemek oluyor. Çünkü romanların ne zaman değerli sayılacağı hakkında en iptidaî bilgiye bile malik değilim...

Kadın ağır ve ciddî bir tavırla onun sözünü kesti:

- Roman değil. Masal...

Beriki çok acı bir gülümseyişle cevap verdi:

- Öyle mi? Romanla masalı aynı şey sandığım için özür dilerim. Demek ki aralarında mühim farklar varmış...

Kadının yüzüne dikkatle bakarak bir kadeh daha içti:

- Fakat ne çıkar? Ben kayısı ile zerdaliyi de birbirine karıştırırım. Benim bu büyük hatam yüzünden insanlığa zarar erişmedikten sonra...

Kadın biraz daha ciddileşti:

- Senin için değeri olmayan bu masalların da erbabı yanında ehemmiyeti vardır. Sen kayısı ile zerdaliyi birbirine karıştırırsın ama manav karıştırmaz.

- Şu halde manav da benden üstün bir şahsiyetmiş demek...

Bunu söyleyerek bir kadeh daha doldurdu. Kadına doğru uzatarak gayet ciddî bir tavırla:

- Benden üstün ve zekî olan manavların şerefine! dedi ve bir dikişte bitirdiği kadehi oldukça sert bir vuruşla masaya koyarak odadaki gezinmesine devam etti. Bir müddet birbirlerine hiç bakmadılar. Sonra erkek, masanın önünde durarak:

- Rica ederim, bana bu masalın değeri hakkında birkaç söz söyler misin? dedi.

Kadın hiçbir kırgınlık eseri göstermedi:

- Bir kere bu masal hemen hemen tam olarak ele geçmiş bir Uygur metnidir. Yalnız başından bir iki satır eksik. Sonra dil bakımından Uygurcanın yabancı tesirlere maruz kalmamış bir örneğidir. Mühim bir hususiyeti de hem budizm, hem maniheizm, hem de şamanizmin izlerini aynı zamanda taşımasıdır. Bir de mazhariyeti var: Bir Türk tarafından bulunan ilk Uygurca parçadır.

Erkek kayıtsızlıkla sordu:

- Bundan öncekiler kimin tarafından bulunmuştu?

- Bilhassa Almanlar tarafından... Fakat onların bulup neşrettikleri parçalar sırf dinî mahiyette idi. Bunda da dinî izler bulunmasına rağmen görüyorsun ki, daha ziyade lâdinî mahiyettedir ve ahlâkî bir gaye ile yazılmıştır.

- Ne gibi?

- Eserin tezi fenalığın ceza görmesi üzerine oturtulmuştur. Bundan başka...

Erkek onun sözünü kesti:

- Evet ama ahlâkî bir ders vermek için bir de aşk efsanesi uydurmuştur. Bu kadar olmayacak bir aşkı masala temel yapmak bana pek iptidaî bir düşünce gibi geliyor. Hem de bir adamın kıyamet kopuncaya kadar ızdırap çekmesi... Öldükten sonra da ızdırap çekmesi... Bunlar ne şahane yalanlar... Hele o kadın... O ışık bakışlı kadın... Neydi onun adı?

- Açığma-Kün.

- Evet, Açığma-Kün... O ne biçim kadın öyle? Gerçekte böyle bir kadının, bu derece kudretli bir kadının bulunmasına imkân var mı? Bu kadar uydurma bir araya gelince onu çöp tenekesine atmak icab ederken siz tutuyor, edebî değerinden bahsederek göklere çıkarıyorsunuz. İnsanların beynini safsatalarla doldurmak bence yanlış bir harekettir...

Çok sert bir tavırla söylenen bu sözlere kadın yine kızmadı. Aynı sakin haliyle cevap verdi:

- Edebiyat, hakikatların hayalle süslenmesidir. Bütün masallar ve destanlar gibi bunun da eski bir hakikatı saklamış olması muhtemeldir...

Erkek bu sefer hakikaten ilgilendi:

- Sahi mi söylüyorsun? Bu uydurmanın neresinde bir hakikat gizli acaba?

Kadın gülümsedi:

- Masal en geç Onuncu Asır başlarında yazıldığına ve anlattığı vakadan beri bin yıl geçtiğini bildirdiğine göre çok eski zamana ait bir aşk hikâyesini bize kadar getiriyor demektir. Yazıldığı tarihten önceki bin yılı hakikat diye kabul edersek, aşağı yukarı milât yıllarında cereyan etmiş bir hâdisenin edebiyatla mübalagalanmış şekli karşısındayız.

- Bu kadar mübalağanın arasındaki hakikat kırıntılarını hangi teleskopla görüp keşfedeceğiz?

- Teleskopa ihtiyacımız yok. Yalnız akıl ve ilim adesesiyle bakacağız... Masalın ihtiva ettiği şamanizm unsurları da, Onuncu Asırdan önceki bir zamana ait olduğunu ispat eder. Çünkü Onuncu Asır Uygurları arasında artık şamanizm yaşamıyordu. Masal kahramanının yüzbaşı olması da çok eski bir devrin, belki Hunlar çağının izlerini saklıyor. Ağızdan ağıza naklolunurken çok değiştiği muhakkak olan ve budist Uygurlar arasında kitaba geçirildiği zaman budizm karakteri verilen masalda, her şeye rağmen, şamanizmin ve çok eski devirlerin hâtıraları, kırıntıları kalmıştır ki, bunlar sayesinde ait olduğu devri anlamak, biraz hata ile, kabil oluyor,

Erkek bir kadeh daha içti. Alaycı bir tavırla kadına baktı:

- Fakat bütün bu sözlerden ben bir netice çıkaramıyorum. Bir manavın kabiliyetine malik olsaydım şüphesiz mühim

hakikatları anlayacak, bedîî unsurları bulacak ve belki de edebî hülyalara dalarak birkaç dakika huzur içinde yaşayacaktım. Şu zavallı talihsiz Yüzbaşı Burkay beni ilgilendirmedi desem yalan olur. Yalnız, bir subay için büyük askerî ve vatanî fikirler dururken güzel bir kıza bu kadar yakınlık duyup mahvolmayı kabul edemiyorum. Çok rica ederim, bu masaldaki hakikat ne ise, yahut ne olabilirse, bana kendi anladığın kadar ve benim anlayacağım basit bir dille izah et de kafamdaki düğümler çözülsün.

Kadın hâlâ sakindi. Odada muttarid adımlarla gezen ve kendisine bakmayan erkeği gözleriyle takip ederek anlattı:

- Hakikat şu olabilir: Bugünden belki iki bin yıl önce, o zamanki Türk devletinin ordusunda tanınmış bir subay büyük bir suç ve yahut büyük bir günah işledi. Bu günahı işlemesindeki âmil çok güzel bir kadındı. Bu subay, suçunun veya günahının cezasını çok pahalı bir şekilde, büyük maddî veya manevî ızdıraplarla ödedi. Fakat bu öyle bir vaka idi ki halk bunu asırlarca unutamadı. Subayın çektiği cezayı umumî vicdan kâfi görmediği için onun ruhunun da ızdırap içinde kıvranmasını ve dünyaya her gelişinde aynı cezanın tekerrürünü arzu etti. Ceza pek şiddetli olduğuna ve masal iki bin yıl öncesini anlattığına göre bu vaka Mete zamanında geçmiş olabilir. Senin sevgili Mete'n zamanında...

Mete'nin adı geçince erkeğin gözleri parladı:

- Bu iğrenç asırda yaşamaktansa Mete zamanında dünyaya gelmiş olmayı tercih ederdim.

Kadın, onun bu safiyane arzusu üzerine şakaya başladı:

- Kim bilir? Belki O zamanda da yaşamışsındır. Bu masalda nasıl Mete devrinin izleri, unsurları varsa sende de o zamana ait çok şeylerin bulunduğu muhakkak... Şu farkla ki masalda o zamana ait şeyler kırıntı şeklinde bulunduğu halde

sende Yirminci Asır kırıntı olarak yaşıyor. Denilebilir ki sen Mete ordusunun hiç ihtiyarlamadan bugüne erişmiş bir subayısın. Tenasüh akîdesinin lehinde delil arayanlar seni görmelidir. Hoş zaten o nazariye de pek ceffelkalem reddolunacak bir fikir değil ya…

Erkek gülümsedi: İçkiyle kızarmış yüzünde şimdi bir çocuk safiyeti vardı. Kadehini doldurarak:

- Tenasüh uydurmasını da bir yana bırakalım, dedi.

Sonra sert bir hareketle esas vaziyeti aldı. Sol eli, askerî talimnamenin tarifine tıpatıp uygun bir şekilde pantalonuna yapışmış olduğu halde kadeh tutan sağ elini kaldırdı:

- Büyük asker Mete'nin ölmez hâtırası şerefine! dedi.

Kadın gülümseyerek nazikâne başını eğdi:

- Afiyet olsun! diye karşılık verdi.

Son kadeh içilmişti. Odada uzun bir sessizlik oldu...

2

KIZ LİSESİNİN müdürü zile basarak hademenin gelmesini beklerken bir yandan da önündeki kâğıdı dikkatle okuyordu. Hademeye başmuavin hanımı çağırmasını emrettikten sonra tekrar kâğıda daldı. Boyalı, şişman, çok geçkin bir kadındı. Bu yaşa gelmiş olduğu halde evlenememenin verdiği ızdırap ve yüzlerce genç, güzel, neşeli kızın ortasında bulunarak onların yarın evleneceklerini düşünmekten doğan gizli bir kıskançlığın azabı çehresinde okunuyordu. Odaya giren başmuavin hanıma yer gösterdi:

- Buyrun Faika Hanım.

Faika Hanım da kendisi gibi evde kalmış ve yıpranmış kızlardan biri olduğu için müdür onu, kaynağını anlayamadığı duygularla severdi. Endişeli bir yüzle bakarak:

- Nihayet korktuğum başıma geldi, dedi ve başmuavinin gözlerindeki şüpheyi dağıtmak için anlattı:

- Edebiyat Öğretmeni Ayşe Pusat tekrar geliyor. Bu kadının buraya gönderilmemesi için o kadar uğraştım, olmadı.

Galiba bakanlıkta kendisini tutan birisi var.

- Zannetmem efendim. Belki derslerindeki başarısından dolayı tekrar buraya tayin etmişlerdir.

Müdür asabileşti:

- Canım efendim, başarısından bize ne? Talebeyi zehirleyecek kabiliyette olduktan sonra... Taşıdığı soyadının menfi tesiri kâfi değil mi?

Başmuavin, eskiden Ayşe Pusat'ı tanıyordu. Onun hiç de fena bir kadın olmadığını, başına sırf kocası yüzünden birtakım işlerin geldiğini biliyordu. Fakat onun hatırı için de müdürle çekişmeye lüzum görmediğinden susmayı tercih etti. Müdür ise Ayşe Pusat'ı ömründe görmemişti. Liseye müdür olarak geldiği zaman Ayşe Pusat oradan alınmış bulunuyordu. Fakat bütün gazetelerin aylarca bu soyadı aleyhine yazılar yazmış olması dolayısıyla ondan nefret ediyordu. Üstelik bu kadının lisede müdür otoritesini sıfıra indirdiği, kendisini talebeye çok sevdirdiği ve böylece istediği telkinleri yaptığı da söyleniyordu. Müdür bu telkinlerin ne olduğunu açık olarak bilmiyordu ama zararlı şeyler olduğunda hiç şüphesi yoktu. Nihayet millî ve vatanî duyguları bile Ayşe Pusat'ın aleyhinde bulunmasına kâfi sebeplerdi. Ciddî bir tavırla başmuavine direktif vermeye başladı:

- Faika Hanım! Ayşe Pusat buradan üç yıl önce gitmişti, değil mi? Demek ki o zaman küçük olan öğrencileri şimdi büyüdüler. Üç senede onu unutmuş olacaklarını sanmıyorum. Liseye geldiği gün talebenin bir sevgi nümayişi yaparak idare otoritesini alt üst etmelerine müsaade edemem. Bunlar nihayet çocuktur. İyiyi, kötüyü ayırt edemezler. Geldiği gün Ayşe Pusat'ı bütün sınıflara siz götürüp takdim ediniz ve bu takdimi, çok rica ederim, gayet sert bir tavırla yapınız. Ne talebe, ne de, neydi onun adı, Ayşe Pusat şımarıp lâubaliliğe

kalkmasınlar. Sonraaaaa... Evet, sonra öğretmen arkadaşlara da çıtlatınız. Bu kadının pek güvenilir bir mahlûk olmadığını bilsinler. Onunla fazla temas etmesinler.

Başmuavin burada itiraz etti:

- Aman müdür hanım, ben bunu nasıl söylerim? Belki içlerinde onun ahbapları, arkadaşları vardır. Bunu ne sıfatla söylüyorsun derler. Bunu sizin çıtlatmanız daha doğru olur. Hem öğretmen arkadaşlar size karşı da gelemezler.

- Peki, peki... Bunu bana bırakın ve siz yalnız sınıf mümessillerine bunu uygun bir dille anlatın ve Ayşe Pusat geldikten sonra teneffüslerde sıkı bir kontrol temin edin. Bilhassa onun nöbet tutacağı günlerde talebe ile hususî şekilde münasebet kurmasının önüne geçin.

- Baş üstüne efendim.

*

* *

Aynı gün Edebiyat Öğretmeni Ayşe Pusat, üç yıl önce zorla çekilip atıldığı lisesine yeniden dönmek üzere yola çıkıyordu. Bu dönüş onun duygulu ve romantik muhayyelesi için pek mühim bir hâdiseydi. Vaktiyle kendisinin de içinde talebe olarak bulunduğu bu lise bütün genç kızlık hatıralarıyla dolup taşan, yarı mukaddes bir yer gibiydi. Edebiyat Fakültesini bitirdikten sonra bir yıl bir ortaokulda stajyerlik yapmış, sonra buraya tayin edilerek bütün aşkı ve şevki, bütün enerjisi ve iyi niyetiyle işe sarılmıştı. İyi çalışıyor, talebe yetiştirmekte çok başarılı oluyordu. Öğrencilerini çok seviyor, onlar tarafından çok seviliyordu. Lâubaliliğe kaçmadan, ciddiyeti bırakmadan kurabildiği samimiyet verimli neticeler sağlıyordu. Fazla sıkmadan çalıştırmak, dersi

çok güzel anlatarak talebeye merakla dinletmek, çok iyi muamele ederek kendisini saydırmak Ayşe Pusat gibi pek nadir hocaların mazhariyetlerindendi. Her işte itidalle hareket ederdi. Kızlarının hususî durumlarını da öğrenir, soru sorar ve not verirken bunları hesaba katardı. Evindeki elverişsiz şartlar yüzünden dersini iyi hazırlayamamış bir talebeyi, birçok başka öğretmenler gibi sıkmaz, ona elverişli şartlar bulmaya çabalardı.

Lisedeki bütün kadın öğretmenler arasında sade giyinen, boyanmayan biricik kadın kendisiydi. Evliydi ve Tosun adında küçük, sevimli, gürbüz bir oğlu vardı. Ömrünün büyük kısmı eviyle lise arasında geçer, evini beceriklilikle idare ettiği gibi okulda da gerek arkadaşlarıyla, gerek talebeleriyle iyi anlaşır, iyi çalışırdı. Enerjik ve sağlam bir kadındı. Gür ve kara saçları omuzlarına dökülür, gözleri gülümseyerek bakar, düzgün konuşmasıyla derhal iyi bir intiba bırakırdı. Hayatından, vazifesinden memnundu. Şimdiye kadar bir tek dersini ihmal etmemişti.

Eğer bir büyük aksilik, müthiş bir talihsizlik, hatta felâket de diyebileceğimiz bir hâdise olmasaydı bu bahtiyar ve sakin hayat sarsıntısız devam edecek, bu kadar maddî ve manevî kayıplarla dolan üç yılı ziyan olmayacaktı. Ayşe Pusat kin tutmaz, kendisine yapılan fenalıkları çabuk affeder, unuturdu. Fakat kocasına yapılan muameleyi bir türlü unutamıyor, onun yıkılan büyük ümitleriyle birlikte kendi saadetinin de temelinden sarsıldığına inanarak buna sebep olan muhteris insanları bağışlayamıyordu.

Ziyan olmuş üç yıl... Fakat o da her insan gibi bir teselli bulmakta gecikmiyordu. İnsanları daha iyi tanımak fırsatını kendisine bu üç yıl vermişti. Hayatın akışında hiçbir ehemmiyeti olmaması gereken bir kanaat ve fikir meselesini

dallandırıp budaklandırarak bütün memlekete şâmil bir konu haline getirenler, şahsî kin ve garezleriyle hareket edenler, kocasının istikbalini yıkmaya çalışmışlar, fakat hakikatta kendi saadetini yıkmışlardı. İnsanlardan iğrenerek her şeyi gülünç, herkesi hakir görmeye başlayan bir erkekle yaşamak hiç de kolay değildi. Bundan başka etrafın ürkek ve şüpheli gözlerle mütemadiyen kendisini süzmesi de hoş olmuyordu. Kocası iki yıl hapiste yatıp çıkmış, fakat işin mahiyeti birçokları tarafından anlaşılmamıştı. Hapse kaatiller, hırsızlarla beraber fikir ve kanaat sahipleri de giriyor, fakat yığın bu-iki zümreyi birbirinden ayıramıyor yahut ayırmaya lüzum görmüyordu. Gazetelerin yalan yanlış neşriyatı da daima aleyhte olmuş, böylelikle Pusat adı âdeta bir numaralı halk düşmanı mahiyetini almıştı.

Gerçi işin içyüzünü bilenler, gelip dostluk gösterenler de bulunmuyor değildi. Fakat bunlar o kadar azdı ki bu azlıkla o çokluğu doğru yola getirmenin imkânı yoktu.

Ayşe Pusat dindardı. İlâhî bir adalete daima inanmıştı. Dindar olmamakla beraber, eskiden kendi dinî duygularına saygı gösteren kocası şimdi buna da aldırış etmiyor, bu da Ayşe'yi ayrıca kırıyordu. Her ne kadar kocası açıktan açığa hiçbir şey söylemiyorsa da bu konular görüşülürken yüzünde beliren çizgilerde yahut bakışlarında, Ayşe bir istihfaf sezer gibi oluyordu. Şimdi kocasının inandığı, saygı gösterdiği tek hakikat ölümdü. O eskiden de ölüme saygı gösterir, vazife uğrunda, fikir uğrunda ölmekte eşsiz bir güzellik ve büyüklük bulurdu. Artık bunun etrafında hiçbir münakaşa kabul etmemekle beraber ölümü âdeta özler gibi bir hali vardı. Kahramanca ölmüş olanlar hakkındaki yazıları tekrar tekrar okuduğu Ayşe'nin gözünden kaçmıyordu. Çok maddî

gözükmesine rağmen mistik bir ruh haleti içinde, bir ölüm dâüssılası ortasında yaşıyor, yaşıyor değil, sönüyordu.

Ayşe Pusat, kocasını daima aşırı bulmuştu. Evlenirken onun bu aşırılığı hoşuna gitmiş olmakla beraber zamanla bunun biraz durulmasını beklemiş, fakat ümidi boşa çıkmıştı. Bu adamda gizli kaynaklardan gelen bir ateş vardı ki onu daima aşırılığa, tehlikeye, kendini harcamaya sürüklüyordu. Muayyen kanaatlarının dışındaki bütün meselelerde bir çocuk kadar saf ve bilgisiz olan, çabuk aldatılan kocası, herkese ve her şeye inanan kocası şimdi müthiş bir münkirdi. Artık onu aldatmaya imkân yoktu. Fakat bunun yavaş yavaş hayatla ilgi kesmek gibi bir şey olduğunu gören Ayşe Pusat derin derin üzülüyor, hayatla ve her şeyle ilgisini kesen kocasının kendisini de unuttuğunu zannediyor, bu zan, zamanla bir iman haline geliyordu. Onu hayata bağlamak için yaptığı uğraşmalar boştu. Bununla beraber kocasının henüz kesin karar verememiş olduğunu, içinde korkunç bir mücadele cereyan ettiğini biliyor, yaman bir sezgi ile bu derunî mücadelenin neticesinden ürküyordu. Bütün hayatınca geri dönmek ve pişman olmak nedir bilmeyen bir adamın ruhundaki kavganın sonundan cidden korkulurdu. Kocası kendisine o kadar büyük bir düşmanlık ve kin çekmişti ki bu kinin sınırları genişlemiş, Ayşe Pusat'a kadar uzanmıştı. Bu yüzden huzur ve zevk içinde vazifesini yaptığı liseden çıkarılmış, bakanlık emrine alınmış, hatta sorguya çekilerek kocasının aleyhinde ifade vermeye zorlanmıştı.

Bütün bu zorluklara büyük bir metanetle göğüs germiş, maddî sıkıntıları sabırla karşılamış, hakkını aramak için kanunî yollara başvurmuş, fakat hakkını alamamıştı. Küçük Tosun'un mahrumiyetleri çok acı gelmekle beraber Allah'a bel bağlayarak bunu da atlatmış, nihayet kocasının

mahkûmiyeti tamamlandıktan epey sonra tekrar eski vazifesine alınmıştı.

Üç yıllık ayrılıktan sonra hazin bir sevinçle görevine dönerken iyi karşılanmayacağını biliyordu. Heyecanlıydı. Fakat gönlü Tanrı'ya karşı minnetlerle doluydu. Trenden indikten sonra saatine baktı. Teneffüs zamanıydı. Çocuklar bahçede iken onların gözü önünde okula girmek istemedi. Şimdi büyümüş, birer genç kız olmuş olan üç yıl önceki talebelerine karşı garip bir çekingenlik duyuyordu. Kocasının mahkûm olup kendisinin küçük çocuğu ile parasız ve çaresiz kaldığı günlerde onu aramayan, aramak ve yardım etmek şöyle dursun, gördükleri zaman görmemezliğe gelen iyi gün dostları gibi belki bu genç kızlar da başlarını çevirirler, hatta... hatta... bir vatan haininin eşine belki imâlı sözler de söyleyebilirlerdi. Yahut belki de böyle yapmazlar, liseden çıkarıldığı gün ağlaştıkları gibi şimdi de sevinçle bağrışırlar, yanına gelirler, kendisini ve okul idaresini güç duruma sokarlardı. Ayşe bunların hiçbirini istemiyordu. İstasyonun bekleme odasında biraz oyalanmayı doğru buldu.

Sonbaharın güzel, hüzünlü, serin bir günüydü. Havada bulutlar koşuşuyor, rüzgâr okşayarak esiyor, güneş arasıra ortaya çıkıyordu. Bekleme odasının açık kapısından giren rüzgâr Ayşe'ye üç yıl önceki bir günü hatırlatıyor, yüzünde kindar ve istihfaf edici bir tebessüm olduğu halde süngülülerin arasında yürüyen elleri kelepçeli kocasını tekrar görür gibi oluyordu. Tedâîler kendisini buraya getirince birdenbire toparlandı. Bunun sonu belki gözyaşlarına varabilir diye düşündü. Korkulu bir rüya gören, fakat bunun rüya olduğunu bilen insanların silkinişi ile fena hatıraları attı. Gökte uçuşan bulutlara bakarak istasyondan çıktı. Ağır adımlarla lisenin yolunu tuttu.

Bahçe kapısından içeri girerken heyecanlıydı. Meçhuller bize daima heyecan verir. Nasıl karşılanacağı meçhul olduğu için o da heyecan duyuyor, güç anlarda her zaman yaptığı gibi kendisine zorla metanet telkin ediyor, bunda da muvaffak oluyordu. İdarenin iyi karşılamayacağını biliyor, bundan o kadar üzülmüyordu. Asıl mesele talebenin takınacağı durumda idi. Hayatlarının henüz baharında olan, dünyanın ve hayatın çirkefiyle temas etmemiş bulunan kızların da gönüllerinde vefadan iz kalmamış olması herhalde insanı üzecek bir şeydi. Yaşlı insanlar hayatın kötülüklerini göre göre kötüleşiyorlar; gönül saflığını, insan duygusunun bütün iyi taraflarını kaybediyorlardı. Bu belki normaldi ama yürekleri yalnız iyilikle çarpan, dünyada yalnız iyi şeyler bulunduğunu sanan genç kızların da kötü duygulara kapılmış olması korkunçtu.

Kapıcı üç yıl önceki kapıcıydı. Önüne bakarak hızlı adımlarla yürümek isteyen Ayşe'ye doğru ilerledi. Safiyetle gülerek selâmladı ve samimî bir sesle:

- Hoş geldiniz Ayşe Hanım, dedi.

Ayşe birdenbire durdu. Bu basit, zavallı köylünün şu nezaketi onu âdeta ürpertmişti. Ummadık yerden gelen iyilik ve nezaket insanları daha çok sarar ve sarsar. Ayşe de aynı duygu ile sarsıldı. Kara gözleri parladı. İki damla yaşı büyük bir cehitle gözlerine içirerek elini uzattı:

- Hoş bulduk Hüseyin. Nasılsın?

Kapıcı, Ayşe'nin elini saygı ile sıktı:

- Duacıyım efendim.

Sonra başını eğerek ilâve etti:

- Çok üzülmüştüm ama elimden ne gelirdi ki? Duadan gayrı...

Ayşe hemen sözü değiştirdi:

- Derse girileli çok oldu mu?

- Hemen şimdi girdiler efendim.

Ayşe bu iyi yürekli adama iyi bir şeyler söylemek istiyor, fakat bulamıyordu. Susmanın bazen çok güzel sözlerden bile üstün olduğunu hiç şüphesiz bu kapıcı bilmiyordu. Onun için mutlaka bir şey söylemesi lâzımdı. Bu düşünce ile:

- Eksik olma Hüseyin. Allah gönlüne göre versin, dedi ve hızla mektep kapısına doğru yürüdü.

Ders zili yeni çalmış, birçok sınıflara henüz öğretmenler girmemişti. Ayşe, sınıf pencerelerine birçok başların toplandığını sezdi. Yavaş ve heyecanlı fısıltılar olduğunu, kendi adının birkaç defa söylendiğini duydu.

Müdür odasına girdiği zaman artık kendisinde heyecandan eser kalmamıştı. Gözlüklerini takmış olduğu halde birtakım evrakı okuyan müdür, başını hiç kaldırmadı. Ayşe böyle karşılanacağını çok iyi biliyordu. Hiç kızmadan, üzülmeden durdu ve müdürün yapmakta olduğu rolü bitirmesini bekledi.

Bir, belki de iki dakika geçti. Müdürün okuduğu beş altı satırlık kâğıt ne kadar çapraşık ifadeli olursa olsun bu müddet zarfında birkaç defa okunabilirdi. Fakat o, başını kaldırmamakta inad ediyor, Ayşe'yi ayakta bekletmekle ihtimal otoritesini göstermek istiyor yahut ona hakarette bulunuyordu.

Nihayet altı satırın okunması bitti. Gözlerini kâğıttan kaldıran müdür yüzünü buruşturarak Ayşe'ye baktı. Birçok resimlerini görmüş olduğu için onu tanıyordu. Buna rağmen sert bir sesle:

- Ne istiyorsunuz? demekten geri kalmadı.

Ayşe gayet soğukkanlı idi. Yüzünde hiçbir çizgi belirmeden, bakışlarında hiçbir değişiklik olmadan cevap

verdi:

- Lisenizin yeni edebiyat öğretmeniyim...

Müdür, ehemmiyet vermez görünmek isteyen bütün insanlar gibi Ayşe'nin adını güya hatırlayamadı:

- Haa... Siz şeysiniz, değil mi?

- Evet, Ayşe Pusat benim...

Ve gayet ciddî, ağır, ezici bir sesle bunu söyledikten sonra müdürden hiçbir teklif almadan masanın önündeki sandalyayı çekip oturdu.

İşte, müdürün bütün işittikleri doğru çıkıyordu. Bu küstah kadın Ayşe Pusat adını gururla söylüyor ve kendisi yer göstermeden iskemle çekip oturmaya cüret edebiliyordu. Ona bir ders, bir gözdağı vermek çok isabetli olacaktı. İğreniyormuş gibi yüzünü buruşturarak gözlüğünü çıkardı. En sert bakışıyla bakarak:

- Sizin buraya gelmenize mâni olmak için bütün gayretimi sarfettim, diye söze başladı ve bu sözlerin yapacağı tepeden inme tesiri görmek için gözlerini Ayşe'nin gözlerine dikti. Fakat hayret!... Ayşe'nin yüzünde hiçbir değişiklik yoktu. Taş gibi sessiz, hareketsiz ve donuk bir duruşla dinliyordu.

- Çünkü, öğrencilere propaganda yaparak onları menfî yollara sürükleyen bir öğretmeni, müdür sıfatı ile istememekte haklıyım.

Müdür bunu söyleyerek durdu. Karşısındakinin soğukkanlılığı önünde sözlerinin arkasını getirememişti. Edebiyat öğretmeni, belli belirsiz bir gülümseme ile karşılık verdi:

- Bu propagandanın ne olduğunu öğrenebilir miyim? Hakkımda resmî bir şikâyet yapılmış mı?

Müdür hararetlendi:

- Hayır. Hakkınızda resmî şikâyet veya tahkikat yok.

- O halde?

- Siz propagandayı o kadar ustaca yapıyorsunuz ki sizi yakalamak mümkün olmuyor.

- Yaptığım propaganda ne imiş?

- Onu bir bilsem... Onu bir bilsem, sizi buraya sokar mıydım?

Ayşe Pusat, karşısındaki yaşlı kadına acıyarak, hatta istihfafla baktı ve kocasının, duruşma sırasındaki bir sözünü, «Âcizleri, lâyık olmadıkları mevkilere geçiren bir devlet batar!» diye haykırmasını düşünerek ona hak verdi. Bu kadar basit düşünceli bir kadın kendisine âmirlik edecek, derslerinde başarı gösterip göstermediği hakkında gizli rapor yazarak kendi mukadderatını tayin edecek ve yüzlerce genç kızın sağlam seciye ve ahlâkla yetişmesini sağlayacaktı. İster istemez gülümseyerek:

- Müdür hanım! Bilmediğiniz bir şey hakkında nasıl hüküm verebiliyorsunuz? diye sordu.

Bu sual ötekini şaşırtmıştı. Şaşırdıkları zaman bütün idarecilerin, bütün âmirlerin yaptığı gibi yalan veya mugalata yollarından birine sapacağı muhakkaktı:

- Herkes öyle söylüyor efendim... Hem elbette benim de bildiğim bazı şeyler vardır! dedi ve söz düellosu bahsinde bu kadınla uğraşamayacağını bildiği için bir yandan zile basarken bir yandan da kat'î emrini verdi:

- Sizden ricam: Propagandayı kesmeniz ve evvelki metodunuzu değiştirerek yalnız derslerinizle meşgul olmanızdır.

3

AYŞE PUSAT başmuavinle birlikte öğretmenler odasına geldiği zaman kendisinde bir yorgunluk duyuyordu. Odada, pencerenin önüne oturmuş olduğu halde gazete okuyan bir erkek hocadan başka kimse yoktu. Başmuavin, duvardaki ders programına bakarak:

- Bugün yalnız dördüncü, beşinci saat dersleriniz var. İki saat bekleyeceksiniz, dedi.

Öğretmenler için en güç şey boş saatleri beklemek olduğu için Ayşe Pusat'tan bir şikâyet umuyordu. Fakat o, ne itiraz etti, ne de şikâyet... Başmuavin bir müddet çekingen bir tavırla Ayşe'ye baktıktan sonra:

- Ders saatleriniz gelince sizi sınıflara takdim ederim, dedi ve onun itirazına mahal bırakmamak düşüncesiyle, köşede gazetesini okuyan öğretmene seslendi:

- Rıza Beğ, bakın, Ayşe Pusat geldi.

Cebir öğretmeni Rıza Beğ lisenin eski hocalarındandı. Yaşı altmışa yaklaşmış olan bütün öğretmenler gibi yorgun ve

konuşkan bir adamdı. Vaktiyle Ayşe Pusat'a da hocalık etmişti. Gazetesini indirip baktıktan sonra sevinçle yerinden kalktı:

- Ooooo. Hoş geldin kızım... Hoş geldin Ayşe... Vallahi özlemiştim, diyerek ona doğru yürüdü. Hararetle elini sıktı.

Başmuavin Hanım, kendisini müşkilâttan kurtarmıştı. Sessizce odayı terketti. Rıza Beğ, çevresini çabuk bir bakışla kolladıktan sonra yalnız olduklarını görünce Ayşe'ye doğru eğilip sesini alçaltarak:

- Kocan ne oldu? Hapisten çıktı mı? diye sordu.

Ayşe'nin gözlerinde hazin bir ışık yanıp söndü. Kocasını sormak lütufkârlığını gösterenlerden çoğu da işte böyle gizlice, yalnız oldukları zaman, seslerini kısarak soruyorlardı. Muayyen bir fikre, bir hâdiseye takılıp titizlenen insanlar gibi Ayşe de buna tutuluyor, gizli soranların hiç sormamakla daha doğru yapacaklarını düşünüyor, kızıyor, fakat belli etmiyordu. Şimdi karşısındaki adam kendi hocası olmasa belki cevap vermezdi. Bununla beraber içindeki isyanın sesini dinlemekten ve yüzüne karşı daima tenkit ettiği kocasına kalbinin bütün samimiyetiyle hak vermekten geri kalmadı. Kocası bir tartışmalarının sonunda melankolik bir tavırla: «Bana insanlardan mı bahsediyorsun?» demişti. «İnsanlar mazide ve tarihin yaprakları arasında kaldılar. Bu gördüklerin birer karikatürden başka bir şey değildir.»

Ayşe bunları düşünürken ihtiyar cebir öğretmeni çok konuşma alışkanlığının şevkiyle:

- Kızım, Ayşe, dedi. Seni severim, bilirsin. Kocanı da çok takdir ederim. Fakat ne yaparsın ki biraz da zamana uymak lâzım. İnsan her hakikati dosdoğru söyleyemez ki... Bu kadar atılganlık etmeyecekti. Yazık değil mi? Bütün istikbali mahvoldu.

Bunlar herkesin söylediği sözlerdi. Bunları dinlemekten artık usanç gelmişti. Hakikaten şu insanlar pek müz'iç mahlûklardı. Kendi akıllarının üstünlüğüne inanarak başkasına öğüt vermekten vazgeçmiyorlar, fakat kendi gülünçlüklerini, zavallılıklarını da bir türlü idrak edemiyorlardı.

Ayşe bugün liseye zaten bir sinir imtihanı geçirmek üzere gelmiş olduğundan ihtiyar cebircinin karşısında çok hâkim bir duruşla duruyordu. Galiba öteki de bunun farkında idi ve tehlikeli bir konuyu kurcalamakta olduğunu anlamıştı. Ayşe zorla gülümsedi:

- Hapisten çıktı ama çıkmadı desem de yalan olmaz. Çünkü kendi kendisini eve hapsetti. Bir yere çıkmıyor.

- Neden?

- İnsanlardan iğreniyor. Kimseyi görmeye tahammülü yok.

Yaşlı öğretmen kuvvetli bir sezişle bu sözlerden kendisine hisse çıkarmıştı. Sözde teessür duyan insanların yaptığı gibi derin bir ah çekerek yerine oturdu. Gazetesine daldı. Ayşe memnundu. O da hiç kimse tarafından rahatsız edilmek istemiyordu. Başkalarının kendisiyle meşgul olmasından sıkılıyordu. Bir köşeye çekilerek çantasından Abdülhak Hâmid'in *Makber*'ini çıkardı. Bu sabah liseye gelmek üzere evden çıkarken çantasına bu kitabı koymuştu: Niçin *Makber*'i seçmişti? Bunu bilmiyordu, Birkaç defa okuduğu, belki yarısını ezbere bildiği bu kitabın kendisince meçhul tarafı kalmadığı halde gayrı-şuurî bir hareketle *Makber*'i, çekip almıştı. Kim bilir, belki de bir mersiye olduğu için onu tercih etmişti. Okumaya başladı. Fakat daha ikinci mısrada birdenbire durdu:

Gönlüm dolu âh u zâr kaldı...

Ansızın bu mısradaki hüznün tâ yüreğine işlediğini farketti. *Makber*'in en alelade, hatta dil bakımından da pürüzlü olan bu mısraında ne vardı da bu kadar içine, işliyordu? Yoksa kendisi mi romantik bir anında idi?

Şiirlerin ne zaman tesirli oldukları hakkında biraz düşündü. Tedâîler kendisini yıldırım hızıyla çok uzaklara sürüklerken beyninde bir noktanın aydınlandığını sezer gibi oldu: İnsanlar kendi durumlarına uygun bir mısradan, bir beyitten zevk alıyorlar, hüzünleniyorlar, keder duyuyorlardı. Ayşe kendi gönlünü yokladı: Bu gönül âh u zâr ile doluydu. Şu farkla ki Hâmid, kendi âh u zarını bir fırtına çığlığı halinde dünyaya ve zamanlara fırlatabildiği halde Ayşe'nin âh u zarı gönlünün sınırları içinde mahpus kalmaya mahkûmdu. Kendisini bu kadar duygulandıran da galiba bir dert ortağının olmayışı, hatta derdini işitecek bir yabancının bulunmayışı idi. Bunu keşfettikten sonra tekrar kitaba daldı:

Gönlüm dolu âh u zâr kaldı...

Bir gönülün âh u zâr ile dolmasının ne demek olduğunu gönlü rahat olanlar anlayamazdı.

*

* *

Bütün liseyi saran bir zil sesi Ayşe'yi hülyalarından uyandırdı. Elli dakika nasıl olmuştu da geçmişti? Halbuki o hâlâ *Makber*'in ilk sayfasında idi. Bazen hızlı, bazen yavaş geçen şu zaman ne izafî mefhumdu! Başını kaldırdığı zaman cebir öğretmeniyle göz göze geldi ve onun deminden beri

kendisini kontrol etmekte olduğunun farkına vardı. İhtiyar hoca kendisine galiba bir şeyler söyleyecekti. Fakat daha söze başlamadan oda kapısı açıldı ve dersten çıkan öğretmenler birer ikişer gelmeye başladı.

Bunların çoğu üç yıl önceki kimselerdi. Ayşe'yi karşılayış ve selâmlayışlarında gizli bir yapmacık vardı. Bazıları sanki hiçbir şey olmamış, üç yıllık bir felâket devresi gelip geçmemiş ve bu kadar ızdırap çekilmemiş gibi davranıyorlar, suni bir neşe ile konuşarak onun canını sıkıyorlardı. Kocasıyla tanışmış olanların onun hakkında, ağız açıp bir şey sormamaları dikkati çekecek kadar belliydi. Bereket versin bu can sıkma töreni uzun sürmedi. Takındığı resmiyet, ca'lî tavırlıları yanından uzaklaştırdı ve elinde *Makber*'iyle Ayşe, pencere dibindeki iskemlesinde yalnız kaldı.

Bahçeden çocukların sesleri geliyor, bazı isimlere âşinâ çıkıyordu. Ayağa kalkıp bahçeye baksa birçoğunu tanıyacağı muhakkaktı. Fakat kendini göstermekten çekinerek kalkmıyor, oturduğu yerden göğe ve ufuklara bakarak dalıyordu. Üç yıldır sarfettiği zihnî faaliyet onda şuuraltı hareketlerini çok uyandırmıştı. İki şeyi birden düşünebiliyor, ilk önce farkına varmadığı ikinci düşünce biraz sonra bütün aydınlığı ile şuuruna çıkabiliyordu. Ayşe ufuklara bakarken «Kafam bir şeyle meşgul» diye düşündü ve çok geçmeden bunun ne olduğunu buldu: Bir iki dakikadan beri birçok kızlar öğretmen odasına giriyorlar, öğretmenlerden herhangi birisine bir şey sorar gibi davranıp kendisine bakıyorlardı. Yeni bir öğretmen geldiği zaman bu numara daima yapılırdı. Fakat her zaman yalnız merak dolayısıyla yapılan bu hareket bugün başka bir mânâ taşıyordu. Ayşe bu mânâyı düşündü. Onu da buldu: Bu, hasret veya nefret olabilirdi. Bunu anlamak için birdenbire dayanılmaz bir istek duydu. Bu istekle başını

çevirerek kapı tarafına baktı: Üç genç kız bir öğretmenle konuşuyor ve belli etmeden kendisini süzüyordu. Ayşe hasretle mi, nefretle mi karşılanacağını anlamak isteyince bütün cesaretini takınmıştı. Bu cesaretle kara önlüklü, beyaz yakalı kızlara baktı ve onlarla göz göze geldi. Bu bakışlar çok sevimli ve sevinçliydi. Gönlü âh u zâr ile dolu olan edebiyat öğretmeni, ruhunun karanlık hücresinde bir pancurun açıldığını ve oradan içeriye ışık ve serinlik dolduğunu hissetti. Gözlerini üç güzel kızın yüzlerinde ve saçlarında gezdirdi. Sağda ve solda duranları derhal tanıdı. Üç yıl önce küçük birer çocuk olarak bıraktığı bu talebeler gelişerek ince, güzel, mânâlı, endamlı birer genç kız olmuşlardı. İsimlerini hatırlamıyordu ama bütün halleri, çalışkanlıkları, yaramazlıkları, hatta sınıfta oturdukları yerler sinema şeridi gibi hafızasından geçiyordu. Bu iki genç kız da sanki o dakikada aynı şeyi düşünüyormuş gibi hafifçe gülümsediler ve başlarıyla Ayşe'yi selâmladılar.

Ortadaki kız utangaç bir tebessümle bakıyor ve arasıra başını önüne eğiyordu. Ayşe onu da tanımak için uğraşıyor, fakat tanıyamıyordu. Zihnini yorarken bazen tanıyacak gibi oluyor, fakat kim olduğunu bir türlü bulamıyordu. Rengi uzaktan anlaşılamayan ve menekşeye benzeyen gözleriyle, gür ve açık kumral saçlarıyla, fakat bilhassa mahcup gülümseyişiyle bir şiir kadar güzel olan bu kızda, baktıkça kendini belli eden bir hususiyet vardı.

Ayşe bu hususiyetin ne olduğunu anlamak ister gibi ona bakarken, daha doğrusu onu incelerken göz göze geldiler. Biraz önce çekingen ve kaçamaklı bakışlar fırlatan menekşe gözlerin mânâsı değişti. Yırtıcı bir hal aldı. Fakat üç yıldan beri bir ruh mütehassısı haline gelen Ayşe bu yırtıcılığın kendisine yönelmemiş olduğunu anlamakta gecikmedi. Bu

sert bakışlar etrafa meydan okuyordu. Ayşe Pusat, menekşe gözlü kızın kendisine güldüğünü ve içinde çekingenlikten eser bulunmayan bir tavırla selâm verdiğini görünce birdenbire bu meçhul kıza karşı bir sevgi duydu. Kendisi de gülümsedi. Aynı açık ve samimî tavırla, verilen selâmı aldı.

Birkaç saniye içinde gözlerle yapılan bu gizli konuşmayı yalnız cebir öğretmeni Rıza Beğ görmüştü. Kadın hocaların, etrafı unutacak ve görmeyecek kadar bir hararetle havadan sudan konuştukları bir sırada o Ayşe Pusat'a ve kızlara bakmış, her şeyi görmüş, neticeden de memnun olmuştu. Bu memnuniyetin doğurduğu gayrıihtiyarî bir hareketle ayağa kalkarak Ayşe'ye yaklaştı. Eski hocalığın verdiği lâubâli bir tavırla:

- Ayşe! Son sınıflara dersin var mı? diye sordu.

- Var efendim.

- Çok güzel. Bilhassa fen şubesinden çok memnun kalacaksın.

Ayşe, bütün öğretmen odalarının bitip tükenmez çekişme konusu olan edebiyat-fen dâvâsını hatırlayarak gülümsedi. Rıza Beğ bu gülümseyişin sebebini anlamıştı:

- Hayır, hayır! Onun için söylemiyorum, dedi. Bu sınıftan cidden memnun kalacaksın. On kişiden mürekkep fevkalâde bir sınıftır. Bilhassa içlerinde Aydolu, Güntülü ve... ve...»

Bu isimler Ayşe'ye hiç yabancı gelmemiş ve hoşuna gitmişti. Cebir öğretmeninin üçüncü ismi bulmakta biraz güçlüğe uğramasını fırsat bilerek onun sözünü kesti:

- Aydolu ile Güntülü mü dediniz?

- Evet.

- Ne güzel isimler! Bunlar kardeş mi?

- Hayır, kardeş değil. Fakat kardeşten daha yakın. Bir arkadaşları daha var: Nurkan. Bu üçü birbirinden biç

ayrılmaz. Biraz önce buradaydılar. Güya fizik hocasına bir şeyler soruyorlardı ama hakikatta seni görmek ve hoş geldin demek istiyorlardı...

Birdenbire, Ayşe'nin dimağında bir düğüm çözüldü. Deminki üç kızın ikisini, sağda ve solda duranların adlarını hatırlayarak tanıdı. Güneş gibi sarı saçlısı Aydolu, kestane renkli ve örgülü saçlısı da Nurkan'dı. Ya ortada duran menekşe gözlü kız? Herhalde o da Güntülü olacaktı:

- Ortada duran kızı hatırlayamadım. Acaba Güntülü o mu?

- Ta kendisi... Tanımamakta mazursun. Çünkü senin öğrencin olmadı. Sen gittikten sonra geldi ve derhal öteki ikisiyle kaynaştı. Bu üçü sınıflarının ve lisenin gözbebeği, iftiharıdır. Ama bütün derslerden böyledirler.

Sonra işi şakaya vurdu:

- İnşaallah bunları şiir deryasına batırıp fen derslerini ihmal ettirmezsin...

Yeni derse girileceğini bildiren zil çalarken Ayşe tekrar kendi iç âlemine dalmıştı. Derunî bir rahatlık duyuyordu. Mektebin en iyi üç talebesinin takındığı tavır nasıl karşılanacağını belli ediyordu. Demek ki genç kızların gönüllerinden vefa duygusu silinmemişti. Hele Güntülü, kendisini ilk defa gördüğü halde en samimî tavrıyla selâm vermiş, bu selâmı verirken etrafın ne düşüneceğine aldırmamış, hatta etrafa meydan okumuştu. Kendilerini yalnız ve kimsesiz sananlar, çevrelerinde dostlar gördükleri zaman nasıl bir inşirah duyarlarsa Ayşe de onu duyuyor, gönlünün âh u zâr ile dolu olmasına rağmen yaşamaktaki zevki tadıyordu.

Yaşamaktaki zevki düşünmek, Ayşe'ye birdenbire kocasını hatırlattı ve onun, bu zevki müebbeden kaybetmiş olduğunu düşünerek içi sızladı. Felâketler ve kederler gibi

bahtiyarlıklarla sevinçler de geçici idi. İçinde ferahlık duymasıyla gönlünün kararması bir oluyor ve bu hep böyle devam edip gidiyordu. Acaba şimdi kocası ne yapıyordu? Herhalde evde bir köşeden ufka melankolik bakışlarla dalmış olmalıydı. Yahut odada muttarid adımlarla geziniyordu. Belki de harb tarihine ait kitaplara eğilmişti.

Ayşe birdenbire içinin merhametle dolduğunu hissetti ve:

- Zavallı Selim! diye söylendi.

Selim Pusat üç yıl öncesine kadar ordunun iyi bir yüzbaşısıydı ve Harp Akademisi'nin son sınıfında bulunuyordu. Askerliği bir meslek değil, bir inanç olarak kabul etmişti. Kendisine babasından ve dedesinden miras kalmış olan askerlikten gayrı bir şeyin mevcut olabileceğini düşünmezdi. Ona göre insanlar kumanda edenlerle kumanda edilenlerden ibaretti ve hayat denen nesne, süngü takıp avcı hattında yürümekten başka bir şey değildi. Selim Pusat, görünüşe göre parlak bir istikbale namzetti. Aşırı düşünceleri, inandığı fikirler uğrundaki sebatı yüzünden kendisini mahvetti. Çünkü o kırallık taraftarıydı ve cumhuriyet rejimiyle idare olunan bir memlekette kıralcı olmanın doğuracağı tehlikeleri umursamıyordu. Harb tarihine iyice nüfuz etmiş ve bu nüfuz ediş onu kıralcılığa götürmüştü.

Yüzbaşı Selim Pusat bu kalbî taraftarlığını ne kimseye açmış, ne de kimseden saklamıştı. Ona göre esas gaye harb sanatı idi ve kırallığı da harb sanatı için iyi bir gelişme ortamı diye kabul ediyordu. Lüzumsuz yere konuşmasını, sorulmadan fikir yürütmesini sevmediği için kıralcı olduğunu söylemeye imkân bulamamıştı. Fakat kimseden de gizli bir şeyi olmadığı için bunu saklamaya lüzum görmezdi. Esasen

bir askere asla yakışmayan yalanı söyleyecek olduktan sonra herhalde seçilecek birçok başka meslekler bulunabilirdi.

Selim'in felâketini hazırlayan şey Harb Tarihi vazifelerinin birinde kullandığı bir cümle olmuştu. Pilevne Kahramanı Gazi Osman Paşa için; *«Türk Harb tarihinin son büyük sîmâsıdır.»* demesi fırtınayı koparmıştı. Öğretmenleri olan albay, vazifelerin münakaşası yapılırken bu cümledeki fikri şiddetle ve Gazi Osman Paşa'yı küçültecek şekilde tenkid etmiş, bir askere değil, bir siyasetçiye, bir fırka adamına yakışan bir dille, bu cümleyi düzeltmesini alenen talep etmişti. Yüzbaşı Selim Pusat, kanaatında samimî idi. Bir adama ihtarla kanaat değiştirtmekteki saçmalığı kavrıyordu. Ömründe geri dönmemiş, belâya doğru adım atarken bile pişmanlık duymamış ve askerî ahlâk, askerî düşünce gibi prensiplere kuvvetle bağlanmıştı. Onu hayrette bırakan şey, şimdiye kadar tam bir asker olarak tanıdığı albayın birdenbire başıbozuk halini alması, bir propagandacı haline inmesiydi. Fikrini değiştirmesi hakkındaki talebi, askerî terbiyenin dışına asla çıkmayan sert bir ses ve sert bir hareketle reddetmiş: «Evet albayım! Askerlik sanatı bakımından son büyük eser Pilevne savunmasıdır!» demişti.

Albay öfkelenmişti. Onu kıskıvrak yakalamak için mutad taktiği kullanmaktan geri kalmamıştı:

- Çanakkale ile Sakarya'yı hatırlamıyor musun?

- Çanakkale erlerin, Sakarya subayların zaferidir. Bu muharebelerde kumandanlık sanatının rolü azdır.

- Bu ikisi kaybedilseydi ne olurdu, bir lâhza düşündün mü?

- Bir lâhzadan daha fazla düşündüm albayım. Çanakkale ile Sakarya'nın askerî sonuçları değil, siyasî neticeleri mühim olmuştur. Pilevne'de ise askerî bir netice vardır. Dersimiz

harb sanatı olduğuna göre hükümlerimizi askerî zihniyetle vermek doğru olur kanatındayım!

Otuz kişilik sınıf bu kavgayı büyük bir dikkatle dinliyordu. Ses çıkarmadıkları halde bir kısmının albaya, bir kısmının da Selim Pusat'a hak verdiği yüzlerindeki mânâdan anlaşılıyordu.

Yüzbaşıyla albayın konuşması bir tartışma olmaktan çıkıyor, söz dövüşü haline giriyordu. Ders salonunda ilmî bir mesele üzerinde fikir yürütmeye ve itiraz etmeye cevaz olmakla beraber bu kadarı askerî disipline aykırı idi.

Selim Pusat her taarruzu yüksünmeden karşılardı. Askerî lise öğrencisi olduğu zamanlardan beri kendisinde hâkim olan bu mücadele ruhu dolayısıyla birçokları, hatta yakınlarından bazıları onun asıl adını bilmezler, yalnız «Pusat» diye anarlardı. Şimdi karşısındaki albay tartışmayı başka bir mecraya sürüklerken bunu da kabul ediyor, taarruz hangi cepheden gelirse gelsin derhal karşı cephe almaktan ve mukabil taarruza geçmekten geri kalmıyordu. Pilevne ile Çanakkale ve Sakarya'nın mukayesesinden başlayan hırçın konuşma Mohaç, Çaldıran, Kosova ve Niğbolu'ya kadar uzandı. Sonra albayın öfke ve istihza içinde:

- Kurmay adayı! Padişahlık devrine ne kadar hasret çekiyorsun. Bu rejime yemin vermiş olduğun halde tıpkı bir kıralcı gibi konuşuyorsun! demesiyle en buhranlı noktasına erdi.

Pusat'ın sınıftaki dostları, buna vereceği cevapla mahvolacağını anlamakta gecikmediler. Selim hâlâ esas vaziyetinde olduğu halde en sert edâ ile:

- Evet albayım! Bu rejime yemin vermiş olduğum halde fikren kıralcıyım. Çünkü birinci sınıf askerler ancak kırallıklarda çıkar. Siz de vaktiyle kırallığa sadakat yemini

etmiş olduğunuz halde bugün cumhuriyetçi gözüküyorsunuz! diye karşılık verdi.

Bu cevap o âna kadar devam eden askerî disiplini bozmaya kâfi gelmişti. Bütün sınıf ayağa kalkmıştı, Şuur durmuş, yerini öfke tutmuştu. Karşılıklı sert sözler de söylenmişti. Durum çok vahimdi.

Bu hal birkaç dakika sonra Harb Akademisi Kumandanı olan general tarafından duyulmuş; general, başlarında bir yüzbaşı olan süngü takmış bir takımla sınıfa gelerek hâdiseyi albaydan dinlemiş, Yüzbaşı Selim Pusat'la tartışmada ona en taraftarlık eden Yüzbaşı Şerefi hapsedip ihtilâttan menetmiş, sekiz subayı da göz hapsine alarak meseleyi resmiyete koymuştu.

Albay, hâdiseyi çok mübalagalı bir şekilde anlatmıştı. Ona inanmak gerekirse Yüzbaşı Pusat'ı bir vatan haini saymak gerekecekti. Nitekim umumî telâkki de bu merkezde idi. O bir küstah, bir vatan haini, belki de bir casustu. Bu kadar cüretkâr olabilmesi için mutlaka bir dış kuvvete dayanması lâzımdı. Sınıftaki taraftarlarının çokluğu da akıl sahipleri için gizli bir teşkilâtın mevcudiyetini muhakkak kılıyordu. Bunların yok edilmesi millî ve vatanî bir zaruretti...

4

YÜZBAŞI PUSAT günlerce sorgusuz sualsiz bir odada tutuklu kaldı. Ay başı geldiği zaman maaşını vermediler. İhtilâttan menedilmiş olduğu için kimseyle görüştürmediler. Gazete ve kitap okumasına da engel oldular. Bunlara ehemmiyet verdiği yoktu. Onca asıl üzülecek nokta askerî terbiyenin azalmış olmasıydı. Tutukevine memur olan subaylar arasında rütbece kendisinden küçük olanlar kapısını açtıkları zaman selâm vermiyorlar, hatta süngülüler bile aynı saygısızlığı gösteriyorlardı. Bu kaygı arasında eşiyle oğlunu düşünecek vakit bulamıyordu. Ayşe her gün gelerek, kendisine bir parça yiyecek getiriyor, fakat görüşmek imkânı olmuyordu.

Bir gün Ayşe'nin getirdiği bir çamaşır paketi Pusat için ölüm darbesi oldu: Çamaşırlar üç gün önceki bir gazeteye sarılmış, gazete okuması yasak olduğu halde nöbetçiler nasılsa buna dikkat etmemişlerdi. Gazeteyi ilânlarına kadar okuyarak oyalanmak, hatta sonundaki bulmaca ile meşgul

olmak hiç de fena bir şey olmayacaktı. Fakat bu oyalanmaya fırsat kalmadı; çünkü ilk sayfanın ortasında büyük harflerle dizilmiş bulunan «Selim Pusat Meselesi» başlığı birdenbire şiddetle gözlerine çarptı.

Satırları okurken önce şaşırdı. Sonra müthiş bir öfkeye kapıldı. Kan beynine sıçramış, yüzünü yakıyordu. Daha sonra büyük bir kötümserliğe düştü. Herhalde kanı çekilmiş olacaktı ki bu ılık bahar havasında üşüyordu.

Gazetenin inanılır kaynaklardan alınan haberler diye heyecanla naklettiği satırlar baştanbaşa yalan, iftira ve tahriften ibaretti. Pusat, ömründe ilk defa kendisinden şüphe ederek acaba yanlış mı anladım diye gazeteyi bir daha okudu. Hayır, yanlış anlamamıştı. Hatta eksik anlamıştı. Çünkü bu gazete memleket rejimini değiştirmek için yapılan hain bir teşebbüsten, yabancılarla işbirliğinden bahsediyor ve bu fesatçı teşebbüsün elebaşısı olarak Yüzbaşı Selim Pusat'ı, en yakın arkadaşı olarak da Yüzbaşı Şeref'i gösteriyordu. Tanıdığı, tanımadığı birçok isimler daha sayılıyor, birçok evlerin arandığından bah-solunuyordu. Buna dair havadislerin sonunda Ayşe Pusat'ın da sorguya çekildiği ve lisedeki vazifesine son verildiği bildiriliyordu.

Pusat gazeteyi yatağına fırlatarak küçük odasında gezinmeye başladı. Birçok erkekler gibi o da gezindiği zaman daha iyi düşünebiliyordu. Fakat bir müddet sonra acıyla farkına vardı ki bütün gezinmesine rağmen artık bir şey düşünemiyor, muhakeme yapmak kabiliyetinden mahrum bulunuyordu. Bu umulmadık darbe kendisini sersemletmiş, beynini uyuşturmuştu. O zaman kendisinin bir kurmay adayı olduğunu, bir kurmay için şaşırmanın yasak bulunduğunu hatırladı ve demir parmaklıklı küçük pencereden ufuklara derin derin baktıktan sonra:

- Kendi ordusu bütün mevcudu ile düşman safına geçen bir kurmay ne yapabilir? diye düşündü.

*

* *

Ertesi sabah ne olursa olsun deyip bir teşebbüste bulundu: Neferlerden birine para vererek o günün gazetesini gizlice aldırdı. Bununla darbe tamamlanıyordu. Dün okuduğu satırlara hayâsız bir gazeteci şarlatanlığı diye bakmak ümidi, kendisinin vatan haini olduğu hakkındaki resmî tebliğle tamamen kırılmıştı. Pusat bunu okuyunca, en sez yerinden ölümcül yara alanlar gibi göklere bakarak Allah'ı aradı. Boşluktan başka bir şey yoktu. İçinde azgın duyguların şahlandığını hissetti ve milyonlarca insana karşı tek başına kudurmuşçasına dövüşmek için korkunç bir ihtiras duydu. Yazık, dövüşebilmek saadetinden de mahrumdu... Büyük bir uğultu duyuyordu. Birçok motorun birlikte işlemesinden doğan bir ses gibi bu uğultu kendisini nerdeyse sağır edecekti. Bu sesin nerden geldiğini anlamak için pencereden bütün görüş sahasına şöyle bir bakındı. Hiçbir şey yoktu. Bu gürültü insanlık, erkeklik, askerlik gibi üç büyük yapının yıkılıp çökmesinden geliyor ve bu yığınların altında kalan şeref ve haysiyet heykelleri de tuzla buz olarak ortadan kayboluyordu.

Hasta değildi. Fakat başında ateş vardı. Hiçbir şey düşünmeden muttarid adımlarla geziyordu. Düşünmüyor, fakat beyni mütemadi faaliyetten yoruluyordu. Geç vakit yatağına uzandıktan sonra da dimağının bu hummalı faaliyeti devam etmişti. Uyku ile uyanıklık arasında, yattıkça yorularak saatler geçerken yavaşça kapı açıldı. Ayşe beyazlar giymiş ve Tosun'un elinden tutmuş olduğu halde içeri girdi.

Yüzüne gölge vurmuş olduğu için iyi şeçilemiyordu. Pusat, içi hüzünle dolu olduğu halde gözlerini açtı.

Birsâm-ı saadet biraz daha göründükten sonra yavaş yavaş kayboldu. O zaman Ayşe ile Tosun'a karşı dayanılmaz bir özleyiş duydu ve dünyada bir kadınla bir çocuktan başka kimsesi kalmadığını düşünerek yalnızlığı karşısında irkildi.

O sabah odaya gelen inzibat teğmeni, Pusat'ı askerce selâmladığı zaman artık karşısında bir yüzbaşı değil; yaralanmış, iğrenmiş, kin ile işba haline gelmiş bir adam vardı.

- Bir emriniz var mı yüzbaşım?

- Rica ederim teğmen, bana artık böyle hitap etmeyiniz ve beni selâmlamayınız!...

Bunu söyleyerek gazeteyi gösteriyordu. Teğmen, onun her şeyi bildiğini anlayarak biraz şaşırdı ve söyleyecek söz bulamadı.

Pusat, iyi markalı altın saatini teğmene uzattı:

- Bunu sattırmanızı ve parasını, yüzbaşı değil, âkıbeti anlaşılmış bir tutuklu olan bana getirmenizi rica ediyorum.

Teğmen halden anlıyordu. Onu üzmeyecek bir cevap verdi:

- Peki efendim!...

- Bir de zevcem geldiği zaman artık her gün bana yemek taşımak için zahmet etmemesini, ihtiyaçlarımın buradan sağlandığını bildiriniz.

- Peki efendim!

- Teşekkür ederim.

- Bir şey değil efendim.

Yalnız kaldığı zaman Pusat kendinde bir değişiklik duydu. Ömründe ilk olarak kendisini düşünüyordu. Kudurmuş bir fırtınada denize düşen bir insan gibi ümitsizdi. Fakat

kendisini hain dalgalara teslim etmeyecek, çok uzaktaki karaya varmak için yıpratıcı kulaçlar atacaktı.

Ya Ayşe? Acaba o ne yapıyordu? Onun ne suçu vardı da vazifesinden çıkarılıyor ve küçük bir çocukla birlikte sefaletin kucağına bırakılıyordu? Bunlar hangi hak, hangi vicdan, hangi kanun, hangi mantıkla yapılıyordu? Pusat yine ömründe ilk olarak parayı düşündü. Kendisine haksız yere ve keyfî olarak maaşını vermemişler, eşini haksız yere ve keyfî olarak öğretmenlikten çıkarmışlardı. Bu şartlar içinde para ihtiyacı birdenbire kendini gösteriyor ve para gibi aşağılık bir nesneye muhtaç olmak da onun gururunu zedeliyordu.

İnzibat teğmeni altın saati satıp parasını getirdiği zaman ondan Ayşe'nin durumu hakkında izahat aldı. «Bakanlık emrine alınma»nın ne demek olduğunu ve Ayşe'nin dörtte bir nisbetinde aylık alabileceğini öğrendi. Saat parasının bir kısmını inzibat teğmenine vererek Ayşe'ye götürmesini ve saatin satıldığından, kendisinin maaş alamadığından bahsedilmemesini rica etti. Fakat bu taktik de boşuna idi. Teğmen parayı da geri getirmişti. Ayşe, kendisinin paraya ihtiyacı olmadığını bildiriyor ve yine her gün geleceğini haber veriyordu.

Ayşe her şeyi biliyor ve Pusat'ın maaş alamadığından da haberdar bulunuyordu. O zaman Selim yapacak işi kalmayan ve mukadderatı bekleyen insanların sessizliği ile karyolasına uzandı. Kendisini insanların bu kadar çirkefleştiği bir asırda dünyaya getiren kadere lanet ederek dinlenmek ve toparlanmak istedi. Kurmay olarak yetişmekte bulunduğundan çabuk karar vermesini biliyordu. Nitekim biraz sonra kararını vermiş ve bu yüzden de sükûnet bulmuştu.

Kapısı açılıp da bir binbaşı içeri girdiği zaman Pusat, karyolasına uzanmış ve ayaklarını karyola demirlerine dayamış olduğu halde hafif hafif ıslık çalıyordu. Binbaşıyla göz-göze geldikleri zaman durumunu hiç değiştirmedi. Bir üste karşı yapılan bu saygısızlık daha birkaç gün öncesine kadar onun asla bağışlamayacağı, hele bizzat kendisi tarafından yapılacağını aklına bile getiremeyeceği bir davranıştı. Fakat askerlik öldükten ve yurt için gözünü kırpmadan ölüme atılacak yaratılışta olan kendisi gibi bir askere vatan haini damgası vurulduktan sonra; artık askerî terbiye, üstlük, astlık denilen şeyler mânâlı mefhumlar sayılamazdı.

Binbaşı hakarete uğradığının farkında idi. Fakat Pusat'ın, gözlerindeki kinli ışık ve bakışlarındaki cüretkârlık onu susmaya mecbur etti ve kısaca:

- Hazırlanın! Orgenerale çıkacaksınız! dedi.

Başka bir zaman olsaydı bir orgenerali bekletmemek için en büyük hızla hazırlanır ve «Hazırım binbaşım» diye mukabele ederdi. Şimdi, belki kasdî bir ağırlıkla hazırlanıyor ve ceketle kasket giymekten ibaret olan bu hazırlığı yaparken ıslıkla Harb Okulu Marşını çalıyordu. Her şey tamamlanınca binbaşıyla bakıştılar. Bu bakışmalarda iyi niyetten bir zerre bile yoktu. Birbirlerine atılmaya hazır iki düşman gibiydiler. Pusat hiçbir söz etmeden küstah bir tavırla önden yürüdü ve binbaşı onu takibe mecbur kaldı. Bir palaskalı ve iki süngülü de arkalarından geliyordu.

Ordu Müfettişi'nin odasına girdikleri zaman verdiği, içinde askerî ruh ve sertlikten eser bulunmayan selâm, onun orgeneralliğine değil, yaşına verilmişti. Yaşlı asker asık yüzü, çatık kaşlarıyla onu süzüyor, topuklarını bitiştirmesini, esas vaziyeti almasını bekliyordu. Şahsına karşı saygısızlık göstermese bu yüzbaşıya karşı yumuşak davranacaktı. Fakat

beriki zorla belâyı çağırır gibi kavgacı bakışlarla bakıyor, toplanmıyor, aradaki büyük rütbe farkını hesaba katmıyordu. Orgeneral gerçekten öfkelenmişti. Kurmay başkanının ve binbaşının yanında bir yüzbaşıdan saygısızlık görmek gücüne gitmişti. Sert bir sesle:

- Yüzbaşı! Vaziyetini düzelt! diye çıkıştı.

Pusat bu ihtara aldırmadı. Gözlerini orgeneralin gözlerine dikmekle mukabele etti.

Bazen sözle ifade edilemeyen şeyler gözlerle ifade edilir. Şimdi öyle bir anda bulunuyorlardı. Bazen sert bakmasına rağmen saygılı olan gözler bazen en nazik bakışlarla hakaret edebilirler. Şimdi yine öyle bir anda bulunuyorlardı.

Orgeneral bu yumuşak, fakat ısrarlı bakışlardan rahatsız olarak daha sert bir sesle bağırdı:

- Sana söylüyorum yüzbaşı! Vaziyetini düzelt!

Pusat yumuşak ye sakin bir sesle cevap verdi:

- Benim vaziyetimin düzeltilecek tarafı kalmamıştır general!...

Bu edâ ve bu cümle Ordu Müfettişini kudurtmuştu. Kendisine «Orgeneralim» demesi lâzımken «General» diye hitap ediyor ve bunu bir siville konuşan başka bir sivil gibi söylüyordu.

İleriye doğru şiddetli bir adım attıktan sonra yüzü kıpkırmızı olduğu halde haykırdı:

- Bana hakaret ediyorsun! Esas vaziyeti al!

- Bir vatan haininden saygı beklemeyiniz general!

Aynı sakin sesle verdiği bu karşılıktan sonra cebinden bir mendil çıkardı ve alnını sildi. Bütün sükûnetine rağmen alnından ter damlaları iniyordu. Yüzbaşının gittikçe lâubâlîleşen tavrı karşısında bir an ne yapacağını şaşıran, hattâ tabancasını çekip onu vurmayı bile düşünen Ordu

Müfettişi birden «Vatan haini» sözlerine takıldı. O, karşısında pek büyük suçlu bir subay görmekle beraber vatan hainliğini hiç hesaba katmamıştı. Onca ne gazetelerin neşriyatı, ne hükümetin resmî tebliği bir mânâ taşıyordu. Her şey Divan-ı Harb'de anlaşılacaktı. Şimdi bu genç yüzbaşı «Bir vatan haininden saygı beklemeyiniz!» derken orgeneralin kafası birden buna takıldı ve sordu:

- Hangi vatan hainliği? Ne demek istiyorsun?

Söz buraya gelince Pusat soğukkanlılığını muhafaza edemezdi. En hazımlı insanın bile kabul edemeyeceği bazı şeyler vardır. Bütün ömrünce vatan ve şeref mefhumları için yaşayan bir insana vatan haini demek, onu çıldırtmak, her şeyi inkârına yol açmak, bu büyük iftira karşısında susanlar da dâhil olduğu halde herkese kin beslemesine sebep olmak demekti. Evet!... Artık soğukkanlılığını muhafaza edemezdi. Artık elleri pantolonunun zıhlarına yapışmış olduğu halde konuşacağı günler geçmişti. Orgeneralin masasında duran bir gazeteye doğru şahadet parmağını tehditkâr bir tavırla uzatarak sert bir sesle;

- Gazeteleri okumadınız mı general? diye gürledi.

General itidalini kaybetmişti. Yola getiremediği bir astla askerî disiplin ve terbiyenin dışında konuşmak onu şaşırtmıştı:

- Gazetelerden sana ne? diye karşılık verdi.

Pusat acı acı gülümsedi:

- Yaaa... Demek ben kendi şerefimle ilgilenmeyeceğim! O resmî tebliğden sonra insanlığın ve şerefin boş mefhumlar olduğunu anlamıştım. Onun için karşınızda istediğiniz gibi duramıyorum...

Bunu söyleyerek küstahlığı biraz daha artırdı. Mendiliyle alnını bir daha sildikten sonra ellerini arkasına götürerek

kavuşturdu.

Orgeneral bunu görmemezlikten gelmeye mecburdu. Çünkü karşısında her şeyi kabul etmiş, her neticeyi göze almış bir çılgın vardı. Fakat bu yüzbaşının içinden neler geçtiğini de merak etmiyor değildi:

- Sen, dedi. Şerefine bu kadar bağlı oluyorsun da neden kıralcılık ediyorsun?

- Kıralcılık şerefsizlik midir? O halde siz ve bütün üstsubaylar da şerefsizsiniz. Çünkü siz, şimdi aleyhinde bulunduğunuz kırala vaktiyle sadakat yemini etmiştiniz. Ömründe bir kere şerefsiz olan bir insanın sonra yeniden şerefli olduğunu bilmiyorum. Ben ise bu fikre meslekî bir zaruretle gelmiş bulunuyorum. Bu fikrimi de sırf bana sorulduğu için, yalan söylememek kaygısıyla açığa vurdum...

Orgeneral, bu apaçık sözlerden sonra çileden çıktı. Korkunç bir sesle bağırdı:

- Terbiyeni takın yüzbaşı! Kanına mı susadın? Hâlâ asker olduğunu unutma!

Pusat, sesini dikleştirdi:

- Askerlik öldü general! Sinsi siyasetçilere sırf üniformalı oldukları için asker diyemem! Asker olduklarını kapımda bekleyen inzibat teğmenleriyle erlerine öğretiniz. Üniformalı politikacılardan aldıkları telkinle bana, Önyüzbaşı Selim Pusat'a selâm vermiyorlar. Önyüzbaşı Selim Pusat da onlardan aldığı dersi daha yukarılara ulaştırmaktan başka bir şey yapmıyor.

Fazla konuşmak boşuna idi. Pusat, odasına gönderildi ve o andan itibaren hakkında daha sert muamele tatbik olunmaya başladı. Onu daha küçük bir odaya, hücre denilecek kadar dar bir deliğe tıktılar. Burası havasız, güneşsiz, pis bir yerdi. Bu muamelelerden ve insanların topyekûn kahpeleşmesinden

sonra artık onun ruhu ölmüştü. Ruhsuz bir ceset içinse üzülmeye değmezdi.

Sıkı kontrola rağmen arasıra gelen gazeteler vasıtasıyla kendi hakkında yazılanları okuyor, bu kadar çok namussuz insan ve şerefsiz kalemin mevcudiyetini şimdiye kadar nasıl bir gafletle anlayamadığı için şaşıyordu. Bu çalkantı, bu fırtına şahsî bir kanaatini açığa vurduğu için çıkıyor, kendisine iftira atanlar birçokları tarafından riyakâr jestlerle alkışlanıyor ve kendisi yalan, iftira, isnâd tufanlarıyla boğulmak isteniyordu.

Pusat ayakta dimdik duruyordu. Solgun ve zayıflamış olmasına rağmen bütün bu güruhla tek başına bir ölüm-dirim dövüşüne hazırdı. Fakat bu imkânı bulamadı.

Divan-ı Harb'de duruşmalar başlarken, Ordu Müfettişiyle arasındaki sert konuşmanın karşılığı olarak ellerine kelepçe vurulmuştu. Bileklere takılan bir iftihar madalyası gibi kelepçeyi taşıyarak dudaklarında kindar bir tebessüm, gözlerinde lanet okuyan bir parıltı olduğu halde mahkeme salonuna girerken bakışları ile etrafı araştırdı. Ayşe orada idi. Hazin bakışlarla kendisini süzüyor ve çevreyi saran düşman yığınına karşı gösterdiği istiğna ile kendi yanında olduğunu belirtiyordu.

Yüzbaşı Şeref, tıpkı kendi uğradığı hakaretlere uğramış olduğunu belirten çok ağır ve ciddî bir yüzle uzaklara bakıyor, daha serbest olan öteki sekiz subay ise aksine, daha endişeli gözüküyordu. Çünkü onların kaybetmek kadar kazanmak şansları da vardı.

Duruşma sözde alenî idi. Fakat tutuklu subayların eşleriyle annelerinden başka kimse içeri alınmamıştı. Dinleyici sıralarını inzibat subaylarıyla kıralcılığa düşman

üstsubaylar ve generaller, bir de sivil polislerle Millî Emniyet memurları dolduruyordu.

Rüzgârlı, serin, gamlı bir gündü. Salonun açık pencerelerinden giren esinti bunaltıcı manevî havayı hafifletiyordu. Savcı akla gelmez uydurmalar ve yakıştırmalarla dolu iddianamesini okuduğu zaman sanıklar memlekette kırallığı geri getirmek için gizli cemiyet kurmak ve orduyu buna âlet etmekle suçlandırıldıklarını öğrendiler. Sorgular çabuk yapılıyordu. Selim Pusat'la Şeref kesin, kısa, sert cevaplar veriyorlar, kaçamak yapmıyorlar, askerî terbiyenin gerektirdiği saygıyı göstermiyorlardı. Öteki sekiz kişi askerî terbiyenin icablarına riayet ediyorlardı.

Zaten savcı da onlar için hafifletici sebepler ileri sürmüştü. Selim'le Şeref için istenen ceza çok ağırdı.

Haftada üç gün yapılan duruşmalar savcı ile Selim ve Şeref arasındaki sert münakaşalar halinde geçiyor, yargıçlar da tarafsızlıklarını unutarak bu tartışmalara savcı lehinde müdahalelerde bulunuyorlardı. Bazen kırallık ve cumhuriyet üzerinde akademik bir konuşma başlıyor, o zaman iki vatan haini yüzbaşı yargıçlarla savcıyı güç durumda bırakıyorlardı. Onlar her şeyi kabul ediyorlar, fakat kırallığı iade, gizli cemiyet, düşmanla işbirliği isnadlarını şiddetle, asabiyetle, karşılarındakileri tahkir edici edalarla reddediyorlardı. Selim yargıçlara: «Kırallık terbiyesiyle yetişen ve sadakat yemini eden sizlerin de kalben hâlâ kıralcı olduğundan eminim.» derken Şeref: «Kıralcı olmak için tarihin en muhterem sîmâlarını bir kere düşünmek kâfidir.» diye tamamlıyordu. Tartışmalar bazen çığırından çıkarak teferruata saplanıyor ve yargıçların, bilhassa iki yüzbaşıyı zayıf noktalarından yakalamak için yaptıkları teşebbüsler halinde uzayıp gidiyordu.

Ayşe heyecanla bunları dinliyor, fakat Selim'i fikrinden çevirmek imkânsızlığını bildiği için mütevekkil davranıyordu. Hangi sorulara Selim'in ne şekilde cevap vereceğini biliyordu. Onu ilgilendiren cihet duruşmaların sonu idi.

Bu son yalnız kendileri için değil, adalet ve ahlâk için de pek feci olmuştu: Selim ve Şeref on beşer yıla mahkûm edilmişler, diğer sekiz kişinin bazıları hafif cezalarla, bir ikisi de beraatle işin içinden sıyrılmışlardı. Askerî Yargıtay daha cezayı tasdik etmeden acele ve kasdî bir merasimle ikisinin apoletleri sökülmüş ve zindanlarına götürülmüşlerdi.

Fakat nasıl oldu bilinmez, galiba Allah'ın bir müdahalesiydi, Yargıtay, kararı kökünden bozdu.

Başka yargıçlar önünde yeniden yapılan ve pek çabuk bitirilen duruşmada iki yüzbaşı aşırı disiplinsizliğe uyan maddelerden ikişer yıla mahkûm edilip, vatana ihanetten beraat ettiler. Fakat artık onların yüzü buna da gülmüyordu. Hapiste iki yıldan çok yatmışlar ve asker olarak girdikleri tutukevinden mesleksiz olarak çıkmışlardı.

İkisi birkaç defa buluştuktan fakat hiçbir şey konuşmayarak dalgın bakışlarla sustuktan sonra, yeryüzünde hiç kimsesi olmayan Şeref, bir gün Pusat'a kısa bir yazı göndererek intihar etti. Yolladığı kâğıtta:

«Tiyatro bitti. Beklemeye lüzum görmüyorum!» yazılıydı.

Pusat, arkadaşı için hiçbir tören yaptırmadı. Para ile tuttuğu üç kişiye kendisi de katılarak onun tabutunu en yakın mezarlığa kadar bizzat götürdü. Tabut kabre konduktan sonra üzerine küçük bir bayrakla bir kitap bıraktı. Mezarın toprağını tek başına doldurduktan sonra baş ucuna bir tahta parçası dikti. Bunun üzerinde *«Arkadaşım Şeref»* kelimeleri kazılıydı...

5

AYŞE, maziyi bir sinema filimi gibi gözlerinin önünde geçiren tahayyülâtı bıraktığı zaman dördüncü dersin zili çalmıştı. Başmuavin yanı başında peyda olarak zoraki bir gülümseyişle:

- Sizi sınıfa takdim edeyim, dedi.

Sonra, Ayşe'ye bir şeyler çıtlatmak lüzumunu duyarak:

- Şimdi Fen Şubesine dersiniz var. Bu sınıftan çok memnun kalacaksınız. Çok iyi kızlardır. Derslerinden başka bir şeyle meşgul olmazlar, diye ilâve etti.

Ayşe Pusat bu, sözlerle kendisine kıralcılık propagandası yapmamasının ihtar olunduğunu anlıyordu. Gerçi onun bu gibi işlerle hiçbir ilişiği yoktu ama kocasına yapılan isnadların izi kafalardan hâlâ silinmemiş, kocası bile başka sebeplerle hapis yattığı halde herkes körükörüne onun aleyhindeki propagandaya inanmıştı.

Ayşe, başmuavinin imâsını anlamamazlıktan geldi. Birlikte son sınıfın fen şubesine doğru yürüdüler.

On kız birden ayağa kalktı. Hepsi şirin ve ciddî kızlardı. Fakat gözlerinin içi gülüyordu. Başmuavin somurtkan bir tavırla Ayşe'yi tanıttı:

- Yeni Edebiyat Öğretmeniniz... Çok çalışınız ve kendisinden istifade ediniz...

Bu tanıtma ne kadar soğuk ve kaba idi. Yeni öğretmenin adı dahi söylenmemişti. Kızlar sessizlik içinde başmuavinin gitmesini beklediler ve o gidinceye kadar ayakta durdular. O zaman Ayşe oturmalarını işaret etti ve deminden beri gözleriyle gülen kızlar bu sefer dudaklarıyla da hafifçe ve nazikâne gülümsediler.

Ayşe sınıfa bir göz gezdirdi. On kişinin dokuzu üç yıl önceki talebeleriydi. Önde yanyana oturan Aydolu ile Nurkan yalnız güzellikleriyle değil, çalışkanlıklarıyla da en ilerde bulunan kızlardı. Diğerlerine de birer birer bakıp isimlerini hatırladıktan sonra arkada bir sıraya tek başına oturmuş olan Güntülü'de bakışları durdu ve onun gür ve açık kumral saçlarla çerçevelenmiş ince ve mânâlı yüzünü takdirle seyretti. Bu kızın kendisine karşı bir dost kalbi taşıdığı muhakkaktı. Nerden, niçin, nasıl? Bunları bilmiyor, bilmeye de lüzum görmüyordu. Ayşe'nin dost kalblere ihtiyacı vardı. Kendisi için fenalık istemeyen insanlara hasretti. Böyle bir kalb taşıyan insan bir talebe bile olsa makbuldü. Yeter ki menfaatsiz olarak dostluk duyguları beslesin...

Güntülü, utangaç gülümsemelerle kendisine bakıyor ve yüzü pempeleşiyordu. Sabahleyin menekşeye benzeyen gözleri şimdi elâ idi.

Ayşe, bu ilk derste onların ders durumunu anlamak için yerlerinden kaldırmadan edebiyata ait sorular soruyor, hem onların bilgi derecesini öğreniyor, hem de çoktandır hasret

kaldığı lisesinin bir sınıfına öğretmenlik etmenin zevkini tadıyordu.

Aldığı cevaplar en müşkilpesend hocayı bile memnun edecek mahiyette idi. Bu kızlar, fen talebesi oldukları halde edebiyatı iyi biliyorlar, aruzdan anlıyorlar, şiirin zevkini duyuyorlar ve edebiyat hakkında esaslı fikir ve kanaate sahip bulunuyorlardı. Hele Nurkan ve sınıf mümessili bulunan Aydolu fevkalâde idiler.

Şimdi sıra sonuncuya, Güntülü'ye gelmişti. Elâ gözlü, mahcup tebessümlü kız kendisine hitap olununca ayağa kalktı ve Ayşe, bütün diğerleri gibi onun da oturarak cevap vermesini arzu ettiği halde, sırf utanıp kızarmasın diye, bir şey söylemedi.

- Edebiyat hakkındaki duyguların nasıldır, Güntülü?

Bu sual, edebiyat öğretmeninin mûtadı olan sorulardan değildi. Bu kızı orijinal bulduğu için böyle bir şey sormuştu. Aldığı cevap pek hoşuna gitti:

- Ders olarak da, sanat olarak da çok severim efendim.

«S»leri pek hafif peltek olarak söylüyor ve bu hafif pelteklik onun konuşmasına güzellik veriyordu. Sesi de çok esrarlı ve ruha işleyici idi. Ayşe, edebiyatçı olmanın verdiği kabiliyetle güzellikleri seçip çıkarmakta usta idi. Gülümseyerek tekrar sordu:.

- Niçin seversin Güntülü?

Güntüiü, hocasına hayretle bakarak birkaç defa gözlerini kırptı ve aynı esrarlı sesle cevap verdi:

- Sevginin niçini olmaz ki efendim... Düşünsem belki mâkul bir sebep bulabilirim. Fakat bu hakikî sebep olmaz. Çünkü biz önce severiz. Sonra sevdiğimiz şeyin güzel taraflarını bulmaya çalışırız. Bu da hodbinliğimizden doğar efendim.

Ayşe Pusat, kızın cümlelerine dalmıştı: Çok düzgün, gramer bakımından yanlışsız cümlelerle konuşuyordu. Hele şimdi gözleri yine değişmiş, dalgın bir hal almıştı. Rengi de galiba yeşildi. Nereye baktığı belli olmuyor, fakat büyük bir ruh kudreti taşıyordu. Onu bütün sınıf da hayranlıkla dinliyor, bilhassa samimî arkadaşları olan Aydolu ile Nurkan bu güzel konuşma karşısındaki memnuniyetlerini yüz çizgileriyle belli ediyorlardı.

Ayşe, böyle bir talebesi olduğu için sevinç duydu. Gittikçe artan bir merak içinde sualini yeniledi:

- Peki Güntülü, bildiğin şiirler arasında en çok beğendiklerinden birkaçını sayar mısın?

Genç kız, başını biraz kaldırarak düşündü. Sonra öğretmenine bakarak yavaş yavaş anlatmaya başladı:

- Efendim! Fuzûlî'nin şiirleri arasında:

Can verme gam-ı aşka ki aşk âfet-i cândır;
Aşk âfet-i cân olduğu meşhûr-ı cihandır.

diye başlayan gazeli beğeniyorum. Fuzûlî'nin en güzel şiiri, şüphesiz bu değildir. Fakat bunu anlayabildiğim ve âhengine kapıldığım için olacak, tercih ediyorum. Tasavvuf hakkında bilgim olmadığı için şiirlerinden birçoğunu anlayamıyorum. Nedîm'i daha kolay anlıyor, fakat umumî telâkki hilâfına şarkılarından zevk almıyorum.

Bir nîm neş'e say bu cihânın bahârını,
Bir sâgar-ı keşîdeye tut lâlezârını.

diye başlayan gazelini çok beğeniyorum. Namık Kemal'in meşhur Vatan kasidesi güzel olmakla beraber bana beyitler

arasında bir vahdet yok gibi geliyor. Her beyit ayrı ayrı güzel. Fakat terkip kuvvetli değil. Onun için ben Namık Kemal'in şiirleri arasında:

Değişmez fen mi vardır,
Müstakır eşya mı kalmıştır

diye başlayan murabbaı seviyorum. Hâmid'e gelince, onun eserleri arasında pek azını görüp okuyabildim. Bazılarını hiç anlamadım. Eşber'in İskender'le konuşmasını güzel buluyorum...

Buraya gelince Güntülü birdenbire sustu. Halbuki Ayşe onun konuşmakta devam etmesini istiyordu. Trende hızla giderken bazen güzel manzaralar görülür. Yolcu biraz sonra bu manzaranın değişeceğini ve onun yerine ruhsuz bir görünüş geleceğini bilerek üzülür; güzel manzaranın hiç bitmemesini temenni eder. Onun gibi, Ayşe de bu kızın susmamasını, hep konuşmasını istiyordu. Bir öğretmen için en büyük haz çalışkan, akıllı ve kavrayışlı bir talebenin sorulara cevap vermesidir. Bu hazzın devamı isteğiyle yeniden sordu:

- Hâmid'den sonrakilerin şiirleri arasında beğendiklerin yok mu Güntülü?

- Var efendim. Tercih yapmak için düşünüyordum. Bunların pek çoğunu okudum. Bir haylisi da ezberimdedir. Çokluk arasından tercih yapmak güç oluyor efendim. Müsaade ederseniz şiir ismi değil de şair adı söyleyeyim: Önce Yahya Kemal'le Faruk Nafiz'in, sonra da Ali Mümtaz'ın şiirlerini beğeniyorum. Bunlardan başka tanınmış veya tanınmamış birçok şairlerin eserlerinden çok hoşuma giden parçalar da yok değil. Bazen alelade şairlerden birinin

bir tek şiiri, bazen bir şiirin herhangi bir dörtlüğü veya beyti, bazen de tek mısra bende kuvvetli bir intiba bırakıyor, tesir yapıyor. Ezberimde sahiplerinin adını bilmediğim epey mısra var. Meselâ şairinin kim olduğunu unuttuğum, nerde okuduğumu hatırlamadığım bir mısra var ki çok hoşuma gider:

Bizi arza bağlayan: Yaratmak ihtiyacı...

Belki bu mısrada şiir sanatı bakımından bir üstünlük yoktur. Fakat yaşamayı güzel bir sebebe bağladığı için benim çok hoşuma gidiyor efendim.

Güntülü yine sustu. Ayşe takdirle gülümsüyordu:

- Bu mısra Osman Faruk Verim'indir. Bizi Arza Bağlayan adındaki küçük bir şiir mecmuasının ilk manzumesidir, dedi ve bugünlere göre daha kuvvetli talebelerin yetiştiği kendi zamanında bile bu kadar seçkin bir kızın bulunmadığını düşünerek onu daha çok sevdi.

Bütün sınıf dikkatle Ayşe'ye bakıyordu. Onda üç yıllık ızdırabın bıraktığı izleri araştırıyordu. Genç hocalarının omuzlarına dökülen saçlarındaki ak teller göze çarpacak kadar çoğalmıştı. Kara saçlar üzerinde daha kolay belli olan bu beyazlar üç yıllık çilenin hatıraları idi.

Ayşe, onların gönüllerinden geçen şeyleri hemen hemen anlıyordu. O dakikada kalbi onlar için o kadar büyük bir şefkatle doluydu ki bir yandan sorularla meşgulken bir yandan da: «Yarabbi! Bu kızlardan hiçbirinin mukadderatı benimkine benzemesin!» diye dua ediyordu.

Güntülü, sırasının yanında ayakta durarak beklerken elini yüzünde gezdirerek zarif bir hareketle saçlarını düzeltti ve

yine o mahcup gülümseyişle öğretmenine baktı. Ayşe suallerini kesmiyordu:

- Ya en çok beğendiğin roman hangisi Güntülü?

- Roman hususunda galiba biraz müşkilpesendlik ediyorum efendim. Manzumeler kısa olduğu için tesiri ânî ve kuvvetli oluyor. Roman uzun olduğundan herhangi bir yerindeki aksaklık, kuvvetli taraflarının tesirini gideriyor ve ben hissî hareket ettiğim için onun güzel ve kuvvetli kısımlarını da inkâr ediyorum. Bu yüzden, en çok beğendiğim roman, bir kadın romancının o kadar tanınmamış bir eseri oldu efendim.

Güntülü biraz durdu ve Ayşe üzüntüyle içinin burkulduğunu hissetti. Güntülü'nün çocukça bir tercih yaparak bayağı romancılardan birinin bayağı bir eserini söylemesinden korkuyordu. Bu kızı ilk görüşte o kadar beğenmişti ki onun bilmeyerek kötü bir romanı sevmesini bile istemiyordu. Bu suali sorduğuna pişman olmuştu. Alacağı cevaptan çekinerek:

- O romanı söyler misin Güntülü? dedi.

- Safiye Erol'un *Ciğerdelen*'i efendim. Bilmem ki bana hak verecek misiniz?

Ayşe geniş bir nefes aldı ve gülerek:

- Sana tamamıyla hak veriyorum Güntülü. Ben de senin fikrine iştirak ediyorum, diye cevap verdi.

Genç kız, güzel bir gülümseme ile sevincini gösterdi ve yine menekşeye benzemeye başlayan gözlerini Ayşe Pusat'a çevirerek yeni sualleri bekledi.

Ayşe memnundu. Bu kız yetiştirilirse Edebiyat Fakültesi kürsülerinden birini büyük bir ehliyetle doldurabilirdi diye düşündü ve bu düşüncenin şevkiyle birdenbire:

- Liseyi bitirince, nereye gitmeyi düşünüyorsun Güntülü? diye sordu.

O, yüzü hafifçe pembeleşerek cevap verdi:

- Çocuk doktoru olmak istiyorum efendim.

- Herhalde bu mesleği niçin seçtiğini izah edebilirsin Güntülü...

Genç kız gülümsedi:

- Şüphesiz efendim. Çocukları çok severim de... Onlara faydalı olabilmek için uzun tip tahsilini göze alabiliyorum.

Ayşe de bütün öğretmenler gibi kabiliyetli talebelerinin kendi mesleğine girmesini isterdi. Güntülü'ye söyleyecek pek çok sözü, verecek hayli öğütleri vardı ama daha ilk derste samimiyeti ileri götürmek istemiyordu. Müdürün bu sabahki davranışını düşünerek neşesini kaybeder gibi oldu. Fakat duygularıyla mücadeleyi öğrenmişti. Gönlünde dolmak üzere olan kederi yenerek sordu:

- Tabiatüstü masal unsurlarıyla dolu olan millî destanların hakikatle bir ilgisi var mıdır?

- Herhalde vardır efendim. Günümüzde bile destanlar teşekkül ediyor. Fakat vakalar, şahıslar, şahısların karak terleri o kadar değiştiriliyor ki hakikati anlamak güçleşiyor efendim.

Burada bütün sınıf Ayşe Pusat'ın yüzünden bir keder dalgasının hızla geçip kaybolduğunun farkına vardı. Güntülü devam etti:

- Meselâ bizim Oğuz Han destanındaki mübalagalar ve fevkalâdelikler arasından çıkarabileceğimiz netice: Destanın Oğuz Han adını verdiği bir şahsiyetin büyük fütuhat yapmış olmasıdır. Hatta belki de Oğuz Han hakikatte bir tek şahıs değildir de birbiri ardınca gelen birkaç hükümdardır. Hatta belki de bu hükümdarlardan hiçbirinin adı Oğuz değildir de

bu adı destana dinî bir sebeple veya içtimaî bir zaruretle daha sonraki asırların destancıları sokmuştur. Bir de destanlar milletlerin ülküsünün tohumlarını taşırlar efendim. Bu bakımdan geçmişi anlattıkları tadar geleceği de tasavvur ve tahmin ederler. Tabiî, istikbal hakkındaki tasavvur ve tahminler vuzuhsuz ve gayrı-şuurî bir haldedir.

- Çok güzel anlattın Güntülü. Şimdi biraz da vezinler hakkındaki düşünce ve kanaatlerini anlat.

- Bugünlük aruz daha çok hoşuma gidiyor efendim. Ama bunun niçinine cevap verebilirim: Daha büyük üstadlar elinde işlenip olgunlaşmıştır. Zannedersem ilerde hece, ahenk bakımından aruzu geçecek, fakat heceyi tekâmül ettirecek büyük şairler aruzun ahenginden, musikîsinden çok istifade edeceklerdir. Belki de hece ile aruzun birleşip kaynaşmasından yeni bir vezin doğacak ve bu yeni vezin aruzun ritmini, hecenin mânâ kuvveti için elzem olan serbestliğini kendisinde toplayacaktır. Bugün serbest vezin denilen şeyi beğenmiyor ve bu türlü yazılara serbest vezinli değil, vezinsiz demenin daha çok yakışacağını zannediyorum. Fikrimce serbest vezin, yine vezinli olmak şartıyla, mısraların birbirlerine tâbi olmayarak serbest bulunmasıdır. Onun için Divan şairlerinin müstezadları serbest veznin ilk örnekleri sayılabileceği gibi yenilerden Orhan Seyfi'nin «Fırtına ve Kar» adlı güzel manzumesiyle Enis Behiç'in «Gemiciler», «Süvariler» gibi şiirleri serbest veznin yeni ve güzel örnekleridir. Meselâ Süvariler şiirinde:

Ey vatan!
Güzel Turan!
Sana feda biz varız.
Düşman oğlu meydana çık!

Kahramanlık kimde ise anlarız.

mısralarında hecelerin yavaş yavaş çoğalması keyfî değil, ritmik bir kanuna göredir. Fakat bu kanun ifade edilmekten ziyade hissedilir mahiyettedir. Serbest vezinli denilen yeni yazılarda ise bu ritim olmadığı için bunlar manzume olmak vasfını taşımıyor.

Ayşe hazla dinlerken bu kadar sağlam bir edebî zevke malik olan bu kız tıp mesleğine gireceği için cidden esef duyuyordu.

- Peki Güntülü, sana bir de kendin hakkında sual sormak istiyorum. Gerçi fen talebesisin ama bu nihayet son yılların sana verdirdiği bir kararın neticesidir. Ondan daha önce, birçok öğrenciler gibi sen de şiir yazmak arzusuna kapıldın, manzume yazdın mı?

- Hayır efendim. Edebiyatı daima sevmeme rağmen manzume yazmayı denemedim ve düşünmedim.

Ayşe kol saatine baktı. Ders bitmek üzere idi:

- Son olarak sana aruzla yazılmış bazı mısralar soracağım. Sen de bana onların vezinlerini bulacaksın Güntülü.

- Peki efendim!

Ayşe bu kadar çok ısındığı bu kızın hiçbir soruyu cevapsız bırakmaması için ilkönce basit ve kolay vezinlerle işe girişmek istiyordu. Hafızasını yoklayarak sormaya başladı:

- *Şimdi ay bir serv-i simindir suda.*

- Fâilâtün fâilâtün fâilün.

- *Gecenin bir kederli zâiriyim.*

Güntülü bir saniye düşündü ve derhal:

- Feilâtün mefâilün feîlûn, diye cevap verdi.

Sanki kendisi imtihandaymış gibi Ayşe'nin içi titriyordu. Bununla beraber talebeler için daha güç sayılan vezinlere gitmekten de geri kalmıyordu:

- *Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan.*

Güntülü mısraı tekrar ettikten sonra dalgın bakışlarını Ayşe'ye çevirdi ve yine eliyle saçlarını düzelterek vezni söyledi:

- Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün.

Ayşe memnundu. Artık son vezni bilmese de üzülmeyecekti. Aruzun en güç veznini sormaktan çekinmedi:

- İlk hasretiyle gençliğimin ilk elemleri
Ey paslı tellerinde gülen, ağlayan aruz!

Güntülü'nün yüzüne birdenbire o tatlı pembelik bastı. Kendi kendine ilk mısraı bir iki defa tekrarladı. Tekrarlarken parmaklarını gayet hafif şekilde, tırampet çalar gibi sıranın üstüne vuruyordu. Öteki kızlar da kendi aralarında bunun veznini bulmaya çalışıyorlardı. Hatta birkaçı kâğıt üzerine hat, nokta çizerek veznini bulmak istiyorlardı. Fakat Güntülü onlardan önce buldu:

- Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilün.

- Aferin Güntülü...

Bütün sınıf memnun ve müftehirdi. Ayşe'nin soracak bir şeyi kalmamıştı. Fakat zil henüz çalmadığı için boş durmak da istemedi ve son sualini sordu:

- Şimdiye kadar ben mısra söyledim, sen de veznini buldun Güntülü. Şimdi ben vezni söyleyeceğim, sen de o vezinde bir mısra bulacaksın. Bana «mef'ûlü mefâilün feûlün» vezninde bir mısra bulabilir misin?

Güntülü yine başını hafifçe kaldırdı. Aklından birçok şiirler geçirdiği muhakkaktı. Daha ilk derste onu bu kadar ağır bir sorguya çekmek haksızlıktı ama o bununla yıl sonundaki

numarasını da şimdiden almış olacaktı. Arkadaşları da yüzlerini merakla ona çevirmişlerdi. Güntülü bunun farkında olmadan cevabını verdi:

- *Gönlüm dolu âh u zâr kaldı!*

Ayşe'nin daima gülümseyen yüzündeki tebessüm bir anda silindi. Genç kız bunun farkındaydı. Telâşla:

- Yanlış mı söyledim efendim? diye sordu.

Öğretmen zoraki olarak yeniden gülümsedi:

- Hayır Güntülü. Çok doğru söyledin...

Ve sınıf kapılarında çınlayan zil dersin bittiğini haber verdi.

6

AYŞE eve geldiği zaman Selim masanın başında harb tarihine ait kitaplarla meşguldü. Epey zamandan beri bir gazeteye müstear isimle askerî makaleler yazıyor, Ayşe'nin omuzlarındaki ağır yükü böylelikle hafifletmeye uğraşıyordu. Fakat bütün bunları zoraki bir didinme ile, kendisini sıkarak yaptığı belliydi. Eskiden o kadar faal olan Selim şimdi durgun, düşünceli, mahzun bir adam olmuştu. Pencereden ufka dalarak öldürdüğü saatler, haftalarca gülmeden geçirdiği zamanlar ruhî bir buhranın olduğu kadar müthiş bir kararsızlığın da alâmetleri olabilirdi. Hiçbir şeyden şikâyet etmiyor, fakat hiçbir şeyi de beğenmiyordu. Hayattan zevk almak hassasını kaybetmişti. Hiçbir yere çıkmıyor, hiçbir eğlenceye gitmiyor, kimseyi aramıyor, kendisini ziyaret edenlerin yüzüne bakmıyordu. Çok az konuşuyordu.

Eskiden sık sık içki içer, içtiği zaman çok neşelenir, yanındakilerle şakalaşırdı. Şimdi daha çok içiyordu. Fakat aşırı derecede içmesine rağmen yüzü gülmüyor, aksine daha

karanlık ve kederli bir hal alıyordu. Garip garip huylar edinmişti: Böyle gecelerde apoletleri sökülmüş subay üniformasını ve çizmelerini giyiyor, evin en geniş odası olan çalışma odasında muttarid adımlarla dolaşıyordu. Marşlar çalındığı zaman radyoyu dinliyor; içiyor, içiyor, bazen sendeleyecek kadar sarhoş oluyor, fakat neşelenmiyordu.

Odada gezinirken bazen kitapların önünde duruyor, büyük meydan savaşlarından birini anlatan bir cildi çekiyor, sayfalarından birine yahut haritasına baktıktan sonra yerine koyuyordu.

Selim Pusat harb tarihine ait tetkikler de hazırlıyordu. Bunlarla meşgulken ruhen rahat olduğu yüzünden anlaşılıyordu. Bilhassa Mete ile Anibal'i, yaptıkları imha savaşlarına göre mukayese eden etüdü orijinaldi. Fakat onu da bitirmeden bırakmıştı.

Sevdiği büyük askerler arasında Mete başta gelirdi. Çünkü o hem asker, hem de teşkilâtçıydı. Ordu değil, millet yaratan adamdı. Aylarca uğraşarak yaptığı haritalar üzerinde Bilge Tonyukuk ve Kül Tegin'in seferlerini incelemiş ve bu iki kumandana hayran olmuştu. Selçuklulardan Çağrı Beğ'i çok beğenir, fakat «Kumandandan ziyade kahramandır.» derdi. Her girdiği savaşı kazanan Afşin Beğ hakkındaki bilginin eksik olmasına acınırdı.

Büyük kumandanlar ve büyük imha savaşları üzerinde uğraşa uğraşa savaş ve kumandanlık felsefesine girmiş, büyük askerlerin hangi şartlar altında yetiştiğini araştırmıştı. Vardığı sonuç şuydu: Büyük askerler kırallıklarda yetişir.

Selim Pusat tam bir asker olduğu için siyasî bir mesele olan rejim işleri üzerinde fikir yormamıştı. Ona göre rejim aşağı yukarı milletlerin, cemiyetlerin elbisesiydi. Elbiselerin sıhhî ve gayrısıhhî olanları, yakışanları, yakışmayanları

bulunduğu gibi rejimlerin de yarayanları, yaramayanları vardı. Cumhuriyet belki çok güzel bir rejimdi. Fakat büyük kumandan yetiştirmek bakımından kifayetsizdi.

Bu tıpkı, sıcak iklimler için pek sıhhî olan beyaz, açık, keten elbiselerin Sibirya bölgesinde zararlı, öldürücü oluşuna benziyordu. Bu kanaatından dolayı uğradığı haksızlık ve iftiralar aklına geldikçe çılgın bir öfkeyle sarsılıyor, gözünde kan tütüyordu. Daima aşırı olduğu için kendisine düşmanlık edenlere karşı duyduğu nefreti yavaş yavaş başka insanlara da teşmil etmişti. Kötülükleri gördükçe hayatta faziletli olarak kalınamayacağını kabul ediyor, kendisi bu yola asla giremeyeceği için yaşamaktan soğuyor, robot haline geliyordu. Denilebilirdi ki Selim'in kalbinde sevgiden eser kalmamış, onun yerini kin ve tiksinti doldurmuştu. Ayşe'yi üzen nokta bu idi. Gönlünde sevginin eseri kalmamış olan kocası kendisine ne verebilirdi? Onun gözlerinde sevgiyle yanan eski ışıkları boşuna aramıştı. Vaktiyle o kadar canlı olan bu adam artık bir gölge, bir hayal, bir ruh gibi dolaşıyordu. Bununla beraber Ayşe henüz bütün ümitlerini kaybetmemişti. Onda arasıra bu dünyaya ait insanlığın izlerini, kıvılcımlarını görüyordu. Bir gece radyoda «Eski Arkadaşlar» marşı çalınırken gözleri önce enerjik bir sevinçle parlamış, sonra hafifçe nemlenmişti. Başka bir gün Ayşe'ye eski edebiyatın garâmî şairleri hakkında sualler sormuştu. Garâmî şiirlerle meşgul olmak hayata dönmenin işareti gibi idi. Ayşe bunu o kadar istiyordu ki kocasının kalbinde yeniden ateşin yanması için, onun bir başkasını sevmesine bile razıydı.

Arasıra, onu nisbeten sakin ve yumuşak gördüğü zamanlarda münakaşa açar, biraz neşelenmesi, gezip tozması için ısrar eder, dil döker, fakat sessiz ve hissiz bir

mukavemetle karşılaşırdı. Pusat artık hiçbir şeye inanmıyor, herkesi iğrenç görüyor, her zevki bayağı buluyor, her şeyle ince ince istihza ediyordu.

O yaralı bir insandı. Kalben ve hissen askerliğe bağlı kalmış, fakat bu çirkef asırda bazı askerlerde bile askerlik ruhunun tavsadığını görerek en derin yerinden incinmişti. En alçak iftiraların çamuruyla boğulurken, görülmemiş haksızlıklara uğrarken Tanrı kendisine yardım etmemiş, ummanlar gibi olan rahmetinden bir damlacık bile saçmamıştı. Ahlâkı, adaleti, insanlığı, dostluğu, her şeyi görmüş, bunların birer serap olduğunu acı tecrübelerle öğrenmişti. Altı uçurum olan çürük bir tahta köprü üzerinde kendisini nasıl emniyette sayardı? Ayşe ile Tosun olmasa...

O zaman arkadaşı Şeref'i hatırladı: "Tiyatro bitti. Beklemeye lüzum görmüyorum..."

Acaba kendisi neyi bekliyordu? İçinde anlaşılmaz bir duygu vardı ki ona bir şey beklediğini söylüyordu. Bunun ne olduğunu düşünüyordu. Bazen bir sesin kendisine «Belânı bekliyorsun!» dediğini duyar gibi oluyor, sonra iradî bir cehitle bunun tesirinden kurtularak harb tarihine, gezinmesine veya kederine dalıyordu.

Ayşe odaya girince Selim başını kaldırdı ve onun gülümseyen gözlerine hüzünlü bakışlarla karşılık verdi. Ayşe bugün bahtiyardı. Kocası biraz neşeli olsa daha da mesut olacaktı. Saadetlerin de başkalarına geçici olduğunu bildiği için Selim'e bazı şeyler söylemek istiyordu. Hapisten çıkalıdan beri ona «Nasılsın?» demeyi bırakmıştı. Kocası iyi değildi ve iyi olmadığını bilen Ayşe'nin nasılsın diye sormasına hiddetleniyordu. Onun için, ona her karşılaşmalarında ayrı bir şey söylemek icab ediyordu.

- İyi çalışabildin mi? diye sordu.

Pusat, dudağını bükerek bir memnuniyetsizlik hareketi yaptıktan sonra masadan kalktı; gezinmeye başladı.

Ayşe eskiden kocasıyla dertleşir, gündüz gördüklerinden ilgi çekici bulduklarını ona anlatır, onun da kendisine anlatmasını beklerdi. Fakat artık Pusat böyle şeyleri dinlemiyordu. Dinliyor gibi gözüktüğü zamanlarda da kafası daima başka şeyle meşguldü. Ayşe de bunu bildiği için Selim'i ilgilendirecek şekilde bir şeyler söylemeye arzu duyuyordu:

- Dünyada herkes kötü ve vefasız değilmiş. Bize dost olanlar da varmış… diye başladı.

Bu sözle beraber kocasının yüzünde istihza çizgilerinin belirmesi bir oldu. Ayşe, istihzanın söze inkılâbını önlemek için hemen devam etti:

- Kızların beni karşılayışını görseydin sözüme hak verirdin!

- Kızlar dediğin çocuklar senin kim olduğunu nereden bilecekler?

- Hemen hemen hepsi eski talebelerim. Yeniler de kim olduğumu eskilerden öğrenmişlerdir.

- Bu eski vefalı çocuklar üç yıl önceki vukuatı hatırlayabilirler mi acaba?

- Neye hatırlamasınlar? Üç yıl nedir ki?

Pusat geziniyor ve Ayşe'ye bakmıyordu. Herhalde alay olacaktı:

- Bu kadar keskin hafızalı talebelerin olduğu için tebrik ederim! dedi.

Eskiden olsaydı Ayşe bu sözlere gönlünün tâ içinden kırılırdı. Fakat gönlü kırıla kırıla toz haline gelmiş, kırılacak tarafı kalmamıştı. Hayatın âh u zâr ile doldurduğu bir kalb,

yine hayatın kırdığı birisinin, çok yakın birisinin istihzalarından yüksünecek değildi ya. O zaten kendisinin artık bir hastabakıcı olduğunu biliyordu. Fakat öyle bir hastabakıcı ki hastanın derdi anlaşılmıyor ve hasta şikâyet etmiyordu. Selim'i hayata karıştırmak için her şeyi deniyor, fakat hiçbirinde muvaffak olamıyordu. Sebatçı karakteri olmasa şimdiye kadar çoktan vazgeçer, kocasını kendi haline bırakarak hayattan kendisi de meyus olurdu. Arasıra bezginlik duymasına rağmen uğraşmaktan caymıyor, yeni yeni usullerle onu oyalayacak işler bulmaya, zevk alacağı şeyleri keşfe çalışıyordu. Selim'in cesaretten hoşlandığını bildiği için kızlarının cesur hareketlerinden söz açtı:

- Muhitten korkmayan kızlarmış. İdarenin bariz bir şekilde yaptığı baskıya rağmen dostluk hislerini göstermekten çekinmediler. Hele bir tanesi vardı ki...

Ayşe sustu. Bir kasıtla değil, Güntülü'yü hatırlayarak, bazen dalgın, bazen yırtıcı, bazen mahcup bakan ve rengi anlaşılamayan gözlerini düşünerek, uzun ve muntazam cümlelerini duyar gibi sustu. Pusat gezinmesine devam ederek sordu:

- Evet, o bir tanesi ne yaptı? Kıralcı olduğunu mu söyledi?

Selim her zaman, her yerde böyle konuşuyordu. Alay ediyordu. Yahut da samimî idi de alay intibaı bırakıyordu. Ayşe bunlara alışmıştı. Mazinin kuvvetli bağları olmasa, müşterek felâket ikisini birbirine yaklaştırmış bulunmasa ona bir lâhza bile tahammül edemezdi. Fakat mazinin bağı ve istikbalin ümidi kendisini tahammüle sevkediyor, cefakeş bir derviş gibi her şeye katlanıyordu. Nitekim kocası da hayat cehennemine, ne olduğu Ayşe tarafından çok merak edilen meçhul bir şey için dayanıyordu.

- Kıralcı olduğunu tabiî söylemedi. Fakat eski talebem olmadığı halde dersten önce öğretmen odasına gelerek etrafa meydan okurcasına beni selâmladı.

- Büyük kahramanlık! Alkışlanmaya lâyık bir kızmış.

Bu sözler büyük bir ciddiyetle söylenmişti. Fakat o kadar büyük bir istihza hamulesi saklıyordu ki bu kadarına Ayşe bile tahammül edemedi. İsyan edecekti. Bir hastayı kırmaktan çekinerek bu alayı da sineye çekti:

- On kişiden mürekkep fevkalâde bir sınıfım var. Hele içlerinden üç tanesi bulunmaz çocuklar. İsimleri de çok güzel...

- Biliyorum. Ya Oya'dır, ya Birsen'dir, yahut Fügen...

Ayşe gülümsedi. Bütün istihzasına rağmen kocasının bu kadar konuşması yine bir şeydi:

- Bilemedin! dedi. Öyle moda isimlerden değil. Bak, senin de hoşuna gidecek: Aydolu, Nurkan ve Güntülü...

Ayşe, kızların adını söylerken Selim, Napoleon'un harb lerine ait bir cildi gözden çekmiş, karıştırıyordu. Hızla başını çevirerek:

- Güntülü mü dedin? diye sordu.

- Evet.

- Ne garip ad! Ötekiler neydi?

- Nurkan, Aydolu.

Pusat, kitabı aldığı yere koyarak gezinmeye başladı. Çok dalgın bir hali vardı. Yine Ayşe'ye bakmadan sordu:

- Bu eserlerde bir telif zaafı görmüyor musun?

Ayşe şaşırmıştı:

- Hangi eserlerden bahsediyorsun?

Öteki hafifçe gülümsedi:

- Özür dilerim. Napoleon'a ait eserle senin sevgili kahraman kızlarını birbirine karıştırdım. Yani bu kızların

adında dil bakımından bir gayrıtabiîlik bulmuyor musun demek istemiştim.

- Hayır.

- Yaaa... Nurkan ne demek acaba?

- Nur kanlı demek.

- Ya Aydolu?

- Ayın on beşi.

Pusat başını salladı:

- Zoraki yakıştırma... Dolu ay demek lâzımdı. Ama sen öyledir dersen öyledir. Güntülü'yü de ben kabul ediyorum. Vaktiyle okuduğum sarf derslerine göre ikinci nevi izafet terkibidir. Her ne kadar günün tülü olmazsa da gramer bakımından doğrudur.

Ayşe memnundu. Çoktandır duymadığı bir neşe ile devam etti:

- Bir görsen sen de çok seversin. Pek zeki ve bilgili kızlar. Üstelik o kadar da güzel şeyler ki... Birer şiir kadar...

- Bir imha savaşı kadar da güzel mi?

Ayşe onun bu gibi garipliklerine alışık olmakla beraber yine neşesini kaçıran bir hayrete düşerek bakmaktan da kendini alamadı:

- İmha savaşı güzel bile olsa bir kızın güzelliği ile onun arasında nasıl bir benzerlik kurabiliyorsun?

- Kızların güzelliğini şiire benzetmiştin de...

- Evet?

- Şiir ince sanatlardan birisi olduğu için şiirin güzelliğini kızların güzelliğine benzettin. Harp sanatı ince sanatların başında gelir. En güzel örneklerini de imha savaşlarında bulabilirsin.

Ayşe, kocasını kırmamaya çalışarak itiraz etti:

- Kabul ama bu ince sanat kan ve ölümle doludur. Bir genç kızın güzelliğine benzer mi?

- Şiir gözyaşıyla, harb kanla doludur. Kızın güzelliğini şiire benzetirken kızla şiirin benzer tarafları olarak neleri buluyorsun? Şiir ince, kız da ince... Şiir hoşa gidiyor, kız da hoşa gidiyor... Şiir gözyaşı döktürüyor, kız da gözyaşı döktürüyor, değil mi?

Ayşe neticenin nereye varacağını kestiremeden başıyla bir kabul işareti yaptı. Selim odada gezinerek ve Ayşe'ye bakmayarak devam etti:

- Birkaç kişiye gözyaşı döktüren bir kızı güzel diye kabul ediyorsun da bir kalabalığı kana bulayan kıza neden çok güzel demiyorsun? İmha savaşı yüksek ve ince bir sanatla ve cesaret mayasını kullanmak suretiyle vücuda getirilmiş bir eserdir. Sermayesi candır. İmha savaşına benzeyen bir kız, şüphesiz şiire benzeyen bir kızdan daha güzeldir. Çünkü imha savaşında bir kesin sonuç vardır. Şiirde ise hiçbir şey...

Ayşe şefkatle gülümsedi. Selim yine aşırılık ediyordu:

- Dikkat et, dedi. Şiiri bu kadar küçümserken kendinin de şair olduğunu unutuyorsun.

Kocası birdenbire durdu. Dikkatle Ayşe'ye bakarak yüzündeki mânâyı okumaya çalıştıktan sonra:

- Bir edebiyat öğretmeni olarak beni şair telâkki eder misin? diye sordu.

Ayşe ciddileşerek cevap verdi:

- Elbette. Senin bazı şiirlerin antolojilere alınabilecek değerdedir.

Selim Pusat, askerî lise talebesi olduğu zamanlardan beri şiir yazardı. Harb Okulu'nda bu merak devam etmiş, subaylığı sırasında da şiirle uğraşacak vakit bulabilmişti. Fakat Harb Akademisi'ne girince her şeyi bırakmış ve

sanatların en ciddîsi, güzel sanatların en üstünü olarak harb sanatını kabul etmişti. Yazdığı şiirler arasında coşkun mizacının mahsulü olan birkaç lirik mısra yok değildi. Fakat kendisini hiçbir zaman şair saymamış, daha sonra da şiirden nefret etmişti. Başına felâket geldikten sonra ise dünyada şiir sanatı diye bir sanat olduğunu hatırlamaz olmuş, hele kendisinin de bir zamanlar şiir yazmış olduğunu tamamiyle unutmuştu.

Ayşe kendisine şair olduğunu hatırlatınca eski yazılarını hafızasında bulmaya çalıştı:

Aşkınla senin bunca gönül etmede nâle,
Uğrunda akan gözyaşımız oldu şelâle,
Onmaz kara sevdamızı kan söndürecektir...

Bunlarda ne vardı? Hiç... İçinde aruzun âhenginden başka bir şey bulunmayan bu mısraları Selim gülünç buldu.

O füsunkâr ve güzel gözleri her kalbi deşen
Öyle bir nazlı kızın aşkına düştüm ben ki...

Selim bunun arkasını hatırlamak istemedi. Nazlı kızlardan nefret ediyordu. Bütün kadınların ve kızların Ayşe gibi enerjik ve metin olmasını istiyordu. Bir anda talebelik zamanının hatıraları beyninden geçti ve bu arada birkaç kızın hayali hafızasında parladı. Artık onlar kendisine yabancı ölülerin isimleri gibi boş ve ruhsuz geliyordu. Aruzla yazılmış olan bu mısralarda hiçbir güzellik yoktu. Birdenbire aruza karşı bir iğrenti duydu ve onu boya ile çirkinliğini saklayan bir kadına benzetti.

Şimdi hece vezniyle yazmış olduğu mısraları hatırlamaya uğraşıyordu. Kafasına birtakım müphem beyitler gelir gibi oluyor ve hepsi birbirine benziyordu: Aşk, aşk, aşk. Kendi kendine «Ne kadar da çok aşk…» diye mırıldandı. «Yalan olduğu bundan da belli.»... Birdenbire dudaklarından hafifçe iki mısra döküldü:

Ey bir eşi bulunmaz fedakâr, mert arkadaş!
Kıskandırdın bizi sen, bak ölümün ne şanlı!

Şanlı ölüm anılınca Pusat heyecanlandı ve bunun ne zaman, kimin için yazıldığını düşünmeye koyuldu. Aklına iki mısra daha geliyordu:

Arkadaşımızın mert ve şan dolu göğsünde
Şehitliğin nişanı bir kızıl gül açıldı...

Selim pencereden ufka bakarak arkadaşı Şeref'i düşündü. Acaba bu beyitler eski ve unutulmuş bir manzumenin parçaları mıydı? Yoksa şimdi Şerefi hatırlayarak irticalen mi söylenmişti? Ne garip!... Yine beyninde garip bir şeyler oluyor, kendisini çok eski zamanlara götürüyordu. Son günlerde onda acayip bir hal peyda olmuştu. Bir hâdise, bir söz onda anlaşılmaz tedâîler yaparak asırlarca evvelki bir zamanı, bir şahsı düşündürüyor, kendisi o zaman varmış da o hâdiseyi veya şahsı hatırlıyormuş gibi oluyordu. Şimdi yine içinde, kökü çok eskilerde olan bir sıkıntı vardı. Bu öyle üç yıl önceki bir ızdırabın eseri değildi. Birdenbire Ayşe'ye baktı ve gayrıihtiyarî, biraz önce beğenmediği mısraı okudu:

Onmaz kara sevdamızı kan söndürecektir...

7

SELİM PUSAT, odanın içinde kilometrelerce yürümeye alışmıştı. Yürümek ne güzel şeydi. Piyade subayı olduğu için yürümeyi sevmiş, sonra bu, kendisinde itiyad haline gelmişti. Hapiste iken, hücrenin üç metrelik mesafesinde saatlerce yürür, halsiz kalıncaya kadar gezinirdi. Şimdi o hücreye göre bir talim meydanı kadar geniş olan odada gidip gelirken şüphesiz daha memnundu. Fakat artık sevinç ve kederden bir şey anlamıyordu. Alıştığı hüzün, esas tabiatı olmuştu.

Arasıra Çamlı Koru'ya gidiyor, fakat kimsenin bulunmadığı akşam saatlerini yahut yağmurlu ve rüzgârlı havaları seçiyordu. Son zamanlarda sık sık bir yere gittiği de Ayşe'nin dikkatinden kaçmamıştı. Önceleri, bazen yaptığı gibi kırlara, tepelere gittiğini sanmıştı. Sonra bu ziyaretlerin ıssız kırlara değil, daha ıssız bir yere, Şeref'in mezarına yapıldığını keşfetti.

Selim'in yaşayanlarla ilgisi kalmamıştı. Kendisi de yaşıyor sayılamazdı. İnandığı mefhumlar arasında arkadaşlık

diye de bir şey vardı ki onu Şeref'in mezarında buluyor ve oraya, yaşayan bir insana gider gibi gidiyordu. Zaten Selim'e göre yaşamak sadece yaşamak; ölüm ise hatıralarda, gönüllerde, tabiatta ve ebedî karanlıkta yaşamaktı. Yahut da sadece hatıralarda, hatıralardan silindikten sonra tabiatta, tabiatta parçalandıktan sonra ebedî karanlıkta yaşamaktı. O karanlıkta kaybolmak, unutulmak ne güzeldi! Dünyanın bütün güzelliklerine veda etmekte büyük bir fedakârlık vardı ve her fedakârlık gibi bu da muhteşem bir şeydi. Ayşe ile Tosun olmasa Pusat şimdiye kadar çoktan ebedî karanlığa gömülür, giderdi. Tek başına Çamlı Koru'da dolaşırken ölümü düşünür, hayatın mânâsızlığı karşısında onun derin mânâsını daha çok kavrardı. İnsanlar şu mânâsız hayata sıkı sıkıya yapışmış oldukları için Selim'in onlarla anlaşmasına imkân yoktu. Bundan dolayı Çamlı Koru'ya kimsenin bulunmadığı zamanlarda gidiyordu. İşte şurası sevişenlerin dolaştığı yerdi. Berideki düzlük küçük çocuklu annelerin köşesiydi. Aşağıda yaşlılar ve hastalar gezinirdi.

Çok rüzgârlı bir akşamdı. Arasıra yağmur da çiseliyordu. Rüzgârın dallara çarparken çıkardığı ürpertici ses en haşmetli musikîden daha güzeldi. Selim Pusat tek başına dolaşıyor, anlaşılmaz bir ateşle yanan bağrını serinletmeye çalışıyordu.

Böyle yapayalnız, tabiatla başbaşa kalarak düşünmek, duymak, yalnızlık... Fakat Selim yalnız olmadığını seziyordu. Ona bir seslenen vardı. Ama nerden, nasıl? Bunları anlamak için etrafına bakınmaya lüzum görmüyordu. Hiçbir şeye aldırış etmemek alışkanlığını kazanmıştı. Gece iyice bastırırken rüzgârın en ahenkli çınladığı yerde, tahta bir kanepeye ilişti. Serin rüzgâr, şefkatli bir ana gibi onu sarıyor, alnındaki hararetı alıyor, yüzünü okşayarak herkesin anlayamayacağı bir dille teselliler sunuyordu. Pusat bu

avutmalarla oyalanırken uzaklardan mı, rüzgârdan mı, içinden mi geldiği belli olmayan seslenmeleri dinliyor, dinledikçe mest oluyordu:

Göğsünde vurup parçalanan kalbi, nihayet
Bir saçları kan, gözleri keskin dişi çeldi.
Artık bitecek ruhunu sarsan bu şeamet.
Zira saçı kan sevgilinin ismi eceldi...

Selim ölüme susamış bir gönüllü gibi bu sesten haz duyarken birdenbire Ayşe'yi hatırlayarak dalgınlığından uyandı ve kendisini bu kadar tatlı ve ilâhî bir sesi duymaktan alıkoyan zevcesine karşı içinde derin bir iğbirar hissetti. Fakat iğbirarını çabuk unuttu. Ses o kadar yakından geliyordu ki başını çevirse sahibini göreceği muhakkaktı. Böyle olmakla beraber garip bir duyguyla başını çevirmiyor, sesi dinliyordu. Bu ses esrarlı, ruha işleyici bir kadın sesiydi:

İçtin de ecel zehrini sen kendi elinle
Hâlâ bu gönül hangi uzak gölgeyi bekler?
Bak, haykırıyor «Boştur ümitler» diye dinle,
Zulmette keder besteleyen gamlı köpekler.

Selim ürperiyor, korkuya benzer bir şey duyuyordu. Ömründe korku nedir bilmemiş olan Selim Pusat şimdi karanlıktaki meçhul, esrarlı kadından mı korkacaktı? Asla! Yüreğindeki duygu korku değil, zevkten ürperişe benzeyen garip bir şeydi. Kendisini ebedî karanlığa çağıran bu kadın sesini o, bir yerde daha duymuştu. Fakat şimdi nerde duyduğunu hatırlamak için zihnini yoramıyordu. Çünkü kendisini sesin güzel ahengine kaptırmıştı:

Bir dinle adem ülkesinin ruhunu: Yer yer
Davet ediyor bak seni binlerce kucaklar...
Bir sır gibi, sevda gibi sessiz gezinenler
Bir gün seni otlarda uzanmış bulacaklar...

Bu fısıltı halindeki sesle gaşyoluyor ve titriyordu. Karanlıktaki kadın çok yakında, yanı başındaydı. Selim kendi yüreğinin atışıyla birlikte onun kalb çarpıntılarını da duyuyordu. Niçin başını çevirip bakmıyordu? Çünkü içinden gelen bir kuvvet böyle emrediyordu. Bu meçhul kadının sesi şimdi daha kuvvetli, daha ürpertici, daha esrarlı ve âmirdi:

Kalbin benim olsun diyorum, çünkü mukadder...
Cismin sana yetmez mi? Çabuk kalbini sök, ver!
Yoktur öte âlemde de kurtulmaya bir yer!
Mutlak seveceksin beni, bundan kaçamazsın...

Selim birdenbire unutulmuş eski bir sevgiliyi hatırlar gibi oldu. Ses onun sesiydi. Enerjik bir zihin hamlesiyle eskiden az veya çok gönül yakınlığı duyduğu bütün sevgilileri aklından geçirdi. Bu ses onlardan hiçbirisinin değildi. Fakat tanıdığına o kadar emindi ki yanılmasına imkân yoktu. Hatırlamak istedikleri bir adı düşünen, bulamayan, dilinin ucuna kadar geldiği halde söyleyemeyen insanların sıkıntısı ile elini alnına götürdü. Evet, biliyordu... Bu sesi çok iyi biliyordu. Hatta işitmiş olduğu yeri de hatırlıyordu. Fakat içindeki garip bir duygu bu biliş ve hatırlayışın zamanını çok eski, inanılmayacak kadar eski zamanlara götürüyordu. Alnındaki eli yağmurla ıslanırken ses yeniden hitaba başladı:

Râm ol bana, ruhun yeni bir âleme girsin...
Yazmış kaderin: Aşkıma ömrümce esirsin!
Aklınla, şuurunla, hayalinle bilirsin:
Mutlak seveceksin beni, bundan kaçamazsın...

Selim şimdi anlaşılmaz şekilde ızdırap duyuyordu. Hiçbir maddî acıya benzemeyen bu ızdırap bir insanı delirtebilirdi. Kendisini oraya bağlayan esrarlı sese rağmen sert bir hareketle ayağa kalktı. Çamlı Koru'dan çıkarak eve gidecekti. Birdenbire durdu: Tahta kanepenin öteki ucunda genç bir kadın oturuyor ve dikkatle kendisine bakıyordu. Yanında bir başkasının durmuş olması şiddetle canını sıktı. Yürüyecekti. Fakat onun yakın bir dost gibi baktığını görünce bir anlık tereddüt geçirdi. Kadın hafifçe gülümsedi ve:

- Rica ederim, gitmeyiniz! dedi.

Selim biraz önce duyduğu sözlerin bu kadın tarafından söylenmediğine emindi. «Rica ederim, gitmeyiniz!» diyen üzüntülü sesinde hiçbir fevkalâdelik, hiçbir esrar yoktu. Soğuk bir sesle:

- Ne zamandan beri burada oturuyorsunuz? diye sordu.

Genç kadın kederli, hatta belki de biraz nemli gözlerini ona dikti:

- Hemen şimdi geldim, dedi. Ben oturur oturmaz siz kalktınız.

Pusat o zaman karanlığın müsaadesi nisbetinde ona baktı: Peri yüzlü çok genç bir kadın, hatta bir kızdı. Aynı soğuk sesle yeniden sordu:

- Kimsiniz? Niçin kalmamı istiyorsunuz?

Samimî bir tebessümle gülümsedi:

- Beni tanımadınız mı Selim Beğ?

Selim bir adım daha yaklaşarak onu dikkatle süzdü ve soğuk bir kayıtsızlıkla:

- Sizi ilk defa görüyorum, diye cevap verdi.

- Unutmuş olacaksınız.

Selim Pusat şimdi bölüğüne kumanda veren bir yüzbaşı gibiydi. Dik bir sesle:

- Peki! Farzedelim ki unuttum. Benden istediğiniz nedir? diye sordu.

Kız ayağa kalktı. İlerde bir yeri işaret ederek:

- Onunla karşılaşmak istemiyorum. Beni evime kadar götürür müsünüz? dedi.

Pusat işaret edilen yere baktı ve bir lâmbanın ışığı altında kılıksız, çok çirkin yüzlü bir adamın kendilerine bakarak aksak adımlarla geçip gittiğini gördü. Aralarında epey mesafe olmasına rağmen ondan öyle bir tiksinti duydu ki öfkeyle:

- Kim bu mendebur herif? demekten kendini alamadı.

Kız korkuyor gibiydi. Gayrıihtiyarî bir hareketle Selim'in koluna girdi ve ona sokuldu. Vücudunun titremesi korku veya heyecanın derecesini belli ediyor, fakat Pusat iğrenilmesi gereken bir adamdan bu kadar korkmayı mazur görmüyordu:

- Kolumdan çıkın ve yürüyün. Sizi evinize götüreceğim! dedi.

Bu sözler hoyratça bir eda ile ve kumanda eder gibi söylenmişti. Fakat kız itaat etmedi. Bilâkis Selim'in kolunu daha sıkı tuttu ve:

- Hayır! diyerek ileriye baktı.

Selim otomatik bir hareketle başını onun baktığı yere çevirdi. Hayret! Biraz önceki manzarayı şimdi tekrar ve aynen görüyordu: Lâmbanın ışığı altında kılıksız ve çirkin yüzlü adam kendilerine bakarak aksak adımlarla geçiyordu. Lâmbanın aydınlattığı kısa mesafeyi şimdiye kadar onun

çoktan geçip gitmiş olması icab ederdi. Tanımadığı kızla konuşması sırasında geçen zaman buna kâfiydi. Böyle olduğu halde, bir filimi iki defa seyreder gibi aynı şeyi, kısa bir zamanda iki defa görmesi garipti. Selim, bu garabeti tamamlamak için, deminki sözünü tekrarlamaktan kendini alamadı:

- Kim bu mendebur herif?

- Dünyanın en fena adamı... Sık sık karşıma çıkıyor ve bana...

Kız, sözünü bitiremedi ve Selim'in kolunu tekrar kuvvetle kavradı. Pusat onun sözlerinin mânâsını anlamamıştı. Çünkü o dakikada zihni kızın sözleriyle değil, sesiyle meşguldü. Bu ses, o ses değildi. Ondaki ürpertici ve esrarlı âhenk bunda yoktu. Bunu kesin olarak bilince dikkatle çehresini gözden geçirdi. Güzel, fakat hiçbir hususiyeti olmayan bir yüzdü. Böyle hususiyetsiz yüzü olan bir kızın sesinde de fevkalâdelik olamazdı. Selim birdenbire ona karşı bir nefret duydu ve içinden gelen «onu kolundan silkip atmak» arzusuna güçlükle karşı koydu. Merhamet de duymuyordu. Eski zamanlardan kalma bir alışkanlıkla kendisinden yardım isteyen birisinin arzusunu yerine getirecekti. O kadar...

Yürüyorlardı. Selim, korkunun ve korkağın her türlüsünden iğrendiği için koluna bu yabancı kızın yapışmış olmasından büyük bir azap duyuyor, ruhunun yalnızlıktan duyduğu tatlı ürpertiyi bozan bu mahlûku bir an önce evine götürüp bırakmaktan başka bir şey düşünmüyordu. Demin, ışığının altında o kılıksız ve çirkin adamı gördükleri lâmbaya varınca Selim Pusat etrafına bakınarak onu aradı. Yoktu. Bu kadar kısa bir zamanda onun aksak adımlarla gözden kaybolacak kadar uzaklaşmasına imkân olmamakla beraber buna da hayret etmedi. Sert bir sesle:

- Nereye gideceğiz? diye sordu.

Kız hâlâ titriyordu. Eliyle nemli gözlerini silerek hafifçe gülümsedi:

- Evim size pek uzak sayılmaz. Yabancı da sayılmayız. Beni hatırlayacaksınız.

Cevap alamayınca devam etti:

- Ayşe Hanım'ın talebesiyim...

Selim, geçit resminde selâm vermek için baş çevirenlere yakışır sert bir hareketle ona baktı. Birkaç saniye dikkatle süzdü. Sonra yüzünde bir istihza çizgisi belirdiği halde sordu:

- Sakın o kahraman kızlardan biri olmayasınız?

- Hangi kahraman kızlar?

Bu sual o kadar garip bir safiyetle sorulmuş ve yabancı kız Selim'e öyle bir hayretle bakmıştı ki gülümsememek elinden gelmedi ve sesinde açığa vurulan bir alayla:

- İsimlerinde telif zaafı olan kızlar... diye cevap verdi ve o hâlâ şaşkın bakışlarla kendisini süzerken lâmbanın ışığı altında bütün çizgileri iyice görülen yüzüne dikkatle bakarak:

- Hayır! Ayşe'nin tarifine göre onlardan biri olamazsınız. Çünkü bir şiir kadar güzel değilsiniz! dedi.

Yürümekte devam ediyorlardı. Hâlâ Selim'in kolundan çıkmamış olan kızın titremesi geçmiş, yerini hayret ve merak kaplamıştı. Hiçbir şey anlamamakla beraber bu sözlerden hoşlanmıştı.

Selim Pusat birdenbire durdu. Öfkelenmişti. Son zamanlarda içine düştüğü ruhî bir hal ile böyle anî buhranları, öfkeleri, köpürmeleri oluyor; küçük bir kibritin büyük bir barut fıçısını parlatması gibi en ehemmiyetsiz bir sebeple kızdığı çok görülüyordu. Şimdi yine bir an içindeki çağrışımlarla o buhranlı noktaya gelmişti. Sert bir sesle:

- Liseli bir kız, bu zamanda, burada, yapayalnız ne arıyor? diye sordu.

- Bana mı söylüyorsunuz Selim Beğ? Ben liseli değilim ki... Öğretmenim...

Selim yine hüzünlü ciddiyetini takınmıştı:

- Ayşe'nin talebesi olduğunuzu söylemediniz mi?

- Eski talebesiyim. Ayşe Hanım beni size tanıtmıştı. Birkaç defa da görüşmüştük.

Bu kızın Selim için Ayşe'nin eski bir talebesi olmaktan başka mânâsı kalmamıştı. Bir takım kız isimlerinin birbirine karıştığı hafızasını yorarak bunların arasından birini seçmek ve onu kolundaki kıza yakıştırmak sıkıcı bir işti. Sıkıntıya gitmedi:

- Adınızı söyler misiniz? dedi.

- Leylâ... Leylâ Mutlak...

Selim Pusat bir hayal kırıklığı, hayır, hayal kırıklığı değil, fenayı umarken iyiyi bulan insanın ruh hali içinde yeniden kıza baktı. Bu hayal kırıklığı yahut bu ummadığını buluş nereden geliyordu? Kızın adından mı? Yine o garip kız isimlerinden biriyle mi karşılaşacağını sanmıştı? Yoksa... Sakın... Acaba?...

Biraz önceki kadın sesi neler söylüyordu? Selim birdenbire:

Mutlak seveceksin beni, bundan kaçamazsın mısraını hatırladı ve yanındaki kızın «Leylâ Mutlak» diye adını söylerken sesinden yükselen ahengi meçhul sesin âhengiyle birleştirdi.

Selim'in iradesiyle durdular. Yüzü sertleşmiş, hatta biraz da heyecanlı bir hal almıştı. «Leylâ Mutlak»... «Mutlak seveceksin»... «Mutlak»... «Mutlak».

Bu ses o sesti. Zaten başka türlü olmasına da imkân var mıydı? Kızın gözlerinin içine bakarak:

- Deminki şiiri bir daha okur musunuz? dedi.

Leylâ'da karşısındaki adamı garip bulan, fakat tabiî karşılayan bir hal vardı:

- Hangi şiiri?

- «*Mutlak seveceksin beni bundan kaçamazsın*» diye biten şiiri...

- Ben bu şiiri bilmiyorum ki... Edebiyatçı değilim.

- Zarar yok. Mısraı tekrarlayın!

Leylâ duraksadı ve Selim'e baktı. Selim sabırsızlandı:

- Aklınıza hiçbir ihtimal getirmeden tekrarlayın: *Mutlak seveceksin beni, bundan kaçamazsın!*

Bunu söylerken sesi perde perde yükseliyordu. Vakit geç, ortalık tenha idi. Kız itaat etmekten başka çare bulamadı:

- *Mutlak seveceksin beni, bundan kaçamazsın.*

- Bir daha!

Mısra tekrarlandı. Kızın yüzüne bakmadan dikkatle dinleyen Selim: «Hayır!» dedi ve «Bu ses o ses değil…» diye düşündü.

O halde demin «Leylâ Mutlak» derken sesi öteki sese nasıl benzemişti? O şiiri okuyan kadın Leylâ değilse kimdi? Selim Pusat'ın beyni bir anda karıştı. Ruhunu sarsacak bir ihtilâl başlamak üzereydi. Her zaman yaptığı gibi iradesini takındı ve aldırmamak itiyadını kullanarak sarsıntıyı atlattı. Şuurundaki son menfî intibaları da silmek için Leylâ'ya sordu:

- Ne okutuyorsunuz?

- Tarih.

- Ne tarihi?

- Umumî tarih.

Selim Pusat her zamanki müstehzi halini almıştı:

- Yani çocuklara masal anlatıyorsunuz.

İhtisasına saygısızlık gösterilince Leylâ değişti:

- Tarihi masal mı sanıyorsunuz?

- Tamamiyle!

- Nasıl olur Selim Beğ? Ben sizin meydan savaşları hakkındaki bir yazınızı okumuştum.

- Bana şeref vermişsiniz. İnsanlar gözleriyle gördükleri basit vakaları bile birbirinden ayrı şekilde, hatta birbirini nakzeder şekilde anlatırken, vesika denilen kırıntıların yardımıyla binlerce yıllık hâdiseleri tesbit etmek iddiası size ciddî geliyor mu? Vesikaları bırakanların aklından, görüş kabiliyetinden ve bilhassa vicdanı ile namusundan emin misiniz?

- Fakat metod? Tarih metodu?

- Metod dediğiniz uydurmanızın riyazî bir katiyeti var mı? İnsanlar hem doğruyu bulmak, hem de aldanmak için yaratılmıştır. Hâdiselerin kırk veçhesi bulundukça ve insanlar kırkına birden nüfuz imkânından mahrum kaldıkça gelip geçen şeyleri kendi dar çerçevelerinden görmekte devam edeceklerdir. Körlerle filin hikâyesini biliyorsunuz, değil mi?

- O halde sizin meydan savaşlarınız da birer dedikodudan, birer masaldan mı ibaret?

- Onun hakikati öyle bir meydan savaşının gerçekte veya tasavvurda yapılmış olmasından ibarettir. Yoksa o savaşın günü de, askerlerin sayısı da, harbin yapıldığı yer de, hatta bazen ordulara kumanda edenler de yüzde yüz kesinlikle belli değildir. Tarihin yarı buçuk hakikata yaklaşan kısmı askerî tarih olduğu halde meydan savaşlarının bile meçhuliyet perdesi arkasından görüldüğü muhakkaktır. Gerçi bir meydan savaşını anlatan eserler yazılır, krokiler çizilir, harita üzerinde

o muharebenin hareketleri gösterilirse de bunun değeri nazarî olarak o meydan savaşının orada anlatıldığı şekilde cereyan etmiş olmasına göredir. O savaş o şekilde olmayıp da başka bir şekilde olsa yine kurmayın ondan alacağı bir ders vardır. Malazgird Savaşı 26 Ağustos 1071 yerine 26 Mart 1761'de geçseydi kurmay için daha serin bir havada ve bazı ateşli silâhlarla yapılmış olması gibi bir değişiklik göstermesinden başka ne fark olabilirdi? Kurmaylar için kitap ve harita üzerinde, vaktiyle yapılmış muharebeleri incelemekle tamamen hayalî muharebeleri incelemek arasında bir fark yoktur. Maksat onun beynini muhtemel durumlara göre işler bir hale getirmeye alıştırmaktır. Askerî tarih bu bakımdan ehemmiyetlidir. Çünkü tek ve büyük sanatın, yani askerliğin hazırlayıcı ve yetiştirici unsurlarından birisidir. Kalanının masaldan farkı yoktur. Siz, tarih öğretmeni! Meselâ Yıldırım Bayazıd'ın harbde esir edilip esarette öldüğüne veya intihar ettiğine emin misiniz?

- Elbette eminim. Bütün kaynaklar ağız birliği ile öyle yazdıktan sonra.

Selim'in yüzü istihfaf ve istihkarla değişti:

- Kaynaklar!... O kaynaklar ağız birliğiyle benim de vatan haini olduğumu yazmışlardı. Buna da inanıyor musunuz?

Çılgınca bir öfkeyle söylenen son cümle Leylâ'yı ürkütmüştü:

- O başka... Size iftira attılar...

Selim sustu. Yeniden bir tedâî silsilesiyle deminden beri beyninin içinde kurcalanan noktayı buldu:

- Sizi, birisiyle karşılaşmak istemediğiniz için evinize götürdüğümü biliyorum. Fakat tek başınıza böyle ıslak ve karanlık bir gecede Çamlı Koru'da dolaşmanızın sebebini bilmiyorum.

- Muhakkak bir sebep mi lâzım?
- Şüphesiz.
- Bu, sizi buraya getiren sebep gibi bir şey olamaz mı?

Selim’in yüzünde yeniden bir istihfaf belirdi:

- Beni buraya getiren sebebi biliyor musunuz?
- Tahmin ediyorum.

*

* *

Leylâ’nın kapısına gelinceye kadar bir kelime konuşmadılar...

8

SELİM o gece çalışma odasında muttarid adımlarla gezinmeye başlarken Leylâ'yı da, şiiri de tamamiyle unuttu. Daha doğrusu iradî bir didinme ile Leylâ'nın ve şiirin beynindeki izlerini şuurunun arkasındaki en karanlık yere, daha önce gelişigüzel yığılmış başka izlerin yanına attı.

Biraz önce Tosun'u yatırmış olan Ayşe masa başında vazife tashih ediyordu. Kâğıtları dikkatle gözden geçirip bazı kelime veya satırların altını renkli kalemle çiziyor, okunması biten kâğıtların bütününe bir defa daha baktıktan sonra talebenin notunu koyuyordu. Beşinci kâğıt mı, onuncu kâğıt mı ne, fazla dikkatini çekti ve bir kızın büyük ve çocukça bir yanlışı ile gülümsedi:

- Selim, bak: Bir talebe ne yazmış!

Selim bir şey söylemeden gezinmesine devam ediyordu. Âdeti böyleydi. «Ne yazmış» yahut «Evet, dinliyorum» demezdi. Ayşe gülümsemeye devam ederek anlattı:

- Orkun yazıtları hakkında bir soru vermiştim. Kızlardan biri ne yazmış, biliyor musun? Orkun yazıtları On Altıncı Asırda Gök Türklerin Cumhurbaşkanı Kül Tegin adına dikilmiştir diye yazmış...

- Güzel yazmış! Herhalde Dışişleri Bakanının kızı olacak...

- Neden?

- Bu kadar siyasî olabilmek ancak onun harcıdır.

Ayşe hâlâ gülümsüyordu:

- Sekizinci Asır yerine On Altıncı Asır diye yazmasa pek büyük bir yanlış değildi ama...

- Yine de büyük sayılmaz. Nihayet bir kız çocuğudur ve ona göre mazideki sekiz asırlık fark istikbaldeki bir gün kadar mühim değildir. Bir prensle bir cumhurbaşkanını karıştırmakta da mazurdur. Onun için ehemmiyetli olan: Hayalindeki prenstir.

- Yani?

- Yani yarınki hayat arkadaşı. Evleneceği adam...

Pusat hiç ara vermeden geziniyor ve Ayşe'nin yüzüne bakmadan konuşuyordu. Ayşe bu konuşma tatsızlaşmasın diye sözü biraz çevirmeyi doğru buldu:

- Daha tuhafı var. Felsefe öğretmeni anlatıyordu: Geçen devrelerin birinde, Kant idealist midir, realist midir sorusuna bir kız «Kant ne realisttir, ne idealisttir; Kant Alman'dır.» diye cevap vermiş.

Pusat istihza ile Ayşe'ye baktı:

- Öğretmen de buna gülmüş, değil mi?

- Elbette.

- Ben öğretmeni daha gülünç bulurum.

- Niçin?

- Çünkü idealist veya realist olmak Kant'a başkalarının yakıştırdığı sıfatlardır. Bu bakımdan şüphelidir. Alman olmak ise tabiatın ona verdiği kesin ve su götürmez sıfattır. Bu bakımdan kız haklıdır.

Ayşe, susmak icab ettiğini anlayarak sustu. Selim masanın önünde durmuştu:

- On Altıncı Asırdaki Türk Cumhuriyetini yaratan kızın adını söyler misin?

- İnci Devrim.

- Tebrik ederim.

- Kimi?

- İkinizi de...

Ayşe endişeli gözlerle baktı:

- İkimizi de mi? Anlamadım!

- Onu soyadına sadakat göstererek verdiği cevap için... Seni de...

- Beni de?...

- Bu hatâ kahraman kızlardan sâdır olmadığı için...

Ayşe mahiyeti belirsiz bir ferahlama ile gülümsedi:

- Okuduğum kâğıtlar onuncu sınıfın kâğıtları...

Selim yine istihzaya başladı:

- Yaaa... Onuncu sınıf Orkun yazıtlarını okursa son sınıf kim bilir neler okur... Değil mi?

Ayşe bu bitip tükenmez alaylardan usanç getirmişti. Fakat bir şey belli etmeden, en büyük sabırla cevap verdi:

- Son sınıf Tanzimat'tan sonraki edebiyat tarihini okur ve günümüzdeki edebî nevilerle meşgul olur..

Selim geziniyordu:

- Edebiyat tarihi... Tanzimat'tan sonraki edebiyat tarihi... Bunların yerine hakîkî tarihi, ciddî tarihi okutsanız olmaz mı?

- Ciddî tarih mi? Yani?...

- Yani askerî tarih... Meydan savaşları...

- Kız çocuklarına bunun faydası ne?

- Kahraman anası olmak!... Hiç olmazsa kahraman anası olmayı istemek... Sana soruyorum: Kül Tegin'in adına dikilen taş parçası mı mühimdir, yoksa onun savaşları mı? O taşların üstündeki yazının lehçesi mi ehemmiyetlidir, yoksa Kül Tegin'in kendisi mi? Oğlunu kahraman olarak yetiştirdiğini yazıtlardan öğrendiğimiz o Umay gibi kadın yani Kül Tegin'in anası hiç şüphesiz edebiyat tarihi okumamıştı. Ama mazideki savaşları herhalde biliyordu. Yarınki şu muhterem profesörün yahut muhterem bakanın yahut muhterem cumhurbaşkanının ve hatta belki de muhterem başkumandanın bu şartlar altında mevkiine lâyık bir adam olacağından emin misin?

Ayşe konuşmayı açtığına pişmandı. Zaten hep böyle olurdu. Selim'i daldığı mezar sessizliğinden, yürek parçalayıcı hüzünden ayırmak veya sıyırmak için bir konuşma açar, fakat sonunda onun garip fikirleriyle muhayyelesi tırmalanarak ve bazen kalbi kırılarak pişmanlık duyar, üstelik Selim de biraz öncekinden daha ağır, daha ciddî, daha vahim bir ruh buhranına gömülerek sonsuz sessizliğine, sonsuz gezinmesine devam ederdi. Yine öyle oldu ve Selim'in ne demek istediğini anlamayarak sormak mecburiyetinde kaldı:

- Hangi muhterem profesör veya bakan? Hangi şartlar?

- Muhterem İnci Hanım'ın yarınki çocuğu... Ve şu muhteşem ders programı ile yetişen annesinin ona vereceği terbiye...

Ayşe kocasıyla münakaşa etmeyi yalnız bir tek sebepten dolayı arzu ederdi: Bu suretle onun ölüm sessizliğine aralık verilir ve Selim sert teşbihler, kırıcı istihzalarla bir fikri savunurken geçici bir zaman için hayata bağlanmış olurdu.

Fakat onu incitmemek şarttı. Gerçi incindiğini belli edecek bir tepki göstermezdi ama Ayşe onu anlardı: O zaman Selim daha sessizleşir, gezinmeleri daha uzar, ufka dalışları daha çok sürerdi.

- İnci çok iyi kızdır, dedi. Yalnız derslerini çabuk kavrayamaz.

- Zaten sana göre dünyada kusurlu insan yoktur ki...

- Öyle değil mi ya? Hukuk ilminin baş kaidesi: beraat-i zimmet asıldır.

Selim'in yüzü acı bir istihza ile değişti:

- Hukuk da mı ilim? Ne de çok ilim varmış?... Bu hukukun askerliğe yardımcı bir tarafı da olmadığı halde acaba ne diye ilim sırasına koymuşlar?

Ayşe gülüyordu:

- Selim! Aşırılık ediyorsun. Dünyanın bütün üniversitelerinde ilim diye okutulan ve Romalılar zamanından beri mevcut olan hukuku inkâr etmek haksızlık olur.

- Eksik söyledin: Romalılar'dan daha önce, belki yamyamlık çağında da hukuk vardı ve şüphesiz o hukuk, kendi çapında ve çerçevesinde şimdikinden daha faydalı ve âdil bir müessese idi. Çünkü vicdana ve adalete değil, sihirli ve semavî kuvvetlere dayanıyordu. Fakat o zamandan bugüne kadar geçen tekâmül devresinde hukuk yine bir sihir işi, hatta sihirbazlık işi olarak kalmıştır. Hukuk ve ilim. Gülünç yakıştırma... İttifakla idam kararı... Yargıtay bozdu... Bu sefer ittifakla beraat... Aynı suç, aynı sanık, aynı yargıçlar, aynı kanun kitabı ve önce idam, sonra beraat... Bu ne güzel ilim böyle? Sen herhangi bir yılın herhangi bir ayında, yüz derecelik ısıda kaynayan bir suyun, birkaç ay sonra aynı hararette donduğunu işittin mi?

Ayşe'nin gülümseyişi yavaş yavaş kayboluyordu:

- Askerlik de öyle değil mi? Meselâ...

Söz, Ayşe'nin dudaklarında kaldı ve sert bir «Hayır»la kesildi:

- Hayır!... Askerlikte tek değişmez kanun vardır: Üstün olan kazanır. Üstünlük maddî ve manevî kuvvetlerin muhassalasıdır. Çaldıran savaşında Safevî ordusunun başında Şah İsmail olmayıp da Aksak Temir bulunsaydı belki Safevî ordusu kazanırdı. Çünkü Temir'in zekâsı ve kumandanlık vasfı, Safevî ordusunun kefesine eklenince ağır basacaktı. Halbuki hukuk, mahkemede verilecek kararların muhtelif hâkimlere göre değişebileceğini kabul etmiyor. Karar adaletin sesidir diyor... Hem, senin benden böyle bir konferans dinlemeye ihtiyacın yok... Gördün... Adaleti, hukuku, her şeyi birlikte gördük... Eğer unutmadınsa...

Konuşma bu şekle dökülünce Ayşe onun nerden başladığını unuttu ve söyleyecek bir söz bulamadı. Selim devam etti:

- İnci Hanım'a gelince: Müsaade et de onun iyi bir kız olduğu hakkındaki hüküm biraz sonraya kalsın.

- Ben onu eskiden de tanırdım. Hocası olarak, hakkında bir hüküm vermemi erken mi sayıyorsun?

- Çok erken. Bir insan hakkındaki hüküm ancak onun tabutu geçtikten sonra verilebilir.

Ayşe itiraz etti:

- Yoooo... Bu biraz fazla ihtiyatkârlık olur. Tarihe geçen şahsiyetler için belki fikrin doğrudur. Fakat herkes için? Asla...

Selim yeniden istihza ile gülümsedi:

- Tarihe geçen şahsiyetler için ölümünden sonra bile kesin bir karar verilemez. Çünkü zaman onların değerini değiştirebilir. Sizin bir şairiniz vardı, neydi onun adı? Hani

sen anlatmıştın: Vaktiyle edebî çevrelerde küçümsenmiş de sonra Yirminci Asırda birinci sınıf bir şair olduğu keşfolunmuş, söylesene adını...

- Yunus Emre!

- Evet, Yunus Emre. Kaçıncı asrın adamıydı o?

- On Dördüncü Asır başlarında ölmüştür.

- Demek ki zavallı şair hakkında doğru bir hüküm vermek için altı asır beklemek lâzım gelmiş. Acaba on asır sonra anlaşılacak insanlar yok mu? Acaba ebediyen yanlış anlaşılarak yanlış hüküm giymeye mahkûm bedbahtlar yok mu? Aksine, ilâhlaştırılan alçakların bulunabileceğini kabul etmez misin?

Ayşe, kocasının coşmaya başlamasından korkuyordu. Sükûnetle coşkunluk arasındaki mutedil noktayı bir türlü öğrenemeyen Selim'i yatıştırmak için:

- İfrat tarafı çıkarılırsa fikirlerin hakikati ifade ediyor. Sen de kabul et ki tarihte tamamiyle yanlış anlaşılmış insan pek yoktur, dedi.

Fakat artık onu yatıştırmanın imkânı kalmamıştı. Görünüşünde fazla bir heyecan yoktu. Çünkü heyecanını, kederini ve sevincini hareketlerle ve sesinin tonu ile belli etmezdi. Onu yalnız Ayşe anlardı. Ne zaman bir kederle ölecek hale gelmiştir, ne zaman heyecanla yüreği duracak gibidir ve ne zaman korkunç bir melankoliye gömülmüştür, bunları yalnız Ayşe bilirdi. İşte yine coşuyordu. Hırsla ve kinle, öfke ve hınçla kabarıp taşan bir ırmağa benziyor, bu duygularının tek görünüşü de gülümseyişinde belli oluyordu. Bu onun tabiî gülümseyişi değildi.

- Demek tarihte tamamiyle yanlış anlaşılmış insan yok, öyle mi? Senin tarih dediğin oparlör yalnız imparatorluklarla meşhur insanların değil, hakikatların da mezarıdır. Ne

yapalım ki muhterem tarih bizatihi mevcut değildir ve biz onu yine tarihin çocuğu olan bir insanın ağzından dinlemeye mecburuz.

Tarih, insanları; insanlar da tarihi yarattığına göre ebediyete kadar devam edecek bir fâsid dairenin içinde kapalıyız demektir ve tarihin bedbahtlığı da kendisinin, menfaat gördükleri zaman en ilâhî hakikatı bile red, inkâr, tahrif veya ihfâ edebilen insanlar tarafından hikâye edilmesindedir. Uzağa gitmeden, çatırtıları hâlâ işitilen bir hâileyi misal vererek fikrimi ispat edeceğim: İkinci Abdülhamid çok kötü bir adamdır ve onun sadrazamı Said Paşa da istibdada âlet olmuş kötü bir vezirdir, değil mi? Tarih böyle yazıyor.

- Evet!

- Evet değil, hayır! Tarihin şuuru ve vicdanı olsaydı böyle demeyecekti. Çünkü tarih Sultan Hamid'le sadrazamını bize onların düşmanları olan hürriyetperverlerin ağzı ve gözüyle anlatıyor ve eşref-i mahlûkat sayılan, fakat hakikatta bir sürüden başka bir şey olmayan insanlar da bu şahane safsatayı kabul ediyor. Acaba Sultan Hamid'in gözüyle tarih yazılsaydı hürriyetçiler için verilen hüküm ne olacaktı? Bu hükmün doğruluğu ne malûm diyeceksin. Şuradan malûm ki Sultan Hamid'in siyasi idam yapmadan otuz yıl ayakta tuttuğu imparatorluğu hürriyetçi takım siyasî idamlar, korkunç istibdadlar arasında ve on yılda tasfiye ettiler. Şimdi şu kıyaslamaya göre daha başka neticeler de kendiliğinden çıkmaz mı? Hürriyet kahramanları ortaya fırlamasaydı da Abdülhamid yerinde kalsaydı Balkan Harbi çıkmayacaktı. Çıksa bile Abdülhamid'in siyasî dehası Balkanlıların arasına tefrika sokacak ve belki birini kendisine çekecekti. Çekemese bile memlekette hürriyet, yani partizanlık, yani hastalık

olmadığı için Türk ordusu normal kuvvetiyle ve tabiî bir netice olarak Balkanlıları birkaç ayda yenecek ve Abdülhamid onlardan hiçbir toprak almamak suretiyle Avrupa'nın gözünü boyayarak Balkan muvazenesini eski halinde tutacaktı. Balkan muvazenesi bozulmadığı için de, bu muvazenenin bozulmasından doğan Birinci Cihan Harbi çıkmayacaktı. Hem Türkiye, hem de Avrupalılar için bu kadar felâketli neticeler doğuran, âdeta ahlâksızlığın ve komünizmin temellerini atan Cihan Harbine mâni olmak az şey midir? Mantıkî bir neticeler silsilesine dayanmakla beraber nihayet tahmin olduğu için bunları kabul etmesek bile Osmanlı İmparatorluğu'nu onun otuz yıl yaşatmasıyla berikilerin çökertmesi, ikincilerin birinci hakkında verdiği hükmün sahteliğini, gülünçlüğünü ortaya koymaya yetmez mi? Onlar ne feci mahlûklardır ki hürriyet ve adalet çığırtkanlığı ile sürüleri peşlerine taktıkları halde iş başına geldikten sonra istibdadın koyusunu ve zulmün en hasını yaptılar. İşte bu feci mahlûkların görüşüyle yazılan, yani daha başlangıçta yanlış bir hükümle işe koyulan tarih, Abdülhamid'i ve onun veziri Said Paşa'yı hicvederse ben ona nasıl inanırım? Manzarayı iyi kavra: Biri kuruntulu, şüpheci, fakat aynı zamanda hamiyetli, vicdanlı ve siyasî dehaya malik bir kıral, bir imparator: İkinci Abdülhamid. Zaafından kendisinin sorumlu olmadığı koca bir ülkeyi idare ediyor. Otuz milyonluk bir mahşer ki içinde dinler, milliyetler ve ihtiraslar çarpışmakta ve dış âlemin azgın bakışları karşısındaki hâkim unsurun sayısı üçte bir nisbetini bile doldurmamaktadır. İkincisi, fikirlerinde en ufak bir hafiflik olmayan ciddî, sağlam muhakemeli, memleketin çilesi ve kahrı içinde yetişmiş, uzağı gören bir vezir: Said Paşa. Hayır, meşrutiyet olamaz, bu rejim bize yaramaz diyor. Birincisi,

meşrutiyet girerse hâkim unsurun Meclis'te azlıkta kalacağından korkuyor. Öteki disipline ve hiyerarşiye alışkın bir topluluğun bir başıbozuk sarhoşluğu arasında muvazeneyi kaybedeceğinden ürküyor. Netice? Netice meydanda: Küfürlerle ve iftiralarla yerin dibine geçirilen iki kişinin haklı olduğunu zaman ispat etti. Ya hürriyet kahramanları? Onlar meydanda yok...

Burada Selim Pusat'ın yüzü değişti. Küçümsemekle iğrenme arasında bir işmizazla devam etti:

- Çünkü onlar zaten yoktu. Onlar hiçbir zaman yoktu. Çünkü yanlış ve yalan, davalar daima parlak gözükür. Fuhşun felsefesini yapmak, namusun müdafaasını yapmaktan daha kolay olduğu gibi...

Ayşe bunalmıştı. Bu çekişmenin nereden başlayıp nerede biteceğini de kestiremez olmuştu. Fakat kocası, başladıkları noktaya gelmekte gecikmedi:

- Artık bu kadar misallerden sonra İnci Hanım hakkındaki hüküm sonraya kalsın dersem kabul etmez misin? İnsanlar okunmamış birer kitaptır. En basitleri hakkındaki hükmü bile tamamının okunmasına bırakmalı. Biraz derince olanların ise, iyice okunduktan sonra üzerinde az veya çok düşünmek lâzım.

Sustular. Ayşe kâğıtlara bakıyor, fakat tashih etmiyordu. İçinden: «Yarabbi! Bu adam niçin böyle? Artık hiç değişmeyecek mi? Ne yapmalı da onu biraz olsun değiştirmeli?» diye düşünüyor ve Selim gezinmesinde devam ediyordu. Kitaplıktan Mohaç seferine ait bir cilt çekerek açtı. Bir iki yerine baktı ve meseleyi kapanmış sanarak yeniden vazife tashihine başlamak üzere bulunan Ayşe'ye döndü:

- Kanunî Sultan Süleyman hakkındaki fikrin nedir? Edebiyatçı olmak dolayısıyla belki bunun üzerinde durmadın.

Duranların düşüncesi nedir? Niçin bütün yaptıkları hakkında aynı bilgiye sahip olan insanlar onun üzerinde zıt fikirler yürütüyor? Oğlunu öldürttüğü için küçük müdür? Hurrem Sultan'a esir olduğu için zayıf mıdır? Kanun ve nizam adamı olduğu için büyük müdür? Ülkeler aldığı için kahraman mıdır? O serseri ve dalkavuk Devşirme'yi yükselttiği için alçalmış mıdır? Görüyorsun ki tarihin ışıldakları altındaki bir adam için bile, ölümünden beri aşağı yukarı üç buçuk asır geçtiği halde değişmez hüküm verilemiyor. Çünkü herkes her hâdiseyi yalnız kendi görüş noktasından seyrediyor. Acaba kahraman şehzadesini öldürmekte haklı değil miydi? Hurrem Sultan'a esir olması tabiî sayılamaz mıydı? Devşirme İbrahim'i önce yükseltip sonra idam ettirmesinde yüksek bir devlet politikası yok muydu? Bunlar o kadar düşünülmüyor...

Selim son cümlelerini söylerken Ayşe dikkatle onun yüzüne bakıyordu. Selim'in sesi bir tuhaflaşmıştı. «Haklı değil miydi, tabiî sayılamaz mıydı, yüksek bir devlet politikası yok muydu?» derken ciddî mi söylediği, yoksa alay mı ettiği belli değildi. Kanunî muhteşem bir kıral, bir imparator olduğu için Selim'in onunla eğlenmeyeceği muhakkaktı. Öyleyse ne oluyordu? Bu, şimdiye kadar Ayşe'nin onda görmediği bir haldi. Vazife tashihi işini bir tarafa bırakmıştı:

- Selim, dedi. Hâdiselerin en derûnî saikleri hiçbir zaman anlaşılmayacaktır. Bunları anlamak için insan ruhunun o pek çapraşık mekanizmasını iyice bilmek lâzım. Bu da kabil olmadığına göre her hâdisede bizce meçhul taraflar bir ukde olarak kalacaktır. İnsanlar ve hâdiseler hakkındaki hükümlerimizi bütün bu meçhullerin halline bırakırsak hiç bir hâdise anlaşılamayacak demektir. Mutlak olarak şunu iddia...»

Ayşe’nin sözü yarıda kaldı. Selim «mutlak» kelimesini işitince arkasını duymadı ve ona bakarak âdeta azarlar gibi:

- Mutlak mı? diye sordu.

Ayşe bir şey anlamamıştı:

- Evet. Mutlak, diye cevap verdi.

Selim bir anda Leylâ’yı da, karanlıktaki meçhul kadın sesini de hatırladı ve unutmuş olduğu halde birdenbire gönlüne yeniden doğan mısraı içinden tekrarladı:

“Mutlak seveceksin beni, bundan kaçamazsın!..”

9

ERTESİ akşam, hava yağmurlu ve rüzgârlı olmadığı halde, Selim Pusat içinden gelen bir dürtüşle yine Çamlı Koru'ya gitti. Gönlünde dayanılmaz bir ibtilâ duyuyordu. Karanlıktaki meçhul kadın sesini işitmezse, muayyen zamanda morfin bulamayan hastaların tutulacağı buhran gibi ruhî bir sarsıntıya uğrayacağını biliyordu. Neticeye bakan ve teferruata kaçmayan asker kafasıyla karanlıktaki seste bir gayrıtabiîlik bulmuyor, fakat bundan kimseye bahsolunamayacağını gayet iyi anlıyordu. O ses, o esrarlı ses Selim'i bir defa daha kendinden geçirmişti. Selim'e azap veren şey, o kendinden geçişin zamanını hatırlayamamaktı. Zihnini bununla yorarken şakaklarından aşağıya doğru anlatılmaz bir şeyin indiğini ve beyninin içinde ince ve örseleyici bir seyyâlenin dolaştığını seziyordu. Bu dolaşma sırasında zaman zaman kafasının içinde bir yer aydınlanır gibi oluyor, meçhul sesi tanımasına ramak kalıyor, sonra

birdenbire yine karanlık basarak Selim Pusat'ın içinde derin bir acı bırakıyordu.

Çevresini görmeyerek yürürken birdenbire kendisini dün akşamki tahta kanepenin önünde buldu ve istiğrak halinde oturarak havanın biraz daha kararmasını, meçhul kadın sesinin esrarlı ve emreden sesiyle konuşmaya başlamasını bekledi. Fakat daha bir dakika geçmeden yanında işittiği tıkırtı ile başını çevirince sıranın öteki ucunda Leylâ'nın oturduğunu gördü ve hayal kırıklığı ile arzu arasında bir tereddüt geçirdikten sonra memnuniyetsizliğini yendi. Leylâ gülümsüyordu:

- Bu akşam da geleceğinizi biliyordum Selim Beğ, dedi ve bunu söylemesiyle istihza tufanına boğulması bir oldu.

- Maziyi bilmek olan tarih, demek sizde geleceği de bilmek kabiliyetini geliştirmiş.

- Alay etmeyin. Geleceğinizi tabiî bir netice olarak biliyordum. Saatin sekizden sonra dokuz olacağını daha önceden nasıl biliyorsam bunu da öyle biliyordum.

- Bazen münasebetsiz bir el saati geriye alabilir. O zaman sekizden sonra dokuz değil, yedi gelir.

Bu akşam Leylâ'da başka türlü bir hal vardı. O da alaya başladı:

- Fakat siz, hiçbir münasebetsiz elin uzanamayacağı bir saatsiniz.

Selim sert sert baktı:

- Böyle giderse o el siz olabilirsiniz...

Leylâ Mutlak kızmadı, alınmadı. Gülümsüyordu. Şuh denecek bir neşe içinde Selim'e bir şeyler anlatıyor, hatta eski dostlara yaraşan samimî bir tavır takınıyordu. Öteki, söylenenlerin mânâsını kavramaktan uzaktı. Yalnız Leylâ'nın

sesini dinliyor, dinlediği kelimelerin bazı hecelerindeki seslere takılarak bunları dün geceki sesle mukayese ediyordu. Ne kadar zaman geçti, farkında değildi. Leylâ'nın sustuğunu görünce:

- Her zaman bu sesle mi konuşuyorsunuz? diye sordu.

Genç kız dün geceyi hatırladı:

- Dün de bana böyle garip sualler sormuş ve bir şiir okutmuştunuz. Beni birisine mi benzetiyorsunuz?

- Kendinizden başka kimseye benzemediğiniz muhakkak. Yalnız...

Pusat birdenbire sustu. Leylâ biraz daha yakına geldi ve aynı şuh eda ile:

- Galiba sizi buraya getiren meseleye yaklaştık! dedi.

Selim'i gölge gibi takib eden istihza kaybolmuş, yerine gölgeden daha yakın bir şey, bizzat kendisi diyebileceğimiz bir hal, hüzün gelmişti. Kararan göğe baktıktan sonra:

- Bu gece o aksak mendeburun karşınıza çıkacağından korkmuyor musunuz? diye sordu.

Leylâ gülüyordu:

- Yanımda siz varsınız.

- Bana o kadar güvenmeyin.

- Neden?

- İnsanlar güvenilmeye lâyık değildir.

Leylâ şuh bir eda ile güldü ve hüzünlü gözlerle ona bakan Selim, yanındaki genç kızın cidden güzel, hele gülerken daha çok güzel olduğunu fark etti.

- İnsanların çoğu belki güvenilmeye lâyık değildir. Fakat siz... Selim Pusat... Size güvenilir. Çünkü siz, başka hiçbir şey olmasanız bile kırallık taraftarısınız!...

Selim hayatında pek seyrek şaşırırdı. Herkesin hayretten donduğu nice zamanlarda onun buz gibi kayıtsızlıkla hayretleri üzerine çektiği çok görülmüştü. Fakat şimdi bu genç kızın sözleri onu birdenbire şaşkına çevirmişti. Bununla beraber o bir kurmaydı. Şaşırması uzun süremezdi. Bir darbe yiyen usta bir mübariz gibi derhal mukabil darbeyi savurdu:

- Hanımefendi (kızdığı zaman böyle hitap ederdi)! Ben sizin hakikî mesleğinizi öğretmenlik sanıyordum. Stratejik başarınıza diyecek yok. Fakat tabiyede acemisiniz!...

Leylâ'nın güler yüzü birdenbire kederle değişti. Sesinde içli bir elem titrediği halde Pusat'a baktı:

- Yanılıyorsunuz Selim Beğ, dedi ve yere bakarak ilâve etti: Beni çok kırdınız.

Selim, kendisini kıranlara karşı tepki göstermediği gibi kendi kırdıklarına da aldırış etmezdi. Fakat şimdi bu genç kızın kederinde bir güzellik, bir şahanelik vardı. Erkeklerin, bilhassa romantik erkeklerin tahayyüllerindeki prenseslere benziyordu. Af dilememek prensibi olmasaydı onun gönlünü almaya çalışır, hatta tarziye de verirdi. Fakat tarziye vermek, yani geri dönmek. Bu, onun yapabileceği şey değildi. Tekrar dikkatle ona baktı ve «İki şahsiyetli bir kız…» diye düşündü. Sesi nasıl zaman zaman iki ayrı insanın sesi oluyorsa yüzünün mânâsı da iki ayrı insanı gösteriyordu. Dün geceki hususiyetsiz kızla bu şimdiki mânâ dolu kızın aynı insan olması inanılır şey değildi.

Selim Pusat da bütün insanlar gibi kendisini biraz yanlış ve biraz eksik tanıyordu. O, yalnız kuvvete saygı gösterdiğini sandığı halde güzelliğe karşı da aynı hürmeti beslediğinin hiç farkında değildi. Askerlikle kuvvet birbirini tamamlayan iki şey olduğu için Selim kuvvete değer veriyor ve güzelliği de askerî kabiliyetin, meydan savaşlarının görünüşünde ve

yapılışında buluyordu. Kadın güzelliği bunlarla ilgili olmadığı için ondan ancak bir erkek olarak zevk aldığını zannediyordu. Fakat yanılıyordu. Hem de çok yanılıyordu. Selim, kadın güzelliğinden zevk alıyor değil, bu güzelliğe saygı duyuyordu. Ancak onun ruhunu dolduran askerlik, başka her şeyi o kadar ezip kırmıştı ki, kadın güzelliğine karşı olan duyguları da kalbinin derinliklerine sinmiş ve artık kendisi de bu hissinin varlığından habersiz yaşamaya alışmıştı. Bu yüzden, şimdi yanı başında duran kederli kızın şahane güzelliği karşısında duyduğu saygıyı merhamet sanıyor ve onu kırmış olduğu için gönlünü almak lüzumunu duyuyordu. Bu istekle:

- Yürüyün! Sizi evinize götüreceğim! dedi.

Leylâ'nın bakışları hâlâ yere saplıydı. Yavaş yavaş gözlerini kaldırarak Selim Pusat'a baktı. Kendisini şaşılacak kadar asil gösteren garip, eşsiz bir hüzünle:

- Size sıkıntı vermezse çok memnun olurum, diye cevap verdi.

Konuşmadan yürümeye başladılar. Selim bir eksiklik hissediyordu. Birkaç adım sonra bunun ne olduğunu keşfetti ve kendi kendisine kızdı: Dün gece olduğu gibi kızın yine koluna girmesini beklemişti. Bu hayali yahut daha doğrusu bu ümidi attıktan sonra Leylâ'nın yüzündeki güzelliği seyretmeye daldı. Bunu, Leylâ'ya hiç bakmadan yapıyordu. Bakmadan görmesini iyi bilirdi.

İçinde Leylâ'ya karşı anlaşılmaz bir yakınlık duyuyordu. Bu bir sevgi, yahut kadın güzelliğine karşı duyulan bir ilgi değildi. Selim bunu merhamet sandığı için kendi kendisine içerliyor, fakat bu garip yakınlıktan da bir türlü kurtulamıyordu. Böyle düğümlenmiş hisler arasında onu

evine kadar götürdü. Mutad veda kelimelerinden başka bir şey konuşmadan ayrıldılar.

Selim için artık bu gecenin mânâsı kalmamıştı. Esrarlı kadın sesini duymak için geldiği halde Leylâ'ya karşı anlaşılmaz bir his duyarak dönüyordu.

Beyni bu münasebetler üzerinde yorulurken birdenbire durdu ve âdeta irkildi. Gözleri sert bakışlarla karşıya dikildi ve kaçamaklı şekilde çevresine bakındı. Hayret!... Eve dönmek üzere Leylâ'dan ayrılmıştı ve eve doğru gittiğini sanıyordu. Halbuki hiç farkına varmadan tekrar Çamlı Koru'nun yolunu tutmuş ve Koru'nun kıyısına, büyük lâmbanın altına kadar gelmişti. Ancak, Selim'i şaşırtan ve irkilten şey, farkına varmadan buraya gelmesi değil, dün geceki mendebur herifi karşısında bulmasıydı. Şimdi biraz da Leylâ'yı kırmış olmanın verdiği öfkeyle bu çirkin ve iğrenç mahlûka çıkışmaya, hatta onu tepelemeye hazırdı. Bu düşünceyle daha sertleşen bakışlarını ısrarla ona dikmiş ve ağır olduğu kadar azimkâr adımlarla yürümeye başlamıştı. Fakat arzusunu yerine getiremedi. Çünkü öteki, Selim'in yaklaştığını görünce berbat bir gülüşle güldü ve zelilâne bir şekilde eğilerek onu selâmladı. Aksaklığından başka hafifçe kanbur olduğunu da görerek acıyacak yerde büsbütün iğrenen Pusat onun çipil ve riyakâr gözlerine bakarken, Leylâ'ya takılan bu miskinin yaşını anlamak için dikkatle yüzünü süzdü. Ne tuhaf! Bu mendebur yaratığın yaşını anlamaya imkân yoktu. Selim doğrudan doğruya maksada ve hedefe yürüyen askerî mizacı ile ona: «Kaç yaşındasın mımıntı mahlûk?» diye soracaktı. Fakat mımıntı mahlûk Selim'den atik davranarak:

- Geceniz hayır olsun Selim Beğ! dedi ve tekrar eğildi.

- Sen beni nereden tanıyorsun?

Bu sözler öfke ve tahkirle söylenmişti. Selim Pusat, mendeburun üzerine atılmak üzere idi. Küçücük bir sebep, bahane, fırsat bu sinir bozucu herifi yere sermeye yetecekti. Fakat o her hakareti kabul eden bir tavırla yine gülümsedi, eğildi ve:

- Şöhretiniz dolayısıyla sizi tanımamaya imkân var mı? diye cevap verdi.

Selim bütün dikkatini karşısındaki adamın yüzüne yöneltmişti. Bu yüz, yıpranmış bir gencin yüzüne olduğu kadar, genç kalmış bir ihtiyarın yüzüne de benziyordu. Fakat şaşılacak kadar çirkin bir görünüşü vardı. İnsana istemeksizin tiksinti veriyordu. O kadar iğrençti ki Selim, bu çehreyi taşıyan adama, temasın vereceği büyük tiksinme dolayısıyla el kaldıramayacağını derhal anladı ve askerî bir eda ile sordu:

- Kimsin? Adın ne?

Adam, riyakârlıkla hilenin bütün hususiyetlerini taşıyan çehresinde türlü işmizazlar olarak hafifçe eğildi:

- Yek efendim, Yek bendeniz...

Bu «Yek»ten Selim bir şey anlamamıştı. Her halde bu herif yalnız soyadını söyleyen bir asrîlik düşkünüydü. Sesini yükselterek:

- «Bu saçma soyadını bırak da asıl adını söyle! dedi.

Öteki yine hafifçe eğildi ve biraz gülümsedi:

- Bendenizin ayrıca bir soyadım yoktur efendim. Adım, soyadım, hepsi Yek...

- Yek mi? Sen Acem misin?

- Hayır efendim.

- Ya nesin?

- Bendeniz ayrıca hiçbir millete mensup değilim. Sadece Yek’im.

Selim Pusat kızmıştı:

- Serseri! Milliyetsiz adam olur mu?

Yek riyakâr bir tavırla ellerini uğuşturdu:

- Yaşamak için muhakkak bir millete mensup olmak mı lâzım, Selim Beğ?

- Elbette. Hayvanların milliyeti olmaz!

- Ne çıkar efendim? İnsan, hayvan... Hatta ot ve cemad... Hepimiz aynı kökten gelmiyor muyuz?

Selim'in yüzü öfke ve istihza ile karıştı:

- Ne derin fikirler!... Fakat bugünün gerçekleriyle bağdaşmasına imkân yok. Milletler olmayınca birbirleriyle çarpışacak orduları nasıl kuracaksın? Bir tarafta insanlar, bir tarafta da otlar veya madenler mi bulunacak?

Yek, Selim'i çileden çıkaracak kadar riyakâr olan eğilmelerinden birini daha yaparak cevap verdi:

- Ordular kurup çarpışmak için bir mecburiyet yok ki Selim Beğ! Bu dünyanın nimetlerinden bol bol faydalanmak dururken neden ordular kurulsun? Neden kanlar dökülüp kahramanlar toprağa serilsin?

- Ya ne yapılsın?

- Yaşansın efendim, yaşansın...

Selim'in ne kadar iğrendiği yüzünün çizgilerinden ve bakışlarından belli oluyordu. Karşısında yalnız yüzü değil, düşünceleri de iğrenç bir soysuz vardı. Ancak zevki düşünen, kutlu bir şey tanımayan soysuzlardan biri...

Hem hakaret, hem de alay dolu bir eda ile cevap verdi:

- Evet yaşansın... Ciddî maksatlar kaybolsun. Yalnız eğlenilsin ve kudurmuş kart köpekler zevk felsefesi uğruna torunu yaşındaki kızlara sarkıntılık etsin, değil mi?

Yek, Selim Pusat'ın hakaret dolu sözlerini bile sükûnet ve saygı ile dinliyordu. Hilekâr gözlerinde garip bir ışıltı vardı:

- Yanılıyorsunuz Selim Beğ! dedi. Beni o genç kızın yanında görmeniz size yanlış hüküm verdirmesin. Ona büsbütün başka sebeplerle yaklaşıyorum.

Selim gülümsemeye başladı:

- Kim bilir ne yüksek ve insanî maksatların vardır? Fakat ne çare ki o cahil kız bunu anlamıyor. Bilhassa senin kadar yakışıklı bir erkeği reddetmekle neler kaybettiğinin farkında değil...

Selim bunu söyleyerek kısa ve tok bir kahkaha attı. Nefret ettiği zaman duygusunu böyle ifade ederdi. Yek başını sallayarak cevap verdi:

- Benim gördüklerimi gören, çektiklerimi çeken kim olsa bana benzerdi.

Bu sözler Selim'i lüzumundan fazla ciddileştirdi. Yüksek sesle:

- Neler çektin? dedi. Ordudan mı kovuldun? Sana vatan haini mi dediler? Şeref gibi bir arkadaş mı kaybettin? Ne oldu?

Yek gülümsüyordu:

- Hayır Selim Beğ! Bunların hiçbiri değil. Düşüncelerimiz aykırı olduğu için bize keder verecek şeyler başka başkadır. Böyle olduğu halde, içimde başkalarının anlayamadığı büyük üzüntülerin birikmesi ve insanların beni olduğumdan daha kötü tanıyarak daima lanetle anması az şey midir? İnsanlar acayip yaratıklar. Bir şeyi bir defa nasıl bellerlerse sonuna kadar öyle gidiyorlar. Artık hiçbir şey onların gözünü açmıyor. Beni bir kere fena tanıdılar. En büyük hakikati söylediğim zaman da inanmıyorlar. Siz de gerek bütün maziniz ve bilhassa başınızdan geçen mahkemedeki sözleriniz dolayısıyla doğru bir insan olarak tanındınız. Artık günün birinde bir yalan söyleseniz bile kimse buna ihtimal vermez.

Hatta yalanınız ispat olunsa da yine inanmazlar. Yanlışlık derler. İşin içinde iş var derler. Fakat Selim Pusat yalan söyledi demezler. İnsanların sık sık «Gözümle görsem inanmam!» dediklerine dikkat etmişsinizdir. Bu ne demektir? İnsan gözüyle gördüğüne de inanmayacaksa görmenin mânâsı kalır mı? Bu, doğrudan doğruya ilk inanca sadık kalmanın neticesidir. Yani insanlar bir nevi hastadır.

Pusat yine alayla gülümsedi:

- Meğer sen ne muhteşem filozofmuşsun. Ama neyleyelim ki oturup eser yazmak, insanları aydınlatmak dururken bunu yapmıyor da kendi pörsük gönlünü aydınlatmak sevdasına kapılıyor, bunun için de genç ve güzel bir kıza musallat olup kendini büsbütün kepaze ediyorsun... Bütün insanlara birden «ilk inanca sadık kalma hastalığı» teşhisi koyan ünlü filozof, acaba kendisinin bu iğrenç hastalığına ne ad takıyor?

Yek yine aynı riyakâr tavırla eğildi:

- Yanılıyorsunuz yüzbaşım! Aşk her ne kadar yaş diye bir engel tanımazsa da ben Leylâ'ya bir aşk için değil, büsbütün başka ve aşktan daha ciddî bir mesele yüzünden sokulmaya çalışıyorum. Fakat ne yazık ki...

Selim, onun sözünü şiddetle kesti:

- Aşkı ciddî bir mesele saydığına göre ne kıratta adam olduğun anlaşılıyor. Leylâ'ya bahsetmek istediğin aşktan daha ciddî mesele de şüphesiz evlenmedir. Doğrusu bu yaş ve bu suratla da ona fevkalâde yakışırsın...

Yek yine eğildi:

- Yaşı karıştırmayın yüzbaşı beğ. Siz de kendinizden yirmi beş yaş küçük bir kıza âşık olabilirsiniz.

Pusat, bu sözler üzerine öfkeli ve alaylı bir bakışla bakarken Yek, sözlerini şöyle bitirdi:

- Ve olacaksınız da...

Selim’in alaylı sesi çınladı:

- Sen ne cevhermişsin! Aşk ve felsefeden başka geleceği keşfetmek ilmine de mi vâkıfsın? Bu hezeyanı hangi fal kitabında gördün? Yahut hangi Çingene karısından öğrendin?

Yek şaşılacak derecede ciddileşerek cevap verdi:

- Hiçbir fal kitabında okumadım.

- Ya nereden biliyorsun?

Yek, Selim Pusat’ın yüzündeki bütün istihza çizgilerini silen bir soğukkanlılıkla:

- Levh-i Mahfuz’da okumuştum! diye karşılık verdi.

Birkaç saniye bakıştılar. Pusat anlamıştı: Bu kambur mendebur deliydi.

Selim’in öfkesi kabarmaya başlıyordu:

- Leylâ’ya da Levh-i Mahfuz’da gördüklerini mi anlatmaya çalışıyordun?

- Hayır!

- Ya ne söylüyordun da kızcağızı ürkütüyordun?

- Ben kimseyi ürkütmem. Ürkütmek elimden gelmez.

- Ama o ürküyordu.

- Sözlerimden değil, zevkinin ve heyecanının büyüklüğünden ürküyordu.

- Kim bilir ne bilmediği şeylerden bahsediyordun?

- Hayır! Bildiği şeylerden bahsediyordum.

Selim’in gözleri şimşeklendi:

- Budala! İnsan bildiği şeyi başkasından duyunca ürker mi?

Yek çok sakindi. Gülümseyerek eğildi:

- Bildiği şeyden değil, tavsiyelerimden ürküyordu.

- Ne tavsiye ediyordun?

- Harekete geçmesini...

Selim, her saniye öfkesi artarak kinli gözlerle bakarken Yek sözlerini tamamladı:

- Leylâ Mutlak tahtın vârisidir!...

Selim Pusat, bu sünepe deliye daha fazla tahammül edemezdi. Çılgınca bir öfkenin verdiği kuvvetle önlerindeki tahta kanepeyi kaldırarak korkunç bir hızla kafasına indirdi. Aynı anda bütün şehirde ışıklar kesilmiş, ortalık zifiri karanlığa gömülmüştü. Yek'in böyle bir vuruş altında sağ kalmasına imkân yoktu. Pusat, tekrar yanan elektriklerin ışığı altında kanepenin parçalandığı yere baktı. Yek'ten eser yoktu...

10

AYŞE PUSAT kocasındaki endişe verici değişikliğin sebebini anlayamamıştı. Selim'in durumu hiçbir zaman iyiye doğru gitmiyordu ama bu derece hızlı bir değişme de şimdiye kadar görülmemişti. Dışardan gördüğü şey sadece öfkeli bir susuştu. Bu susma o kadar korkunç bir hal almıştı ki Ayşe sormadan söz söylemiyor, dakikalarca gözlerini bir yere dikerek kıpırdamadan durduğu oluyordu. Bunlar iyi belirtiler değildi. Fakat bir taraftan da o kadar enerjik ve mücadeleci bir hali vardı ki bir ruh ve akıl hastasında bulunmasına imkân yoktu.

Ayşe, yalnızlık insanı yıpratır diye düşünüyor, Selim'i yalnızlıktan bir kurtarabilse, bazı kimselerle haşır neşir edebilse bu hüzün ve açığa vurulmayan öfkeden onu sıyırabileceğini sanıyordu. Selim, hoşlanmasa da yine eşinin tekliflerini reddetmezdi. Ayşe buna güvenerek:

- Selim! Yarın hem arkadaşlarım, hem de talebelerim gelecek. Seninle de tanışmak istiyorlar. Kabul edersin, değil

mi? diye sordu.

Selim, düzensiz birlik görmüş subay gibi baktı:

- Arkadaşların öğretmen mi?

- Evet.

- Öğretmenlerle öğrencileri aynı zamanda çağırmakta bir disiplin mahzuru yok mu?

Ayşe şefkatle gülümsedi:

- Neden mahzur olsun?

- Nedeni var mı? Kumanda edenlerle edilenler aynı odada oturup hoşbeş ederse bundan bir lâubalîlik doğmaz mı?

- Biz asker değiliz ki. Bizde kumanda eden veya edilen diye bir şey yok. Öğreten ve öğrenen var. Ders dışında talebelerimizle pek samimî şekilde konuşur, hatta dertleşiriz bile. Lâubalîliğe kaçmak istidadı gösterenleri de usulü ile uyarırız.

Pusat, bir memnuniyetsizlik ifadesiyle:

- Bunlar başıbozukça düşünceler, diye söylendikten sonra: Talebelerin herhalde şu kahraman kızlar olmalı! diye ilâve etti.

- Evet onlar. Arkadaşlarım da fizik ve tarih hocaları...

Tarih hocasının geleceğini duyunca Selim garip bir ürperti duydu. Bir an için gözlerinin önünden Leylâ Mutlak geçti. Sonra her zamanki gibi içine gömülerek:

- Peki, dedi. Tanışalım.

*

* *

Ertesi günü kapı çalındığı zaman Pusat, oğlu Tosun’la konuşuyor, onun çocukça sorularına yarı şaka, yarı ciddî

cevaplar veriyordu. Zil sesini işitince onu kucağından indirerek:

- Kahramanlara saygı gösterelim oğlum, dedi.

Yanılmamıştı. Ayşe, odaya üç kızla beraber giriyordu. Selim, sokakta ve vasıtalarda gördüğü çirkin ve bayağı kızlardan o kadar bezmişti ki birdenbire karşısında üç tane güzel ve kibar duruşlu kız görünce ferahlamış ve onlar için «şiir kadar güzel» diyen eşine içinden hak vermişti.

Ayşe, neşeli bir sesle:

- Sana talebelerimi takdim edeyim, diye söze başladı.

Fakat Selim takdime mâni oldu:

- Ben onları tanıyorum...

Ve ellerini sıkarken ilâve etti:

- Hocanız sizi bana ezberletti.

Bununla beraber Selim Pusat şiir kadar güzel kızlarla hiç ilgilenmemişti. Leylâ'nın gelmesini bekliyordu. Kızlar da az konuşuyor, Ayşe'yi dinliyor ve Selim'i tetkik ediyorlardı.

Zilin yeniden çalması onda garip bir duygu yarattı ve Ayşe misafirleri karşılamak için odadan çıkarken:

- Tarih hocanız nasıl bir kadındır? diye sordu.

Kızların üçü birden gülümsedi. Bu gülümsemelerde, çevresine neşe saçan bir insanın hatırlanışındaki hususiyet vardı. Güntülü cevap verdi:

- Çok iyidir efendim. Dersini çok iyi öğretir. Fakat zavallı çok bedbaht. Kısa aralıklarla kardeşini, kocasını ve çocuğunu kaybetti.

Selim bir an daldı. Çamlı Koru'daki bu yalnız dolaşmalar genç bir dulun avunmasına mı işaret diye düşündü. Dışardan gülüşme sesleri geliyordu. Pusat hemen iğneleyici tavrını takınmıştı:

- Bu kahkahalar büyük bir kederin ifadesi mi oluyor?

Genç kız hayretle baktı. Bakışları güzel ve tesirliydi. Fakat Selim bunun farkına varmadan öğretmen hanımlar içeri girdiler. Selim kapıya sert bir nazar fırlattı: Leylâ Mutlak yoktu. Ayşe'nin sesi Selim'in zihnini kargaşalıktan kurtardı:

-- Fizik Hocası Leman Pınar... Tarih Hocası Kadriye Kozanlı...

Selim aradığını bulamamıştı. Oturduğu yerde Leylâ'yı düşünüyor, konuşulanları dinlemiyor, sorulanlara tek kelimeyle cevap veriyordu. Onun yine daldığını, konuşulanları duymadığını Ayşe anlamıştı. Kadriye Kozanlı pek neşeli bir kadındı. Belki de geçirdiği felaketlerin verdiği kalenderlikle böyle zoraki şekilde neşe yaratır olmuştu. Bu dünyada herkes bir yol tutturmuş gidiyordu. Bu talihsiz kadın da herhalde mihneti kendine zevk etmekte bir teselli bulmuştu. Mecliste en çok konuşan oydu. Vakalar, fıkralar anlatıyor, dinleyenleri güldürüyor, kendisi de gülüyordu.

Selim bir aralık kendisini zorlayarak konuşulanları dinlemek istedi. Umumiyetle dersler, mektep, mektep hatıraları üzerine geçen sözlerin hiçbir çekici tarafı yoktu. Fakat şu vardı ki kızlar, öğretmenleri karşısında çok saygılı idiler. Bu hal, Selim Pusat'ın hoşuna gitti ve yeniden düşüncelerine dalmak üzere iken, öğretmenlerin konuşmaları arasında, Güntülü'nün kendisini seyretmekte olduğunu farkederek gözlerini ona çevirdi. Bu kızı tanıyordu. Fakat nereden? İşte yine o garip ve anlaşılmaz sıkıntıya düşüyordu. Kendisine bakan bu yeşil gözler hiç de yabancısı olmadığı halde aşinalığının çok eski, tasavvur olunamayacak kadar eski bir zamanda olması intibaı Selim'i çileden çıkarıyordu. Güntülü, bütün odayı kaplayan kitapları işaret ederek:

- Hepsi askerliğe mi ait? diye soruyordu.

Selim bu soruyla birdenbire canlandı:

- Başka ne olabilir ki?... Tabiî, hocanızınkiler müstesna...

- Askerliğin dışında hiçbir şeyle ilgilenmez misiniz?

- Askerliğin dışında kayda değer bir şey var mıdır?

Güntülü mahcup ve tatlı bakışlarını Selim'e dikerek sustu. Nurkan sordu:

- Müzik de sizi ilgilendirmez mi?

- Askerî müziği çok severim.

- Yani?

- Marşları...

Pusat tok ve keskin konuşuyordu. Aydolu, gözlerinden ziyade dudaklarıyla gülümseyerek söze karıştı:

- Nurkan'm piyanosunu dinlerseniz fikrinizi değiştirirsiniz sanıyorum.

- Nurkan Hanım marş çalmaz mı?

- Marş da çalar ama ondan bir defa Çardaş'ı, yahut Karmen Silva'yı dinlemezseniz yazık olur...

Güntülü, gözlerini kitaplara dikmişti. Başını çevirmeden:

- Nurkan, Eski Arkadaşlar Marşı'nı da çok güzel çalar, dedi. Herhalde bu marşı çok seversiniz.

Selim, kendi gizli veya hususî düşüncelerini, zevklerini, isteklerini bilenlerden hazzetmezdi. Alaylı bir tavırla sordu:

- Keramet sahibi misiniz?

Genç kız gözlerini kitaplardan çevirerek Selim Pusat'a baktı:

- Keramet değil, istihraç! dedi ve açıkladı: Asker olduğunuz için marşları seviyorsunuz. Marşlar arasındaki tercihiniz de şüphesiz bestelerine ve isimlerine göre olacaktır. Eski Arkadaşlar isminde bir güzellik olduğunu kabul etmiyor musunuz? Eski Arkadaşlar denilince açık veya silik birçok hatıralarınız canlanmıyor mu? Arkadaşlığın en özlüsü askerlikte olacağına göre sizin gibi fırtınalı hayat yaşamış bir

askerin bu kelimelerden ve bu marştan zevk almamasına imkân var mı?

Selim Pusat bu sözlerde kendisine bir meydan okuma olduğunu vehmetti. Fakat bunun üzerinde durmayarak kızın gözlerine daldı. Bu gözleri nerede görmüş olduğunu hatırlamaya çalışıyordu. Bakışlarını, kızın hem munis, hem de yırtıcı gözlerinden ayırmayarak:

- Soyunuzda, akrabanızda hiç asker var mı? diye sordu.

- Yok! Yalnız kardeşimin deniz subayı olmak ihtimali var.

- Neden kara subayı değil de deniz subayı?

- Deniz subaylığı daha eğlenceli, daha hoş...

Selim Pusat birdenbire parladı:

- Askerliğin bir eğlence mesleği olduğunu da hocalarınızdan mı öğrendiniz? Eğlence arayanlar subay değil, Holivut sanatkârı olsunlar. Bir bakıma göre dünya zevk arayan insanlarla doludur ve askerler de zevk peşindedir. Ancak askerlerinki aşağılık zevkler değil, fedakârlık etme, bir fikir uğrunda can verme zevkidir. Hepsi de zevktir diye asil zevklerle âdi zevkleri birbirine karıştırmayınız...

Güntülü nazik bir gülümseyişle ve dikkat kesilmiş olduğu halde bu sözleri dinliyordu. Yüzü pembeleşmişti. Deminden beri kendi aralarında konuşan öğretmenler de Selim'in son sert sözleri üzerine susmuşlar, onu dinlemişlerdi. Ayşe söze karıştı:

- Kızlarımı azarlama Selim! Askerî düşüncelerinle çocukları korkutacaksın. Unutma ki onların üçü de, askerlikten sonra en büyük fedakârlık mesleği olan doktorluğa intisap edecekler.

Kadriye Kozanlı, Selim'in öfkelendiğini anlamıştı. Bu adamın muayyen kanaatları uğrunda zaman ve mekân

dinlemeden çıkışlar yaptığını işitmişti. İşi tatlıya bağlamak için yine şaka yoluna saptı:

- Selim Beğ, dedi. Siz askerlerle bizim doktor adayı kızlarımız meslekdaş sayılırsınız. Küçük bir farkınız var: Siz insanları açık havada öldürürsünüz, onlar dam altında öldürür. Onlar da, siz de öldürdüğünüz insanlardan sorumlu olmazsınız.

Kadriye, sertleşen havayı yumuşatmıştı. Selim şimdi onun şakacı fıkralarını dikkatle dinliyor ve oyalanıyordu. Hatta diğerlerini güldüren hikâyelere gülümsemeye bile başlamıştı. Sekizinci sınıf kızlarından birinin Lâle Devri hakkındaki soruyu: «Efendim, Lâle Devrinde lâleler açtı.» diye özetleyivermesi çok hoşuna gitmişti.

Kadriye Kozanlı, fıkralarının bu asık yüzlü eski subay tarafından da beğenildiğini görünce şevke geldi:

- Selim Beğ! Askerlik bilgisi bakımından bizim kızları hiç beğenmeyeceksiniz, dedi. Bir altıncı sınıfım var. İlkokuldan yeni gelmiş küçücük kızlar. Bir gün bu sınıftan bir kız ne dedi, dünyada tasavvur edemezsiniz. Makedonyalı İskender'in ordusu hakkında kitabın verdiği bilgiyi iyi kavrayamayan kızcağız, İskender'in hiçbir düşman askeri öldürmeden bu zaferleri nasıl kazandığını sordu. Bunu nereden çıkarıyorsun dedim. Meğer kız ne zannedermiş biliyor musunuz? Kitaplardaki İskender ordusu dirsek dirseğe harbederlerdi cümlesini, düşmana dirsekleriyle vurarak harbederlerdi diye anlamış. Dirsek vuruşu ile de insan ölmeyeceği için…

Tarih öğretmeninin hikâyesi gülüşmelerle kesilirken Selim'in alaycı sözleri işitildi:

- Böyle annelerin yetiştireceği askerler tarafından korunacak memleketlerin parlak geleceği insanın gözlerini

kamaştırıyor!...

Aydolu itiraz etti:

- Efendim, iyi ki hocamız değilsiniz. Altıncı sınıf çocuklarına bile müsamaha etmedikten sonra bizi mutlaka topyekûn sınıfta bırakırdınız.

- Altıncı sınıf çocuklarını bebek mi farzediyorsunuz? On bir, on iki, on üç yaşındaki kızlar bir harbin nasıl yapıldığını bilmezler mi? Bu küçükler moda cereyanlarını, artist isimlerini, dans nevilerini kimse kendilerine öğretmeden biliyorlar. Çünkü çevrelerinin manevî havası onu icab ettiriyor. Böyle menfî bir manevî hava yerine müsbet bir manevî hava içinde olsalardı askerliğin de ne olduğunu öğrenir ve kafalarını havayi şeyler yerine gerçek fazilet prensipleriyle doldururlardı.

Selim birdenbire durdu. Boşuna konuştuğu kanaatına varmış ve her zaman olduğu gibi melankolisine gömülmüştü. Artık konuşmuyor, baktığını görmüyor, söylenenleri işitmiyordu. Beyni iki nokta arasında gidip geliyordu: Leylâ ve Güntülü... Leylâ'yı niçin düşündüğünü bilmiyordu. Güntülü'nün gözlerini, bu gözleri nerede gördüğünü düşünüyordu. Bu gözler Selim Pusat'a bir şeyler söylüyor, bir şeyler hatırlatıyordu. Üzücü olan şey bu söyleyiş ve hatırlatışın açık ve aydınlık değil de sisli ve dumanlı olmasıydı. Bir ara, acaba kızın güzelliğinin tesiri altında mı kaldım diye düşündü ve üçünü de dikkatle süzdü. Hayır, hayır!... Öyle olsa ilkönce Aydolu'nun tesirinde kalması icab ederdi. Çünkü bu kızın o kadar çarpıcı güzelliği, yüzünün o kadar düzgün çizgileri vardı ki onu beğenmeyecek, tesirinde kalmayacak erkek düşünülemezdi. Ya Nurkan? Onda çarpıcı değil, işleyici bir güzellik gözleri kamaştırıyor, insan ona baktıkça daha güzel buluyor, güzel buldukça tesiri altında

kalıyordu. «Kız» kelimesinin bütün inceliği bu muhteşem kızda tecelli etmişti. Güntülü ise ne biri kadar çarpıcı, ne öteki kadar işleyici idi. Ama garip bir büyüsü, kuvvetli bir çekiciliği vardı. Galiba bu çekicilik bakışlarındaki füsundan geliyordu. Fakat onu nerede görmüştü? Selim, yüzünün kızardığını sezdi ve içinde yaman bir sıkıntı duydu. Bu meclisten çekilmek istiyordu.

Kızların gitmek üzere Ayşe'den müsaade almaları onu birdenbire ferahlattı. Kâbustan kurtulmuş bir insan gibi yüzü aydınlandı. Fizik Öğretmeni Leman Pınar da kızlarla birlikte kalkmıştı. Vedalaştılar.

Ayşe, misafirleri geçirmek için çıktığı zaman, tarih öğretmeninin kitap raflarını dolaştığını ve bir kitabı çekerek karıştırdığını gördü. Kadriye Kozanlı gülümseyerek:

- Şu kitabı okumak isterdim, dedi.

Elinde Fuzûlî'nin *Leylâ ve Mecnûn*'u vardı. Selim, Leylâ kelimesiyle birden Leylâ'yı hatırladı ve büyük bir bilmeceyi çözmek isteyen insanların sabırsız merakı ile sordu:

- Meslekdaşınız Leylâ Hanım'ı tanır mısınız?

Tarih öğretmeni elindeki kitabı yerine koyarak cevap verdi:

- Prenses Leylâ'yı mı soruyorsunuz?

Selim şaşırır gibi oldu:

- Hayır efendim. Tarih Öğretmeni Leylâ... Leylâ Mutlak…

Kadriye Kozanlı, Pusat'ı donduran bir soğukkanlılık içinde şu cevabı verdi:

- Evet! Ben de ondan bahsediyorum. Yalnız siz adını biraz yanlış öğrenmişsiniz. Leylâ Mutlak değil, Leylâ Mutlu olacak. Şu genç tarih hocası. Prenses Leylâ...

11

O GECE yemekten ve Tosun’un uyumasından sonra çalışma odasına geçtikleri zaman Ayşe Pusat memnundu. Hatta kocasının küçük masa üzerine içki şişesiyle kadehini koymasından da, her zamankinin aksine olarak huzursuzluk değil, sevinç duymuştu. Selim’in bugünkü konuşmaları, ilk gördüğü kimselerle askerlikten başka konular üzerinde de bir iki söz etmesi hayırlı bir başlangıçtı. Kocası kendi kendisine benzemekten kurtulup herkese benzemeye başlasa, bütün erkekler gibi kadın meclislerinden zevk alma yoluna girse, genç ve güzel kızların sohbetinden hoşlansa içine gömüldüğü ruh hastalığından kurtulacak, hayatı sevecek, Ayşe de aile ocağında bahtiyar olacaktı.

Selim o gece yemeği çok az yemiş, kitap odasındaki masasına hiç oturmamış, Ayşe kendi masasına geçip vazife kâğıtlarını yaydığı zaman o muttarid, sonsuz gezinmesine başlamıştı. Bu gezinme yalnız içki içmek için arada bir bozuluyordu; Ayşe bu içkiyi, bu gezinmeyi, bu sükûtu hayata

dönmenin başlangıcı diye kabul ediyor, Selim üzerinde yeni bir deneme yapmak istiyordu. Bir müddet, kendisine hiç bakmadan gezinen kocasını seyrettikten sonra:

- Kadriye'nin fıkraları ne kadar hoştu, değil mi? diye söze başladı.

Selim'in cevabı kuru bir «Evet» oldu ve Ayşe, onun bu cevabı otomatik olarak verdiğini, başka bir konu üzerinde derin bir düşünceye dalmış olduğunu anladı.

Selim'in kafası Leylâ'ya, daha doğrusu Prenses Leylâ'ya, tahtın vârisi olan Leylâ'ya, Leylâ Mutlak yahut Leylâ Mutlu'ya takılmıştı.

O mendebur Yek, Leylâ için "tahtın vârisi" derken, Selim bunu bir delinin hezeyanı, yahut kendisinin kıralcı şahsiyetiyle alay eden bir küstahın uydurması diye dinlemişti. Kadriye Kozanlı da deli değildi ya… Fakat kimin, neyin, hangi hanedanın prensesiydi? Türkiye'de prenslik, prenseslik bulunmadığına göre bu unvan nereden çıkıyordu? Şüphesiz Kadriye ve Yek kendisini şaşırtmak için söz birliği etmiş olamazlardı.

Ayşe, teşebbüslerinden kolay vazgeçmezdi. Yeniden konuşmaya başladı:

- Kızlarımın zekâsını, kültürünü nasıl buldun?

Selim içkiyi sıklaştırmış ve yüzü kızarmıştı. Müstehzi tavrını takınarak cevap verdi:

- Zekâ testi yapmadığım için zekâları hakkında bir şey diyemem. Kültürlerini ölçmeye de benim kültürüm elverişli değil. Fakat zihniyetlerini hiç beğenmediğimi söyleyebilirim.

- Ne kusurlarını gördün?

- Askerliğin hoş ve eğlenceli taraflarını arayan bir zihniyet elbette ki kusurludur.

Ayşe, kocasına inatçı ve masum bir çocuğa bakar gibi bakmaya alışmıştı:

- Bu bir kusur olsa bile bunu bir tanesi söyledi. Ötekilerin zihniyetinin de aynı olduğunu nereden çıkarıyorsun?

Pusat bir kadeh daha içti:

- Karşıki çalılıktan düşman ateşi geliyorsa onun sağında veya solunda da düşman var demektir.

Ayşe gülümsedi:

- Kusur saydığın taraflarını bıraksan da yalnız meziyetlerini görsen onlara daha çok ısınmaz mısın?

- İnsan meziyet sahibi olmaya mecburdur. Anormal olan: Kusurdur. Bir asker cesurdur diye alkışlanmaz ama korkarsa ayıplanır.

- Şu sert askerî düşüncelerinle etrafı ne kadar korkuttuğunu bir bilsen.

Selim buna cevap vermedi. Uzun bir gezinmeden sonra birdenbire:

- Fuzûlî'nin *Leylâ ve Mecnûn*'u mühim bir eser midir? diye sordu.

Ayşe, işi şakaya vurdu:

- Mühim bir eserdir ama içinde hiçbir askerî fikir yok!

Selim gözlerini Ayşe'ye dikti. Israrla bakıyordu. Bu bakış bir hiddetlenmenin değil, tereddüdün mahsulü idi. Nihayet tereddüdünü yendi:

- Senin de Leylâ adında bir taleben vardı, değil mi?

- Evet. Seni onunla tanıştırmıştım ya...

Selim bu tanışmayı değil; fakat Leylâ'nın tanışmıştık demesini hatırlıyordu:

- Leylâ Mutlu idi, değil mi?

- Soyadı pek belli değil, Mutlu veya Mutlak olacak.

Bu cevap çok ilgi çekici idi. Selim, eşinin önünde durarak:

- Bu nasıl iş? dedi. Bir insanın adı şüpheli olur mu? Nüfus kâğıdında ne yazıyorsa odur.

Ayşe hayretle kocasına bakıyor, durup dururken Leylâ'yı nerden çıkardığına şaşıyordu. Selim masanın başından çekilmemişti:

- Peki! Bu kızın prensesliği nerden geliyor? diye sordu.

Ayşe'nin hayreti katmerlenmişti. Kocasının bir insanla bu kadar ilgilenmesi fevkalâde bir şeydi. Hazır, Selim konuşmaya, sualler sormaya başlamışken ondaki bu dış alâkayı kesmekten korkarak derhal cevap verdi:

- Prensesliğin nerden geldiğini bilmiyorum. Talebe iken de gıyabında hep prenses derlerdi. Zannedersem bu, fevkalâde kibar halinden dolayı takılmış bir lâkaptı. Bu kızın öyle vakur ve asil bir hali vardı ki öğretmenlere bile saygı telkin ederdi. Çalışkanlığı, zekâsı normaldi. Normalin üstünde olan tarafı asaleti idi. Bir de pek esrarengiz bir kızdı. Fakat telkin ettiği hürmet dolayısıyla kimse mahremiyetine sokulmaya cesaret edemezdi.

- Sen öğretmen olarak talebelerinden Leylâ'yı mı üstün bulursun yoksa bugünkü kahraman kızlarını mı?

Ayşe biraz düşündü:

- Leylâ'yı ortaokulda bir yıl okuttum. Aradan da yedi sekiz yıl geçtiği için intibalarım zayıflamıştır. Fakat çocukların bilgi ve çalışkanlık bakımından her sene biraz daha gerilediğini dikkate alarak diyebilirim ki benim kahraman kızlarım senin Leylâ'ndan üstündür.

Selim, Ayşe'ye baktı:

- Neden benim Leylâ'm oluyormuş? Sen de herkes gibi bana Mecnun diye mi bakmaya başladın?

Ayşe yine şefkatle gülümsüyordu:

- Prenses olunca elbet, senin olacak, dedi ve aklına gelen şakayı yapıp yapmamak hususunda bir tereddüt geçirdikten sonra ilâve etti:

- Prensesi kabul etmezsen onu da ben alırım. Fakat kahraman kızlarımı almak istersen... Vermem!...

Selim'in yüzü öfkeden kıpkırmızı oldu:

- Prensesler kıral doğurdukları için mühimdir. Leylâ Hanım hiçbir zaman bu şerefe erişemeyeceğine göre gerçekten prenses olsa bile...

Cümlenin arkası gelmedi. Önüne yaydığı kâğıtlarla meşgul bulunan Ayşe, niçin sözünü kesti diye kocasına bakmak için başını kaldırınca, onun pencere önünde durmuş olduğunu gördü. Selim tül perdeyi kaldırmış, dikkatle ve gayet sert bir yüzle sokağı seyrediyordu. Günün her saatinde tenha olan sokağın, bu gece vaktinde büsbütün boş olması gerekirken Selim gözlerini neye dikmiş olabilirdi?

Onu böyle dikkatle ve hiddetle sokağa baktıran şey o uğursuz kamburun aksak adımlarla geçmesiydi. Pusat, iki gece önce olanları hatırladı: Tahta kanepeyi kaldırıp Yek'in tepesine indirmişti. O şimşek gibi hızlı darbeden kurtulmak için bu ihtiyarın ne çevik ve atik bir insan olması lâzımdı. İşte, belli ki kendisine hiçbir şey olmamıştı.

Darbeyi indirdikten sonra kanepenin altında kimsenin bulunmadığını gördüğü zaman Selim bu kadar hayret etmemişti. Şimdi mel'unu tekrar görünce hâdisenin şaşılacak taraflarını idrak ediyordu. İhtiyarı dışında dudaklarından «Alçak!» kelimesi döküldü.

Ayşe heyecanlanmıştı. Âdeta bağırarak:

- Kime söylüyorsun Selim? diye sordu.

Selim perdeyi bırakırken:

- Kime olacak? Yek adındaki şu mel'un herife! diye cevap verdi.

Ayşe yerinden fırlayarak pencereye yaklaştı. Uzun sokak bomboştu. Kocası bir hayalet mi görmüştü? O zaman kafasında bir aydınlanma oldu. Selim'e bakarak sordu:

- Ne dedin? Yek mi dedin?

- Evet!

- Bu bir insan adı mı?

- İnsan değil, insan müsveddesi...

- Fakat sokakta hiç kimse yok.

- O mel'un öyledir. Bir anda kaybolur.

Ayşe'nin bakışlarında belli belirsiz bir korku vardı. Kocası hasta mı idi? Yoksa çok mu sarhoştu? Onun durumunu anlamak isteyen bir merakla konuşmanın arkasını kesmemeye çalışıyordu. Yek'i nereden çıkarmıştı? Yek'in mânâsını biliyor mu idi? İçindeki ümitsizliği yenmek isteyen bir irade ile, tıpkı bir doktor gibi teşhis peşinde idi. Fakat nerden başlayacağını bilemiyor, dikkatsiz bir soru ile kocasının ruhunu perişan etmek istemiyordu. Sözü açan yine Selim oldu:

- Leylâ Mutlak hakikî bir prensesse hangi hanedana mensup olabilir? Osmanlı mı?

- Osmanlılar'dan başka Türk Hanedanı hemen hemen mevcut olmadığına göre Osmanlı Hanedanı akla gelebilirse de bu ailede Leylâ adının kullanıldığını zannetmiyorum. Bir de Cengiz Hanedanı yani Kırım Kireyleri var ama bunlar aşağı yukarı iki asırdan beri hanlığı kaybettikleri için unvanlarını da kaybetmiş sayılabilirler.

Selim içiyordu:

- Şu prensesin soyadı üzerindeki bir ihtilâftan bahsetmiştin. Leylâ adı da takma bir isim olamaz mı?

- Ortaokul talebesiyken adı Leylâ idi. Bu yaştaki bir çocuğun takma ad taşıyacağını sanmam.

- Bu kızın anası, babası yok mu? Kimlerdir?

- Bilmiyorum.

Selim son kadehini de içmişti. Artık başı iyice dumanlanmıştı:

- Siz ne biçim öğretmensiniz? dedi. Bir subay, bölüğündeki bütün erleri, soyu sopu, ailesiyle bilir. Siz bu kadar meşhur bir kızın babasını tanımıyorsunuz.

- Bu kadar teferruata her öğretmen karışmaz. Ancak her sınıfın bir hususî öğretmeni vardır ki o sınıfta bütün talebenin her şeyini bilir. Leylâ'nın sınıf öğretmeni ben değildim.

- Kimdi?

- Zavallı kadın öldü.

Selim bu habere «Yazık!» diye karşılık verdi. Fakat bu kelimede ölen kadına duyulan bir acıma değil, kapanan bir kapı için yerinme vardı.

Ayşe, kocasının, bir genç kız da olsa, başka birisiyle böyle derinden ilgilenmesine cidden seviniyordu. Kocasındaki ölüm sessizliği ve durgunluğundan o kadar yılmıştı ki bu tuhaf alâkayı bile memnuniyetle karşılıyordu.

Fakat Ayşe'nin yürek ferahlığı uzun sürmedi. Selim her zamanki sessizliğinin içine gömülerek büyük odadaki muttarid gezinmesine başladı. İyice sarhoştu. Yüzünde kindar bir gülümsemenin izleri vardı. Bir şeyler söylese, konuşsa, hatta kendisiyle kavga etse Ayşe bu kadar muzdarip olmayacaktı. Bu sessizliği, bu içine kapanıklığı Ayşe'yi bedbaht ediyor; yüreğine, hayatta yalnız kalmış olanların melali doluyordu.

Dirseklerini masaya dayamış ve çenesini avuçlarına almış olduğu halde, kendisine asla bakmadan yürüyen kocasını seyrederken, ölmüş olan hayat arkadaşını bir filimde gören talihsiz bir kadına benziyor, içleniyordu. Hatta ağlıyordu. İki damla gözyaşı yanaklarına inmişti.

Bu hayat neydi? Yürümesine, konuşmasına rağmen Selim'e yaşıyor denilebilir miydi?

Ayşe kederli düşüncesine dalmış giderken birdenbire kapı çalındı. Gecenin bu saatinde gelen olmazdı. Bu sebeple bu, fevkalâde bir hâdiseydi. Fakat ondan daha fevkalâde bir şey oldu: Selim, kapıyı açmak üzere aşağıya yöneldi. Halbuki kapı açmak âdeti yoktu. Ayşe bile kapıyı anahtarla açarak içeri girerdi. Kocasının nasıl bir değişiklikle kapıyı açmaya gittiğini düşünürken, Selim aşağı kata inmiş, kapıyı açmış ve karşısında postacıyı bulmuştu. Bu saatte bir telgraf... Fakat o bunları düşünecek halde değildi. Makbuzu otomatik olarak imzalamış, kapıyı sertçe kapamış ve telgrafı açmıştı. Gözüne ilk çarpan şey telgrafın çekildiği yer oldu. Hayret! Erzurum'dandı. Erzurum'da hiçbir tanıdığı yoktu. Yanlış olmasın diye adresi okudu. Evet kendisine, Selim Pusat'a idi. Sonra ne zaman çekildiğine baktı. O gün ve aşağı yukarı üç saat önce çekilmişti. Meraka benzer bir duygu ve tuhaf bir huzursuzluk ile telgrafı okudu:

«Prenses Leylâ hakikî bir prensestir. Fakat asıl adı Leylâ olmayıp Hanzade'dir. Elde edilecek diğer malûmat da incelemelerinize medar olmak üzere bildirilecektir. Hürmetler.»

Bu müthiş telgrafın altında daha müthiş bir imza vardı: *"Yek"*. Yarım saat önce Selim'in kapısı önünden geçen Yek...

12

SELİM, uyku ile uyanıklık arasında sabahı etti. İçi ızdırapla dolu idi. Leylâ ve Yek iki muamma halinde beynini oyuyordu. Bu ikisini de göreceği, bulabileceği tek yer Çamlı Koru idi. Adımları kendisini oraya sürükledi.

Çamlı Koru, Selim Pusat'a her zaman sürprizler hazırlamıştı. Bu sefer de öyle oldu. Saatlerce dolaştıktan, birkaç defa girip çıktıktan sonra Leylâ'yı veya Yek'i değil, eski arkadaşlarından Tahsin'i buldu. Tahsin, kurmay yarbaydı. Şakacı, söz eri kişiydi:

- Seni tam aradığım yerde buldum Pusat! dedi.

- Burasını bana yakıştırıyor musun?

- Senin için biçilmiş kaftan. Âşıkların, münzevilerin, insanlardan hoşlanmayanların, yerine konmaz zarara uğrayanların yeri. Doğrusunu ararsan buraya senden başka kimsenin girmemesi lâzım ama giriyorlar işte...

Selim gülümsedi:

- Şu söylediklerine göre, bilâkis, yalnız benim buraya girmemem lâzım. Aşk denilen hastalıktan uzağım. İnsanlara bayılıyorum. Hatta çoluk çocuk makulesi kız ve kadın meclislerinde bile bulunmaya başladım. Zarara gelince de görüyorsun ki hiç bir kaybım yok. Zamanımı nasıl harcayacağımı bilemeyecek kadar bahtiyarım. O yüzden buralarda dolaşıyorum.

Tahsin kavrayışlı insandı. Konuşmayı tadında bırakarak:

- Pusat, dedi. Ben şimdi Neşriyat Şubesi'nde bulunuyorum. Askerî tarihe ait evrakı tasnif için bir komisyon kurduk. Senin gibi elemanlara ihtiyacımız var. Kabul eder misin?

Selim hiç düşünmedi, iş, her ne olursa olsun, bir baltaya sap olmak, işsiz güçsüz dolaşmaktan iyiydi. Kabul etti.

*

* *

Ertesi günü vazifeye başlamış bulunuyordu. Tarihî Evrak Komisyonu bir takım yaşlı emeklilerden mürekkepti. Adamların kalıbı Selim'in hiç hoşuna gitmemişti. Askerî edaları yoktu. Başıbozuk softaları andıran bir durumları vardı. Tanıştırma sırasında çoğu, Pusat'ı tanıdıklarını îmâ eden sözler söylediler. Bu da hoşuna giden şey değildi. Masasına oturduktan sonra artık hiç yüzlerine bakmadan başını evraka eğdi. Kendisine tenbih olunan şekilde, birer birer okuyarak özetlerini kaydetmeye ve birbiriyle ilgili olanları dosyalar halinde toplamaya koyuldu.

Selim Pusat, önündeki kâğıtlarla çok ilgilenmişti. Yakın tarihin askerliğini, kumanda sanatının inceliklerini gösteren yazılara dalınca, âdeti üzere, çevresiyle bütün bağları

kesilmiş, hatta iş arkadaşlarının arasıra birbirleriyle konuşmalarını dahi işitmez olmuştu. Zaten onlar da Selim'in kendilerinden olmadığını ilk görüşte sezmişlerdi. Üstelik onu, kendilerine göre çocuk, acemi ve bilgisiz görüyorlardı. Yalnız alçakgönüllülüğünü beğenmişlerdi. Söze karışmıyor, sorulmadan konuşmuyor, güçlüğü olursa fikir danışıyordu.

Selim üç beş günde işini kavramış ve odaya göz atmaya başlamıştı. Sekiz kişiydiler. Kendisinden başka hepsi altmışını aşmış kimselerdi. Yetmişini geçenler de vardı. Fakat çalışmalarının metodlu ve sistemli olmadığı apaçık görülüyordu. Bir de şu vardı ki arasıra kendi aralarında yaptıkları konuşmaların konusu askerlik veya harb tarihi değil, dîn ve tasavvuftu. Selim Pusat şimdiye kadar kimseyle din üzerinde bir tartışma yapmamıştı. Bu adamların nasıl bir sebep yaratarak bunu konuştuklarını anlayamıyordu. Hele askerliğe hiçbir faydası olmayan tasavvufun burada konuşulması çok garibine gidiyordu.

Saat on iki olduğu zaman çalışma masaları yemek masası haline geliyor, tatlı konuşmalar arasında yemek yeniyordu. Selim, evden yemek getirmediği için öğle yemeği yemiyor, çok hoşlandığı vesikaları okuyarak öğle tatilinde de çalışmaya devam ediyordu. İş arkadaşlarının arasıra nöbetleşe odadan kaybolmalarının sebebini de biraz sonra anladı: İlerdeki küçük bir odada teker teker namaz kılıyorlardı. Bunu keşfettiği zaman «Bahtiyar adamlar!» diye düşündü ve gözlerini pencereden göğe dikerek uzun uzun daldı.

İşe başladığının dördüncü mü, beşinci mi gününde idi, masa komşusu kendisine bir şey sordu ve Selim, yüzüne bakmadan yaptığı kısa konuşmada yanındakinin bir yabancı şivesiyle konuştuğunu görerek başını ona çevirdi. Aynı anda hayretler içinde kaldı. Çünkü bu adam şu mendebur Yek'in ya

ikiz kardeşi yahut kendisiydi. Adam bir şeyler söylemekte devam ediyor, fakat Pusat söylenenleri asla duymadan masa komşusunun yüzüne bakıyordu. Birdenbire:

- Adınız nedir? diye sordu.

Bu soruş, Tasnif Komisyonu odasında hiçbir zaman görülmemiş öyle bir sertlikle yapılmıştı ki herkes işini bırakarak gözlerini Selim'e dikmiş ve dostça olmayan bakışlarla onu süzmeye başlamıştı. Adam kısaca cevap verdi:

- Osman.

- Soyadınız Yek mi?

Beriki gülümsedi:

- Böyle bir soyadı alacak olsam «dü»yü tercih ederdim. Çünkü yekle daha ziyade iki bir, dü ile ise dubara atılır.

Selim Pusat aksi bir karşılık vermek üzere iken odaya giren bir hademe:

- Osman Beğ! Müdür beğ sizi istiyor, dedi.

Osman Beğ masasından kalkıp giderken Selim onu inceliyordu. Yüzünün bütün benzerliğine rağmen Yek olamazdı. Ondan uzun boylu olduğu gibi kamburumsu ve aksak da değildi. Fakat bu benzeyiş?

Odadakilerden biri Selim'i aydınlattı:

- Şivesi tuhafınıza gitti, değil mi? Dönmedir.

- Dönme mi? Hangi milletin dönmesi?

- Alman Yahudisi'dir. Asıl adı Oskar iken Müslüman olunca Osman'a çevirmiştir.

- Soyadı nedir?

- Soyadı Fişer'dir. Onu değiştirmedi. Yalnız Türk imlâsıyla yazmaya başladı.

Selim ilgilenmişti. Sordu:

- Neden Müslüman olmuş? Asıl mesleği nedir?

- Hitler idaresinin baskısına uğradığı için Müslüman olmuş diyorlar. Memleketinde Şarkiyat profesörü imiş. Türkçe, Arapça, Farsçadan başka birkaç da Avrupa dili bildiği için asker olmadığı halde komisyona aldılar.

Pusat din veya tabiiyet değiştirmeyi ordu değiştirmeye benzettiği için bu işten hoşlanmazdı. Sözü uzatmadı, ilerki masalarda oturan iki memurun konuşması dikkatini çekmişti. Tasavvuf üzerine konuşuyorlardı. Biri Kur'an'dan ve hadîslerden tanıklar getirerek tasavvufun hakikî İslâmiyet olduğunu, öteki de yine aynı kaynakların yardımıyla bid'at sayılması gerektiğini ileri sürüyordu.

Bu arada Selim'e yabancı veya uzak birçok isimler geçiyordu: Muhyiddîn-i Arabî, Mevlânâ, Kemalpaşazade, Çivizade...

Münakaşacılar, arada bir mısralar veya beyitler de söylüyorlardı. Bir tanesi aklında kaldı:

Tasavvuf yâr olup bâr olmamaktır;
Gül-i gülzâr olup hâr olmamaktır

Selim, zihninde beyti tekrarlayarak güzel mi, derin mi, sathî mi olduğunu anlamaya uğraşırken yanı başında:

- Siz de aynı fikirde misiniz? diyen bir ses duydu. Bunu Osman Fişer söylüyordu. Selim bunun gözlükler arkasından bakan gözlerini Yek'e benzeterek yeniden iç huzurunu kaybetti ve ne zaman yerine döndüğünü anlamadığı bu eski profesöre bakarak:

- Hangi mesele hakkında fikrimi soruyorsunuz? dedi.

- Tasavvuf hakkındaki fikrinizi...

- Tasavvuf hakkında hiçbir fikrim yok.

Fişer, müstehzi bir bakışla diğerlerini işaret ederek:

- Bunların çoğu tasavvufu İslâmiyet sanıyor. Halbuki budizm ve mahihaizmin çorbasıdır. Tuz ve biber olarak da içinde epey hıristiyanlık ve Yahudilik var, dedi.

Selim Pusat budizm ve manihaizmi aşağı yukarı yalnız isim olarak biliyor, hele savaş aleyhinde olan budizmden nefret ediyordu. Bu fikrin, savaşçı bir din olan İslâmiyete girmiş bulunmasını garipseyerek:

- İslâm büyükleri arasında bu hakikati bilen kimse yok muydu? Neden önlemediler? diye sordu.

Osman Fişer'in cevabı çok garipti:

- Bu domuz Yahudiler, müslüman olarak Müslümanlığı bozmak için bu bid'atleri soktular.

- Yahudiler'in müslümanlığa museviliği sokmaları tabii olurdu. Kendilerinin de bilmediği eski dinleri neden öne sürsünler?

Osman Fişer:

- Onu da yaptılar, dedi. Arkasından garip bir hikmet savurdu: İyi bir imam olmak için önce iyi bir haham olmak şarttır.

Selim Pusat öfkelenir gibi oldu.

- Yahudiler'in niçin bu kadar aleyhinde bulunuyorsunuz? Siz Yahudi değil misiniz?

Profesör cevap vermedi. Eliyle yaptığı işaret red mânâsına gelebilirdi. Selim, sorgusunu bırakmadı:

- Ya hangi ırktansınız?

Osman Fişer başını önündeki kâğıtlara eğerek:

- Şeytan ırkından! diye cevap verdi ve kâğıtlarla meşgul olmakta devam ederek sustu.

Pusat bir an ileriye, odanın camekânından ağaçlar ve çiçeklerle göze ve gönüle hoş gelen bahçeye bakarak düşündükten sonra başını evraka eğdi. Bu adama öfkelenmiş,

aynı zamanda da ilgi çekici bulmuştu. Onun, kimseyle konuşmazken kendisine bu şekilde açılması tuhaftı.

Selim bu göreve başladığından beri ilk defa bir iç sıkıntısı duydu. Sebebini düşündü. Osman Fişer'di. Tasavvuf, budizm falan diyerek huzurunu kaçırmış, bu lüzumsuz saçmalarla vaktini almıştı. Fakat asıl belâlısı adamın Yek'e benzeyişiydi.

O akşam eve döndüğü zaman tasavvuf hakkında Ayşe'den öteberi öğrenmek niyetinde idi. Fakat onu üzgün bulunca vazgeçti. Tosun biraz hasta ve ateşli idi. Doktor gerekip gerekmediğini her zaman Ayşe tayin ederdi. Bir şey söylemediğine göre hastalık mühim değildi.

Ayşe'nin vazife tashihlerini bitirdiği ve Tosun'u yatağında yoklayarak endişesizce çalışma odasına geldiği sırada Selim Pusat damdan düşer gibi, Ayşe'yi âdeta şaşkına döndüren bir soru sordu:

- Tasavvuf nedir?

Aslında, şaşılacak bir soru değildi. Ancak Selim'in böyle bir konuyu öğrenmek istemesi, mübalaga ile söylemek gerekirse, tarihte yeni bir çağın açılması kadar mühimdi. Bunu Selim değil de Tosun sormuş olsa Ayşe yine bu kadar şaşırırdı. Fakat bu şaşkınlığının arasında sevinç de vardı: Kocası artık, hayattaki meselelerle ilgileniyordu, askerliğin dışındaki gerçekleri de kabulleniyordu. Ayşe'nin dilinin ucuna gelen ilk söz «Bu da nereden esti?» gibi bir şeydi. Fakat söylemedi. Selim'i ürkütmemek lâzımdı. Kendisine böyle bir soru sorulmasını da hiç umursamıyormuş gibi görünmeye dikkat ederek:

- Din felsefesidir! diye cevap verdi ve Pusat'ın vereceği alaylı karşılığı bekledi.

Bu gece Pusat'ta başka bir hal vardı. Alaya gitmedi:

- Din bir takım kesin buyruklar ve kaidelerden ibaret değil mi? Bu kadar sert ve değişmez kaideler manzumesinin felsefesi olur mu?

Ayşe'nin şaşkınlığı artıyordu. Acaba ne olmuştu da Selim bunları soruyordu? Hidayete mi ermişti? Onun tasavvuf hakkında hiçbir şey bilmediğini, bilmeye de lüzum görmediğini çok iyi biliyordu. Tasavvuf için Selim'den beklenen düşünce «Dilencilik felsefesi» gibi bir şey olabilirdi. Böyle demeyip de ciddî ciddî sorması, öğrenmek istemesi Ayşe'ye Tosun'un hastalığından doğan üzüntüyü âdeta unutturdu. Anlatmaya başladı:

- Din, naslardan ibarettir ama insanların kendi duygu ve düşüncelerine, kendi mizaçlarına göre değişik şekilde anlayacakları ve birbirleriyle çekişecekleri noktalar bulunabilir. Nitekim türlü mezhepler arasındaki çatışmalar da bunu gösteriyor. Tasavvuf, teferruata ehemmiyet vermeden geniş bir müsamaha içinde ve yalnız sevgiye, iyiliğe dayanarak insanı, dünyayı, kâinatı, Tanrı'yı anlamak sistemidir.

Selim Pusat o gün Osman Fişer'in söylediklerini hatırlayarak:

- Tasavvufta budizm, manihaizm, Hıristiyanlık gibi yabancı tesirler de var mıdır? diye sordu.

Ayşe biraz daha şaşırdı. Selim'in ağzından budizm veya manihaizm kelimelerini duymak Tosun'un Yunus Emre'den bahsetmesi gibi bir şeydi. Hayretini saklamakta devam ederek cevap verdi:

- Olabilir. Vardır. Tasavvuf bütün dinleri, bütün insanları kavrayan bir felsefedir.

Ayşe, ancak bir askere yaraşan yüzle kendisine bakarak, vuruş-kırışın aleyhindeki tasavvufu öğrenmek isteyen

kocasının sözü nereye getireceğini merakla bekleyip ona baktı. Acaba Selim'de bir yumuşama mı başlamıştı? Bunu asla ummuyordu. Öyleyse neydi? Ayşe bunu düşünürken Pusat yeniden sordu:

- Bu tasavvufun bir faydası var mı?

Ayşe, önce askerliğe, savaşa, savaşı kazanmaya faydası var mı diye soruyor sandıysa da öyle olmadığını hemen anlayarak cevap verdi:

- Elbette var! İnsanı huzura kavuşturması bakımından tasavvuf gibi ilâç bulunamaz.

- Hayatı karmakarışık olduğu halde tasavvufla huzura kavuşmuş kimseyi tanıyor musun?

Bu soru ile Selim Pusat acaba biraz da kendisi hakkında mı sormak istiyordu? Ayşe birkaç saniye düşündükten sonra cevap verdi:

- Tarih böyle insanlar kaydettiği gibi zamanımızda da örnekleri var. Geçende bizi ziyaret ettiği zaman tanıdığın Kadriye Kozanlı'nın amcası bunlardan biridir.

Ayşe sustu. Zihnini toparlamaya mı çalışıyordu, yoksa söyleyip söylememek için karar mı veremiyordu, belli değildi. Sonunda söyledi:

- Senin çok merak ettiğin Leylâ'nın, tarih öğretmeni Leylâ'nın babasının da pek büyük bir mutasavvıf olduğu herkes tarafından söylenir...

BAYRAM günlerinin güzel havalara raslamasını fırsat bilen Ayşe bir kır gezintisi hazırlayarak Selim için bir eğlence, kabilse bir huzur yaratmak istedi. Tıpkı bir kurmay gibi her şeyi düşünerek, en ince hesaplara kadar inerek plânını yaptı. Yeni açılan, daima seviyeli insanların uğrağı bulunan, adı da Huzur olan çayhanede kahvaltı edildikten sonra kıyı yolundan Çamlı Koru'ya gidilecek, güneş batarken dönülecekti. Gezintiye Kadriye Kozanlı ile bir iki öğretmen daha ve Ayşe'nin üç sevgili kızı çağırılacaktı.

Selim Pusat'a teklifini yaptığı zaman kabul olunup olunmayacağı hakkında hiçbir fikri yoktu. Kocası, Ayşe'yi taş sessizliği içinde dinlemiş, sonra yine dışarıya iz vermeyen bir yüzle:

- Güzel olur. Yalnız bir eksiği var! demişti.

- Nedir?...

- Prenses Leylâ... Leylâ Mutlak...

Ayşe Pusat bir an donakaldı. Fakat cevap vermekte gecikmedi:

- Adresini bilsem onu da çağırırdım ama...

Selim şaka ile istihza arasında bir sesle onun sözünü kesti:

- Yok canım... Senin kahraman kızların olduktan sonra Prenses Leylâ'ya lüzum yok!

«Kahraman kızlar» tabiri bu sefer Ayşe'nin hiç hoşuna gitmedi:

- Selim! Şu kahraman kızları bırak. Onlar kahraman olmadıkları için bu tabirle bana küçümsenmiş gibi geliyorlar.

Halbuki kendilerini çok severim. Onun için, rica ederim, bu tabiri kullanma.

- Ne diyeyim? Bu tabiri, üçünü birden anlatmak için kullanıyordum.

Ayşe'nin sustuğunu görünce yine alaycı tavrını takınarak:

- İstersen ışık kızlar diyelim, dedi. Nur, Ay ve Gün... Işıklardan yapılmış bir mahşer.

Işık Kızlar tabiri Ayşe'nin hoşuna gitmiş olmakla beraber:

- Neden mahşer? diye sormaktan da kendini alamadı.

Pusat gülümsüyordu:

- Nedeni var mı? Ölüleri bile ayağa kaldıracak kuvvette üç ışık... Mahşere yaraşan kızlar.

Ayşe, konuşma tatsız bir yola dökülmesin diye fazla bir şey söylemedi. Zoraki bir gülümseyişle:

- İşte şairliğini kullandığın zaman başarı sağladığına bir örnek... Işık Kızlar cidden güzel ve onlara yaraşan bir tabir. Edebiyat öğretmeni olarak sana aferin diyebilirim, dedi.

Selim cevap vermedi. Böylece bundan sonra Aydolu, Güntülü ve Nurkan için Kahraman Kızlar yerine Işık Kızlar denilmesi hakkında aralarında sözsüz, imzasız, törensiz bir anlaşma yapılmış oldu.

Huzur Çayhanesi'ndeki ilk dakikalar Kadriye Kozanlı'nın fıkraları ve nükteleriyle çok hoş geçti. Bu dertli kadın, mihneti kendine zevk etmenin sırrına ermiş, hem gülüyor, hem de yanındakileri neşelendiriyordu.

Gülmemekle beraber Selim Pusat da onu dikkatle dinliyordu. Kocasını, sezdirmeden daimî bir kontrol altında tutan Ayşe, dinler gözüktüğü halde, onun Kadriye'yi dinlemediğini, kendi âleminde başka düşüncelere daldığını, hatta belki de nerde olduklarını bile unutmuş bulunduğunu anlamakta gecikmedi. Halbuki bu günü sırf onun için düzenlemişti.

Doğruydu: Selim; o anda tamamiyle başka şeyler düşünüyor ve altıncı duygusuyla kendinin kontrol edildiğini seziyordu. Manevî bir silkinişle, daldığı âlemden kurtuldu. Kendisine bakmakta olan Ayşe ile göz göze geldikten sonra, ne olduğunu anlamadığı bir kuvvetin zoru ile bakışlarını Güntülü'ye çevirdi ve onun kendisine dikilmiş bakışlarıyla karşılaşınca ürperdi. Bu bakışlar ona hiç de yabancı olmayan korkunç pars bakışlarıydı. Fakat nerde görmüştü? İşte yine içi acı ile dolmaya başlıyordu.

Ayşe, Güntülü'nün de Selim'i kontrol ettiğini görmüş, kocasının anormal ruh durumu kızlar tarafından anlaşılmasın kaygısı ile ve şakayı da elden bırakmayarak sormuştu:

- Selim! Askerlikteki zevki saymazsak bu günümüzün şimdiye kadar geçen dakikalarında bin tat yok muydu?

- Yok olur mu? Hele Kadriye Hanım'ın fıkraları...

Ayşe, «Acaba sorsam bir tanesini hatırlayabilir mi?» diye düşünürken Güntülü'nün söze karıştığı görüldü:

- En çok hangisini beğendiniz?

Bu sorunun Selim'de ne tesir yaptığı anlaşılmadı ama birden Ayşe'nin gönlü üzüntüyle doldu. Selim'in dinler gözüküp hiçbir şey dinlemediği, yani anormal hali anlaşılacak diye içi burkuldu. Güntülü bilmeden Selim'in görünmeyen yarasına basmıştı. Ayşe böyle düşünüyordu.

Halbuki Güntülü bunu bilmeyerek değil, bilerek yapmıştı. Huzur Çayhanesi'ne geldikleri dakikadan beri bu acayip adamı kontrol ediyordu. Ne tuhaf düşünüyordu? Başından geçen felâketle meşgul olamazdı. Öyle zayıf iradeli bir adama benzemiyordu. Ayşe Hoca Hanım ayarında bir kadının kocası olduktan ve hayatındaki büyük sarsıntı atlatıldıktan sonra onun huzur içinde yaşayan, bahtiyar bir kimse olması

gerekirdi. Halbuki bu sertlik, bu dalgınlık, bu gariplik hiç de bahtiyarlığın alâmetleri değildi.

Güntülü ona dikkatli baktığı zaman Selim'i olgun bir subaya değil, toy bir şaire benzetiyordu. Kadriye Kozanlı'nın herkesi neşeye boğan fıkralarına aldırış etmediği, daha doğrusu onları işitmediği muhakkaktı. Güntülü bunu kendi kendisine ispat etmek için «En çok hangisini beğendiniz?» diye sormuştu.

Ayşe içinden «Eyvah, fırtına kopacak.» diye tasalanırken Selim'in alay mı, ciddî mi olduğu anlaşılmayan o tavrı takındığı görüldü ve arkadan:

- Hepsi birbirinden güzel, dediği işitildi.

Güntülü, tuttuğunu kolay bırakanlardan değildi. Yine sordu:

- Ama elbette biri ötekilerden güzeldi. On fıkra bir araya gelince hiç şüphesiz birinin daha çok hoşa gitmesi icab eder.

Güntülü daha söyleyecekti ama Selim bırakmadı:

- Yanılıyorsunuz. Birçok şey bir araya geldiği zaman onlardan birinin ötekilere üstün olması neden gereksin? Güzel bir savaş yapmış bir mangadaki erlerden birini ötekilerden ayırt etmeye çalışmak...

Bu sefer de Selim sözünü bitiremedi. Kadriye Kozanlı gülerek konuşuyordu:

- Aman Selim Beğ!... Bu Huzur Çayhanesi'ni de tüfek sesleriyle doldurmayın. Sonra huzuru kaçarsa nereye gideriz?

Ayşe, Selim'in sertleşmeye başladığını derhal anladı. Sesinin tonu onu gösteriyor ve boşluğa bakarak cevap veriyordu:

- Peki! Silâh seslerini keserek huzurun bozulmasını önleyelim. Fakat şimdi vereceğim örnek için de gözlerinizin kamaştığından yanıp yakılmamanızı rica ederim.

Kadriye ile diğer öğretmenler ve üç kız göz kamaşmasından bir şey anlamayarak bakıştılar. Yalnız Ayşe sözün nereye varacağını kavramış, fakat artık önlemeye vakit ve imkân kalmamıştı. Pusat tok bir sesle konuşuyordu:

- Askerleri bıraktık. Işık Kızlar'ı aldık. Işık Kızlar diyerek Ayşe'nin üç sevgili kızını kasdediyorum. Hem isimleri ışıklı, hem de kendileri ışık güzelliğinde olduğu için onlara Işık Kızlar diyorum. Şimdi ben Ayşe'ye «Işık Kızlar'dan en çok hangisini beğeniyorsun?» diye sorsam şunu yahut bunu diye bir cevap verebilir mi? Veremez. Demek ki bazen tercih yapmak imkânsızdır. Ayşe'ye tanıyacağınızdan emin olduğum bu hakkı benden neye esirgiyorsunuz?

Bu bağlayış Ayşe'nin hoşuna gitmişti. Fakat Güntülü direnmekte devam ediyordu:

- Hoca Hanım'ın bize olan sevgisi eşittir. Fakat bu, aramızda bir tercih yapmadığı mânâsını taşımaz. Tercihini açığa vurmayışı Hoca Hanım'ın nezaketi ve hocalık sanatının icabıdır. Yoksa mutlak...

- Mutlak mı?

Güntülü, Selim'e âdeta korkarak baktı. Çünkü mutlak mı diye sorarken korkunç bir hal almıştı. Selim'i böyle korkunç olmaya zorlayan sebep mutlak derken Güntülü'nün sesindeki ahengin, Çamlı Koru'da o gece duyduğu sese tıpatıp benzemesiydi. Güntülü'yü nereden tanıdığını hatırlamak üzereydi. Fakat…

*

* *

Selim kendisine geldiği zaman Çamlı Koru'ya inen yokuşta olduklarının farkına vardı. Yanında Güntülü vardı.

Ayşe ve ötekiler epey aralıkla arkadan geliyorlardı. Selim, yanındakinin Güntülü olduğunu anlayınca ilkönce kızın sesine dikkat etti. Evet! Bu, o gece, Çamlı Koru'da kendisine şiirle hitap eden sesti:

- Arasıra Çamlı Koru'ya gelir misiniz? diye sordu.

- Hayır! İlk defa şimdi geliyorum.

Yalan söylüyordu. Bu sesin sahibi Çamlı Koru'ya hiç gitmemiş olabilir miydi? Selim sabırsızlanmakla beraber bu vahşî kızı zorlayarak ondan bir şey öğrenmeye imkân olmadığını çok iyi seziyordu:

- Güntülü! Bana en çok hoşunuza giden bir şiiri okur musunuz? dedi.

Selim şimdiye kadarki konuşmalarında gerek Aydolu ile Nurkan'a, gerekse Güntülü'ye hitap ederken adlarından sonra hep «hanım» kelimesini de ekleyerek konuşmuştu. Bu seferki «Güntülü» hitabı biraz tuhaf, fakat samimî olduğundan genç kız yadırgamadı. Hatta genç kızlık psikolojisi içinde biraz hoşlandı bile. Yalnız, Selim'in karakterinden hiç umulmayan şiir okumak teklifini garip bularak: «Neden icab etti?» diye sordu.

- Zaman zaman şiir dinlemekten hoşlandığım olur. Bunu da elbette şiir zevki olanlardan dinlemeyi tercih ederim. Ayşe evde o kadar meşgul ki ona bu teklifi yapamıyorum. Zaten, bu istek de bende her zaman doğan bir şey değil...

Güntülü biraz düşündükten ve eliyle saçlarını o zarif hareketle düzelttikten sonra ahenkli sesi ve düzgün söyleyişiyle bir şiir okumaya başladı:

Sevda gibi bir gizli emel ruhuna sinmiş;
Bir haz ki hayalden bile üstün ve derinmiş.
Gökten gelerek gönlüne rüzgâr gibi inmiş;

Bir sır ki bu, ölsen bile asla açamazsın...

Anlatması imkânsız olan öyle bir an ki,
Hülyadaki ses varlığının gayesi sanki...
Bak emrediyor: Daldığın âlemden uyan ki
Mutlak seveceksin beni, bundan kaçamazsın...

Şiiri dinlerken, kızın sesinin, karanlıktaki sesin ahengine benzeyen güzelliğinden sarhoş olan Pusat son mısraı dinleyince yıldırımla vurulmuşa döndü ve ızdırabını belli etmek istemeyen bir yaralı gibi bakarak:

- Bu şiir kimin? diye sordu.

Güntülü en tatlı gülümseyişiyle bakıyordu.

- Bilmiyor musunuz?

- Bilsem sorar mıydım?

Genç kızın gülümseyişi dudaklarında söndü:

- Bu şiir sizin değil mi?

Pusat hayretle durarak Güntülü'ye döndü:

- Benim mi? Ne zaman yazmışım?

Kızın gözleri vahşi parıltılarla ışıldamaya başlamıştı. Selim, çok iyi tanıdığı bu parıltılara bakarken, bakıp da unutulmuş bir noktayı çözmek için bir ruh kasırgasında bunalırken, Güntülü, o geceki görünmeyen kadının sesiyle cevap verdi:

- Unuttuğunuza göre bin yıl önce yazmış olacaksınız.

Bin yıl... Selim'in beynindeki karanlık yer aydınlanıyor gibiydi. «Ben bin yıldan beri yaşıyor muyum?» diye düşündü. Bu, korkunç bir şeydi... Yanındaki kız tıpkı bir büyücü gibi onun aklından geçeni anlayarak cevap veriyordu:

- Evet! Bin yıldan beri yaşıyorsunuz. Hatta belki de iki bin yıldan beri! Mete'nin, askerlerini sadakat sınavından

geçirmek için sevgililerine, nişanlılarına, eşlerine ok atmalarını emrettiği ve büyük sevgileri dolayısıyla ok atmayanları idam ettirdiği zamandan beri...

Bu sözler ve bu ses Selim'in bütün gücünü, hatta iradesini alıp götürmüştü. Cevap veremiyordu. Düşünemiyordu da...

Ne kadar sürdüğünü kestiremediği duraklaması, genç kızın «Yürüyelim efendim!» demesiyle sona erdi. Yokuş bitmiş, Çamlı Koru'ya girmişlerdi.

Çamlı Koru'nun havasından çok Selim üzerindeki tesiri ve hatırası kendine gelmesine yaradı. Tekrar askerleşmişti:

- Hayır! Bu şiir benim değil! dedi.

- O halde belki benimdir…

Bu kız, sanki Selim'e darbe üstüne darbe vurmak için gelmişti. Büsbütün perişan olmamak için alaycı tavrını takınmakta gecikmedi:

- Siz de iki bin yıldan beri yaşıyor musunuz?

- Niçin olmasın?

Pusat, yüzünün kızardığını yanmasından anladı. Kendisiyle eğleniyor muydu? Bir çocukla başa çıkamamak, bir manganın hakkından bir bölükle gelememeye benziyordu. Fakat bu kadar nazik ve terbiyeli bir kızın çok sevdiği öğretmeninin kocasıyla eğlenmeyeceği şüphesizdi. Öyleyse o garip sözlerle ne demek istemişti? Alacağı cevaptan çok, kızın sesini dinlemek ihtirasıyla sordu:

- İki bin yıl önce acaba ben neydim?

- Herhalde Mete'nin ordusunda bir subaydınız.

- Bu sözlerinizle bana şeref veriyorsunuz. Mete'nin ordusunda subay olmak, olabilmek bir asker için gayelerin son sınırıdır...

Pusat bu sözleri söyler söylemez, o görünmeyen esrarlı kadının, belki de Güntülü'nün, kendisine tılsımlı sesle şiir

okuduğu tahta kanepenin önüne gelmiş olduklarını farketti. Arkadan yavaş yavaş gelmekte olanları bekliyormuş gibi durarak burada olup bitenleri yıldırım hızıyla hatırladı.

O ses... Sonra Leylâ... Leylâ'nın o sese hiç benzemeyen, sonra benzeyen sesi... Prenses Leylâ... Tahtın vârisi olan Leylâ... En sonra Güntülü... Kendisinin iki bin yıl önce yaşadığını söyleyen ve şimdi sesi, görünmeyen kadının sesine tamamiyle benzeyen Güntülü...

Ayşe ve ötekiler yavaş yavaş yaklaşıyorlardı. Yüzleri neşeli olduklarını anlatıyordu. Belliydi ki Kadriye Kozanlı yeni bir fıkra daha anlatıyordu. Onlar gelince Güntülü ile olan bu korkunç, fakat büyüleyici konuşmanın kesileceğini düşünen Selim, içkinin son yudumlarını içermişçesine ve artık iradesine hâkim bir halde, alaycılığını takınarak sordu:

- İkimiz de iki bin yıl önce yaşadığımıza göre o zaman da tanışıyor muyduk?

Güntülü aynı esrarlı ses ve aynı büyük ciddiyetle cevap verdi:

- Elbette tanışıyorduk.

- Peki... Ben o zaman da bir subaydım. Ya siz neydiniz?

Güntülü, yırtıcı pars bakışlarını Selim'e dikti. Onu ürperten, hatta çıldırtan bir eda ile, şaşkınlıktan başını döndüren bir soğukkanlılıkla cevap verdi:

- Ok atamayanlardan biri...

Pusat için bir anda dünya karardı ve ondan sonra olup bitenleri artık hatırlayamadı.

14

PUSAT o kadar çok içmişti ki dakikalar kopuk bir filim gibi geçiyordu. Bir yerden bir yere nasıl geldiğini hiç hatırlamıyor, sonra şuuruna hâkim olarak ne yaptığını, nereye gittiğini biliyordu. Daha sonra tekrar karanlık başlıyor, fakat Selim her şeye rağmen Çamlı Koru'ya doğru olan yürüyüşünü değiştirmiyordu.

Çamlı Koru bu akşam her zamankinden daha tenha idi. Ama Pusat, Leylâ'nın geleceğini biliyordu. Bu biliş telepatik bir olaydı. Sarhoş olduğu zaman kendisinde görülürdü. O kadar iyimserdi, Leylâ'nın geleceğine o kadar inanmıştı ki sırf bu inanç kuvveti dolayısıyla Leylâ buraya gelmeye mecburdu; Selim böyle düşünüyordu.

Her zaman oturduğu, esrarlı kadın sesini dinlediği sıraya geldiği zaman boş olduğunu görerek ümitsiz ve çok acı bir gülümseyişle çevresine bakındı. Aynı zamanda Leylâ'nın:

- Nerede kaldınız? Sizi epeydir bekliyorum! diyen sesiyle ayıldı: Leylâ sırada oturuyor ve kendisini süzüyordu.

Selim, «Yanımdaki Leylâ'yı göremeyecek kadar sarhoş muyum?» diye düşündü. Fakat düşüncesini daha ileriye götürmeye zaman kalmadan ayağa kalkan Leylâ, Pusat'ın koluna girdi ve emreden bir sesle:

- Beni evime götüreceksiniz! dedi.

İçkinin tesiriyle Selim'in bir garip işleyen beyni çağrışımlar arasında bunalıyor gibiydi: Üç dört gün önce liseli bir kız, Güntülü de ona hâkim olmuş, âdeta iradesini elinden almıştı. Şimdi de ondan biraz daha yaşlı öğretmen kız aynı

şeyi yapıyordu. O, yabancı bir kadın veya kızın kendi koluna girmesinden hoşlanmazdı. Fakat Leylâ'ya «Kolumdan çık!» diyemiyordu. Nasıl diyebilirdi ki Leylâ bir prensesti ve tahtın vârisiydi.

Düşüncesi buraya gelince Selim güldü ve Leylâ bunu görerek sordu:

- Selim Beğ. Siz gülmesini sevmeyen bir insansınız. O halde şimdi durup dururken neye güldünüz?

Selim soruya cevap vermeden konuştu:

- Ya ben çocuklaştım; yahut çevremi falcılar, büyücüler, geleceği bilenler kapladı.

- Bu falcı yahut büyücülerden biri de ben miyim?

- Evet!

- Ne yaptım da bu iltifata mazhar oluyorum?

- Daha yeni tanıştığımız, tanışmaya başladığımız halde gülmekten hoşlanmadığımı biliyorsunuz.

Leylâ bu cevapla sustu. Sonra birdenbire:

- Ya öteki falcı kim? diye sordu.

İçkinin Selim'deki tesiri azalmıştı. Hiçbir şeyden çekinmemek huyu dolayısıyla açıkça cevap verdi:

- Işık Kızlar'dan biri... .

Bununla bu konuşmanın burada kesileceğini sanıyordu. Fakat Leylâ devam etti:

- Çamlı Koru'daki ilk raslayışımızda bir Kahraman Kızlar'dan bahsetmiştiniz. Şimdi de Işık Kızlar mı çıktı?

- Çok keskin hafızanız var. Tebrike değer. O günkü Kahraman Kızlar'la şimdiki Işık Kızlar aynı şey.

Leylâ bu akşam Selim Pusat'ın her zamanki kadar sağlam iradeli olmadığını sezdiği için onu zorluyordu:

- Işık Kızlar'dan biri sizin hangi gizli tarafınızı keşfetti?

Selim parlar gibi oldu:

- Acaba yeniden bir harb divanı karşısında mı bulunuyorum? Bu ahret sualleri neden icab ediyor?

- Şiir kadar güzel bir kızın sizdeki tesirini öğrenmek istiyorum.

- Şiir kadar güzel olduğunu nerden biliyorsunuz?

- Siz söylemiştiniz. Hatta o gece bana «Sen şiir kadar güzel değilsin!» demiştiniz.

- Şimdi aynı fikirde değilim. Sizi şiirden daha çok güzelleştirecek, bir imha savaşı kadar güzelleştirecek sebepler var.

- Nedir?

- Prensessiniz ve tahtın vârisisiniz.

Leylâ, Selim'in kolundan çıkmıştı. Bir apartmanın önünde karşı karşıya bulunuyorlardı. Pusat, Leylâ'nın evine geldiklerini farkederek:

- Hanzade Sultan'dan müsaade rica ediyorum! dedi ve gözleri ona değdi. Bu cidden bir sultan yüzü idi. Olağanüstü bir asalet ve vekar içinde Selim Pusat'a bakıyordu:

- Çok şey biliyorsunuz yüzbaşım! dedi. Görülüyor ki asıl falcılık ve meçhulü biliş hüneri sizde imiş. Bu sebeple gitmeden önce sizinle biraz konuşmam gerekecek. Buyurun.

Selim sarhoş, olduğunu düşünerek ve sırf saygı dolayısıyla bu gece bu eve girmek istemiyordu:

- Müsaade edin. Başka bir gün geleyim, dedi.

Leylâ'nın yüzü sertleşmişti:

- Size emrediyorum. Şimdi geleceksiniz! diye karşılık verdi.

Pusat, Leylâ'nın bu kısa emrini dinlerken askerlikten kalma bir alışkanlıkla esas duruşa geçmişti. Leylâ'nın dairesine girdiler.

Dışardan herhangi bir ev gibi gözüken bu daire prenseslere yakışan şahane bir konaktı. Eşyalar ve onların düzenlenişindeki güzellikle zenginlik göz kamaştırıcıydı. Yaşlıca, dinç ve sevimli bir kadın:

- Hoş geldiniz beğefendi! dedikten sonra Leylâ'ya dönerek:

- Bir emriniz var mı arslanım? diye sordu.

Selim kaç gündür şaşılacak o kadar şeylerin ortasında yaşıyordu ki bir genç kıza «Arslanım» diye hitap etmekteki garabet dikkatine çarpmadı. Yahut çarptı da bir sultan karşısında bulunmasının verdiği duygu o garabeti örttü.

- Bize çay demle kalfacığım. Misafirimiz Selim Pusat Beğ bir yüzbaşıdır. Öğretmenim Ayşe Hanım'ın da kocasıdır.

Selim, kendisine kalfa diye hitap edilen bu hoş kadının arkasından dikkatle baktı. Onun merakını anlayan Leylâ, odadan çıkan kalfayı anlattı:

- Gülsafa Kalfa benim dadımdır. Fakat aslında her şeyimdir. Beni büyüten odur. Annem öldüğü zaman on yaşlarında idim.

- Ya babanız?

- Onu ancak resimleriyle tanıdım.

Selim Pusat, kendisinden birkaç rütbe üstün bir komutanın karşısında duyulan çekingenliği duyuyordu. Leylâ yahut Hanzade bu gösterişli odanın içinde tam bir prensesti ve kendisine hâkimdi. Duruşu, bakışı ve konuşması o kadar üstündü ki Selim sormak istediği birçok şeyi soramayacağını anlamıştı. Fakat pervasız bir insandı. Hele çekinme duygusunun varlığını kaplaması ona sıkıntı verir, bu hali korkaklık sayardı. Korkaklık ise iğrendiği şeydi. Askerî bir saygı içinde:

- Prenses! dedi. Adınız Hanzade olduğu halde niçin kendinize Leylâ dediriyorsunuz?

- Adım Leylâ Hanzade'dir. Göze batmayacağı için birincisini kullanıyorum. Siz de beni böyle biliniz ve böylece hitap ediniz. Dadımın yanında da normal davranınız. Fakat bu Hanzade'yi kimse bilmezken siz nasıl öğrendiniz Selim Beğ?

- Sizi ürküten o mendeburdan öğrendim.

Leylâ'nın yüzünden bir tiksinti rüzgârı geçti:

- O bir ajandır ve iblisten daha kurnaz, daha tehlikeli bir adamdır.

- Ajan mı? Kimin ajanı?

- Kesin olarak bilmiyorum. Fakat herkesin ajanı olabilir. Yabancılara da hizmet edebilir. İki taraflı da çalışabilir.

Selim şaşkınlıklar içindeydi. Yek mel'ununa çıkıştığı o gece «Leylâ benim sözlerimden değil, zevkinin ve heyecanının büyüklüğünden ürküyor. Ona harekete geçmesini tavsiye ediyorum. Çünkü tahtın vârisidir.» demişti. Bunları hatırlayınca Pusat'ın beyni allak bullak oldu. O zaman bir çılgının tekerlemesi diye aldığı bu sözler demek ki doğru idi. Fakat bir kadın, tahtın vârisi olabilir miydi? Hele Osmanlı Hanedanı erkeği, kadını ile memleketten çıkarıldıktan sonra Leylâ nasıl oluyordu da burada kalabiliyordu?

Aynı askerî saygı içinde yeniden sordu:

- Sizin bir prenses olduğunuz hakkında en küçük şüphem yok. Fakat nasıl oluyor da kanunlara rağmen burada kalıyor ve yine nasıl oluyor da erkek olmadığınız halde tahtın vârisi oluyorsunuz?

- Selim Beğ! Osmanlı Tarihi'ni şöyle gerilere doğru bir düşününüz. Tahta geçmek uğrunda yahut taht için tehlikeli olduklarından dolayı yüzlerce şehzade can vermiştir. Can

verenler arasında meşru olanlar, tahtın sahibi bulunanlar da vardır.

- Ben Osmanlı Tarihi'nin yalnız büyük meydan savaşlarını biliyorum. Bu söylediklerinizle ne demek istediğinizi anlayamadım.

Leylâ canlandı. Selim'e şimdi çok güzel gözüken gözlerini dikerek anlatmaya devam etti:

- Yıldırım Bayazıd'dan sonraki şehzadeler kavgasını biliyorsunuz. Büyük şehzade Süleyman'dı ve meşru hükümdar oydu. Fakat kardeşleri tarafından öldürülünce zavallı, padişahlar listesinden bile silindi.

- Evet. Bu kadarını biliyorum.

- Şimdi biraz daha sonrasına gelelim: Kanunî Sultan Süleyman'ın büyük şehzadesi bir Mustafa vardı. Yavuz Sultan Selim çapında birisiydi. O da türlü tezvirata kapılan babası tarafından acıklı şekilde öldürüldü. Öldürülmeseydi tahta o geçecekti.

Leylâ sustu. Selim, sözü tamamladı:

- Fakat öldü...

Leylâ'nın yüzünde güç anlaşılan bir acı ifade vardı:

- Şehzade Mustafa öldü ama onun küçük bir oğlu cellâtlardan kurtarılarak yaşadı. Şehzade Mustafa'nın en sadık iki adamı onu büyüttüğü gibi, şehzadeye sadık yüz binlerce insan onu servete boğdular. Sadakatin derecesini düşünün ki bu yüz binlerden bir teki bildiği korkunç sırrı açığa vurmadığı gibi serveti idare edenler de onun bir tek akçasına dokunmadılar. Şehzade Mustafa'nın bu gizli oğlunun adı Süleyman'dı. Fakat adamları «Onu mutlak tahta geçireceğiz!» diye and içtikleri için kendi aralarında adı «Mutlak» olarak kaldı ve benim bugün kullandığım soyadı da bu dört asırlık yeminden çıktı...

Selim, Leylâ'yı peri masalı dinleyen bir çocuğun saflığı ile dinliyordu. Leylâ'nın sesinde ve gözlerinde o kadar inandırıcı bir kuvvet vardı ki Selim'i tesiri altına alıyor, fakat şimdi iyice ayılmış olan Selim hiçbir açığı kaçırmadan soru sormak fırsatlarını kullanmaktan geri kalmıyordu:

- Dört asırdan beri aileniz gizlilik içinde mi yaşadı? Hiçbir zaman harekete geçmedi mi?

- Gizlilik devam etti. Fakat bizden şüphe de devam etti. Yalnız bir defa, Sultan İbrahim'in hiçbir çocuğu olmadığı yıllarda hareket tasarlandı, sonra onun da çocukları olunca bundan vazgeçildi ve dedelerim bazen devlet hizmetinde, bazen yüksek kademelerde, bazen orduda hizmet ederek birer birer dünyadan çekildiler. Ben Şehzade Mustafa'nın on birinci kuşaktan torunuyum. Benimle bu aile bitiyor.

- Siz bir genç kızsınız. Osmanlı Hanedanı'nda tahta bir kadının geçtiği görülmediği gibi bunun düşünülmesine de imkân yoktur. Bu takdirde tahta diğer kollardan gelen şehzadelerin geçmesi meşru sayılmaz mı?

Leylâ, eve geldiklerinden beri ilk defa gülümsedi:

- Osmanlı Hanedanı'nın ananesinde tahta kadın geçemez diye bir husus yok. Tahta daima büyük evlâdın geçmesi nizamı var. Osmanlılar dışındaki Türk Hanedanlarında kaç kadın hükümdar gelmiştir. Osmanlılar'da da gelebilirdi. Gelmeyişi bir tesadüf ve şeriatın zamanla ağır basması, devlet nizamının asliyetinden sapması yüzündendir. Zaten benim taht üzerinde iddiam olamaz. Bir kere artık taht kalmamıştır. Geri gelmesine de imkân yoktur. Benim kaybolan hakkım taht değil, hakikî hüviyetimi söylemekten mahrum kalışımdır.

Selim, kurmay adaylığının verdiği hızlı muhakeme alışkanlığı ile kendisine anlatılanları değerlendirdi ve artık

kendisinde şaşkınlığın, şaşırmışlığın zerresi kalmadığı için Leylâ'ya sordu:

- O mendeburun ajan olduğunu söylediniz. O da sizi harekete geçmek için kışkırttığını iddia etti. İblis kadar kurnaz dediğiniz bu ajan, tavsiye ettiği hareketin hiçbir akis uyandırmayacağını, sizin böyle bir harekete girişmeyeceğinizi düşünemez mi? Ondan niçin böyle çekiniyorsunuz? Sizinle tanıştığımız gece ağlıyordunuz. Neden?

Leylâ'nın gözlerinde büyük bir kinin ışıkları parladı:

- Babam tabii ölümle ölmedi. Öldürüldü. Yurt dışına çıkarılan Osmanlı şehzadelerinden ikisiyle teması onu şüphe altında bıraktı. Gerçi o şehzadeler babamın kim olduğunu bilmiyorlardı ama bundan hem hükümet kuşkulandı, hem de yabancı bir devlet babamın gerçek hüviyetini tesbit etti.

- Ne çıkar? Bu yüzden niçin öldürsünler?

- Babam aynı zamanda meçhul, fakat büyük bir hukukçuydu. Petrollerin büyük kısmını verasetle eline geçirecekti.

- Böyle olunca öteki şehzadelerin de ortadan kaldırılması icab etmez mi?

- Hayır! Onlar büyük maddî zaruretler dolayısıyla ve bazen de aldatılarak hisselerini yok pahasına elden çıkardılar. Babamın maddî ihtiyacı olmadığı için direndi. Reddolunamayacak tarihî kayıtları, vesikaları buldu.

Selim'in aklı yeniden karışır gibi oldu:

- O halde sizin de hayatınızın tehlikede olması icab eder.

- Belki. Fakat ben bütün tedbirleri aldım: Vesikalar kimsenin bilmediği bir yerde saklı olduğu gibi bana da bir suikast yaparlarsa bunun kimler tarafından yapılmış olacağına dair hâkimleri inandıracak bilgiler, dosyalar, hatta fotoğraflar

emin bir yerde durmaktadır. Gerektiği zaman bunları ortaya çıkaracak cesur insanlar var.

Arada uzun bir sessizlik oldu. Sonra Leylâ yeniden konuştu:

- Kıralcı olduğunuz için başınıza gelenleri sizin kadar biliyorum. Bu yüzden size yakınlık ve saygı duyuyorum. Akşamları bazen tek başıma dolaşmam bir ruh sporudur. Babamın nasıl acıklı bir şekilde öldürüldüğünü annemden o çocuk yaşımda dinledim, annem de bu kederle öldüğü için o çirkin ajana karşı müthiş bir kin duyuyorum. Beni kandırıp bir münasebetsiz taht davasına sürükleyeceğini ve böylece yok edilmemi sağlayacağını umarak peşimde dolaşıyor. Yüzbaşım! Dadımı saymazsanız ben yalnız bir insanım. Arkadaş çevrenize ve evliliğinize rağmen siz de yalnız ve kimsesizsiniz. Onun için sizinle konuşmaktan zevk alıyor ve beni ele vermeyecek bir sırdaş olduğunuz için çok değer veriyorum. Arada bir bana gelirseniz çok memnun kalırım. Zannedersem siz de bahtiyar olursunuz.

Leylâ son sözlerini kesin bir hüküm şeklinde söylemişti. Doğru idi. Leylâ'nın anlattıkları kendisini bunaltmıştı. Fakat yine de sebebini bilmediği bir bahtiyarlık duyuyordu.

Geldi geleli ilk defa çevresine alıcı gözüyle baktı. Bir milyonerin evindeydi. Aklına çok mühim bir şey geldi. Tam bunu Leylâ'ya söylemeye başlayacaktı ki Gülsafa Kalfa, tekerlekli çay masası ile odaya girdi.

15

SELİM sıkıntılar arasında bunalıyordu. Tarihî bir sırrı öğrenmek veya bir prensesin tehlikeler ortasında yaşadığını bilmenin kendisini bu kadar bunaltmasını bir türlü anlayamıyor, mânâ veremiyordu. Hayatında zaten huzur diye bir şey tatmamıştı, ama bu kadar bezginlik ve bunalma da görmemişti. En ağır iftiralara uğradığı zaman bile, üniformasını bıraktığı zaman bile böyle olmamıştı.

Huzur arıyordu. Büroda artık eskisi kadar verimli olamadığının farkında idi. İncelediği evrak özetlerinde, fişlemelerde gülünç yanlışlar yapmaya başlamıştı. Halbuki iş arkadaşları nasıl bir gönül rahatlığı içindeydiler? Bunlar neden böyle kaygısız diye düşündü. Acaba dinî inançlarından mı böyle olmuşlardı? Yoksa tasavvuf mu onlara bu ruh sükûnunu veriyordu? Birdenbire, yanındaki masada oturan Osman Fişer'in, sanki düşüncelerini anlamış gibi kendisi ile alçak sesle konuşmaya başlaması Selim Pusat'ın düşünce zincirini kesti:

- Bir saattir şu kâğıttan mânâ çıkarıp özetini yapmaya çalışıyorum. İki defa, yaptığım fişi yırttım. Galiba siz de aynı durumdasınız. Halbuki arkadaşlarımızda hiç de böyle bir kaygı yok.

- Vazife duyguları mı eksik?

- Hayır, hayır! Onlar zaten bunun vazife olduğuna inanmış değiller ki...

- Neden kaygısızlar?

- Çünkü bütün bu yaptıklarının bir kuruntu ve hayal olduğuna; geçici, aldatıcı ve değersiz olduğuna inanıyorlar.

- Bunlar deli mi?

Osman Fişer kötü kötü gülümsedi:

- Tımarhane dışındaki deliler... Bunlar tasavvufa inanmışlar. Olgun insan olmaya, Allah'la bir olmaya çalışıyorlar.

Pusat'ın kaşları çatıldı:

- Allah'la bir olmak mı? Bu da ne demek?

- Yani Allah'ın varlığı içinde erimek istiyorlar...

- Huzur içinde yaşamaları bundan mı ileri geliyor?

- Tabii...

Selim Pusat başını önündeki kâğıda eğip konuşmayı kesmekle beraber tasavvufun insana huzur verdiğini yeniden işiterek başka hayallere kaptırıp kendini koyuverdi.

O akşam yemek yenip Tosun yattıktan ve Ayşe çalışma masasına oturduktan sonra bir şey dikkatini çekti: Selim bu gece, büyük odada âdeti olan gezintiyi yapmıyor, bir koltuğa yaslanıp gözlerini kitaplara dikmiş olarak düşünüyordu. Selim'in bu halini ilk defa görüyordu. Belki fazla yorgun olduğu için dinleniyordur diye, birazdan gezinmesine başlar diye düşünerek vazife tashihlerine başladı.

Gözü duvardaki saate değdiği zaman kırk dakika geçmiş olduğunu anlayarak kocasına baktı: Hâlâ kıpırdamadan oturuyor ve - Ayşe bundan emindi- görmeden kitaplara bakıyordu. «Ne düşünüyorsun?» yahut «Yorgun musun?» diye sormak Selim'i kızdırırdı. Ayşe bu yola gitmeden onu konuşturmak için bir çare düşündü. Fakat onun kâğıtlardan baş kaldırdığını gören Pusat, sözü açarak Ayşe'yi düşünmekten kurtardı:

- Şu tasavvuf denen şey nedir?

Bu soruyu kocasından daha önce de bir defa işitmiş olmasına rağmen, Ayşe şaşkınlıktan elindeki kalemi masaya düşürdü. Dünyada askerlikten başka her şeyi reddeden, hele felsefe, tasavvuf, hukuk gibi konuları lüzumsuz ve saçma bulan Selim'in bu soruyu sormasında mutlaka mühim bir sebep olacaktı. Geçenlerde yine sorduğuna göre ilgilenmesinin ciddî bir sebebi olmalıydı. Bu sebebi sorarak öğrenemeyeceğini Ayşe çok iyi biliyordu. Yapılacak şey onunla konuşarak ruhunun derinliklerine inmek, böylece bir ipucu yakalamaktı. Acaba kocası hayatla ilgilenmeye mi başlıyordu? Ayşe geçen sefer olduğu gibi yine içinde bir sevinç duydu ve yine geçen seferki cevabı verdi:

- Tasavvuf bir nevi din felsefesidir.

- Yani?

- Yani din duygusunu ve düşüncesini dinin anlattıklarından daha ileriye götürerek ruhları doyurup kandırmak sistemidir.

Selim, gözlerini yine kitaplara dikerek biraz düşündükten sonra sordu:

- Tasavvuf, dini inkâr mı eder? Yahut basit ve eksik mi bulur?

- Ne inkâr eder, ne de eksik bulur. Yalnız, olgun insanların dindeki hakikata tasavvufla erişeceğini iddia eder.

- Şu halde, kesin ve şaşmaz kaideler sistemi olmasına rağmen din herkes tarafından başka türlü anlaşılıyor demektir.

- Tabii... Mezhepler neden doğdu? Bazen bir dinin iki mezhebi arasındaki çarpışma, iki ayrı dinin çarpışmasından çok sert ve kanlı olmuştur. Müslümanlıkta Sünnîlerle Şiîlerin, Hıristiyanlıkta Katoliklerle Protestanların savaşları ne kadar kanlı ve kıyıcıdır. Tasavvuf bunun önüne geçmek için çalışmıştır.

Selim, bazı konuları ilk defa öğrenen bir öğrenci merakı içinde dinliyordu. İşittikleri o kadar yabancı geliyordu ki Ayşe'nin her cümlesi için birkaç soru birden sormak istiyordu. Fakat onun sormasına imkân kalmadan Ayşe devam etti:

- Tasavvuf da birçok kollara ayrılmış ve bunlar da kendi aralarında mücadele etmiştir ama bu mücadele fikir alanında kalmış, büyük mutasavvıflar, ayrı sistemlerine rağmen birbirlerine saygı göstermiştir.

Selim hâlâ kavrayamamıştı:

- Rica ederim: Tasavvufun temelini kısaca söyler misin? diye sordu.

Ayşe büsbütün canlanmıştı. Anlatmaya başladı:

- Tasavvufun esası kâinatın Tanrı'dan ibaret olduğu; her varlığın, her şeyin bu Tanrı'nın bir tecellisinden, görünüşünden ibaret bulunduğu düşüncesidir.

- Mutasavvıflar bu büyük hakikati nasıl keşfetmişler?

Selim bu soruyu alay etmek için değil, ciddî olarak soruyor ve alay etmediği için Ayşe'yi hayretler içinde bırakıyordu. Sözlerine devam etti:

- Bunu akılla değil, sezgi ile bulmuşlardır. Tanrı gibi sonsuz ve büyük bir varlığın akılla anlaşılmasına imkân olmadığını kabul etmişlerdir.

Selim derhal itiraz etti:

- Fakat bununla dinin dışına çıktıklarının farkında olmamışlar mıdır?

- Din bilginlerinden bazıları mutasavvıfların dinsizliğini ilân etmiştir. En büyük mutasavvıflardan bazıları bile bu suçlamadan kurtulamamıştır.

- Meselâ kimler?

- En başta Muhyiddîn-i Arabî ve Mevlânâ...

Selim Pusat, Mevlânâ'yı işitmişti. Ötekini ilk defa duyuyordu. Sözü uzatmamak ve Ayşe'yi yormamak için kısa kesti:

- Bana tasavvuf hakkında kitap veya makale verebilir misin?

Ayşe yerinden kalktı. Kitap raflarının bir bölümü önünde durarak birkaç kitap çekip baktıktan sonra Selim'in önüne iki cilt bıraktı:

- Önce bu ansiklopedideki tasavvuf maddesini oku. Zihninde bir şema kurulsun. Sonra da bu kitabı oku. Tasavvuf hakkında en iyi özettir. Bunlardan sonra lüzum görürsen daha başka kitap ve yazıları da veririm, dedi.

Saat gece yarısını gösterir ve Ayşe yatmaya hazırlanırken Selim Pusat hâlâ okumakla meşguldü. Ayşe onun, bir huzur olmasa bile, sükûn içinde olduğunu anlayarak memnun olmuştu. Bundan dolayı odadan çıkarken onun sükûnunu bozmamak için bir şey söylemedi ve Selim de Ayşe'nin çıktığının farkına varmadı.

*

* *

Saatler geçiyor, bunun farkında olmayan Selim, Ayşe'nin verdiği yazıları okuyordu. Ömründe ilk defa, askerlik dışındaki bir konuya böylesine merak ve ilgiyle dalmıştı. Masal okuyan bir çocuk gibiydi. Bir aralık, okuduğu kitap kendisini Hallâc-ı Mansûr'a getirdi. Hallâc-ı Mansur, «ene'l-Hak» dediği için işkenceyle öldürülürken kendisini öldürenler için Tanrı'ya yalvarıyor ve şöyle diyordu:

"Onları bağışla. Beni bağışlama. Mademki benim insanlığımı kendi Tanrılığında yok ediyorsun, benim insanlığımın senin Tanrılığın üzerindeki hakkı ile, benim sana kavuşmama böylece sebep olan bu insanları senin de yarlıgamanı istiyorum."

Mansûr'u parçaladılar. Her parçasından «ene'l-Hak» feryadı yükseldi. Yaktılar. Külleri «ene'l-Hak» diye bağırdı. Küllerini ırmağa attılar. Irmak «ene'l-Hak» haykırışıyla doldu...

Buraya gelince Selim Pusat kitabı kapatıp masaya itti.

Sabah oluyordu ve büyük odada hâlâ ışık yandığını gören Ayşe kalkarak kapıya kadar gelmişti. Uzaktan Selim'in yüzünü kontrol ettiği zaman öfke ve buhran izi görmedi. Fakat kitabı masaya itişinde sert bir tepki olduğu belliydi. Selim kitabı öyle bırakamazdı.

Birdenbire göz göze geldiler. Ayşe kocasını gözetleyen ve suç üstünde yakalanan bir kadın gibi şaşırarak sordu:

- Nasıl buldun?

Selim'de boş şeylerle uğraşmaya zorlanmış bir insanın aksiliği vardı. Azarlar gibi cevap verdi:

- Senin din felsefesi dediğin şey bu deli saçmaları mı?

Ayşe daha da şaşırdı:

- Neresi saçma?

- Neresi değil ki? O Hallâc-ı Mansûr denilen zıpıra siz büyük adam, büyük mütefekkir diye mi bakıyorsunuz?

- Büyük inanç sahibi...

- Neyin inancı?... Kendisini Tanrı ile bir tutuyor ve Tanrı üzerindeki hakkından bahsediyor. Ene'l-Hak demenin bir mânâsı da ben Tanrı'yım demek değil mi? Tımarhaneler tanrılık, peygamberlik, padişahlık taslayan çılgınlarla doludur. Bu da onların dışarda kalmış bir nümunesi olacak!...

- Asırlardır Hallâc büyük mutasavvıf ve büyük inanç sahibi olarak tanınmış ve herkes tarafından öyle kabul edilmiştir...

Ayşe'nin sözü yarıda kaldı. Selim bu «herkes»ten iğreniyor, «herkes tarafından» kabul olunan düşüncelere tahammül edemiyordu.

- Senin herkes dediğin kalabalık, içinde cahilleri, hainleri, budalaları bol bol barındıran bir kuru gürültüdür. Herkes kabul etti diye ben de bu hezeyanları kabul mü edeceğim? Herkes Meryem Ana'mızın bakire olarak, hiçbir erkekle temas etmeden çocuk doğurduğunu da kabul eder. Herkes İsa'nın hem Tanrı, hem de Tanrı'nın oğlu olduğunu da kabul eder. Çünkü herkes dediğin şey bir hayvan sürüsüdür.

Selim sustu ve başını öteye çevirdi. Ayşe'nin gözleri hafifçe nemlenmişti. Selim, kendisinin tasavvufa ve dine inandığını bildiği halde bu tahkir tufanını yağdırırken Ayşe'yi ayırmamıştı. Birkaç gündür hayata dönüş, anormal havadan sıyrılış diye ümit ve sevinçle baktığı davranışlar bitmiş, bir lastik gibi gerilerek saplanıp kaldığı noktadan uzaklaşan Pusat, yine lastik hızı ve sertliğiyle başlangıç noktasına gelmişti.

Ayşe üzgün ve kırgın çekildi. Kahvaltı hazırlamaya başladı. İlk defa, içinde ümitsizliğe benzer bir eziklik duyu yordu. Şimdiye kadar Selim'in normale döneceğini umarak büyük bir sebatla uğraşmıştı. Artık anlıyordu ki bu uğraşmalar boşunadır. Selim her zaman sert ve öfkeli olmakla beraber Ayşe'yi kırmıyor, hatta kırmamak için dikkat gösterdiği anlaşılıyordu. Halbuki bugün bu kaide bozulmuş, Selim umumî tarif içinde Ayşe'yi de ayırt etmeden hakaret yağdırmıştı.

Gözlerindeki nem arttı. İki damla yaş yanaklarından aşağı yuvarlandı. Selim işe başlayalı beri Tosun'a bakmak için sabahtan ikindi sonuna kadar gelmek üzere tuttukları kadın biraz sonra gelecek olmasa bu yaşlar gürleşebilirdi de.

Selim de Ayşe'nin üzüldüğünü anlamıştı. Herkesi tahkir ederken Ayşe'yi de o herkesle eşit tutmak aklının ucundan bile geçmemişti ama Ayşe öyle kabul etmişti. «Bu sözlerle seni kasdetmedim.» dese mesele bitecek, Ayşe'nin üzgünlüğü kalmayacak, hatta kocasından böyle bir söz işittiği için bahtiyar bile olacaktı. Fakat ne tuhaf! Selim bunu söyleyemiyordu. Gururundan değil, elinden gelmediği için söyleyemiyordu. Yıllardır hayat arkadaşlığı eden, en talihsiz günleri ancak birbirlerine dayanarak geçiren bu iki kişinin hâlâ karşılıklı açılmamış tarafları vardı. Bu açılmamışlık yüzünden bazen sözleri veya davranışları tam zıddı bir mânâ ile anlaşılıyor, bu yanlış anlayışlar, hayatın ve çilelerin zehirle doldurduğu gönüllerini büsbütün bunaltıyordu.

Selim bir iki defa, Ayşe'nin yanına giderek deminki sözlerinde onu hedef alan hiçbir taraf olmadığını söylemek için davrandı. Fakat davranmasıyla iskemleye çivilenmesi bir oldu. Sanki görünmeyen bir kuvvet omuzlarına bastırarak onu kalkmaktan alıkoyuyordu.

Tosun'un uyanmış olduğunu annesiyle konuşmasından anladı. Bu, onun için erken bir kalkıştı. Belki de demin Ayşe'ye yüksek sesle söylediği sözlerden uyanmıştı. Böyle düşününce Selim bu sefer kendisine kızdı. Bir insanın kendisine kızması kadar yıpratıcı şey pek azdır. Zaten Selim yıllardır yıpranıyor, yıpranıyordu. Bu yıpranış, herkeste tabiat kanunlarına uygun olan yıpranıştan büsbütün başka bir şeydi. Bunaltıcı bir duygu idi. Kimseye, Ayşe'ye bile bunalıyorum diyememek ise ayrı bir dramdı.

Yüzünün yanmaya başladığını hissetti. Gözlerini, maksatsız bir şekilde odanın içinde gezdirdi. Sonra bir yere takılarak öylece kaldı. Baktığı yerde arkadaşı Şeref'in resmi vardı: Harb Akademisinde okudukları sırada çekilmiş üniformalı bir resim...

Şeref de kendisi gibi, askerliği bir inanç olarak kabul etmiş canlı bir yüzbaşıydı. Fakat kendisine o unutamadığı kısa mektubu yazarak hayatına son verdikten sonra bu fotoğraf Selim'e canlı değil, hüzünlü bir insanın resmi gibi gelmeye başlamıştı.

«Tiyatro bitti. Beklemeye lüzum görmüyorum.» Bu basit, beş kelimede neler neler saklıydı! Selim, arkadaşını unutamıyor, fakat daima karşısında bulunan resmine bakmaktan da sakınıyor, çünkü ona bakınca gözyaşlarının akmasından korkuyordu. Şimdi âdeta farkına varmadan gözleri resme takılmış, takılınca da artık ayıramaz olmuştu. Gözlerini ayırmayı arkadaşına saygısızlık sayıyordu.

Selim bir öteki hayata inanmıyor, Şeref'in artık bir şey duymadığını, duymayacağını biliyor, fakat hatıralara saygı göstermenin insanları insan yapan bir üstünlük olduğunu da kabul ediyordu.

Gözleri Şeref'in resmine takılınca bütün o çileli geçmişi yeniden yaşar gibi oldu. Şeref kimsesiz yaşamış ve kimsesiz olduğu için insanların fenalığından kurtulmak üzere hayatına son vermişti. Selim yeniden düşündü: «Ayşe ile Tosun olmasa ben de aynı şeyi yapar mıydım?» Ona ne şüphe? Belki Şeref, insanlardan benim iğrendiğim kadar iğrenmemişti. Acaba yaşasaydı avunur muydum, yoksa onu gördükçe hayatın acısını daha mı çok duyardım? Bunlar Selim'in çaresiz kaldığı zamanki düşünceleriydi. Yine beyninden yıldırım hızıyla düşünceler geçmeye başlamıştı. Ne tuhaf!... Bu düşünceler sanki düşünce değil de, kendisine seslenilen sözlerdi. Birisi «Doğru yapmadın!» diyor gibiydi. Evet, Ayşe'ye karşı demin doğru davranmamıştı.

Birden, Şeref'in resmine daha dikkatle baktı. Daima hüzünlü görmeye alıştığı bu fotoğrafta şimdi Şeref hazin bir gülümseyişle kendisine bakıyordu. Halbuki o resimde Şeref, aslında gayet ciddî idi. Gözlerini bütün dikkatiyle resme dikti ve Şeref, başını, bunu doğru yapmadın mânâsına gelen bir hareketle sallıyor gibi geldi.

İçerde kahvaltı sofrası hazırlanmış; Ayşe, Selim'i çağırmak üzere kapıya gelmişti. Onu o halde görünce yeniden şaşırdı ve âdeta ürperdi. Çünkü Selim'in sert bakışlarla karşıya dikilmiş gözleri yaşlıydı. Ayşe onun nereye baktığını bilmiyordu. Ağlamak da hayata dönmenin işaretiydi. Şimdiye kadar onun gözlerinden yaş aktığını bir defa bile görmemişti.

Birden, gönlündeki kederin boşaldığını farketti ve Selim'in o şekilde görülmekten hoşlanmayacağını bildiği için bir şey söylemeden yavaşça çekildi.

16

SELİM’in başı garip bir şekilde ağrıyordu. Buna ağrı demek bile yerinde olmazdı. Anlatılması güç bir şeydi. Nereye baksa Güntülü’nün gözlerini görüyor, onu çok iyi tanıdığını biliyor, fakat kim olduğunu bulup çıkaramıyordu. İçinde yüzyıllarca önceki bir zamanın duygusu vardı. Deliriyor mu idi? Yoksa o ince ve güzel görünüşü altında Güntülü mü korkunç bir çılgındı? Neden iki bin yıl önce tanışıyoruz demişti? Neden kendisinin ok atılmayanlardan birisi olduğunu söylemişti?

Bu öyle berbat, o kadar yıpratıcı bir duygu idi ki buna hiçbir yürek dayanamazdı. Selim, kurtuluş yolunu içkide buldu. Ayşe olmadan içmek mutadı değildi. Bu tatil gününde Ayşe, Tosun’u da alarak bir akrabaya gitmişti. Selim bir iki saat daha bekleyemeyeceğini anladı ve artık tek tesellisi haline gelen içkiye el attı.

Aşırı gidiyor, bilerek çok içiyordu. Yukarlardan, her yerden kendisine bakan Güntülü'nün gözlerinden kurtulmak, onunla ne zaman tanışmış olduğunu bulamamaktan doğan sıkıntıyı atmak için durmadan içiyordu.

İstediği oldu. Kendisini rahatsız eden yeşil gözler kayboldu. İçinde mânâsız bir ferahlık, hatta neşe duydu. Akşam olmuştu. Aklına Çamlı Koru geldi. Sendelememek için ağır ağır yürüyerek Çamlı Koru'nun yolunu tuttu. Neden oraya gittiğini bilmiyordu. Orada Leylâ'yı da görebilirdi. Halbuki Leylâ kendisini arasıra gel diye evine çağırmıştı. Böyle başı dumanlı iken prensese gitmeyi doğru bulmuyordu ama Çamlı Koru'da ona raslamayı çok istiyordu. Selim, Leylâ'yı hatırlayınca bir bahtiyarlık duygusunun kendisini sardığını hissetti.

Birdenbire, gittiği yolun Çamlı Koru'ya sapa düşen bir yol olduğunu farketti. Bu bir dalgınlık mı, yoksa başka bir şey mi idi? Yavaş yavaş evlerin seyrekleştiğini, bahçelerin çoğaldığını gördü. Burasını da tanıyordu. Bu tanımanın da Güntülü'yü tanımak gibi menşei bilinmeyen bir ızdıraba dönmesinden korkarak dikkatle çevreyi kollarken beyninde bir nokta aydınlandı. Tanımıştı: Nurkan'ın evinin önünde geçiyordu. Nereden tanıdığını kestirecek durumda değildi. Kendisine nerede olduğunu tanıtan şey duyduğu piyanonun sesiydi. Nurkan piyanoda üstün bir ustalıkla Eski Arkadaşlar Marşını çalıyordu. Selim, o kızın işleyici güzelliğini hatırladı. Tuşlara vurdukça Selim'i kendisinden uzaklaştırıyor, geçmiş zamanlara, ümitlerle dolu olduğu günlere götürüyordu. Sonra birdenbire dekor değişiyor, gözünün önüne arkadaşları geliyor, daha sonra bu arkadaşlar tek çehrede birleşerek karşısında yalnız Şeref kalıyordu: *"Tiyatro bitti. Beklemeye lüzum görmüyorum."*

Pusat, kendisini mest eden müziğin geldiği evin bahçe duvarına yaslanmış, öyle dinliyordu. Yavaş bir sesle: «Neden beklemedin Şeref, neden?» diye sordu ve yeniden kendisini marşın sihrine bıraktı. Şeref aklından asla çıkmadığı halde bu marş hiç bitmesin diye düşünüyordu. Fakat bitecekti. Dünyada uzun süren zevk, uzun süren bahtiyarlık var mıydı? İşte sonuna gelmişti. Marş bitmek üzere idi. Fakat birden, fevkalâde bir şey, âdeta bir mucize oldu. Nurkan, sanki piyanosunun başında, dışardaki adamın gönlünden geçenleri duyuyormuş gibi davranarak son notayı çaldıktan sonra marşa yeniden başladı. Artık iyice basmış olan karanlıkta sevinçten gözlerinin parladığı belli olmayan Pusat, içinden Nurkan'a teşekkür ederken yine arkadaşıyla konuşmaya başladı: «Tiyatro bitsin. Beni yalnız bırakmak doğru muydu Şeref.»

Genç kız tuşlara değil, sanki Selim'in kalbine vuruyor, onu bir bedbahtlık ânında bahtiyarlık günlerine yükselterek çelişik duygulara boğuyordu.

Nurkan, piyanoyu konuşturuyor, oldum olası marşlardan hoşlanan Pusat bu akşam duyduğu zevki şimdiye kadar tatmamış olduğunu anlıyordu. Müziğin bu kadar tesirli olacağını hiç tahmin etmemişti. Yeniden sarhoş oluyordu. Bu sarhoşluk içkinin sarhoşluğuna hiç benzemiyordu.

Birden kendisini Harb Okulundaki geçit resimlerinden birinde sandı. Adını bildiği yahut bilmeyip de yalnız yüzünü tanıdığı yüzlerce arkadaşıyla birlikte sert adımlarla yürüyorlardı. Bando Eski Arkadaşlar Marşını çalıyor, onlar da düzgün diziler halinde resmigeçit adımıyla ilerliyorlardı. Yol uzuyor, bitmeyecek kadar ileriye gidiyordu. Sonra bandonun sesi kesildi. Fakat yürüyüş devam ediyordu. Selim içinde korkunç bir sıkıntı duydu. Yanında kimse yoktu. Arkadaşları kaybolmuş, daha kötüsü Nurkan'ın piyanosu da susmuştu.

Bahtiyarlıklar uzun sürmüyordu. Başını piyano sesinin geldiği odaya çevirdi. Oda kapkaranlıktı.

Yürümeye başladı. Sarhoşluğu tamamiyle geçmiş, yerine manevî bir çöküntü ve maddî bir bitkinlik gelmişti. Birden Ayşe'yi hatırladı ve onun kendisi yüzünden katlandığı sıkıntıları düşündü. Hayatının arkadaşıydı. Fakat artık Selim ona üzüntüden başka bir şey veremiyordu. «Zavallı Ayşe!» diye söylendi. «Ben de Şeref kadar cesur olabilseydim.»

Birden kaydı mı, takıldı mı, başı mı döndü, ne olduğunu anlamadan kendisini yerde buldu. Herhalde başını sert bir yere çarpmış olacaktı ki tepesinde bir acı duydu ve bir an için kendisini kaybedip kendine gelerek çevresine bakındı. Gece olmasına rağmen biraz dumanlı gördüğünü sezdi. Kalkmak için davranmaya vakit kalmadan güçlü iki kolun kendisini tutarak kaldırdığını gördü. Hiç de yabancı olmayan bir ses:

- Geçmiş olsun yüzbaşım! Başınız bir taşa falan gelmedi ya? diye sordu.

Pusat şaşkınlıktan tekrar düşebilirdi. Çünkü kendisini bu kadar kolaylıkla kaldıran kuvvetli kolların sahibi şu mıymıntı, mendebur Yek'ten başkası değildi. Selim o sıska ve çirkin heriften o kadar iğreniyordu, ona o kadar kızıyordu ki bu yardımı dolayısıyla bile teşekkür etmek aklına gelmiyordu. Yek de yine eski riyakâr tavrını takınmıştı:

- Zevklerimizde benzer noktalar varmış yüzbaşım. Bu sebeple ben de çok geceler Karahasanlar'ın köşkü önünden geçerim.

Mel'un yine zırvalamaya başlamıştı. Üstelik, değil zevkte herhangi bir beğenmede bile ona benzemek Selim'i delirtmeye yeterdi. Başındaki acıyı, yanağına doğru sızan kanı unutarak kaşlarını çattı:

- Karahasanlar kim? Sende zevk olur mu ki ortaklaşa zevkimiz bulunsun?

Yek, âdeti üzere eğildi:

- Aman yüzbaşım! Karahasanları nasıl bilmezsiniz? Piyanosunu mest olarak dinlediğiniz dünya güzeli, Karahasanlar'ın büyük kızıdır. Eski Arkadaşlar Marşını çaldı değil, inletti, dile getirdi desem kabul etmez misiniz?

Selim'in öfkesi dağılmıştı:

- Meğer sen ne madenmişsin! Eski Arkadaşlar Marşını tanımak, ondan zevk almak, çalanı bilmek...

Yek iğrenç şekilde gülümsedi:

- Yüzbaşım! Dünya güzellerini tanımayı niçin inhisarınıza alıyorsunuz? Marşlardan zevk almak benim de hakkım değil mi? Marşlar bize yaşamak şevkini ve gururunu vermiyor mu? Meyhane musikisinden zevksizler, tasavvuftan deliler hoşlanır. Biz de askerî müzikten tat alırız...

Selim alayla sordu:

- Biz dediğin kim?

- Askerler...

- Sen de asker misin?

- Elbette askerim. Size olan saygım nerden geliyor?

- Sen asker falan değil, sadece bir şaklabansın. Askerim diye tek mesleği lekelemeye kalkarak beni çileden çıkarma. Haydi bakalım: Soldan geri, marş!...

O zaman Pusat'ı donduran bir şey oldu: Sıska, kambur Yek sert bir hareketle esas duruşa geçerek dikleşti ve emir almış bir ast gibi emri askerce tekrarladı:

- Soldan geri marş edeceğim komutanım!

Sert bir hareketle yine askerce geriye dönerek askerî adımlarla uzaklaştı. Şaşkınlıktan Selim'in dili tutulmuştu. Bir ara «Acaba hayal veya rüya mı görüyorum?» diye düşündü.

Değildi. İşte sıska ve kambur Yek hâlâ karanlıklar arasında asker adımlarıyla yürüyerek uzaklaşıyordu.

Uzun bir zaman ona bakıp karanlıklar arasında seçemez olduktan sonra birden başının acıdığını duyarak elini değdirdi. Parmaklarına biraz kan bulaşmış, demek ki biraz önceki düşüş pek hafif olmamıştı. İşte yaşamak denen belâ buydu: Kendisini rahatsız eden yeşil gözlerden kurtulmak için içkiye sarılmış, Leylâ'yı görerek bahtiyar olmak için yola çıkmış, yolu şaşırarak Çamlı Koru yerine bilmediği sokaklara dalmış, birdenbire Eski Arkadaşlar Marşını, hem de iki defa, en maharetli ellerden dinleyerek mest olmuş, fakat bu bahtiyarlığına bile zehir katan Şeref'in hayaliyle konuşurken marş bitmiş, nedense yere düşmüş, kendisini de yerden, dünyada en iğrendiği yaratık kaldırmıştı.

Bu kadar kısa süren bahtiyarlık bile sonunda bir tiksinti ile bitiyordu. Böyle bir dünyada yaşamaya değer miydi? Ayşe ile Tosun olmasa... Onları hatırlayınca eve yöneldi. Artık sarhoşluğu falan kalmamıştı. Cebrî yürüyüş denebilecek şekilde evine doğru gidiyordu. Evine gideceği için huzur bile duyacaktı ama olmadı işte... O yere batası mel'un kendisinin de asker olduğunu söyleyerek Pusat'ı mukaddesatına sövülmüş bir insanın öfkesine boğmuştu. Fakat esas duruşuna geçişi ve geri dönüşü ne kadar da askerce idi!... O zaman Leylâ'nın sözlerini hatırladı:

- O bir ajandır ve iblisten daha kurnaz, daha tehlikeli bir adamdır.

Birden kendisini çılgınca bir öfkenin kapladığını duydu ve Leylâ'ya giderek onun hakkında tekrar konuşmak ihtirası içinde yandığını anladı. Fakat evine yaklaşmıştı. Sokak feneri altında saatine baktı. Çok geçti.

Ayşe kendisini bekliyordu. Selim'in yüzündeki kan pıhtılarını görünce endişeli gözlerle baktı ve hemen pamuk, ispirto ve bant getirerek pansumanını yaptı. Fakat hiçbir şey sormadı. Sofra kurulu duruyordu. Ayşe yemeden beklemişti. Selim, belki de ömründe ilk defa olarak, sırf Ayşe'nin hatırı için sofraya oturdu. Yine hayâtında ilk olarak, sorulmadan, kendisine ait bir şeyden bahsetti:

- Nasıl olduğunu anlayamadan düştüm. Başım biraz kanadı.

Renginin solukluğu hafif bir düşmenin, biraz baş kanamasının alâmetleri değildi. Bu gece Selim'de garip bir tutukluk vardı. Gözlerini bir yere dikerek üzün süre öyle kalması, Ayşe'yi işitmeyişi tuhaftı. Sofrada biraz oturdular. Bu bir yemek yeme değil, yasak savmaktı. Ayşe, masayı toplamak için gidip gelirken Şelim'in kıpırdamadan gözlerini diktiği noktaya baktı: Şeref'in resmiydi. İçi burkuldu. Selim'in arasıra onun mezarına gittiğinin çoktandır farkındaydı. Birden gönlüne korku düştü. Hem mezarına gidiş, hem resmine bu ısrarlı bakış nedendi? Yoksa o da Şeref gibi mi olmak istiyordu? Korkusu arttı. Hayât onu kuruntulu yapmıştı.

Bu gece öğrenci vazifelerine bakma işi yoktu. Sofrayı da toplamıştı. Yarın erken kalkma mecburiyeti olduğu halde nedense Selim'i o haliyle bırakıp yatmak istemiyordu. İçinde bir sıkıntı duyuyor, bunu bir önseziye benzettiği için endişesi artıyordu. Bir kitap alarak masasına geçti. O kadar üzüntülü idi ki masaya koyup sözde okumak için açtığı kitabın ne olduğunu bilmiyordu.

Selim'i kontrol ediyordu. O, göz hapsine alındığından habersiz, bakışları Şeref'in fotoğrafında olduğu hâlde heykel

gibi duruyor, yaşadığı arasıra gözlerini kırpmasından anlaşılıyordu.

Bu taş gibi duruş daha ne kadar sürecekti? Asaba bir ızdırabı mı vardı? Düşmüş, başı sert bir yere gelmişti. Neden düşmüştü? Kendini bilmeyecek kadar sarhoş olduğu zamanlarda bile düşmemiş olan Selim'e bu gece ne olmuştu?

Ağır ağır da olsa dakikalar geçiyor, Ayşe'nin merakı ve sabırsızlığı çoğalıyordu. Her gece büyük kitap odasında gezinen adamla bu geceki oturan ve gözlerini resme diken adam aynı kimse olabilir miydi? Bu değişiklik nereden geliyordu? Ayşe'nin beyni düşünceler yığını içinde bunalıyor, aklına uzak, yakın ne ihtimaller geliyordu. Onun büyük bir kararsızlık içinde bocaladığının farkında idi. Bu bocalama kötü bir şey olduğu hâlde Ayşe onun devamını istiyor, Selim'in karara varmasından çekiniyordu. Bir sezgiyle, karara varırsa bunun çok kötü bir karar olacağına inanıyordu.

Selim'in durumu Ayşe'ye de tesir etti. O da gözlerini Şeref'in resmine dikti. Önceleri görmeden bakıyordu. Sonra görerek bakmaya başladı. Baktıkça resmin oraya ne zaman konulduğunu hatırladı. O fotoğrafları Selim'le aynı günde çektirmişlerdi. Harb Akademisine girdikleri günün hatırasıydı. Şeref o resimde tam karşıya değil de biraz yana bakmıştı ve ciddî asker tavrıyla duruyordu. Halbuki şimdi resim tam karşıya bakıyor gibiydi.

Ayşe oturduğu uzak yerden herhalde yanlış görüyordu. Fakat merakı da artmamış değildi. Yoksa bu bir başka resim miydi? Ama nasıl olurdu? Ayşe onun altına yazılan ithafı bile hatırlıyordu: *"Ümitli yolun başında arkadaşım Pusat'a!"*

Ayşe yavaşça yerinden kalkarak kitabı yerine koydu. Şeref'in resminin durduğu masaya yaklaştı. Selim o kadar dalgındı ki hiçbir şeyin farkında olmadı. Ayşe yandan

dolaşarak resimdeki yazıyı okuyacak mesafeye geldi. Evet, aynı resimdi. İthaf o ithaftı. Birden içine hüzün çöktü. Ümitli yol nasıl bitmişti! Birçok ümitler gibi iki genç subayın parlak istikballeri bir hiç uğruna nasıl heba olmuş, heba edilmişti!...

Ayşe de gözlerini resme dikti. Yazı ve tarih aynıydı ama bu resim o resim miydi? Buradaki Şeref, biraz yana bakan, ciddî ve asker tavırlı adam değildi. Buradaki Şeref tam karşıya bakan, işin tuhafı hüzünlü gözlerle bakan bir insandı. Ayşe, Şeref'in bu hüzünlü bakışlarını muhakeme ve hapis bittikten sonra Selim'i ziyarete geldiği zaman görmüştü.

Kocasına baktı. Gözleri hâlâ resme dikiliydi ve onun da bakışlarında hüzün vardı. Yavaşça

- Selim! diye seslendi.

Hayret!... Selim taş gibi duruşunu asla değiştirmemiş olduğu halde yavaşça:

- Söyle Şeref! diye karşılık verdi.

Ayşe'de artık korku değil, iç acısı vardı. Nerdeyse gözlerinden yaşlar boşanacaktı. Gözleri tekrar Şeref'in resmine değdi. Resmin gözleri nemli gibiydi.

Bu gözler Ayşe'ye, hafifçe gülümsüyor ve her şeyini kaybetmiş insanların kederiyle başını sallıyor gibi geldi.

17

ELİNİ Selim’in alnına koyan Ayşe, kocasının çok ateşli olduğunu anlayınca aklına hemen dün geceki düşüşten olabilecek bir beyin kanaması geldi ve:

- Sana doktor çağırmaya gidiyorum. Yanımızdaki sokakta iyi bir dahiliyeci var; onu getireceğim, dedi.

Başka bir zamanda olsaydı Pusat birkaç derece ateşle kendisi için doktor getirmeyi kabul etmez, Harb Okulunda 38 derece ateşle talime çıktıkları kış günlerini hatırlayarak reddederdi. Bu sefer hiç cevap vermeyişi de Ayşe’yi ürküttü. Acaba çok mu hastaydı da reddetmiyordu?

Aslında Selim de kendisine ne olduğunu bilmiyor, yalnız, belki ömründe ilk olarak, enerjisini kaybetmiş olduğunu anlıyordu. Hiçbir şey yapmak istemiyor, her şeye karşı isteksizlik duyuyor, fakat yatmakla da dinlenmiş olmamanın sıkıntısı içinde bunalıyordu.

Tavana ve pencereden göğe bakarak zamanı öldürmeye uğraşırken Tosun içeri girdi ve yaşından umulmayan bir

ciddiyetle doktorun geldiğini bildirdi. Selim, bir yabancı olan doktorun odaya girip huzursuzluğunu artıracağını düşünerek bu haberden hiç hoşlanmadı. Fakat yapılacak başka bir şey olmadığı için isteksizce «Gelsin!» diyerek gözlerini pencereye dikti ve yanına kadar yaklaşıp «Geçmiş olsun!» diyen doktora cevap vermediği gibi yüzüne de bakmadı.

Doktor önce, âdet olduğu üzere ateşine, nabzına ve tansiyonuna baktıktan sonra yatakta oturtarak sırtını ve göğsünü büyük bir dikkatle dinledi. Daha sonra da bazı sorular sordu. Bunlar da her hekimin her hastaya sorduğu yoklama ve araştırma sorularıydı. Bunlar bittikten sonra durgun bir sesle:

- Bir şeyiniz yok yüzbaşım! dedi.

Başı ateş içinde yanarken bir şeyin olmaması tuhaftı.

- Ateşim kaç? diye sordu.
- 39’dan biraz fazla.
- Bir şeyim yoksa bu ateş ne oluyor?
- Uzvî olarak bir şeyiniz yok demek istiyorum.
- 39 derece uzvî bir rahatsızlıktan gelmiyor mu?
- Hayır.
- Öyleyse nedir?
- Ruhî...

Selim Pusat hâlâ doktorun yüzüne bakmıyordu. Onun cevabı üzerine alaycı tutumunu takındı:

- Sizin için dahiliyeci demişlerdi. Yoksa ruh doktoru musunuz?
- İkisi de...
- Çok güzel! Ateşimi 39 dereceye çıkaran ruhî sebep nedir?

Doktor, bu soru üzerine, büyük bir soğukkanlılıkla, Selim’in kanını donduran tek kelimelik, tek hecelik bir cevap

verdi:

- Aşk!...

Selim, mevzilendiği yerden hücuma kalkan piyade gibi şiddetle doğrularak oturdu ve sırtını yastıklara dayayarak sert bir bakışla bu acayip, hatta küstah doktora baktı. Fakat hiçbir şey göremedi. Çünkü o hızlı kalkış gözlerini karartmış, bir an için hiçbir şey görmez olduktan sonra etrafındaki eşyayı oynak ve bulanık bir halde görmeye bağlamıştı. Doktor ciddî ve sükûnetli bir sesle:

- Gözleriniz karardı değil mi? diye sordu ve cevap beklemeden devam etti: Âni kalkışla iyi etmediniz. Tansiyonunuz çok yüksek. Asabî menşeli olan bu tansiyon normale dönünceye kadar sert hareketlerden, öfkeden, yorgunluktan kaçınacaksınız.

Pusat'ın göz kararması tamamiyle geçmişti. Fakat doktorun deminki aşk teşhisinin tesiri geçmemişti. Yeniden o konuya gelmek üzere doktora bakınca birdenbire şaşaladı. Hayal görüyorum sandı ve heyecanla sordu:

- Adınız nedir?

Aletlerini çantasına yerleştirmekte olan doktor sükûnetle cevap verdi:

- Selim... Sizinle adaşız...

Yalan söylüyordu. Çünkü adının Selim olduğunu söyleyen bu adam şu uğursuz Yek'ten başka birisi değildi. Pusat daha büyük bir heyecanla:

- «Soyadınız nedir? diye âdeta bağırdı.

Doktor sakindi:

- Heyecanlanmayın yüzbaşım. Heyecan sizin için zehirdir. Her şeyi sükûnetle karşılayacak, hiçbir şeye kızmayacak ve üzülmeyeceksiniz.

- Size soyadınızı soruyorum.

Selim'in yüzü korkunç bir hal almıştı. Fakat doktor buna hiç aldırış etmiyordu:

- Beni tanımıyor musunuz? Arkanızdaki sokakta oturuyorum. Hatta bir defa da Ayşe Hanım'a bakmak için evinize gelmiştim.

Selim yataktan fırlayacak hale gelmişti:

- Bunları değil, soyadınızı soruyorum.

- Haaaa... Şu mesele... Soyadıma niçin bu kadar ehemmiyet verdiğinizi anlamıyorum ama söyleyeyim: Soyadım Key'dir. Selim Key. Mânâsı da «iyi» demektir.

Selim sustu ve dinlendi. Çünkü kendisine dinlenmeyi tavsiye eden, öfkelenmeyeceksin diye öğüt veren bu adam onu o kadar yormuş ve öfkelendirmişti ki dinlenmesi farz olmuştu. Sonra tekrar ve dikkatle onun yüzünü kontrol etti. Hiç şüphesi yoktu: Bu adam Yek'in ta kendisiydi. Yalnız rol yapıyor, her zamanki ikiyüzlü tavrını takınmıyor, bir doktor gibi ağırbaşlı davranmaya çalışıyordu.

Selim dinlenince ve iradesine hâkim olunca ona döndü:

- Hastalığımın uzvî değil de ruhî olduğunu teşhis etmek tamamiyle ihtisasınıza ait bir meseledir. Fakat bunun aşk olduğunu nerden çıkardınız?

Doktor Key gülümsedi:

- Bu da ihtisasımıza aittir. Siz savaşta düşmanın sayısını keşfettiğiniz gibi onun vuruşma kabiliyetini, yani moral durumunu da anlamaz mısınız? Anlarsınız. Biz de hastalarımızın hangi ruhî hastalığa tutulmuş olduklarını biliriz.

Askerlikten bahsolununca Selim canlandı:

- Düşmanın moral durumu bir bakışta anlaşılmaz. Bunu anlamak için saldırışta ve savunmada onu birkaç kere tartmak lâzımdır. Siz ise bir görüşte benim aşk hastalığına

tutulduğumu anlıyorsunuz. Adınız Selim Key olmasaydı size Lokman Hekim derdim ama o değilsiniz. Şunu da unutmayın ki ben evli bir adamım.

Doktor yine gülümsedi:

- Yüzbaşım! Söylediklerinizdeki doğru. Ancak karşınızdaki düşman sizden daha kalabalık, daha iyi silâhlı olduğu, daha iyi mevzilenmiş bulunduğu halde ilk ateşte paniğe kapılırsa onda bir moral çöküşü olduğunu kabul etmek için başka bir denemeye lüzum görür müsünüz? Ben de itiraz edilmez bir delile sahip olmasaydım bu teşhisi koymazdım. Şunu da unutmayın ki evli olmak âşık olmaya engel değildir: Evlilerin aşkı birçok durumda daha kuvvetli ve yıpratıcı olur. Bunun tarihteki pek çok örneğini de okumuşsunuzdur. Günümüzde dillerde dolaşan bir avam şarkısında da *«Evlilerin sevdası bekârlardan ziyade»* diye bir beyit var.

Selim sert bir davranışla doktorun sözünü kesti:

- Şu budala avamın tekerlemelerini delil diye göstermeyin. Aşk dediğiniz şey işsiz güçsüzlerin hastalığı, vakit geçirme eğlencesidir. İtiraz edilmez deliliniz avam şarkısı gibiyse buraya kadar boşuna zahmet ettiniz diyeceğim.

Bunları söyleyerek başını öteki tarafa çevirdi. Doktor bu hakarete hiç aldırmadı. Yine gülümsedi:

- Yüzbaşım! Bir doktor hiçbir zaman delil diye bir türküyü kullanmaz. Onu söz gelişi, lâfın pelesengi olarak söyledim. Bir kelime, bir şiirin hangi yüzyılda yazılmış olduğunu, bir parmak izi bir silâhın kimin tarafından kullanıldığını nasıl ortaya koyuyorsa, bu ayarda bir delil de Yüzbaşı Selim Pusat'ın güzel bir kıza âşık olduğunu o şekilde açığa çıkarır.

Selim iyice öfkelenmişti. İşi alaya vurmayı daha elverişli buldu:

- Doktorların hastalara hastalık hakkında çok derin bilgiler vermesi âdet değildir ama siz bir istisna yapın da şu beni hasta eden mikrop hakkında biraz tafsilât verin: Bu mikrop bir kız mı, yoksa kadın mı? Acaba kumral mı, sarışın mı? Ya kaç yaşında dersiniz? Hele en mühimi benim bu aşkım karşılık görüyor mu? Bu yüzden hastalandığıma göre, görmüyor demektir ama ilerisi için hiç bir ümit yok mu?

Selim daha fazla konuşamadı. Söyledikleri kendisinin o kadar tuhafına gitmişti ki kahkahalarla gülmeye başladı. Sinir krizine benzeyen bu kahkahalar gözlerinden yaş getirdi. Gerçekten de bu bir sinir krizi idi. Onun yıllardır böyle kahkaha ile güldüğü olmamıştı.

Doktor bu alayları ve kahkahaları da yine sessizce ve gülümseyerek dinledikten sonra aynı sakin tavırla konuşmaya başladı:

- Yüzbaşım! Aşkı neden bu kadar küçük ve alay konusu olarak görüyorsunuz? Gerçi o bir hastalıktır ama bazı çocuk hastalıkları gibi herkesin başına gelen cinstendir. Şunu da unutmayın ki evlilik aşkın aşısı olmadığı gibi onun yaşı ve zamanı da yoktur. Büyük Alman şairi Goethe, torunu yerindeki Margaritte'ye, büyük Türk şairi Abdülhak Hâmid torunu yerindeki Lüsyen'e âşık olmadı mı? Esrar Dede'nin *«Aşk olmasa ey dil seni biz neylerdik»* demesi ne kadar yerindedir. Siz asker olduğunuz için aşkınız da askerce yani çok sert ve kuvvetli olacaktır ve bu asker aşkı...

Selim, doktorun sözünü yine kesti ve alayla:

- Tebrik ederim. Askerleri çok iyi tanıyorsunuz. Acaba askerler üzerinde ayrı bir etüd mü yaptınız? diye sordu.

Doktorun cevabı Selim'i yeniden şaşırttı:

- Hayır! Ayrı etüd yapmadım. Ben de asker olduğum için biliyorum.

Sürprizler birbirini kovalıyordu:

- Yani askerî doktor mu idiniz?

- Evet...

- Herhalde siz de bir aşk yüzünden askerliği bıraktınız...

- Çok iyi bildiniz yüzbaşım...

Selim alayla güldü:

- Askerliği bırak diye sevgiliniz mi emretti?

- Onun gibi bir şey...

Bu cevap Selim'in alaylı gülüşünü öfkeli gülüşe çevirdi:

- O halde kendinize asker değil de üniformalı başıbozuk deyin. Bir asker, kız için üniformasını bırakmaz.

Doktorun sükûnetli gülümsemesi hüzünlü bir hal almıştı:

- Bazen bir sevgili için her şey bırakılır yüzbaşım. İnsan bir öfke ânında arkadaşını, bir buhran dakikasında kendisini öldürebildiği gibi, aşk denen hastalığın şiddetlendiği bir sırada da istikbalini, hâlini, mazisini, her şeyini feda edebilir.

Pusat, doktora istihkarla baktı:

- Bunları iradesiz, karaktersiz ve zayıf adamlar yapar.

Doktor, büsbütün hüzünlenen bakışlarını pencereden ta uzaklara çevirerek cevap verdi:

- En kuvvetli insanların da zayıf anları olur.

Selim uzun tartışmalardan hoşlanmaz, takışma ile hiçbir düğümün çözüleceğine inanmazdı. Sustu. Doktor da susmuştu. Uzunca bir zaman birbirlerine bakmadan pencereden görünen manzarayı seyrettiler.

Konuya dönen Pusat oldu:

- Aşk hastalığına tutulduğumu ve teşhisinizin sağlam bir delili olduğunu söylemiştiniz. Bu hastalığın delillerini doktor olmayanlar da anlayabileceği için şu delili ben de öğrenmek istiyorum.

Doktor bir şey söylemeden Pusat'ın yattığı yatağın öteki tarafına geçerek baş ucundaki etajerin orta gözünde açık olarak duran albümü aldı. Selim'in kucağına vererek:

- İşte teşhisteki en büyük delilim! dedi.

Açık sayfaların her iki tarafında da kartpostal boyunda üçer fotoğraf bulunuyor, sol baştaki resim bir genç kızı gösteriyordu.

Selim doktora bakarak sordu:

- Delil bunun neresinde?

Doktor yavaş bir sesle izahat verdi:

- Sağlı sollu altı resmin beşi kalabalık grupları gösteriyor. Sol baştaki şu genç kız ise bir ışık gibi insanın gözlerini kamaştıracak güzellikte...

Işık kelimesini işitince Selim hafifçe irkildi ve doktora baktı:

- Bundan ne çıkar?

- Bundan şu çıkar yüzbaşım: Ben gelmeden önce siz bu resme uzun müddet, çok uzun müddet baktınız. Bu kadar güzel bir kızın resmine böyle uzun uzun bakmak estetik bir duygunun ilerisindeki arzudan doğar. Buna hayranlık değil, aşk derler.

- Çok uzun müddet baktığımı nerden çıkardınız?

- Genç kızın resminin bulunduğu yaprak, üst tarafından kıvrılmış... Güneşten kıvrılmış. Albüm etajerde bulunsaydı kıvrılmazdı. Oraya güneş girmiyor. Güneşin o yaprağa gelmesi için albümü kucağınıza koyarak uzun müddet öylece tutmanız lâzım. Güneş hâlâ yatağınızda. Camdan geçerek gelen güneş daha tesirli olduğu için albümün yaprağına iyice tesir etmiş. Size hiçbir ilâç verecek, rejim tavsiye edecek değilim. Kendi kendinizi tedavi edeceksiniz. İradenizle... Bir yardımcınız da zaman olacak. Doktor olarak yardımım

uyarmadan ibaret kalacaktır. Çünkü başlangıçta olduğu için aşkınızın henüz kendiniz de farkında değilsiniz...

Selim hareketsiz ve donuk durduğu halde dehşet içinde kalmıştı.

Albümün sol başındaki resim, ışık gibi göz kamaştıran fotoğraf Güntülü'nündü...

18

DOKTOR gittikten sonra ateşi kırkın üstüne çıkan, hatta bir aralık kendinden geçmişçesine yatan Pusat ertesi sabah oldukça düzelmiş bir halde gözlerini açınca ilk işi, iradesi dışında bir dürtüşle, etajere bakmak oldu: Albüm yoktu.

Elinde dereceyle yaklaşan Ayşe'nin yüzünde büyük bir kaygı, aynı zamanda ciddiyet vardı. Selim'e «Nasılsın?» diye sormak âdeti yıllardır kaldırıldığı için sadece:

- Daha iyisin, dedi.

Sonra Selim'in gözlerinin içine bakarak:

- Dün gece çok ateşliydin ve sayıklıyordun, diye ilâve etti.

Selim «Ne söylüyordum?» diye sormadı. Fakat neler söylemiş olabileceğini aşağı yukarı tahmin etti. Ayşe, şimdiye kadar kendisinde görülmeyen bir sabırsızlıkla ve gözlerini Selim'in gözlerinden ayırmayarak:

- Birkaç kere, ışık gibi insanın gözlerini kamaştırıyor diye konuştun. Fakat benim sorularıma cevap vermedin, dedi.

Pusat hatırladı: Bu sözü doktor söylemiş ve Güntülü' nün resmini kasdetmişti. Güntülü'nün hatıra olarak Ayşe'ye verdiği o resim cidden göz kamaştıracak bir güzellikteydi. Fakat kızın kendisi resimden de daha göz kamaştırıcı, daha yürek oynatıcı idi.

Pusat yine cevap vermedi. İçinden, acaba Ayşe bir şeylerden mi şüphelendi diye düşündü. Albümü neden kaldırmıştı?

Ayşe, yorgun ve güçsüz olduğu yüzünden anlaşılan kocasının susmasına karşı daha fazla konuşmadı. Derecesine baktı. 38'e düşmüş olduğunu söyleyerek yanına limonata ile birkaç bisküvi bıraktıktan sonra öğleyin geleceğini bildirip okula gitti.

Pusat yalnızlıktan hoşlanıyor yahut hoşlanıyorum sanıyordu. Fakat yalnız kalınca ve kendisini bütün varlığı ile bir meşgaleye veremeyince de aklına her zaman üzücü, sıkıcı, bunaltıcı şeyler geliyordu. İşte şimdi de dün gelen o sevimsiz doktorun saçmaları beynini kurcalamaya başlamıştı: Aşk... Birdenbire çağrışımlar, kendisini daha eski bir zamana götürdü: Doktora tıpatıp benzeyen, belki de onun ikiz kardeşi ve hatta belki de kendisi olan Yek adındaki mel'un, bir gece Çamlı Koru'da «Siz de kendinizden yirmi beş yaş küçük bir kıza âşık olabilirsiniz!» demişti. Bunu hatırlayınca birdenbire içinin sıkıldığını, başının yandığını hissetti. Aynı anda, kendileri işe giderken Tosun'a ve eve baksın diye tutmuş oldukları gündelikçi kadın kapıda gözükerek doktorun geldiğini haber verdi.

Doktor kelimesi zaten öfkenin doruğunda olan Pusat'ı nerdeyse çıldırtacaktı. Dün gelip savurduğu herzeler yetmiyormuş gibi bugün de sinirlerini bozmaya mı gelmişti?

«Defolsun» diye bağırmak üzere iken kapıda üniformalı birisi belirdi ve kendisini:

- Doktor Binbaşı Cezmi Oğuz! diye takdim etti.

Selim Pusat karşısında dünkü sevimsizi görmeyince ferahladı ve geleni soğukkanlılıkla süzünce tanıdı:

- Hoş geldin Cezmi! Hoş geldin ama seni hangi rüzgâr attı? diye sordu.

Doktor Cezmi ile eskiden aynı birlikte bulunup arkadaş olmuşlardı. Askerî düşüncelere sahip bir doktor olduğu için Selim onunla kaynaşmıştı. Şimdi birdenbire karşısında görünce bir tesadüfle hastalığını öğrenip ziyarete geldi sanmıştı. Cezmi durumu aydınlattı:

- Birkaç aydır buradaki askerî büroların doktorluğunu yapıyorum. Senin hanım, başhekimliğe telefon ederek hasta olduğunu bildirmiş. Daireye gitmediğin için usulen doktor muayenesinden geçip rapor alman lâzım. Bu vesileyle Askerî Tarih Komisyonunda çalıştığını da öğrenmiş oldum.

Nihayet Selim'in yüzü gülmüştü:

- Geldiğine, görüştüğümüze sevindim. Fakat hiçbir şeyim yok.

Cezmi de güldü:

- Ona ben karar vereceğim...

Arkadan hemen muayeneye başladı. Bu muayene şekli dünkünden epeyce farklıydı ve bir hayli uzun sürdü. Sonra;

- Tedbir almak gerekiyor Selim! dedi. Karaciğerinde sertlik var. Çok yormuşsun. Teğmenlik zamanındaki tempo ile içmekte devam ediyorsan asıl sebep budur.

Selim gülümsedi. Teğmenlik zamanındaki içmeye de içmek denilebilir miydi?

- Asıl sebepten başka sebepler de var mı?

- Olabilir.

- Meselâ?

- Ruhî sebepler...

Selim’in yüzü değişti:

- Meselâ?

- Meselâ türlü sıkıntılar...

- Bu sıkıntılar arasında aşk da var mı?

Pusat’ın bu soruyu ciddî mi, şaka olarak mı sorduğu belli değildi. Doktor Cezmi onun bu tarafını bildiği için sakin bir ciddiyet içinde cevap verdi:

- Olabilir ama aşk bir sebep değil, neticedir.

Selim ilgilendi:

- Aşk denen bir hal, yahut bir hastalık yok mu?

- Vardır ama, dediğim gibi, aslî sebep değil, tezahürdür. Bazı insanların bazı yiyeceklere karşı allerjisi olur. Onu yedikleri zaman şuralarında buralarında kızartılar çıkar. Görünüşe bakarsan adamın derisinde bir hastalık vardır ama hasta olan derisi değil, sindirim organı veya karaciğeridir. Aşk da doğrudan doğruya bir hastalık değil, bir hastalığın görünüşüdür.

- Asıl hastalık nedir?

- Açığa vurulamayan şehvet duygusu...

Selim garip bir duygu içinde sustuktan sonra pencereden göğe bakarak sordu:

- İlâhî bir kadına veya kıza karşı duyulan aşk da nihayet bir şehvetten mi ibarettir?

- Tamamiyle. Aşk, şehvetin estetik şeklidir. Onun için daha ziyade estetik kadınlara veya kızlara karşı duyulur...

Pusat ileri gittiğini anlamıştı:

- Bana ne tavsiye edeceksin?

- İçkiye paydos. Bazı perhizler. Bir de ilâç...

Çantasından reçete kâğıdı çıkararak bir ilâç adı, başka bir kâğıda da yememesi gereken yiyecekleri yazdı:

- Bir hafta dinlen. Raporunu dairene gönderirim. Mühim bir nokta da seni sıkacak şeylerden, insanlardan mümkün olabildiği kadar kaçmandır, dedi.

Selim acı acı gülümsedi. Dünyada onu sıkmayan kaç kişi kalmıştı ki? Çalıştığı dairedeki iş arkadaşları kendisini delirtmeye kâfi değil miydi?

Kalkmak üzere bulunan doktor, gündelikçi kadının getirdiği kahve üzerine birkaç dakika daha oturmaya mecbur kalmıştı.

Yıllarca önce, teğmen iken, kıtada buluştukları zaman gibi bir zaman olsaydı Selim Pusat, Doktor Cezmi Oğuz'un konuşmalarından zevk alırdı. Bilgili ve temkinli bir adam olan doktor nükte yapar, taşı gediğine kor, kırmaz, susmak, gerektiği zaman da susardı.

Şimdi, aşkın estetik bir şehvet olduğunu söylemesi hoşuna mı gitmişti, yoksa gitmemiş mi idi, bunu anlayamamış, fakat fikri çok garip bulmuştu.

Ağır ağır kahvesini içmekte olan doktor, gözlerini pencereye dikerek üzüntülü bakışlarla dalan Selim'in susuşunu görünce bıraktıkları konuya geldi:

- Aşk için söylediklerimi galiba garipsedin. Herhalde evlenmeden önce geçirdiğin aşk maceralarını hatırlayarak onların birer şehvet isteği olup olmadığını düşünüyorsun?

Cezmi'nin bu sözlerinden Selim hoşlandı. Fakat bir şey belli etmedi:

- Aşkın felsefesiyle uğraşacak vaktim olmadı ama onu hiç de senin dediğin gibi düşünmemiştim.

- Felsefesi değil, tarifi... Kesilmiş bir koyunun kasap dükkânındaki manzarası hoşa gitmez, hatta bazılarına iğrenç

görünür. Fakat usta bir aşçının elinde nefis bir et yemeği olduğu zaman, dükkândaki manzarasına bakamayanlar bile onu iştahla yer. Aşk da böyledir. Aslında şehvettir yani hayvanî bir istek. Fakat romantik bir muhayyele onu o kadar süsler ve güzelleştirir ki aşkın ilâhî bir duygu olduğuna inanırız. Yüzlerce yıldan beri bu şairane tarifleri dinleye dinleye aşkın insanüstü bir şey olduğunu sanmışızdır. Gerçekte şehvet isteğinden başka bir şey değildir.

Cezmi Oğuz, kahvesinin son yudumunu içtikten sonra sözlerine devam etti:

- Aşkın şehvetle aynı şey olduğunun kesin bir delili de vuslattan sonra ikisinin de sönmesidir.

- Yıllarca süren aşklar nedir?

- Vuslata erememenin, yahut çok geç ermenin, belki de âşıktaki geç soğuma karakterinin neticesi...

Selim Pusat bu konuşmalarla yavaş yavaş canlanıyordu:

- Hep sevenden bahsettin, dedi. Sevilenin bu aşk illetindeki rolü nedir?

- Sevilen ne kadar güzel ve çekici olursa aşk da o kadar şiddetli ve uzun olur. Bazı kadınlar veya kızlar bilmeden karşısındaki erkeği delirtir. Bazıları sanatkârdır. Bunu bilerek yapar. Kadın, oldukça iptidaî bir yaratıktır ama erkeği sürüklemek bilgisinde çok ustadır. Vuslattan, sonra erkeğin bıkacağını sezdiği için onu daha çok bağlayacak türlü hünerler gösterir. Böylece aşk olgunlaşır. Sözün kısası, şairin dediği gibi: Mecnûn'a cihan dopdolu Leylâ görünürmüş.

«Leylâ» adı geçince Pusat irkildi. Yüzü değişti ve bütün bunlar Doktor Cezmi'nin gözünden kaçmadan devam etti:

- Şehvet, hayatın en büyük prensibidir. İnsan neslinin tükenmemesini sağlar. İnsan, akıl ve duygu bakımından çok üstün ve ileri olduğu için bu prensibi de olgunlaştırmış,

güzelleştirmiştir. Yiyeceğini, giyeceğini, barınacağını güzelleştirdiği gibi. Şehvet, aşk haline geldikten sonra artık insanlar arasında yarış başlamış ve beyinler, muhayyeleler gerçekte olan güzellerle kanmayarak onları icad etmek yoluna girmiştir. Sevgiliyi âşık yaratır, sonra tapar. Onda eşsiz güzellikler, büyüklükler bulur. Aslında alelâde bir kız veya kadındır ama Mecnûn'un Leylâ'yı görüşü gibi onu ilâhlaştırdıkça artık aşk denilen tezahür başlamıştır. Bununla beraber aşk lüzumlu bir şeydir...

Selim Pusat'ın ilgisi artıyordu. Sordu:

- Neden?

- Yaşamayı tatlı bir hale getirdiği, ihtiras olduğu için lüzumludur, ihtiraslar çok defa parlak ve olumlu neticeler doğurur. Siyasette, ilimde, sanatta ihtiras olmasa belki de bugünkü medeniyet olmazdı. Aşk bir nevi anormal duygudur, âşıklar da anormal hastalardır ama ruh hekimliği bakımından her büyük insan da az çok anormal sayılır. Bütün insanlar tam normal olsa insanların akıllı ve şuurlu hayvanlardan farkı kalmaz.

Cezmi bir ara susarak Selim Pusat'a baktı. Sözlerinin onda nasıl bir tesir uyandırdığını anlamak istiyordu. Sonra onun ruh yapısını bilmekten doğan bir davranışla sözü askerliğe getirdi:

- Örnek olarak askerliği de alabiliriz. Savaşlar aslında öldürücü, yıkıcı, ızdıraplı şeylerdir. Fakat medeniyetin de, tekniğin de, ahlâkın da, disiplinin de anası savaşlardır. Fedakârlık ruhunu bileyerek insanları bencil yani hayvan olmaktan kurtarır. Kazanmak için itaatin şart olduğunu öğreterek toplulukların disipline girmesini, yani üstün insan olmasını sağlar. Savaş olmasa yeryüzünde milletler değil, hırsız çeteleri türeyecek ve insanı hayvandan ayıran erdemler

doğmayacaktır. Yani şunu demek istiyorum ki yakışıksız ve çirkin gözüken bazı şeyler gerçekte faydalıdır ama insanların çoğu o faydayı kavrayamaz. Çocuk, canı yandığı için aşıyı faydasız bulup ondan kaçar. Aklı başında pek çok kimse kendi hayatını kurtaracak ameliyattan ürküp yaptırmaz. Aşk da öyle... Aşk olmasaydı erkek-dişi ilişkileri bayağı bir çiftleşmeden ibaret kalacaktı.

Selim Pusat, doktor arkadaşının sözleriyle şimdiye kadar aklının ucundan bile geçmeyen bir konu ile temasa gelmiş ve hiç bilmediği şeyleri öğrenmişti. Hiç işitmediği acayip bir hayvan yahut çiçek görmüş, tasavvurunda olmayan bir ülkeye girmiş insanların ruh hali içindeydi. Gönlünde huzursuzluk gibi bir şey vardı. Ciddî bir tavırla:

- Dünyanın temeline dinamit doldurup fitili ateşledin! dedi.

Cezmi de aynı ciddî tavırla sordu:

- Anlamadım. Neden?

- Şundan: Aşk bir şehvet. Şehvet de vuslatla sönen bir duygu. Öyleyse insanlar zevcelerine boyuna ihanet edeceklerdir. Böyle bir dünyada zevk kalır mı?

Cezmi gülümsedi:

- İnsanların çözemeyecekleri problem olarak da galiba yalnız bu kalacaktır. İnsanların zevcelerine boyuna ihanet edecek olması seni ürkütmesin. Zaten insanlığın bugünkü manzarası nedir? Hatta bu ihanet karşılıklı değil mi?

Cezmi ayağa kalkmıştı:

- Eskiden beri âdetin değildir ama birkaç hafta gazetelerin polis vakalarını dikkatle okursan söylediklerime hak verecek çok ilgi çekici örnekler bulursun. Bunların çoğu sevgili yaratmak içgüdüsünden doğar. Bir prensesin avamdan bir erkekle, yaşlı bir erkeğin körpe bir kızla sevişmesi gibi

hâdiseler seni önce şaşırtacak, sonra bunlara alışacaksın. Hatta sen bile, bu kadar ciddî karakterde olduğun, askerlik dışındaki hiçbir konuya aldırış etmediğin halde günün birinde kendinden yirmi beş yaş küçük bir kızı sevebilirsin...

19

HASTALIĞININ beşinci günü Selim Pusat yataktan kalkmıştı. Fakat öyle güçsüzdü ki, büyük odada o pek sevdiği yürümesini yapamıyor, yalnız oturuyordu.

Perhiz, ateş ve iştahsızlık bir insanı bu kadar çökertmiş olamazdı. Onu asıl vuran o Yek adlı mel'unun, sonra Doktor Selim Key'in, arkadan da Cezmi Oğuz'un ağız birliği etmiş gibi aynı şeyleri söylemesiydi. Hele Yek'le Cezmi Oğuz bir de rakam vermişlerdi: Senden yirmi beş yaş küçük bir kız...

Selim Pusat zihninde birkaç kere aynı hesabı yaptı: 43 yaşındaydı. Lisenin son sınıfında olan bir kız, okula 7 yaşında başlasa, sınıf kaybetmemek şartıyla son sınıfa 18 yaşında gelirdi. Yani 43 yaşındaki bir erkekten 25 yaş küçük olarak... Bir hesap bu kadar tutabilirdi.

Fakat ne çıkar? Kendisi o kıza âşık değildi ki... Birdenbire içinde bir ferahlık duydu. Sinirleri bozulmuş olduğu için söylenenlerin tesirinde kalmış; tahminleri, faraziyeleri gerçek gibi görmüştü.

Selim, böyle vicdanı ile muhasebe yaparken Ayşe odaya girdi.

Son günlerde bir şey Selim'in dikkatini çekmişti: Ayşe kendisine, şimdiye kadar görmeye alışmadığı şekilde ısrarla bakıyordu. Bu bakış dostça veya düşmanca değil, insanın içini okumak isteyen meraklı bir bakıştı.

İşte şimdi yine öyle bakıyor, bu bakış Selim'i rahatsız ediyordu. Ayşe, gözlerini ondan ayırmadan:

- Yarın kızlar seni ziyarete gelecek! dedi ve Selim, içini büyük bir sıkıntının kapladığını duydu.

- Geçmiş olsun demek için mi?

- Hem öyle, hem de...

Ayşe, sözünü tamamlamadı. Selim de ne olduğunu sormadı. Çünkü Ayşe'nin bakışlarına artık öfkelenmeye başlamıştı. Soğuk bir tavırla:

- Buyursunlar! dedi ve başını pencereye çevirerek Ayşe'nin varlığından habersizmiş gibi dış manzarayı seyre başladı.

*

* *

Ertesi günü, sıcak bir ikindi zamanı, kapı çalınınca Pusat ürperdiğini hissetti. Ne oluyordu? Nihayet üç tane çocuk geliyordu. Öyleyse heyecana benzeyen bu hal, bu ürperiş neydi? Kendi kendisine kızdı. İnsanın kendi kendisine kızmasının ne berbat şey olduğunu tecrübeyle biliyordu.

Kızlar içeriye girerken ayağa kalktığı zaman birdenbire hiçbir şey göremedi. Işık Kızlar gözlerini mi kamaştırmıştı? Belki kamaştıracaklardı ama Selim, doktorun tavsiyesini unutarak askerlikten kalma alışkanlıkla, ayağa sert bir

hareketle kalkmış ve yüksek tansiyon dolayısıyla bir an için gözleri dumanlanarak çevreyi görmez olmuştu. Duman sıyrıldığı zaman karşısında Aydolu ile Nurkan gülümseyerek duruyor ve «Geçmiş olsun efendim.» diyorlardı.

Güntülü onların arkasındaydı. Arkadaşları gibi gülümseyerek değil, yırtıcı bakışlarla bakıyordu. Selim'in önüne geldiği zaman onlar gibi elini uzatmadı; fakat gönül alıcı kelimelerini, Selim'in çok iyi tanıdığı bir ahenkle sıraladı:

- Çabuk iyileşmedeydiniz çok üzülecektik.

Selim, nedense Ayşe'ye bakarak her zamanki alaycılığı ile karşılık verdi:

- Demek bu dünyada benim için üzülenler de varmış.

Güntülü'nün yırtıcılığı artmıştı:

- Elbette vardır ama ben başka bir bakımdan üzüleceğimizi anlatmak istemiştim.

Bir an odada derin bir sessizlik oldu. Selim yeniden bir ürperti duydu. Bu Allah'ın belâsı kendisini kızdırmak için mi gelmişti? Zayıf haline, solgun benzine rağmen çok dik bir tonla:

- Üzülmediğinize göre mesele yok! dedi.

Güntülü bu sertliğe hiç aldırmadı:

- Kendimizi size biraz beğendirmek istiyoruz! diye başladı. Bizden hiç hoşlanmadığınızı, değer vermediğinizi biliyoruz. Şimdi elimize bir fırsat geçti: Öbür gün okulumuzda veda çayı ve töreni var. Sizi davet etmeye geldik.

Bir zarf uzattı. Pusat'ın zarfa bakışlarında hiç de saklanmayan bir küçümseme vardı:

- Nutuklar söyleyip şiirler mi okuyacaksınız?

- Jimnastik gösterileri de yapacağız. Bazıları askerliğe de yarayan beden hareketleri olacak.

Selim bu konuşmalar sırasında kıvamını bulmuştu. Alaylarına başladı:

- Geçit resmi de yapacak mısınız?

- Evet!

- İşte bunu görmek için geleceğim. Kim bilir nasıl bir geçit resmi olacak?

- Beğeneceksiniz. Sizi selâmlayarak geçmek için yerinizi ön sırada ayırdık. Ama kendimizi yine de beğendiremezsek bahçemizi mutlaka seveceksiniz. Tam sizin istediğiniz gibi ağaç ve yeşilliklerle dolu, huzur verici bir yerdir.

*

* *

Son sınıfın veda törenini yapacağı pazar günü hava çok sıcaktı. Ayşe, kayıtsız görünen Selim'in bu güne istekle hazırlandığını anlamıştı. Hastalığı geçmiş, rapor süresi dolmuştu. Yarın da tekrar göreve başlayacaktı.

Okulun bahçe kapısında izci kılıklı veya jimnastik elbiseli birçok kız mihmandarlık ediyordu. Ayşe'ye büyük bir saygı gösterdiler ve bazıları birbirlerine Selim hakkında bir şeyler fısıldadılar. Birkaç adım sonra ikisini Nurkan ile Aydolu karşıladı. Atlet giyimleri onlara çok yakışmıştı. Bu kızların o kadar nazik bir gülümseyişleri vardı ki Pusat'a garip bir şey düşündürdü. İçinden: «Dünyadaki bütün kızlar bu tılsımlı gülümseyişle gülse insanlar bahtiyar olurdu.» dedi. Sonra hemen bu romantizmden sıyrılarak Ayşe'nin gözünden kaçmayan bir rahatlıkla:

- Güntülü nerde? diye sordu.

- Şurda efendim...

İki genç kız yirmi adım kadar ilerde bir ağacı gösteriyordu. Güntülü orada tek başına, ellerini arkasına kavuşturmuş olduğu halde ağaca dayanarak duruyor, iki gün önce Selim'i davete geldikleri zamanki yırtıcılığından eser kalmamış olan utangaç ve çekingen bakışlarla kendilerine bakıyordu.

Bu sırada Ayşe'nin hiç beklemediği bir şey oldu: Selim, kendisini beklemeden Güntülü'ye doğru yürümeye başladı ve Ayşe, hoşnutsuzluğunu gizlemeye çalışarak, yanında iki öğrencisi olduğu halde onu takip etti. Selim, Güntülü'nün elini sıkarken azarlar gibi sordu:

- Niçin bizi daha ilerde karşılamadınız?

İki gün önceki parsın yerinde şimdi bir ceylan vardı. Çekingen bakışlı gözlerini Selim'in sert bakışlarında tutmaya çalışarak özür diler gibi:

- Sizi burada bekledim efendim, dedi ve Selim bu sesi, bu bakışı ve onlardan daha çok ağaca bu dayanışı tekrar hatırladı; yine içi ızdırapla doldu.

Buna benzer bir sahne bir defa daha geçmişti. İşte onun nerde ve ne zaman olduğunu bulamamak Pusat'ı öldürüyordu. Kendini kaybetmiş gibiydi. Dumanlar içinde kaybolduğunu sanıyordu. Dumanlar dağıldığı, kendine geldiği zaman kademeli iskemlelerin sıralandığı bir yerde, yanında Ayşe olduğu halde ön sırada oturduğunu gördü. Müdür konuşuyordu. Selim bu çeşit basmakalıp konuşmalardan tiksinirdi. Hele bu kadının Ayşe'ye karşı duygularını bildiği için, neler söylediğinin farkına varmadan, nefretle bakıyor, onu çok çirkin ve iğrenç buluyordu. Kendisine çok uzun gelen konuşmanın bittiğini alkışlardan anladı ve «Acaba ne söyledi de alkışladılar?» diye düşündü.

Sonra ne olacağını öğrenmek için elindeki davetiyeye bakınca garip bir heyecan duydu: Şimdi öğrenciler adına Güntülü konuşacaktı. Birden tam karşısında, yine bir ağacın yanında, elinde bir kâğıt olduğu halde duran Güntülü'nün oldukça heyecanla kendisine baktığını gördü ve asık yüzünde belli belirsiz bir gülümseme görüldü. Bunu yalnız Güntülü ile Ayşe görmüşlerdi.

Genç kız neler söylüyordu? Pusat söylenenlerin mânâsını değil, yalnız ahengini anlıyor, bu sesin Çamlı Koru'da duyduğu meçhul kadın sesi olduğunu işittikçe kendinden uzaklaşıp çok uzaklara gidiyordu. Ön sıraya oturdukları dakikadan beri kendisini kontrol eden Ayşe, Selim'de bir garip hal olduğunun farkındaydı. Gözlerini Güntülü'ye dikmiş olduğu halde onu görmediğini de anlamıştı. Öyleyse böyle bütün ruhu ve gönlü ile neden dinliyordu?

Güntülü, bütün sıkıntılarına rağmen okuldaki hayatlarının «hayalden bile üstün ve derin» bir zevkle geçtiğini söylerken Selim irkildi ve Çamlı Koru'ya giderlerken Güntülü'nün kendisine okuduğu şiiri hatırladı:

Sevda gibi bir gizli emel ruhuna sinmiş;
Bir haz ki hayalden bile üstün ve derinmiş.
Gökten gelerek gönlüne rüzgâr gibi inmiş,
Bir sır ki bu ölsen bile asla açamazsın...

Şimdi Güntülü, konuşmasını tamamiyle Selim Pusat'a bakarak yaparken bakışları yine vahşileşmişti. Artık Selim onun sesini de duymuyor, yalnız korkunç güzellikteki gözlerine bakıyordu. Ayşe bu bakışmadan rahatsız olmuştu. Fakat birkaç saniye sonra bu rahatsızlık büyük bir şaşkınlık içinde kayboldu. Çünkü konuşma bittiği zaman Güntülü'yü

aşırı gösterilerle alkışlayan talebeler ve hocalık dolayısıyla buna katılan öğretmenlerden başka Selim Pusat da, herhalde ömründe ilk defa birisini alkışlıyor, Güntülü de başıyla selâm vererek bu alkışa teşekkür ediyordu.

Geçit resmi yapılacaktı. Önce bütün sınıflardan izciler, arkadan da bu yıl okulu bitiren sınıf yürüyecekti. Beden eğitimi öğretmeninin kumandasında ilerleyen izcilerin başında bir trampet mangası yürüyüşün düzenini sağlıyordu. Genç kızlar, romantik kızlar, nazlı kızlar falan ama trampetle geçit resmine çıkınca bunda yine de askerî bir eda bulunmalıydı. Selim, adımların düzgün atılmasına rağmen bu yürüyüş karikatürünü görünce birden yaman bir hayal kırıklığına uğradı ve biraz önce farkında olmadan Güntülü'yü alkışlarken duyduğu ferahlığı kaybetti.

Ayşe, bu yürüyüşü Selim'in hiç beğenmediğini, onun için kaşlarının çatılıp sert baktığını anladı. Aslında Selim sert değil, kırgın bakıyordu. Genç kızlar tarafından yapılsa bile, askerî bir tören bu kadar kepaze edilebilir miydi? Geçit resmi nihayet askerî bir yürüyüştü ve askerlere yakışır şekilde yapılmalıydı. Beyninde düşünceler birbirini kovalar ve bunun tartışması yapılırken birdenbire dalgınlığından kurtularak gözlerini geçişe dikti: Son sınıf atlet kılığı ile geçiyordu. Hangi mucize olmuştu da yürüyüş kıvamına girmiş, yoksa kızlara perinin sihirli değneği mi dokunmuştu? Bu yürüyüş güzel, belki de çok güzeldi.

Işık Kızlar son mangada idiler. Niçin diye kendi kendine soran Selim, cevabını bulmakta da gecikmedi: Önde Edebiyat Şubesi öğrencileri vardı; Fenciler arkada kalmışlardı.

Son manganın birinci sırasında Güntülü, Aydolu ve Nurkan yanyana idiler. Dirsek temasını kaybetmeden yürüyüşleri, selâm için baş çevirişleri askerce olmuştu.

Selim’in dört beş adım önünden geçiyorlardı. Kızların yüzleri ciddî olmakla beraber gözlerinin içi gülüyordu.

Deminden beri onu göz hapsinde tutan Ayşe, birdenbire Selim’in suratının asıldığını, âdeta hakarete uğramış gibi öfkelendiğini görerek yavaşça:

- Ne oluyorsun? diye sordu.

Soru cevapsız kalmış ve geçit resmi bitmişti.

Atletik gösteriler ve ritmik hareketler başlıyordu. Bütün davetlilerin merakla ve beğenerek seyrettikleri bu program parçasını Selim görmedi.

Bir aralık, normal okul kıyafetini giymiş Güntülü’nün belirerek «Çaya buyurun!» demesine kadar ne hareketler yapıldığının, kaç dakika geçtiğinin farkında olmadı.

Masalarda bol bisküvi ve pasta bulunuyor, izciler bardaklara çay koyuyordu. Güntülü en nazik gülümseyişiyle sordu:

- Geçit resmini nasıl buldunuz efendim?

Pusat buna en sert tavrıyla cevap verdi:

- Siz olmasaydınız belki güzel olacaktı.

Ayşe şaşırarak söze karışmak için davranırken gülümseyişi kaybolmayan Güntülü büyük bir soğukkanlılıkla:

- Kusurum neydi efendim? diye sordu.

Pusat alaycılığını takınmıştı:

- Tek başına bir takımı bozan kahramanlar görülmüştür. Siz de galiba onlara nazire yaparak bugün tek başınıza bir geçit resmini bozdunuz!

Kalabalıkta başkalarının da işittiği bu sert edalı sözler üzerine Ayşe çıkıştı:

- Kızıma neden böyle söylüyorsun Selim? Ne yanlışı vardı sanki? Ben hiçbir eksiğini görmedim...

Selim, Ayşe'ye döndü:

- Daha ne yapacaktı? Manga başında olduğu halde selâm sahasına girince başını sağa çevirdi...

Ayşe bir şey anlamamıştı:

- Çevirirse ne olur? diye sordu.

- Birşey olmaz. Geçit resmi bozulur.

Ayşe hâlâ anlamamıştı. Güntülü hâlâ gülümsüyordu. Selim devam etti:

- Başta bulunanlar, yanındakilerin hizayı koruması için baş çevirmez. Güntülü çevirdi.

Ayşe, Selim'in böyle bir kusuru asla hoş görmeyeceğini bildiği için sustu. Fakat Güntülü susmuyordu:

- Biliyorum efendim.

- Bilerek yapmak kusur olmaktan çıkarak suç olur. Neden böyle yaptınız?

- Söz vermiştim: Sizi selâmlamak için...

Konuşmanın bu mecraya dökülmesi Ayşe'nin hoşuna gitmemişti. Selim, Ayşe'ye bakmamakta devam ederek cevap verdi:

- Beni bahtiyar ettiniz. Fakat sözünüzü tutmak için manganın başında bulunmayabilirdiniz.

- Ama o zaman daha uzaktan selâm vermiş olacaktım.

Selim buna cevap vermedi. Sarhoş olmuştu. Deminden beri elinde tuttuğu çay bardağını şarap kadehi gibi kaldırarak:

- Şerefinize içiyorum! dedi.

*

* *

Dönüyorlardı. Yakıcı bir güneş vardı. Selim'in yüzü iyice kızarmış, başı yine yanmaya başlamıştı. Tam yarın vazifeye

başlayacakken yeniden hastalanmak çok tatsız, hatta utanç verici olacaktı. Elini yüzünde gezdirip sıcaklığı iyice duyduktan sonra:

- Beni galiba güneş çarptı, dedi.

Ayşe gayet durgundu. Selim'in yıllarca düşünse tahmin edemeyeceği bir cevap verdi:

- Seni güneş değil, gün çarptı.

Selim sarsılmıştı. Okuldan çıkalı beri solunda yürüdüğü halde dikkat etmediği birisi, kolundan tutarak çok yavaş bir sesle ilâve etti:

- Sizi gün değil, Güntülü çarptı yüzbaşım!...

Hayretle başını çeviren Pusat, Yek'in iğrenç bakışlarıyla yüzyüze geldi.

20

İLK GÜNLERİ büyük bir istekle yaptığı vazifesi Selim'e ağır ve sıkıcı gelmeye başlamıştı. Bunu önce büro arkadaşlarıyla olan ruh ve mizaç bağdaşmazlığına verdi. Fakat bunun zoraki bir yakıştırma olduğunu hemen anladı. Öyleyse neydi?

Acaba kendisinde henüz farkına varmadığı bir hastalık mı vardı? Zaman zaman çok eski çağları hatırlar gibi olması, içinde o zaman yaşamış olduğu hakkında garip duyguların belirmesi, bunları hatırlarken anlatılmaz ve anlaşılmaz bir acı ile çıldıracak hale gelmesi hastalıktan başka ne olabilirdi?

Bir zamandır Ayşe'nin kendisine karşı değiştiği de bir gerçekti. Görünürde bir şey yoktu. Ayşe bir şikâyet veya tenkitte bulunmamıştı. Ama Selim bir şeyler olduğunu seziyordu.

Artık çalışma odasındaki yürüyüşlerini de bırakmıştı. İçkinin yasak edilmesi enerjisinin bir kısmını alıp götürmüş, eskisine göre çok halsiz olduğunu anlamıştı.

Bir akşam Ayşe, masasında imtihan kâğıtlarını düzeltirken Selim de kendi masasında bir harb tarihi kitabına bakıyordu. Okumuyordu. Yine dalmıştı. Not kâğıdına, ne yazdığının farkında olmadan bir şeyler karalıyordu. Bir aralık dalgınlıktan kurtularak önündeki kâğıda baktı: Büyük harflerle «KEY» yazmıştı. O anda kendisini şeytan mı dürttü, nedir bunu sağdan okudu: «YEK» oluyordu. Aklına uğursuz Yek'le ona tıpatıp benzeyen Doktor Key gelince harflerin bu hokkabazlığına hayret etti ve ânî bir merakla Ayşe'ye sordu:

- Key ne demek?

Ayşe onun beklenmedik sorularına, sözlerine alışıktı:

- Çok iyi mânâsına gelir.
- Ya yek?
- Kötü ruh demektir.
- Yani?
- Yani şeytan!

Pusat çok şaşırmıştı:

- Şeytan mı? diye âdeta kekeledi.
- Evet!
- Bunlar hangi dilde bu mânâlara geliyor?
- Eski Türk lehçelerinde...

Selim kalkarak gezinmeye başladı. Düşüncesini Yek üzerinde yoğunlaştırarak onu ilk gördüğü andan bu yana olanları hatırladı: İlk karşılaştıkları gece «Kendinden yirmi beş yaş küçük bir kıza âşık olacağını Levh-i Mahfuz'da gördüm.» demiş, Leylâ'nın tahtın vârisi olduğunu söylemişti. Başka bir gece onu evlerinin önünden geçerken görmüş, biraz sonra da Yek imzasıyla Erzurum'dan üç saat önce çekilmiş bir telgraf almıştı. Bunda Leylâ'nın hakikî adının Han-zade olduğu haberi vardı. Nurkan'ın piyanosunu dinlediği gece

düştüğü yerden onu Yek kaldırmış, sonra tıpkı bir asker gibi yürüyerek ayrılmıştı.

Bütün bunlar ancak şeytanın işi olabilirdi. Şimdi Ayşe kendisine Yek'in şeytan demek olduğunu söylüyordu.

Din kitaplarındaki şeytanın varlığını kabul eden bir kimse olsa şeytanın kendisine musallat olduğuna inanacaktı. Peki, bu tesadüfler neydi? Yek kimdi?

O zaman Leylâ'nın sözlerini hatırladı: O çok tehlikeli bir ajandır demişti. Belki o prenses kendisine bazı ipuçları verebilirdi. Pusat bunu düşününce birdenbire Leylâ'yı görmek için büyük bir istek duydu ve geç vakit bu istekle girdiği yatağında yarı uykusuz ve çok rahatsız bir gece geçirdi.

Ertesi gün vazifesinden çıkıp da Hanzade'nin evine yönelirken kendisinde dün geceki istek kalmamıştı. Leylâ'dan hoşlanıyor, fakat çekiniyordu da. Bir prenses olduğu için ona saygı duyuyor, bu saygı kendisini birtakım kayıtlara zorluyordu. Bu kayıtlar, başkalarına karşı asla göstermediği değer vermeden doğuyordu. Onun yanında kendisini hür hissetmiyordu.

Pusat yıllardır insanları o kadar değersiz ve bayağı bulmaya alışmıştı ki, üstünlüğünü kabul ettiği birisiyle karşılaşmaktan rahatsız oluyordu. Hele bu birisi, genç ve güzel bir kız olunca ona yaklaşmaktan âdeta ürker hale geliyordu. Fakat Leylâ'nın öyle de bir çekiciliği vardı ki yakıcı alevin pervaneyi çekmesi gibi Pusat'ı kendisine yaklaştırıyordu.

Gülsafa Kalfa kapıyı açıp da «Buyrun Yüzbaşı Beğ!» dediği zaman Selim âdeta heyecanlıydı.

Bu ikinci gelişinde salonu daha şahane buldu. Leylâ gelinceye kadar geçen birkaç saniyede hızla göz gezdirdiği duvarlarda çok süslemeli kılıçlar, bıçaklardan başka Fatih'in

bir tablosu, kim olduğunu bilmediği bir padişah veya şehzadenin resmi dikkatine çarptı. Osmanlı İmparatorluğu'nun son sınırlara vardığı zamanı gösteren bir harita ilgisini çekti.

Leylâ geliyordu. Kalkarak ona doğru birkaç adım yürüdükten sonra tam askerce bir duruşla selâmladı ve elini öperek yine dimdik bir vaziyette bekledi.

Leylâ, Selim'e çok tesir eden gülümseyişiyle:

- Sizi daha önce bekliyordum, dedi ve yer gösterdikten sonra;

- Niçin solgunsunuz? Rahatsız mısınız? diye sordu.

Pusat, konuşmanın bu konuya geleceğini aklına getirmemişti. Kısaca:

- Birkaç gün hasta yattım, diye cevap verdi.

- Ne idi?

- Bilmiyorum.

- Doktor bir isim vermedi mi?

- Ruhîdir, dedi.

Selim bu «ruhî» kelimesini söyler söylemez iyi etmedim diye düşündü. Leylâ ciddileşmişti:

- Gizlemeye çalıştığınız bir sıkıntı olduğu belliydi, diye söze başladı. Bunu başınızdan geçenlere vermeyi isabetli bulmuyorum. Büyük darbelere uğradınız ama zaman ve dayanıklılığınız sayesinde bunları geçiştirdiğinize inanıyorum. Ayşe Hoca Hanım'la herhalde iyi geçiniyorsunuz. Bunun dışında sizi bedbaht eden sebep ne olabilir? Acaba yasak bir sevgiyle mi yaralısınız?

Selim sert bir sesle sordu:

- Bunu nerden çıkardınız?

Leylâ sakin, fakat çok tesirli konuşuyordu:

- Üzüntünüzden, doktorun teşhisinden ve Işık Kızlar'dan bahsederken yüzünüzde beliren çizgilerden...

Bunu başka birisi söyleseydi Selim hemen hücuma geçer, alaya başlardı. Bu sefer bunu yapamadı ve sustu.

Sustu, fakat içinden itiraf etti: Leylâ doğru söylüyordu. Şimdiye kadar bu gerçeği kendi vicdanına bile söylememiş, böyle bir gerçeğin varlığını dahi kabul etmemişti. Şu anda onu bir prenses söyleyince artık daha fazla saklamakta mânâ kalmıyordu. Ayşe'nin, Yek'in söylediği doğru olmasa bile Leylâ'nınki doğru idi: Selim Pusat, Güntülü'yü sevmişti.

Şimdi ikisi de susarken düşünüyor, Ayşe'nin son zamanlardaki değişikliğinin sebebini kavrıyordu. Demek ki başkaları Selim'i kendisinden daha iyi anlıyordu. Demek ki sır olması gereken bu sevgiyi saklayamamıştı. Bu hükmü verince yine yüzünün yanmaya başladığını duydu ve Leylâ'ya bir şey söylemek üzere iken Gülsafa Kalfa tekerlekli çay masasıyla içeri girdi.

Selim bu güzel, demli çayın tadını alamıyordu. Leylâ da düşünceye dalmış, âdeta misafirinin varlığını unutmuştu.

Akşamın loşluğu başlıyordu.

Söze başlayan Leylâ oldu:

- Hangisini seviyorsunuz?

- En vahşisini...

- Izdırabınız bundan mı?

- Hayır!

- Ya neden?

- Anlatılmaz bir şey. İçimde onu çok eskiden tanıyormuşum gibi bir duygu var.

Leylâ yine daldı. Çayını yudumlarken gözleri duvardaki Osmanlı İmparatorluğu haritasına takılmıştı. Bir ara dalgın kaldıktan sonra:

- Bu duygu, sevginizin şiddetinden olmasın? diye sordu.

- Sanmıyorum. Bu duygu Güntülü'yü tanımadan önce de vardı.

- Güntülü mü dediniz? Ne güzel adı var. Delmek bu güzel ve duyulmamış adın sahibi yırtıcı bir kız...

Selim, acı bir bakışla Leylâ'ya baktıktan sonra sustu. Bu konuyu kapatmak istiyor, fakat öteki bırakmıyordu:

- Kimin kızı?

Pusat şaşırdı. Hafızasını yokladı. Ayşe'nin Işık Kızlar' dan bahseden sözlerini hatırlamaya çalıştı. Aydolu'nun mühendis, Nurkan'ın tüccar kızı olduğunu işitmişti. Fakat Güntülü'nün babasından söz edildiğini duymamıştı. Bezginlik içinde:

- Bilmiyorum, diye cevap verdi.

Leylâ çok kibar bir gülümseyişle Pusat'a baktıktan sonra:

- Demek sevgi sizi o kadar sarmış ki, Güntülü'nün kendisinden başka herhangi bir şeyi düşünmek imkânını bulamamışsınız! dedi.

Bu söz doğru idi. Fakat Selim, mahremiyetinin bu kadar didiklenmesinden hoşlanmamıştı:

- Prensesim! dedi. Bu, öyle üzerinde durulacak bir mesele olmadığına göre kapatsak olmaz mı?

Leylâ yine gülümsedi:

- Olur mu? Siz benim için herhangi bir kimse değilsiniz ki bunu kapatalım. Size ızdırap veren bir şey var. Dost olduğumuza göre bu ızdırabı yok etmek, hiç olmazsa yok etmeye çalışmak benim vazifem değil mi?

Pusat yine kendi kendisine kızmaya başlamıştı. Karşısındaki, Leylâ gibi şahane bir prenses de olsa derdini, zaafını ona anlatmak ömrü boyunca bugüne kadar güttüğü prensipleri hiçe saymak oluyordu. Leylâ şimdi onun bu

çaresiz haline bakıp yardım etmek istediğini söylüyordu. Selim'e göre yardım ancak savaşta, güç durumda kalan birliğe yapılması gereken bir vazife olabilirdi. Evli bir adamın genç bir kıza karşı duyduğu aşkın çaresini başka bir genç kız bulacaktı. Birdenbire bunaldığını hissetti. Yüzü kıpkırmızı oldu. Odanın loşluğu içinde bunu gören Leylâ sordu:

- Yüzünüz neden kırmızılaştı? Sizi sıkmış olsam bile bu konuyu kapatmayacağım Selim Beğ. Sizin hiç kimseden hiçbir yardım istemeyeceğinizi biliyorum. Fakat siz benim için herhangi bir kimse olmadığınız gibi, zannedersem, ben de sizin için herhangi birisi değilim. Öyle değil mi?

- Evet.

- O halde bunu kurcalamam sizi sıkmasın. Üzüntülü, bezgin anlarımda sizden gördüğüm yardımın karşılığını biraz da olsa verebilmek için bu meseleyle ilgilenmeme müsaadenizi rica ederim.

- Bu türlü konuşmanızla beni utandırıyorsunuz prensesim. Her ne buyurursanız emrinizdeyim...

Uzun bir sessizlik daha oldu. Şimdi salon pırıl pırıl ışıklar içindeydi. Tekerlekli masayı götüren Gülsafa Kalfa, Leylâ'nın işaretiyle elektrikleri yakmıştı.

Pusat'taki sinir gerginliği yatışmıştı. Burada insanı gönül rahatlığına kavuşturan bir hava vardı. Belki de Leylâ'nın asil ve şahane yüzü ile kibar tavırları bu havayı yaratıyordu. Vaktiyle Leylâ üzerinde konuşurken Ayşe de çok kibar olduğu için prenses dendiğini, bu tavrı ile öğretmenlere bile saygı telkin ettiğini söylemişti. Doğru idi.

Leylâ düşünüyordu. Düşünürken de başka türlü güzeldi. Pusat onu incelemek ve Güntülü ile ölçüştürmek fırsatını bulmuştu. Öfkeli ve melankolik gecelerinde onun bu güzelliğinin farkına varmamış olduğunu anlıyordu. Fakat

Güntülü ile karşılaştırınca mesele çatallaşıyordu. İkisi, başka başka âlemlerin güzelleriydi. Güntülü'yü Nurka'n veya Aydolu ile mukayese etmek olabilirdi. Fakat Leylâ ile bunu yapmaya imkân yoktu.

Selim bunları düşünerek prensesin güzelliğini seyrederken birdenbire dalgınlığından kurtulan Leylâ, Selim'e bakarak gülümsedi ve:

- Beni Güntülü ile mukayese mi ediyorsunuz? diye sordu.

Selim şaşırmış görünmedi ama adamakıllı şaşırdı ve «İçimden geçenler, yüzümden bu kadar açık seçik okunuyor mu?» diye düşündü. Leylâ'da kendi güzelliğine tam bir güven olduğu anlaşılıyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse bunda haklıydı.

- İyi bildiniz prensesim, dedi. Fakat mukayeseyi yapamadım. Çünkü aynı cinsten değilsiniz.

Leylâ yine gülümsedi ve Selim «Prenses, silâhını iyi kullanıyor!» diye düşündü. Bu gülümseyiş, bir erkek için korkunç bir şeydi ve buna dayanmak her yiğidin işi değildi. Bundan dolayıdır ki buraya Yek hakkında konuşmak için geldiği halde daha onun adını bile anamamış, kendisini Leylâ'nın büyüsüne kaptırmıştı. Çok genç görünüyordu. Onu Çamlı Koru'da gördüğü ilk gece liseli bir kız sanmıştı. Yaşını öğrenmek düşüncesiyle:

- Kaç yıldır öğretmenlik yapıyorsunuz? diye sordu.

Leylâ tekrar gülümseyerek:

- Yirmi sekiz yaşındayım yüzbaşım! diye cevap verdi.

Selim'in Leylâ'ya bakışlarında şimdi hüzün doluydu. Gönlündekiler keşfolununca içine kapanmış ve esas tabiatı haline gelen hüzne dönmüştü.

Leylâ gayet ciddileşerek konuşmaya başladı:

- Selim Beğ! Sizi beş yıl önce tanıdığım zaman ruhunuzda hüzünden eser yoktu. Yeni öğretmendim. Hayatımın güç anlarını yaşıyor, hatta tehlikeler içinde bulunuyordum. Ayşe Hoca Hanım bizi tanıştırdığı zaman henüz kıralcı olduğunuzu bilmiyordum. Fakat bana güven vermiştiniz. Başınızdan geçenlerden sonra kıralcı olduğunuzu öğrenince, size ilgim arttı ve yalnızlıklarımızı hesaba; katarak sizinle dost olabileceğimizi düşündüm. Çamlı Koru'da beni azarlarken bile sizi kendime yakın ve güvenilir bir insan olarak gördüm. Şimdi daha iyi tanıyor ve desteğiniz olmak istiyorum. Sizi Güntülü'nün pençesinden kurtarmak için bir çare bulmam lâzım. Düşüneceğim. Ama siz bir çare biliyorsanız ve bana bir vazife düşüyorsa söyleyin, hemen tatbik edelim.

Şahane prensesin gönülden gelen sözleri Pusat'ın içindeki hüznü dağıtmıştı. Demek ki o da dost kalbe muhtaçtı:

- Prensesim, dedi. Bunun klâsik bir tek çaresi var. Fakat o çare de hemen daima nazarî kalmıştır.

- Nedir?

- Işığı bastıracak daha parlak bir ışık...

- Öyle bir ışık var mı?

- Var. Fakat o kadar yüksekte ki düşünmek bile çılgınlık olur.

Leylâ gözlerini Pusat'a dikerek birkaç saniye baktı. Sonra kendisini dayanılmaz derecede güzelleştiren gülümseyişiyle:

- Müsaade ediyorum. Beni sevebilirsiniz! dedi.

21

SELİM, uzun ve güzel bir rüya görmüş insanlara benziyor, rüyanın tesirini üstünden atamıyordu.

Tosun resimli bir dergiye bakarak oyalanırken o da okumak için açtığı kitabın aynı sayfasına gözlerini dikmiş, zamanı öldürüyordu. Bir aralık, elinde dergiyle babasına yaklaşan çocuk, yaşının sevimli saflığı ile sordu:

- Baba! Bu bebek hasta mı?

Bir reklâm resmini gösteriyordu: Tombul bir çocuk, reklâmı yapılan bisküviyi isteyerek ağlıyordu.

Selim:

- Hasta değil, acıkmış! diye cevap verdi.

Tosun, babasının sözünü kabul etmedi:

- Ama ağlıyor.

- Aç olduğu için ağlıyor.

Tosun’da bir bilmişlik hali vardı:

- Açlar ağlamaz. Hastalar ağlar.

- Nerden biliyorsun?

- Annem söyledi.

Tosun'un cevabı Selim'i birdenbire ilgilendirdi. Dikkatle Tosun'a bakarak sordu:

- Annen ne söyledi?

- Annem hasta olduğu için ağladı.

- Ne zaman?

- Her zaman...

Selim kaşlarını çattı. Tosun «her zaman» diyerek şüphesiz «birkaç defa» yahut «birçok kere» demek istiyordu. O zaman Selim, son zamanlarda Ayşe'de görülen değişikliğin iç yüzünü anlar gibi oldu. Hasta olsa şüphesiz Selim'in bundan haberi olacaktı. Demek ki ağlamış, ağladığını Tosun görüp sormuş, o da hasta olduğum için ağlıyorum diye cevap vermişti. Şu halde Ayşe, Selim'in iç dünyasındaki fırtınayı biliyordu. Zaten bilmese, veda töreni dönüşünde «Seni gün çarptı!» der miydi? Pusat birdenbire yüreğinin sızladığını duydu ve suç işlemiş insanların ruh durumu içinde pencereden ufuklara doğru baktı.

Mırıldanır gibi «Ben böyle mi olacaktım?» dedi. Arkasından yine öylece «Niçin böyle oldum?» diye sordu.

Artık güç anlarda bir kurmay gibi doğru ve çabuk karar veremiyordu. Kalktı. Gezinmeye başladı.

Ne kadar gezindiğinin farkında değildi. Ayşe'nin gelmesiyle duraksadı. Ona birşeyler söylemek, gönül alıcı bir davranışta bulunmak istiyordu. Fakat hiçbir şey yapamadı. Ayşe'nin selâmına gayet soğuk bir karşılık verdikten sonra odadaki yürümesine devam etti.

Çocukluğundan beri böyleydi. Tarziye vermek, gönül almak elinden gelmiyordu. Bunu bir gurur meselesi yaptığı için değil, elinden gelmediği için böyle davranıyordu. Ayşe'yi incitmiş olmaktan büyük bir azap duyuyordu da yanlışını

düzeltmek için bir tek söz söyleyemiyordu. Şu anda, ömründe ilk olarak, böyle yapmanın yakışıksız bir hareket olduğunu düşünüp kendi kendisine kızdı. Odada yürürken beyninde karanlık ve karışık bir dalgalanma olduğunu hissetti. Bu sıkıntılı duyguyu çözmeye çalışıyordu. Çözdü de...

O mendebur Yek «Kendinden yirmi beş yaş küçük bir kız seveceksin!» demiş ve O zaman Yek'le alay eden Selim onun söylediği hale düşmüştü.

O akşam Selim yemeğe oturmadı. Ayşe'nin de yemediği dikkatini çekti. Geceleyin Ayşe mutad dışında çok erken yattı.

Pusat yine kara kedere gömülmüş olduğu halde oturuyor, bazen odada biraz geziyor, arasıra bir kitap alıp karıştırıyor, vakit geçirmeye, iç sıkıntısından kurtulmaya uğraşıyordu.

Gece yarısı çoktan geçmişti. Hâlâ oturuyordu. Şimdi önünde kalın bir albüm vardı. Son yapraklardan biri açık olarak duruyor, Selim gözlerini yaprak başındaki resme dikmiş olduğu halde dikkatle bakıyordu. Baktığı köşeye Güntülü'nün resmi geçirilmişti. Liseyi bitirmek üzere iken çektirmiş, bir tanesini de sevgili hocası Ayşe'ye hediye etmişti.

Kızın muhteşem bir güzelliği vardı. Bakışlarında dişi parsın yırtıcılığı ile inceliğin hüznü birleşmişti. Selim başlangıçta ona da herkese baktığı gibi umursamadan bakmış, hatta bazı düşünceleri için çıkışmış, alay etmişti. Fakat o bunlara hiç aldırmamıştı. İlk ziyaretlerinde Selim'i merakla incelemesi, Selim'in Eski Arkadaşlar Marşından hoşlandığını birtakım tahminlere dayanarak bilmesi, kendisine «Sizin gibi fırtınalı hayat yaşamış bir asker» demesi ile Selim'in ilgisini çekmeyi başarmıştı. Selim, Güntülü'nün gözlerini tanımıştı. Fakat nerede tanıdığını hatırlayamamak kendisini çileden çıkarıyordu.

Huzur Çayhanesi'ne gittikleri zaman da Güntülü yine kendisini tetkik etmiş, Selim onunla göz göze gelince yine, çok eskiden tanıdığı bu kızı hatırlamak için ızdırap çekmişti. Orada tartışmışlardı. O arada kızın sesi Çamlı Koru'da o görünmeyen, esrarlı kadının sesine benzemişti. Ya hele Huzur Çayhanesi'nden Çamlı Koru'ya gidiş. Yolda Güntülü'nün okuduğu şiir ve şiiri okurken sesinde yükselen öldürücü ahenk... Ve sonra Selim'e bin yıl, iki bin yıldan beri yaşadığını söylemesi, ben de o zamandan beri yaşıyorum demesi ve «Ben o zaman ok atılamayanlardan biriydim!» diye tamamlaması... Bütün bunlar kendisini Selim'e sevdirmek için birer sebep değil miydi? Selim gözlerinden perde kalkan bir insan gibi gerçekleri görmeye başlıyordu. Artık hiçbir şüphesi kalmamıştı: Güntülü, aşk konusunu şuuraltına atmış bulunan Selim'e karşı taarruza geçmiş, hem güzelliğini, hem zekâsını kullanarak kendisini zorla, evet zorla sevdirmişti.

Fakat bunu niçin yapmıştı?

Pusat resme dikkatle bakıyordu. O kadar canlı idi ki nerdeyse konuşacak gibi geliyordu. Selim, içinde bir öfkenin kabardığını sezinledi. Hem Güntülü'ye, hem de böyle bir zaaf gösterdiği için kendisine kızıyordu. Fakat bütün bu öfkeye rağmen gittikçe artan bir ilgi ile resme bakmakta devam ediyordu. Kız, saatlerce bakılacak kadar güzeldi.

Bu sefer Güntülü'yü Leylâ ile ölçüştürmek istedi. Olmuyordu. Hakikaten başka dünyaların varlıklarıydı.

Ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu; birden yanı başından bir el uzanarak albümün yaprağını çevirdi. Güntülü'nün resmi arkada kaldı. Şimdi üstte olan sayfanın başında Ayşe'nin resmi vardı.

Selim, yaprağı çeviren kim diye başını kaldırınca karşısında arkadaşı Şeref'i gördü. Hüzünlü bir gülümseyişle bakıyor ve Ayşe'nin resmini gösteriyordu.

Selim korkmadı. Şaşırmadı da. Hatta onu görünce sevindi. Yüzüne baktı. Şeref'in gözleri ıslaktı:

- Şeref, ağlıyor musun? diye sordu.

Arkadaşı ceketinin düğmelerini çözerek açtı. Yüreğini gösterdi. Şeref'in kalbi kanıyordu. O zaman Pusat ciddileşti:

- Niçin Şeref, niçin? diye sordu.

Şeref'in gözlerindeki ıslaklık artmıştı. Yavaş bir sesle:

- Hakkın yok Pusat! dedi.

Yanaklarına iki damla yaş inerken devam etti:

- Sen böyle mi olacaktın?

Selim kıpkırmızı oldu. Albümü kapatarak etajere koyduktan sonra ayağa kalkarak:

- Izdırap çekiyorum Şeref! dedi.

Şerefin gözlerinden yaşlar birbiri ardınca dökülüyordu:

- Bu ızdırap vaktiyle beraber çektiğimiz ızdıraptan daha mı büyük? Rütbelerimizden olduk. Askerliğimizden uzaklaştırıldık. İftiraya uğradık. Bunların yanında sevginin sözü mü olur?

Şeref sustu. Yüreğinin kanı, kapattığı ceketinin üstüne çıkıyor ve yarasını eliyle bastırıyordu. Selim derin bir üzüntüyle arkadaşının kanayan yarasına bakarak:

- Izdırabım yalnız sevgiden değil! diyebildi.

Şeref kesin bir ifadeyle cevap verdi:

- Biliyorum. Geçmişi hatırlayamadığın için ızdırap çekiyorsun. Seninle Tanrıkut Mete'nin ordusunda birer yüzbaşı değil miydik? Sen o zaman da aşk yüzünden Tanrıkut'un buyruğuna karşı gelerek, bugün başka bir

hüviyetle önüne çıkan sevgiline ok atmamak için idam olunmamış miydin? Pusat! İçinden gelen bu aksi dürtüş nedir? İki bin yıl sonra da aynı delişmenlikle yaşamak sana yakışır mı?

Şeref'in bu sözleri Selim'in beynindeki karanlık bir noktayı aydınlattı ve büyük bir yükü atmış insanın ferahlığı ile arkadaşına:

- Suçun hepsi bende değil, dedi.

- Hepsi sende! Kendini o kızla bir mi tutuyorsun? Sen yüzbaşı ve kurmay adayı idin. Sen karar ve irade adamı idin! Ya o kimdi? Kimin kızı idi? Araştırdın mı?

Selim beyninden vurulmuşa döndü. Cevap vermeye vakit kalmadan Şeref devam etti:

- Pusat! Kendine gel. İradeni takın. Aklını kullan.

Hüzünle söylenen bu sözlerden sonra daha büyük bir hüzünle sözlerini tamamladı:

- Allaha ısmarladık.

Pusat nemli gözlerle:

- Güle güle! diye cevap verdi.

El sıkıştılar.

Şeref ağır ve sessiz adımlarla kapıya doğru yürüdü. Tokmağı tuttu. Fakat kapıyı açmadan birdenbire orada kayboldu.

Selim'in gözleri masadaki saate ilişti. Sabahın dördü idi. Kendisini çok diri hissediyordu.

Arkadaşı Şeref'in sözlerini ve suçlamalarını düşünmeye başladı. Ona hak vermemek mümkün değildi. Şeref aynı zamanda kendisinin uzun zamandır çözemediği düğümü çözmüş, Güntülü'yü nereden tanıdığını ifşa etmişti. Demek bu kız, yahut karanlıkta sesini duyduğu esrarlı kadın, iki bin yıl önce idamına sebep olan sevgiliydi. Demek o zaman ona

ok atma buyruğunu yerine getirmemiş, bu disiplinsizliği hayatıyla ödemişti.

Düşünüyordu: Başından geçen korkunç bir şeydi ama o korku değil, ızdırap duyuyordu.

Gözleri bir noktaya takılı uzun bir zaman geçti. Sabah olmuştu. Odaya giren Ayşe dikkatle Selim'e bakarak:

- Hasta mısın? diye sordu.

- Hayır!

- Yüzün neden sapsarı?

- Bir şeyim yok.

Ayşe ısrar etmedi. Kapıya yöneldi. Fakat birdenbire geriye dönerek merakla sordu:

- Bir yerin mi kanadı?

Selim öfkelenmişti:

- Bunu da nerden çıkardın?

Ayşe kapının tokmağını gösteriyordu:

- Bu kadar çok kan nedir?

- Kan mı?

Selim, geceyi ve Şeref'in kanayan kalbini hatırladı. Ayşe meraktan çok korkuya benzer bir duyguyla tekrarladı:

- Bir yerin mi kanadı?

- Hayır...

Bu inatçı «Hayır» üzerine kadın dikkat ve kederle kocasına şöyle bir baktıktan sonra sabunlu bir bez getirerek kanı silmeye başladı. Bir yandan da Selim'i kontrol ediyor, sararmış yüzüne bakarak bir şeyler anlamaya çalışıyordu. Fakat onda yüzünün solgunluğundan başka hiçbir değişiklik yoktu.

Ayşe, merakla korku arası bir duygu içinde, geceleyin bir şeyler geçmiş olduğunu sezinleyerek bunun ne olabileceğini

anlamaya çalışıyordu.

Bu heyecanla kahvaltı sofrasını hazırladı. Bir aralık aklına takılan bir noktayı çözmek için Selim'in dolabını açarak tabancasının orada olup olmadığına baktı. Yerindeydi ve dokunulmamıştı. Ayşe bu aramanın lüzumsuz bir kuruntu olduğunu biliyordu ama kapı tokmağındaki kanlar kendisine o kadar dokunmuştu ki böyle saçma bir aramadan bile nefsini alıkoyamamıştı.

Kocasının soluk benzi ve hüzünlü bakışları Ayşe'nin içinde garip bir iz bırakmıştı. Şu esrarlı kan olmasa bile onun çok ızdıraplı bir gece geçirdiği gün gibi aşikârdı. Birdenbire ona karşı içinde bir acıma duydu ve bütün kusurlarına rağmen bu adamın şu kalabalık dünyada yapayalnız olduğunu düşünerek onu memnun edecek bir şey yapmak istedi. Selim, Ayşe'nin hususî şekilde demlediği limonlu çaydan çok hoşlanırdı. Biraz vakit alacaktı ama tereddüt etmedi, demli çayı hazırlamaya koyuldu.

Bütün bunlar olurken Selim, olan bitenden habersiz, bir noktaya dalgın dalgın bakıyordu. Şeref'in kaybolduğu andaki dirilik gitmiş, onun yerine uyuşukluk gelmişti. Bütün gece uyumamanın getirdiği tepki ile uyumak ihtiyacını da duyuyordu. Ayşe: «Çay hazır!» demeseydi belki de gözleri kapanacaktı. İsteksizce kalkıp sofraya oturdu. Önünde, Harb Akademisi'nde iken Ayşe'nin demli çaylarını içtiği büyük beyaz fincanı vardı. Eşyaya değer vermeyen Pusat nedense bu fincanla çay içmeyi sever olmuştu. Uzun zamandır ortada olmayan bu fincanı bu sabah Ayşe sırf onu memnun etmek için çıkarmış, fakat Selim ona donuk gözlerle bakarak susmuş, memnun olduğunu belli eden bir söz söylemediği gibi yüzünde de Ayşe'nin aradığı bir çizgi gözükmemişti.

Fincana konan çay, rengi ve kokusu ile en titiz çay tiryakilerini bile imrendirecek kadar güzeldi.

Ayşe'de bir şeyler yapmak hevesi devam ediyordu. Pusat'ın fincanına şekeri koyduktan sonra karıştırmayı da ona bırakmayarak kendi yaptı ve yine kendi hazırladığı kurabiyelerden birini de önüne sürdü.

Kendi çayının şekerini karıştırırken gözlerini tekrar Selim'e dikerek çay içmeye başlamasını bekledi.

Selim çaya, fincana bakıp birkaç saniye durduktan ve eskilere doğru gidip hayalinde bazı sahneleri yaşattıktan sonra elini fincana uzatarak demli çayın ilk yudumunu tattı.

Aynı anda Ayşe'nin gözleri açılarak ve rengi bembeyaz olarak Selim'e:

- Elin kanlı... diye heyecanla seslendiği işitildi.

Fincanı yerine koyan Pusat, eline baktı: Avucu pıhtılanmış kanla boyalıydı.

Rengi büsbütün solarak Ayşe'ye baktıktan sonra sert bir hareketle ayağa kalktı. Ne yapacağını bilemeyerek birkaç saniye durdu. Sonra, yaralı kalbine elini bastıran Şeref'le el sıkıştığını hatırlayarak acı acı gülümsedi.

22

O GECEDEN sonra Selim daha çok içine kapandı ve kapı tokmağı ile kocasının elindeki kanlar kendisi için korkunç bir muamma olarak kalan Ayşe daha büyük bir elemin içine gömüldü. Artık bir evin içinde iki yabancı gibi idiler. Ayşe'nin şuuraltında uzun zamandır saklı duran tasa açığa çıkmış, Selim'in de arkadaşı gibi canına kıyacağından ciddî şekilde korkmaya başlamıştı. Ona bir şey soramıyor, sorsa bile cevapsız kalıyordu. Selim de Ayşe'ye hiçbir şey söylemiyor, fakat bazı halleriyle anormal bir hava içinde bulunduğunu gösteriyordu: Bir gece Şeref'in resmine gözlerini dikmiş olan kocasına yavaşça «Selim» diye hitap ettiği zaman Selim, gözlerini resimden asla ayırmayarak «Söyle Şeref!» diye karşılık vermişti. Sonra sık sık onun mezarına gidişin mânâsı neydi? Ne ruha, ne ahrete, hiçbir şeye inanmayan bir insanın, en yakın arkadaşa da ait olsa, bir mezara, tıpkı bir canlıya gider gibi gidişleri neyi gösteriyordu?

Ayşe’nin bir de şuuraltında tutmaya çalıştığı başka bir duygusu yahut kederi vardı: Bir kadın olarak, Selim’in Güntülü’ye gösterdiği yakınlıktan tedirgin olmuştu. Hiçbir kadına, hele çocuk yerine koyup değer vermediği bir genç kıza karşı böyle bir ilgi göstermesi aklın alacağı şey değildi. Gerçi ortada henüz elle tutulur bir alâmet yok denebilirdi ama Ayşe, kadın kalbi ile bir şeyler sezinlemişti.

Selim’i bir sinir ve ruh doktoruna göstermek istiyordu. Fakat bunun sözünün dahi edilemeyeceğini biliyor, çareler arıyor, acaba böyle bir doktora, doktor olduğunu bildirmeden Selim’i gösterip bir teşhise varabilir miyim diye düşünüyordu.

Nazarî olarak bunu yapmak, bütün nazariyelerde olduğu gibi, pek kolaydı. Fakat yapmaya gelince iş değişiyordu. Önce, kendisine güvenebileceği bir ruh doktoru bulmak lâzımdı. Bunu hiç kimseye söylemeden, kendi kendisine bulması gerekiyordu. En samimî dostuna bile söylese günün birinde yayılarak Selim’in duyması ihtimali vardı. Selim duymasa bile böyle bir muayene ile kocasının adının deliye çıkacağını biliyordu. Zaten daha o uğursuz muhakeme sırasında bile Selim’e bu gözle bakmamışlar mı idi? Şimdi, hiç olmazsa zahiren kapanmış olan bir meselenin açılmasına sebep olmak, kabuk bağlamış bir yarayı deşmekten başka bir şey olmayacaktı. Haydi, telefon rehberine bakarak ruh doktorlarının adlarını bulsun, bunlardan hangisinin daha iyi olduğunu nasıl bilecek yahut herhangi birisini seçerse onun kafa yapısını nasıl anlayacaktı? Ya Selim’in fikirlerine düşman biri çıkar da sır kalması gereken muayeneyi ifşa ederse ne olacaktı? Yahut ağzı sıkı olmakla beraber Selim’e bir kötülük etmeye kalkarsa ne yapabilirdi? Bütün bu engeller aşılsa da doktor, bir tanıdıkmış gibi Selim’le buluşturulsa Selim bir şey anlamayacak mı idi? Gerçi bazı işlerde çocuk

kadar saftı ama teşhisini koymak için doktorun soracağı sorular yahut Selim'in yüzüne herkesten daha dikkatli bakışları nasıl bir tesir yapacaktı?

Hayır, hayır! Bu iş olmayacaktı. Ayşe çok üzgündü. Dinî inançları dolayısıyla teselliyi şimdilik adaklar adamakta bulmuştu.

Selim de karamsarlığın son ucunda yaşıyordu. İsteksizliği kendisini bile rahatsız edecek bir hal almıştı. Artık, yanında huzur ve bahtiyarlık duyduğu Leylâ'ya da gitmek istemiyor, ancak bürodaki çalışma sırasında zaman zaman kederini unutarak kendisini evraka verebiliyordu.

Bir gün hiç ummadığı bir kâğıtla karşılaşması Pusat için âdeta bir sürpriz oldu. Eline Birinci Cihan Savaşı'nın Kafkas Cephesi'ne ait mühim bir emir geçmişti. Bu emrin o anda incelediği dosya ile ilgisi yoktu. Onun buraya nasıl girdiğini araştırmak bile başlı başına bir çalışma konusu olabilirdi. Fakat o kadar mühim ve ilgi çekici idi ki Selim kendisini bütün varlığı ile ona verip her şeyi unuttu. Yazı biraz güç okunur cinsten olduğu için bütün dikkatini yazıda yoğunlaştırdı ve çevresiyle ilişkisi kesildi.

Bu tatlı dalgınlık birdenbire masa komşusunun aksak şivesiyle kesildi. Osman Fişer:

- İşte, Leylâ Hanım geldi! diyordu.

Leylâ'nın adı geçer geçmez Pusat hızla başını kaldırarak gözlerini salonda gezdirdi. İşte yine hata yapmış, sert hareketlerin ve hızla baş kaldırmanın kendisine yasak edildiğini yine unutmuştu. Bu sebeple bir an çevresini göremediyse de bu sefer arıza çabuk geçmiş ve gözleri Leylâ Hanım'ın üzerinde düğümlenmişti. Bu, onun umduğu Leylâ, yani Leylâ Mutlak değil, vaktiyle bir süre büroda çalışmış

olan bir uzmandı ve eski arkadaşlarını şöyle bir görmeye gelmişti.

Selim'in hızla ve ilgiyle baş kaldırarak Leylâ Hanım'a bakması Osman Fişer'in dikkatinden kaçmamıştı. Gülümseyerek gayet yavaş bir sesle:

- Yoksa siz Mecnûn musunuz? diye sordu.

Pusat'ın kaşları çatılmıştı:

- O da ne demek?

- Leylâ adını duyunca çok ilgilendiniz de...

- Bundan ne çıkar?

- Leylâ ile bu kadar ilgi ancak Mecnûn'a yakışır da...

Selim o zaman *Leylâ ile Mecnûn* diye bir roman olduğunu hatırladı; yavaş, fakat çok sert bir sesle:

- Ben böyle budalaca şakalardan hoşlanmam! diye karşılık verdi.

Osman Fişer sindi ama Selim'in de sinirleri iyice gerildi. Bu yılışık Yahudi, canını sıkarak çalışma temposunu bozmuştu. Önündeki evrakı incelemeye devam edemeyeceğini anladı ve duvar saatine baktı. Görev bitimine on beş dakika kalmıştı.

Tam o sırada hademe gelerek:

- Selim Beğ, sizi telefondan istiyorlar, dedi.

Bu da umulmadık bir şeydi. Kalkarak yürümeye başlarken hademe arkasından seslendi:

- Telefon Müdür Beğin odasında efendim.

Çevresiyle o kadar ilgisizdi ki daire telefonunun nerde olduğunu bile şimdiye kadar öğrenememişti. Odasına girerek bir emekli subay olan müdürü askerce selâmladı. Müdür:

- Sizi telefondan arıyorlar Selim Beğ, buyurun! dedi ve masasından kalkarak odadan çıktı. Bu davranış hiç şüphesiz

Seiim'e karşı gösterilen bir itibar, hatta saygı idi. Fakat o, böyle şeylerden de rahatsız oluyordu. Ahizeyi alarak konuştu:

- Ben Selim Pusat! Buyrun efendim...

- Resmî bir yerde rahatsız ettiğim için özür dilerim ama mecburdum. Epeydir görünmüyorsunuz, merak ettim.

Selim bu sesi duyunca canlandı ve yüzü kızardı. Telefonda kendisine seslenen Leylâ Mutlak'tı. Çok saygılı bir sesle:

- Kusuruma bakmayın, dedi. Ziyaret için üstümdeki halsizliğin geçmesini bekliyorum.

- Görüşmemiz için mutlaka sizin buraya gelmenize lüzum yok. Benim size gelmemde bir mahzur var mı?

- Hiç bir mahzur yok. Şeref verirsiniz.

- Bu hafta içinde bir gün, mesainin bitmesinden sonra gelsem olur mu? Hocamı da göreceğim geldi.

- Elbette olur. Fakat bir gün tayin etseniz daha memnun kalırdım.

- Bildiğiniz sebeplerden dolayı gün tayin edemiyorum. Beni bağışlarsınız değil mi?

- Nasıl emrederseniz...

- Teşekkür ederim. Allâha ısmarladık.

Selim Pusat, Leylâ'nın veda sözlerine karşılık verip vermediğini hatırlamıyordu.

Eve geldiği zaman, içinde Leylâ'nın geleceğini Ayşe'ye bildirmek arzusu vardı. Fakat onunla yüz yüze gelince bu istek söndü. Gelirken, söylemek için duyduğu heves ne kadar kuvvetli idiyse şimdi de içinden gelen bir dürtüşle söylememek iradesi o kadar güçlü idi.

Çünkü artık yabancılaşmışlardı. Bu yabancılık, görünüşte olan bir şey değil, içten gelen bir duygu idi. Tıpkı rüyalarda

bir tehlikeden kaçmak isteyip de koşamayan insanlarınkine benzeyen bir duygu...

Haftanın bitmesine üç gün vardı. İş saati sona ererken Selim Pusat garip bir heyecanla eve geliyor, evdeki dakikaları garip bir heyecanla geçiriyordu. Böyle çocuksu bir heyecanı kendisine yakıştıramadığı için sebebini düşündü. Leylâ bir prenses olduğu için mi böyle oluyordu? Yoksa ona karşı da henüz farkına tam varamadığı bir ilgisi mi vardı? Evet, öyleydi. Leylâ kendisine «Beni sevebilirsiniz.» dememiş mi idi? Peki, aynı zamanda iki genç kızı sevmek ve bunları severken de evli olmak ne demekti? O zaman Doktor Key'le Doktor Cezmi Oğuz'un sözlerini hatırlıyordu. Demek ki böyle şeyler olabiliyordu. Fakat Doktor Cezmi, aşkın estetik şekle bürünmüş bir şehvet duygusu olduğunu da söylemişti. Kendisinin Güntülü'ye, hele Prenses Leylâ'ya bu gözle bakmasına imkân var mıydı?

Selim yeniden bunaldığını ve yüzünün kızardığını hissetti. İstediği gibi içki içebildiği günleri şimdi ne kadar arıyordu? O zaman hiç olmazsa bir iki saat yahut birçok dakika bu yıpratıcı kederden kurtuluyor, başka âlemlere dalıyordu. Şimdi ise dünyaya gelmekten nasibi sanki yalnız bu imiş gibi kapkara bir kederin içinde meçhule doğru yuvarlanıp gidiyordu.

Ertesi akşam eve geldiği zaman masanın üzerinde Ayşe'nin bir pusulasını buldu: Tosun'la birlikte bir tanıdığa gidip biraz geç geleceğini bildiriyordu.

Selim büyük odadaki gezintisine başlarken ne yapabilirim diye düşündü ve kendisini zorlayan varmış gibi bir duygu ile etajerin yanına giderek büyük albümü açtı. Daha ilk açışta Güntülü'nün resmiyle karşılaşmıştı. Acı acı gülümsedi. Şeref'i hatırlayarak kapıya baktı. Sonra: «Bana kırgın. Bir

daha gelmez!» diyerek Güntülü'nün güzelliğini seyretmeye başladı. Resme bakarken beyni motor gibi işliyordu. Onun güzelliği ile Leylâ'nınkinin ölçüştürülemeyeceğini anlamıştı. O zaman Güntülü ile Aydolu ve Nurkan'ı karşılaştırmaya koyuldu. Aydolu'nun çok çarpıcı ve birden tesir eden, Nurkan'ın çok kibar ve baktıkça kalbe işleyen güzellikleri karşısında Güntülü'nün nesi vardı da Selim'in yüreğinde yer etmişti? Bunu düşünüyordu ve düşüne düşüne buldu da: Güntülü'nün kendisini zorla kabul ettiren bir güzelliği vardı. Bu, atılgan, saldırgan, hatta küstah bir güzellikti. Bu karara varınca albümü büyük masaya koyup kapatarak arkasına yaslandı. Biraz düşünmek istedi. Fakat düşünmeye vakit kalmadan kapı zilinin çalmasıyla kalkmaya mecbur oldu. Karşısında yine Şeref'i bulmak ihtimalinden doğan bir çekingenlikle yürüdü. Kapıyı açınca düzgün bir hareketle toparlandı: Leylâ Mutlak gelmişti. Pusat'ın gözleri kamaştı. Leylâ:

- Habersiz geleceğimi söylemeseydim üzüntüm daha çok olacaktı, dedi ve elini Selim'e uzatırken:

- Hocam evde değiller mi? diye sordu.

Selim, hâlâ masada duran puslayı işaret etti:

- Arkadaşına gitmiş.

Sonra Leylâ'nın sorarak bakan gözlerindeki mânâyı anladığı için ilâve etti:

- Âni ve habersiz geleceğinizi kendisine söylememiştim.

- Niçin?

- Niçin olduğunu ben de bilmiyorum. İhtimal sürpriz olsun diye.

Leylâ'ya koltuğu gösterirken ceketini alıp astı ve üstünden emir almak için bekleyen bir ast gibi, onun karşısında ayakta durdu.

Leylâ şahane gülümseyişini takınmıştı:

- Oturmaz mısınız yüzbaşım? dedi. Ben okul ev arası mecburî gidiş gelişler dışında takip olunmadığıma emin olmadıkça sokağa çıkmıyorum. Onun için gün tayin etmeden geldim.

Konuşma Selim'i ilgilendiren noktaya gelmişti:

- Mecburî çıkışlarınızda tehlike yok mu?

- Yine var. Fakat çok azaltılmış olarak. Bir kere bu gidiş gelişler hemen hemen hep başkalarıyla birlikte olduğu için yalnız değilim. Yalnız da olsam gayet mükemmel bir tabancanın sahibi olarak keskin bir nişancıyım. Bir de dünyanın belki en iyi atıcısı olan ve vuruşma usullerinin hepsinde rakipsiz sayılabilecek kadar üstün bir muhafızım var. Bu muhafız bana yakın ve evimi kontrol edebilecek bir yerde oturuyor ama nerde olduğunu ben bile bilmiyorum. Geceleri sabaha kadar uyumadan beni bekler. Uykusuzdur. Ben uzun müddet evde kalacağım zaman pencereden bir işaretle ona bildiririm. O zaman uyur. Yılda iki üç kereden fazla karşılaşıp konuşmayız.

Selim hayretle dinliyordu:

- Bu müthiş muhafızın kim olduğunu bilmek isterdim, dedi.

- Öldürülen Şehzade Mustafa'nın sağ kalan iki sadık adamından birinin bugünkü torunu. O da bir subaydı. Bana muhafız olmak için Harb Okulu'nu bitirip asteğmen olduğu gün büyük bir tazminat vererek ordudan ayrıldı. Sizin gibi o da askerliğe âşık olduğu için bu yaptığı büyük bir fedakârlıktı.

Leylâ'nın gözleri dalmıştı. Sonra:

- Dünyada hâlâ karşılıksız en büyük fedakârlığı yapan şövalyeler var. Yaşamayı güzelleştiren de zaten bu mert insanlar oluyor! diye sözlerini tamamladı.

Bir ara sustular. Leylâ tekrar söze başladı:

- Çamlı Koru'da o muhafız hazırdı. Fakat onun ciddî bir tehlike olmadan ortaya çıkmaması, tanınmaması lâzım. O gece onun için size sığınmıştım.

- Ya silâhınız?

- Onu da ancak en son dakikada ve her tedbir tesirsiz kaldıktan sonra kullanmak için taşıyorum.

Selim «Çok makul konuşuyor» diye düşünürken Leylâ birdenbire konuyu değiştirdi:

- Selim Beğ! Bana Güntülü'nün resmini gösterir misiniz?

Selim çok kısa bir tereddütten sonra demin masanın üstüne koyduğu albüme el attı. Bu sefer nedense ilk açışta değil de birkaç yaprak çevirdikten sonra bulduğu Güntülü'nün resmini Leylâ'nın önüne sürdü.

Leylâ, albümü kucağına alarak gözlerini fotoğrafa dikti. Dikkatle bakıyordu. Bu bakış çok uzun, belki bir, iki, üç dakika sürdü.

Sonra albümü kapatan Leylâ, onu masaya bırakırken bu sefer ısrarlı bakışlarla Selim'e bakarak çok ahenkli bir ses ve asil bir durgunlukla:

- İşte, şimdi kıskandım! dedi.

23

BİR CUMARTESİ akşamı Ayşe, çok eski günleri hatırlatan bir sadelik ve samimilik ile:

- Hep beraber şöyle bir hava alsak olmaz mı? diye sordu.

Selim de yine o eski günlerin tonu ile:

- Niçin olmasın? diye karşılık verdi.

Hava yüreklere iyimserlik aşılayan nadir havalardan biriydi.

Yavaş yavaş yürümeye başladılar. Selim ve Ayşe susuyor, arasıra konuşan yalnız Tosun oluyor ve çocuk merakı ile sorduklarına hep Ayşe cevap veriyordu.

Havanın güzelliği herhalde insanlara da tesir etmiş olmalıydı ki bu akşam sokakta rasladığı kimseler Pusat'a her zamanki kadar çirkin ve iğrenç gelmiyordu. Başkalarına bakmazdı ama yön tayini için ileriye bakarken ister istemez gözleri yakında olanlara değer, yarım saniyelik bir bakış Selim'in sinirlerini oynatmaya fazlasıyla yeterdi. Çünkü gördüğü insanlar ya bir takım budalalardan, ya iki-

yüzlülerden, ya da cakacı zavallılardan ibaret olurdu. Aşırı boyalı geçkin kadınlar, güzelleşiyorum sanarak kendilerini çok çirkin ve-gülünç hale sokan kuş beyinli kızlar, insanlık meziyetlerinin hepsinden sıyrılmış delikanlılar Pusat'a tiksinti verirdi.

Bu akşam böyleleri yoktu. Kendi halinde iyi insanlara raslanıyordu. Bir aralık gözleri karşıdan kendilerine doğru gelen iki kişiye takıldı. Biri kadın, biri genç kızdı ve bu ikincisi Selim'e gülümseyerek bakmıştı. Selim onlara bir daha bakmadığı için bu gülümseyişin mânâsını anlamadı. Ancak Ayşe'nin:

- Güntülü geliyor! diyen sesiyle ayıldı ve durdu.

Karşı karşıya idiler.

Güntülü, yanındaki kadını «Annem» diye tanıttıktan sonra Ayşe ile Selim'i ve Tosun'u da annesine takdim etti ve Selim'e dönerek:

- Efendim, size deminden beri gülümsüyorum da yüzüme bile bakmadınız; beni tanımamazlıktan geldiniz! diye sitem etti.

Selim kendi üslûbu ile cevap verdi:

- Gülümseyen bir kız gözüme ilişti ama bu kadar sakin bir havada size raslayacağımı ummadığım için bir yabancı sandım.

Güntülü şaşırmıştı:

- Niçin efendim? Sakin hava ile benim ne münasebetim var?

- Sakin hava ile münasebetiniz var değil, yok.

- Anlamadım efendim.

- Bu akşamki havanın sükûneti ile sizin hırçınlığınız birbirine hiç yakışmadığı için bu tesadüfü ummamıştım.

Güntülü gülümsedi. Ayşe, daha tatsız bir konuşma olmadığı için geniş bir nefes aldı. Güntülü'nün annesi de bu acayip adama hayretle baktı. Sonra, gözlerini sıra ile bir Ayşe'de, bir Selim'de gezdirerek:

- Bu tatlı aile gezintinizi bozmayalım ama, şurada, çok yakında olan evimize birkaç dakika için buyursanız desem acaba kabul eder misiniz? diye sordu.

Selim sustu. Ayşe, Selim'e bakarak:

- Bu saatte, kalabalık olarak sizi rahatsız ederiz! dedi.

Güntülü, ölçüsü kaçırılmayan tatlı bir şımarıklıkla Ayşe'nin koluna girdi:

- Hoca Hanım! Evimiz tam iki dakikalık yolda. Neden rahatsız edecekmişsiniz? Neden kalabalıkmışsınız? Bu kadar yerinde bir tesadüften sonra gelmezseniz ben kırılmaz mıyım?

Geri dönerek bir sokağa saptılar ve büyük bir ahşap evin önünde durdular. Çevresiyle hiç ilgili değil gibi gözüken Pusat, Güntülü'nün kapıda eğilerek mermer basamağın bir köşesinden büyük bir kapı anahtarı çıkardığını gördü. Bu anahtarla açılan kapıdan girip alt katta ve hemen sağdaki misafir odasına oturdular.

Güntülü'nün annesi yaşından genç gözüken, nazik bir kadındı. Fakat bir ızdırabı saklamaya çalışan durumu Pusat'ın gözlerinden kaçmadı. Güntülü'nün odada bulunmadığı birkaç dakikada Ayşe ile ikisi onun hakkında konuştular ve bu konuşmadan Güntülü'nün diğer iki arkadaşıyla birlikte Tıbbiye'ye başvurduklarını Selim öğrendi.

Güntülü kahvelerle odaya girdiği zaman Selim'in yüzünde istihza çizgileri belirdi ve teşekkürle aldığı fincanı bitirdiği zaman nasıl bulduğunu soran Güntülü'ye:

- Resmigeçit ayarında... diye cevap verdi ve arkadan:

- Zevkli olduğu için deniz subayı olmak isteyen kardeşinizi göremeyecek miyiz? diye sordu.

Güntülü'nün yüzü pembe pembe olmuştu:

- Maalesef göremeyeceksiniz, dedi.

- Neden?

- Maça gitti.

- Demek zevk felsefesinden sonra bir de maç hovardalığı... Kardeşinizin Deniz Kuvvetleri Kumandanı olduğu zaman yapılacak deniz savaşlarını şimdiden merak etmeye başladım.

Güntülü'nün annesi bir şey anlamadığı bu konuşmaları şaşkınlıkla dinlerken Ayşe bir tatsızlığı önlemek için söze karıştı:

- Efendim, Selimle Güntülü bir türlü geçinemiyorlar. Selim kendi askerî fikirlerini benim doktor adayı kızımda görmeyince onu tenkid ediyor. Güntülü de kendi düşüncelerinde direnince kıyamet kopuyor. Herhalde Güntülü bu tartışmaları size anlatmıştır.

Kadın hayretle cevap verdi:

- Bilâkis efendim, hiç bahsetmedi. Yalnız Selim Beğ'le tanıştığını ve çok orijinal bulduğunu söyledi. O kadar...

Orijinal kelimesi Ayşe üzerinde tuhaf bir tesir yaparken Selim acı acı gülümsedi:

- Efendim, Güntülü cidden çok nazik. Orijinal kelimesini de herhalde deli veya garip mânâsında kullanmıştır.

Güntülü'de yırtıcılıktan eser yoktu:

- Bilemediniz işte. Bu kelimeyi hakikî mânâsı ile kullandım.

- Hakikî mânâsı neymiş?

- Başkalarına benzemeyen, tesir altında kalmayan, hoş konuşan...

Selim kızardı ve başını önüne eğdi. Sonra, ömründe belki ilk defa, Ayşe'nin bu konuşmayı yadırgayacağını düşünerek konuyu değiştirmek istedi. O anda birdenbire arkadaşı Şeref'in sözlerini hatırladı: "Sen karar ve irade adamı idin. Ya o kimdi? Kimin kızıydı? Araştırdın mı?"

Güntülü'nün son sözleriyle âdeta sarhoş olduğu ve artık sözü burada kesmek istediği halde Şeref'in ve Leylâ'nın sorularını hatırlayarak yakaladığı fırsatı kullanmaktan geri kalmadı. Güntülü'nün gözlerinin içine bakarak:

- Babanız eve ne zaman gelir? diye sordu.

- Babam burda değil ki...

- Nerde?

- Mersin'de.

Bu konuşmalar olurken Güntülü'nün annesine bakan Ayşe onun yüzünden kara bir bulutun geçtiğini görür gibi oldu. Aynı şeyi Selim bakmadan farketti.

Ayşe odaya soğuk bir havanın inmesini önlemek kaygısı içinde gülerek Güntülü'ye baktı:

- Demek ders yılı başındaki kararından vazgeçmedin Güntülü...

Genç kız, öğretmeninin ne demek istediğini kavramıştı:

- Tıbbiyeden bahsetmek istiyorsunuz değil mi hocam?

- Evet.

- Üçümüz de doktor olmak için başvurduk. Bakalım zaman ve hayat neler gösterecek...

Pusat'ın alayları derhal başladı:

- Küçücük yaşınızla zaman ve hayat gibi iri kelimeleri kullanmanız, Tosun'un Sırp Sındığı'ndan bahsetmesine benziyor.

Güntülü o şahane, utangaç gülümseyişiyle bakıyordu:

- Benim yaşım küçücük denecek kadar az değil ki...

Pusat da son zamanlarda bırakır gibi olduğu kinci tavrını almıştı:

- Taş çatlasa yirmi yaşın altındasınız. Ömürlerin uzadığı çağımızda yirmi yaş tefelsüfe elverişli değildir. Siz bunu değil de nazik ve ince bir genç kız olarak, iyi bir doktor oluncaya kadar kaç zavallının canına kıyacağınızı hesaplasanız daha doğru olmaz mı?

Ayşe hem konudan, hem de Selim'in vururken öven sözlerinden hoşlanmamıştı. Söze karıştı:

- Selim! Yine kızıma sataşıyorsun. İyi bir doktor oluncaya kadar neden birkaç kişiyi öldürsün?

Pusat, Ayşe'ye bakmadan sertlikle cevap verdi:

- İyi bir doktor olmak için..

Güntülü hemen sözü aldı:

- Ben çok ihtiyatlıyımdır efendim. İyi bir doktor olmak için birkaç hastanın hayatını tehlikeye atmaktansa ehemmiyetsiz, herhangi bir doktor olarak kalmayı tercih, ederim.

- Yani sıradan bir doktor olarak mı kalırsınız?

- Evet...

- O zaman da Güntülü olmaktan çıkarsınız.

Şimdiye kadar hiç alışmadığı, görmediği bu şekildeki bir konuşma Güntülü'nün annesine çok garip geliyordu. Edası bakımından dostça bir tartışmaya benzemeyen bu sözlere nasıl bir mânâ yakıştıracağını kestirememiş, hatta bu çekişmenin altında müphem bir takım çizgiler sezmişti. Bu adam, kendi kızını çok iyi tanıyordu. İki üç defa görüşmekle bir şahsiyete bu kadar nüfuz etmek inanılacak şey değildi ama, işte bir gerçekti.

Ayşe ise bu sert görünüşlü konuşmanın altında başka türlü bir yumuşaklık, bir yakınlık bulup huylanıyordu. Güntülü'ye

hiç de toz konduramıyor; Selim'i sınırları aşmış bir adam olarak görüyordu.

Bu sefer sözü açan Güntülü oldu:

- Siz, bölüğünüze kayıp verdirmemek için düşman karşısında ihtiyatlı davransanız Selim Pusat olmaktan çıkar mısınız?...

Bu sözler büyük bir sadelik içinde ve Çamlı Koru'daki meçhul kadının sesiyle söylenmişti. Pusat, yaralanmış bir insan gibi acı duydu ve çok ciddî bir yüzle, fakat odadakilerden hiç kimseye bakmadan cevap verdi:

- Bölüğe kumanda edebileceğim zamanlarda elbette çıkardım. Çünkü bir bölük kumandanı bölüğündeki teker teker erleri değil, onların bütününü, aldığı emri ve bir an, önce düşmanla teması düşünür. Fakat artık bir bölüğe kumanda edemeyeceğim için sorunuz yerinde olmadı ve bana cevap teşkil etmedi.

Son cümlenin büyük bir kırgınlıkla söylendiği belliydi. Bunu en çok Ayşe anlamış ve Selim'in en duygulu yerinden yaralanmasını hiçbir zaman istemediği için bu eve geldiğine pişman bile olmuştu.

Güntülü oralı gözükmüyordu:

- Resmî durumla hiç ilgili değilim efendim. Tıbbî hata yapmadan, herhangi bir sebeple diploması alınan bir adamın doktorluğu da alınamayacağı gibi, sizin de askerliğinizi elinizden kimse alamaz. Sizin kadar asker bir askerin askerliği nasıl alınır? Bu sebeple size deminki sorumu sormuştum. Cevabınız da tahminim gibi çıktı.

Ayşe bu cevaptan çok memnundu. Güntülü, Selim'i okşamasını bilmişti. Fakat onun yüzünde hiçbir olumlu mânâ yoktu. Güntülü, Pusat'ın rütbesini almıyordu ama devlet almıştı ve yürürlükte olan söz, devletin sözüydü.

Selim ise büyük bir ızdırapla büyük bir sarhoşluğun arkasında uzaklara; gerilere gidiyor, hatta an oluyor, benliğini, nerde bulunduğunu unutuyordu. Sizin kadar asker bir asker... Askerliğinizi elinizden kimse alamaz... Bunlar Pusat'ı can evinden kavrayacak sözlerdi. Hem de kendisini mest eden bir sesle söyleniyordu. Öyle garip bir tesir altında idi ki, şimdi kendisini bir subay, bir yüzbaşı olarak hissediyor, yıllardır gönlüne çökmüş ağır yükten kurtulduğunu duyuyor, hatta ne garip, şu anda yaşamayı tatlı buluyordu.

*

* *

Vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Ayşe ile Tosun çoktan yatmışlardı. Selim eve nasıl döndüklerini hatırlamıyordu. Şimdi önünde açık bir albüm yoktu ama Güntülü'ye her baktığı yerde, ta karşısında görüyordu. Genç kız bugünkü sözleriyle onun içinde yaşayan, küllendirilmiş askerlik duygusunu şahlandırmış, kudurtmuştu. Üniforma giymek, silâh tutmak, bölüklere kumanda etmek istiyordu. Bu zaptolunmaz istekle coşarken gönüllü olarak askerlik edebileceği yabancı bir ülke var mı diye hafızasını yokluyordu.

Kaç zamandır kendisini böylesine diri ve sağlam duymamıştı. Bütün bunlar bir genç kızın bir iki sözüyle mi olmuştu? Yoksa kendisi artık çoluk çocuğun tesirinde kalacak kadar iradesizleşmiş miydi? Fakat Güntülü'ye çocuk veya herhangi bir genç kız diye bakabilir miydi? İki bin yıl önce ona ok atamadığı için canından olmamış mıydı? Bunu şüphesiz Güntülü de biliyor, duyuyordu. Bilmese hep birlikte

Çamlı Koru'ya gittikleri gün kendisinin ok atılmayanlardan biri olduğunu söyler miydi?

Selim birdenbire ürperdi. Güntülü'yü özlüyordu. Çünkü bugün o, kendisine bakarak «Sizin kadar asker bir askerin askerliği nasıl alınır?» demiş, yıllardır kanayan yarasına merhem sürmüştü. Fakat acaba yalnız bunun için mi özlüyordu? Bu özleyişte başka bir sebep yok muydu?

Elbette vardı. Selim şimdi beyninde ve gönlündeki kasırga arasında onu seçmek üzere idi. Adını koymak için bu kasıp kavurucu, kök söktürücü kasırganın bir an yavaşlamasını bekliyor, fakat yavaşlamasını da istemiyordu. Kasırga hoşuna gidiyor, kendisine yaşama arzusu veriyor, enerjisini artırıyordu. Sarhoş gibiydi. Sarhoştu. Bu sarhoşluğun ebedî olmasını istiyordu.

Gözleri bir aralık büyük albümün durduğu etajere değdi. Gülümsedi. Artık albüme ihtiyacı yoktu. Albümdeki, Güntülü'nün sadece resmiydi. Halbuki o şimdi Güntülü'nün kendisini görüyordu. Beyaz yakalı lise üniformasıyla ellerini arkasına kavuşturmuş olduğu halde gülümsüyordu. Fakat ne çabuk kılık değiştiriyordu. Şimdi atlet kıyafetinde idi. Pars gibi bakıyordu. Hatta birkaç adım atıp yaklaşmıştı bile, ama o anda artık tam bir genç kız giyimi içinde ve mahzun bakışlı idi. Şeref'in fotoğrafının yanında duruyordu. Birden bu hayal canlandı ve Şeref'i göstererek: «Bu kim?» diye sordu. Selim yavaşça «Arkadaşım Şeref!» diye cevap verdi. «Evet, tanıyorum.» dedi. Selim biraz şaşırarak: «Nerden tanıyorsunuz?» diye sordu. Güntülü, yeşil gözlerini Pusat'a dikmişti: «İki bin yıl öncesinden tanıyorum!» dedi. Vahşileşerek devam etti: «O beni hiç sevmez. Ama siz. Siz beni seviyorsunuz. Çok seviyorsunuz. Tapıyorsunuz... Onun resmi yerine benim resmimi koymaz mısınız?» Selim

susuyordu. Yine allak bullak olmuştu. Kız, öldürücü bir müziğe benzeyen sesiyle konuşuyordu: «Benim için hayattan vazgeçtiniz. Şimdi de arkadaşınızın resminden vazgeçin. Ben beni seven adamın masasında beni sevmeyenin resmini istemiyorum. Beni nasıl kırabilirsiniz? O resmi ben kendim oradan çıkaracağım. Görüyorum ki beni bu kadar sevdiğiniz halde en basit dileğimi yerine getiremiyorsunuz.»

Bunları söyleyerek bir adım daha attı. Elini masadaki resme uzatıyordu. Fakat hayal birdenbire kayboldu.

Selim Pusat, Güntülü'yü özleyişindeki asıl sebebi seçmişti. Gerçek o kadar aydınlıklar içindeydi ki onu tanımamaya imkân yoktu.

Artık yarım yamalak tevillerle bu meseleye ad koyma sırası geçmiş, Selim kendisine itiraftan çekindiği hakikati görmüştü.

Büyük bir sarhoşluk içinde «Güntülü'yü seviyorum. Hayat ve kâinatımın en büyük gerçeği bu…» diye mırıldandı. Sonra: «Kendi kendime kaçıncı itiraf. Galiba iyice budala oldum!» diyerek acayip bir şekilde güldü.

Birden büyük bir halsizlik duyarak yatak odasına yürüdü. Ayşe uyanmıştı:

- Selim! Birisiyle mi konuşuyordun? diye sordu,

Selim bir iki saniye sustuktan sonra:

- Bir şiiri tekrarlıyordum, diye cevap verdi.

24

ERTESİ GÜN pazardı. Ayşe, havanın güzel olduğu her pazar yaptığı gibi Tosun'u gezmeye götürmüştü. Bu gezintilerde yasak savmak kabilinden bazı küçük ziyaretlerde de bulunurdu.

Selim, dün gecenin sarhoşluğundan biraz bile ayılmamış olduğu halde, geç döneceğini Ayşe'ye bildiren bir yazı bırakarak ikindi zamanı evden ayrıldı. Hiçbir programı olmadan rasgele yürüdü. Güntülü, damarlarında alev gibi dolaşıyor, beyninde şimşek gibi çakıyordu.

Böyle maksatsız yürürken birdenbire bir kapı dikkatini çekti ve tanıdı. Burası kendi halinde insanların geldiği bir meyhane idi. Vaktiyle bir iki defa gelmiş ve çok hoşlanmıştı. İçerde hizmet edenler ağırbaşlı, mezeleri güzel, ihmal edilmiş loşluğunda ferahlık bulunan bir yerdi. Âni bir kararla içeri girdi. Daha önce gelmiş bir iki müşteriden en uzaktaki köşeye ilişti.

Doktor tavsiyesiyle yapmaya başladığı perhizden önceki zamanlarda nasıl bir hızla içiyorsa aynı hızla içmeye başladı. Neyi, hangi şeyi düşünmek istese çağrışımlar onu yine Güntülü'ye götürüyordu. Bir aralık gözleri salona değdi: Müşteriler hayli çoğalmıştı. Gürültü olmuyor, gruplar halinde gelenler bile yavaş sesle konuşuyordu. Bu sessizliği arasıra, neşe ile gülenler bozuyor, fakat bu gülmeler başkalarını rahatsız edecek dereceye gelmeden kesiliyordu.

Pusat'ta Güntülü'nün sarhoşluğuna içkinin sarhoşluğu da eklenmişti. Artık kalabalık kendisini rahatsız etmiyordu. Yanındaki masa bile dört beş kişi tarafından tutulmuştu. «Herkes buradaki insanlar gibi olsa herhalde boşuna tedirginlikler, çirkin kavgalar olmazdı!» diye düşündü. Çevresini dumanlı görmeye başlamış ve böyle zamanlarda olduğu gibi şuuru daha uyanık hale gelmişti.

Meyhanede gürültü olmadığı için komşu masada oturanların alçak sesle neler konuştuklarını işitiyordu. Bu konuşma birdenbire ilgisini çekti Çünkü aşktan bahsediyorlardı. Felsefe öğretmeni olduğu anlaşılan ve kendisine «hocam» diye hitap edilen birisi sevginin tarifini yapıp felsefesine girerken tarihte veya romanlardaki büyük aşklardan örnekler veriyor, arkası Pusat'a dönük olarak oturan dinç yapılı birisi ise felsefe öğretmenine sorular sorarak seviyeli bir tartışma yapıyordu. Öğretmenin bu adama «yarbayım» diye hitap etmesi Selim'in hem dikkatini çekti, hem de yine içini ızdırapla doldurdu. Şu yarbay belki de tanıdığı birisiydi. Sesi hiç de yabancı gelmiyordu. Masadakilerden birinin ona «Kemal Beğ» diye hitap etmesi Pusat'ın beynindeki düğümü çözdü. Bu yarbay, Harb Okulu'ndaki sıra arkadaşı Kemal Yılmaz'dı. Samimî dostu idi. İçkinin tesiriyle olacak, onunla konuşmak için büyük bir

istek duyduğu halde hiçbir davranışta bulunmadı. Kemal'in yanındaki yabancıların kim olduğunu bilmiyor ve çekingen tabiatı dolayısıyla, tanımadığı kimselerin yanında yakın bir arkadaşıyla bile konuşmak istemiyordu.

Felsefe öğretmeninin, aşkı da ölüm gibi her insanın tadacağı bir olay diye göstermesine Kemal Yılmaz karşı çıktı. Bir iki dakikalık konuşmadan sonra öğretmen, tartışmayı sonuca bağlamak için sordu:

- Peki yarbayım! Aşkı tatmamış bir kimseyi tanıyor musunuz?

Pusat, komşu masaya bakmadığı halde bütün gözlerin arkadaşına dikildiğini gördü. Kemal Yılmaz, içkisinden bir daha yudumladıktan sonra cevap verdi: .

- Tanıyorum.

O anda masada ve tesadüfen bütün meyhanede olan sessizlik Selim'e garip geldi ve öğretmenin «Kim?» diye sorması üzerine verilecek cevabı merakla bekledi. Yarbayın cevabı müthişti:

- Selim Pusat!

Bir anlık sessizliği birisi bozdu:

- Şu gürültülü vakanın kahramanı mı?

Yarbay gayet yavaş bir sesle ve kelimeleri teker teker söyleyerek açıklamasını yaptı:

- Evet! İşte o... Benim sınıf arkadaşımdır. Daha sonra kıtada da buluştuğumuz oldu. Mesleği dışında hiçbir şeye gönül verdiğini görmedim.

- Acaba gizli bir aşkı da yok mu idi?

- Onun gizlisi yoktu ki... Gizlisi olmadığı için kendisini mahvetti.

Selim oturduğu yerde acı acı güldü. Bir gönül ve huzur yeri diye bildiği, gelenlerin hep görgülü insanlar olduğu

şurada bile yarası kanatılmış, huzuru kaçırılmıştı. Yavaşça kalkarak kasaya doğru yürüdü,

Akşam olmuştu. Buraya gelirken olduğu gibi şimdi de yine nereye gideceği hakkında bir fikri olmadan yürüyordu. İnsanlar ne kadar yanlış tanınıyordu! Yakın bir arkadaşı, kendisini aşkı bilmeyen insan diye anlatırken o, Güntülü ile dolu olarak yaşıyordu. Gerçekte buna yaşamak değil, ateşte kıvranmak demek daha doğru olurdu ama kendisine yaşıyor diye bakılıyordu ya...

Birdenbire Çamlı Koru'ya geldiğini farketti ve Leylâ'yı hatırlayarak içindeki yangını onun huzurunda söndürmek ümidiyle yürüdü. Her zaman oturduğu, Leylâ'yı tanımış olduğu sıra boştu. Belki gelir diye düşündü. Fakat içindeki kuvvetli sezgi bu gece Leylâ'nın gelmeyeceğini, esrarlı kadın sesinin de işitilmeyeceğini söylüyordu.

Beklemedi. Ağır adımlarla yürüyerek Çamlı Koru'dan ayrıldı. Kendisi bu kadar ağır yürürken beyni motor gibi çalışıyordu. Geçtiği yerlerin bazısı yabancı, bazısı bildiği köşelerdi. Ne kadar yürüdüğünü bilmiyordu ama çok zaman geçtiğine emindi. Bir aralık durarak göğe baktı ve sanki gökte kendisinin ne yaptığı, nereleri dolaştığı yazılı imiş gibi, bu uzun gezinti sırasında Leylâ'nın ve Nurkan'ın evlerinin önünden geçtiğini o anda hatırladı.

Leylâ'yı bir kurtarıcı diye düşünerek şifa bulmak için aramış, evinin önüne kadar gelmiş, çok geç olduğu için uğramayarak ayrılmış; Nurkan'dan da belki yine Eski Arkadaşlar Marşı'nı çalar ümidiyle teselli beklemişti.

Ümitler boştu.

İçinde büyük bir sıkıntı duyarak yürüyordu. Yorulmuştu. Saatine baktı: Gece yarısını biraz geçiyordu. Kendi kendisiyle alay ederek «Ne de has piyade subayı imişim!» diye söylendi.

Çevresine bakınınca sokağı tanıdı ve biraz yürüyerek yan sokağa kıvrıldı: Güntülü'nün evi önündeydi.

Karanlık evin yalnız üst katındaki bir odada ışık yanıyordu. Burası Güntülü'nün odasıydı. Ayşe ile bu evin alt katındaki misafir odasında oturdukları zaman Güntülü öyle söylemişti.

Gecenin geç saatinde bu kız ne yapıyordu? Belki Tıbbiye imtihanları için hazırlanıyor yahut da roman okuyordu. Bu ihtimaller Selim Pusat'a pek yavan geldi ve kalın perdelerin arkasında şu anda ne olduğunu, Güntülü'nün ne yaptığını öğrenmek için büyük bir merak duydu. Aslında bu bir merak değil, merak şeklinde duyulan bir sevgi ızdırabıydı. Büyük bir karar ve cüretkârlıkla kapının basamaklarına eğilerek mermerin altındaki anahtarı çıkardı. Anahtar deliğine sokarak kapıyı araladı.

Aynı anda birisi Selim'i kolundan tutarak durdurdu ve başını çeviren Selim, arkadaşı Şeref'le yüz yüze geldi.

Şeref, başını iki yana hafifçe sallayarak «Hakkın yok Selim!» dedi ve uzaktaki sokak lâmbasının solgun ışığı altında Selim Pusat, arkadaşının gözlerinin yine nemli olduğunu görerek yüreği sızladı. İçinden «Fakat onu seviyorum!» diye geçirdi. Şeref, aralanmış kapıyı sessizce kapayıp anahtarı basamağın altına koyduktan sonra Selim'in düşüncesini anlamış gibi:

- Yine de hakkın yok! dedi. Onu sevmeye de hakkın yok. Sen bugünün ordudan kovulmuş yüzbaşısı olmasan bile Tanrıkut Mete ordusunun yüzbaşısı idin. Ya o kız kim? Kimin kızı? Babasının Mersin'de olduğunu söylerken annesinin yüzünden geçen kara bulutu bakmadan gördün de bunun üzerinde neye düşünmedin?

Selim susuyordu. Yavaş yavaş yürüyorlardı. Şeref çok kederli bir yüz ve elemli bir sesle konuşuyordu:

- Sen niçin böyle oldun Selim? Unutma ki o kız bütün meziyetleri kendinde toplamış bir prenses olsa bile sen evli olduğun için yine onu sevemezsin. Aşk dediğin oyuncak şey ancak işsiz güçsüzlerin harcıdır.

Selim'in sarhoşluğu geçmişti. Bir aralık arkadaşına dikkatle bakınca üstünde apoletleri sökülmüş yüzbaşı elbisesi olduğunu görerek büyük bir acı duydu. Çünkü evlerindeki büyük çalışma odasında gezinirken daima giydiği aynı elbiseyi, apoletleri sökülmüş kendi ceketini epey zamandır giymez olmuştu. Demek ki kendi mazisini artık umursamaz hale gelmiş, askerliğini unutmuştu.

Şeref hem yürüyor, hem konuşuyordu:

- Senin her zaman düşüneceğin şey askerliğindir. Rütbeni alabilirler, ordudan kovabilirler ama askerliğini alamazlar. Askerlik rütbe ve elbise değil, ruhtur. Izdırap çekmek istiyorsan öyle bir kızı sevmek yerine bir bölüğe kumanda edemediğini düşün, yeter!

Şeref'in sözleri Selim'in yüreğine işliyordu. Bunlara cevap veremezdi. Arkadaşı haklıydı ve devam ediyordu:

- Tanrıkut'un ordusunda iken suçu bir anda işlemiş, buyruğu yerine getirmediğin için idam olunmuştun. Bugün ise suçu bir anda değil, düşünerek, bilerek, isteyerek yapıyorsun Selim! İki bin yılda bu ne büyük değişiklik? Sen böyle mi olacaktın? İradeni çocuk denebilecek bir kız mı alıp götürecekti? Bana, en yakın arkadaşına o zaman tattırdığın acı bir günlük olmuş, dinlenmeden dört yana yapılan büyük yürüyüşlerle kederi arkada bırakmıştım. Şimdi ise hem acım sürekli oluyor, hem de beni oyalayacak akın ve savaş yok.

Artık ben bir subay değilim. Hiçbir şey değilim. Hiçim... Yokum...

Bunu söyleyerek sağ elini kalbinin üstüne bastırdı ve arkadaşına bakan Selim onun yüreğinin yine kanamakta olduğunu görerek ürperdi.

Yürüyorlardı. Fakat Selim nenelerden geçtiklerini farketmiyor, baktığı yerleri görmüyordu. Çok uzun gibi gelen bir sususuştan sonra Şeref yeniden söze başladı:

- Bundan önce, seni askerlikten, yani sevginden ve inancından ayırdıkları için içiyor, üzüntünü unutmaya çalışıyordun. Buna hakkın vardı. Çünkü sen yarınında hiçbir ümit ışığı olmayan adamsın. Ya şimdi, doktor yasakladığı halde neden içiyorsun? O kız için mi? Senin askerliğin ve tuz-buz olmuş ümidinle o kız eşit mi Selim? O kız için sağlığını tehlikeye atmak sana yakışır mı? Yalnız kendin için mi yaşıyorsun? Evin, eşin, oğlun yok mu? Kimsem olmadığı için ben ölebilirdim ama sen ölemezsin. İlerde Tosun'u kendi yerine bir subay görebilmek ümidi seni yaşatmaya değmez mi? Birçok insanların ümit kırıntılarıyla yaşadığı bu dünyada oğlunu da deden, baban ve kendin gibi asker görmek ihtimali az şey midir?

Durdular. Şeref, sağ eli hâlâ yüreğinin üstünde olduğu halde sol elini apoletsiz askerî ceketin yan cebine soktu. Bir kartpostal çıkarıp Selim'e uzatarak yeniden konuşmaya başladı:

- Doğru, hüküm vermen için bir noktaya dikkatini-çekeceğim: O kız seninle arkadaşlığımıza neden tahammül edemiyor? İkimiz hiçbir şey olmasak bile bunaltıcı sıcaklarla dondurucu soğukların birlikte çekilmesiyle perçinleşmiş bir arkadaşlığa malikiz. Buna askerlik inancını da kat. Dünya büyüklüğündeki kaya kadar sarsılmaz, yıkılmaz bir varlık

çıkar. O kız neden bu varlığı yok etmeye çalışıyor? Neden senin masandaki bir resmimi çok görüyor?

Son cümle üzerine Selim, arkadaşının verdiği karta baktı: Bu, Şeref'in kendisine hâtıra olarak verdiği, masasındaki çerçevede duran resmiydi. Bir gece önce Güntülü'nün hayalinin «Oradan çıkaracağım!» dediği resimdi.

Dehşet içinde kaldı. Tam, bunu nasıl ele geçirdin diye soracakken arkadaşı tekrar söze başladı:

- Selim! Bir daha görüşürsek arada kırgınlık olur diye korkuyorum. Allah'a ısmarladık!

Şeref bir anda kayboldu ve şaşıran Pusat, gönlünde kederle dolu bir tıkanıklık duyarak çevresine bakınınca şaşkınlığı büsbütün arttı. Çünkü Şeref'in bakımsız ve taşsız mezarı başında bulunuyordu. Kendisinin yazıp koyduğu, artık çok eskimiş olan tahta, üstünde «Arkadaşım Şeref» yazılı tahta boynu bükük, öksüz bir çocuk gibi Selim'e bakıyordu.

Mezarlıktan çıkarak yavaş adımlarla yürümeye başladı.

Kendisini kâinatta yalnız kalmış gibi görüyordu. En yakın ve dost kalbler olan Ayşe ve Leylâ bile ne kadar uzak ve yabancıydı?

Bu akşam nasıl başlayıp nasıl bitmişti. Demek dünyada kendisine huzur nasib olmayacaktı. Bu ezginliğin altında, yürüyerek değil, gövdesini sürüyerek evine geliyordu. İnsanlar, babalarıyla analarının dağ gibi ümitleriyle dünyaya geldikten sonra denizler gibi ümitsizlikler içinde boğularak kaybolup gidiyorlardı. Acaba bugün hiçbir şeyden haberi olmayan küçük Tosun'u nasıl bir gelecek bekliyordu?

Ürperdiğini hissetti. Bunu düşünmemek için zihnî bir gayret sarfederek beynini başka yönlere çevirmeye çabaladı. O zaman da hep aynı konu kafasını kurcalıyordu: Güntülü...

Ok atamayanlardan biriydim... Sizi selâmlamak için baş çevirdim... Sizin kadar asker bir asker...

Evine girerken sabah olmak üzereydi. İlk iş olarak masaya, Şeref'in resminin durduğu köşeye yaklaştı. Arkadaşının resminin çerçevesi yerindeydi. Fakat içinde resim bulunmuyordu. O zaman Şeref'in verdiği resme tekrar dikkatle baktı. Evet, oydu, çerçeveden çıkarılmış resimdi. Onu yerine taktı. Fakat birdenbire bir şey dikkatini çekti: Bu fotoğrafın altında Şeref'in bir yazısı olacaktı: *«Ümitli yolun başında arkadaşım Pusat'a»* diye yazılmıştı ama şimdi resimde o yazı bulunmuyordu. Çerçeveye tıpatıp uyan bu resmin başka bir resim olmasına imkân yoktu. Öyleyse yazı ne olmuştu? Bu şeytan işleri neydi? Düşünürse çıldıracağını anladı ve uyumak üzere, yıllardır manevî bir mezar gibi gördüğü yatağına doğru sessizce yürüdü. Maddî yorgunluk ve manevî bitkinlik uyumasına yaradı. Beyni uyanık olduğu halde gövdesi uyuyordu.

Ayşe sabahleyin kalktığı zaman, içinde bir sıkıntı vardı. Çevresine dikkatle bakıp anormal bir şey görmediği halde bu sıkıntı geçmiyordu. Liseler tatile girmiş olduğu için erken kalkmasına lüzum yoktu. Ama Selim işine gidecekti. Ona kahvaltı hazırlaması icab ediyordu.

Şuraya buraya gidip gelirken bir aralık Selim'in masasına çok yaklaştı ve masada gözünün alışmadığı bir düzensizlik görerek bunun ne olduğunu anlamak için dikkatini masada yoğunlaştırdı ve buldu: Bir resim her zamanki yerinde değildi. Bu resim Şeref'in resmiydi. Onu her zamanki yerine koymak için eline aldığı zaman gözleri hayretle açıldı. Resmin altında güzel bir yazıyla Selim'e yazılmış olan ithaf yoktu ve onun yerinde... Evet, onun yerinde kurumuş kalın bir kan lekesi bulunuyordu.

Ayşe, korku mu, ne olduğunu anlayamadığı bir duygu içinde âdeta sendeleyerek “Aman yarabbi!» diye söylendi. Bunun mânâsı neydi?

Tekrar fotoğrafa baktı ve dehşetle irkildi: Şeref’in fotoğrafının gözleri yaşlıydı...

25

BİR ŞEY Ayşe’nin dikkatini çekti: Ücretlilere verilen on beş günlük iznini kullanan Selim evden çıkmadan boyuna okuyordu. Ayşe’yi şaşırtan, bu okumaların askerlikle hiçbir ilgisi olmayışıydı. Selim şiir kitaplarını, hele bunların arasında da divanları okuyor, okurken âdeta kendini unutuyor, bazen de ufak notlar alıyordu.

Askerliğin dışında da bir hayat olduğunu kabul etmek, onlarla uğraşmak güzel şeylerdi. Normale dönmenin belirtileriydi. Fakat divanlara dalış Ayşe’yi yeni baştan tedirgin etti ve baştanbaşa aşk şiirleriyle, aşk şiirlerinin en güzelleriyle dolu divanlara kapanışta hoşuna gitmeyen bir sebep sezinledi.

Selim, bir vakitler kendisinin de şiir yazdığını unutacak kadar edebiyattan uzaklaşmıştı. Şimdi durup dururken edebiyata dönmek, hele ona yabancı olması gereken divan şiirlerine yönelmek Ayşe’ye garip geliyordu.

Selim divan şiirini kolaylıkla anlıyor, bazen de sözlüklere bakıyor, fakat Ayşe'ye bir şey sormuyordu. Bu sormayış da mânâlıydı. Gerçi birbirlerine karşı günden güne yabancılaştıkları bir hakikatti ama ne de olsa hayat arkadaşı idiler, bir evde yaşıyorlardı ve görünürde aralarında büyük bir kırgınlık falan geçmiş değildi.

Esrarlı kan lekelerinin tesirinden hâlâ kurtulamayan Ayşe, Selim'de bir takım da esrarlı davranışlar sezer gibi oluyordu. Bundan dolayı kocasını gizlice göz hapsine almıştı. Onu şüphelendirmemek için kontrolünü çok ihtiyatla yapıyor, Selim'le ve okuduklarıyla hiç ilgilenmiyormuş gibi davranıyordu. Fuzûlî ve Nailî divanlarından başka iki de antolojiyi dikkatle okuduğunu tesbit etmiş, daha fazlasını görememişti. Yalnız Selim'in aldığı notlar arasında bir tanesi, garamî bir mısra gözüne çarpmış, bir okuyuşta aklında kalan bu şiir parçasının kime ait olduğunu anlayamamıştı. Mısra şöyle idi:

Gözlerle günah işlemenin zevkini tattım...

Bu, divan edebiyatına ait olamazdı. Faruk Nafiz, hatta Yahya Kemal çeşnisi vardı ama daha yenilerden birinin de olabilirdi.

Ayşe, kadınlık merakı ile yorucu bir işe girişmekten çekinmedi: Selim'in okuduğu iki antolojiyi baştanbaşa gözden geçirdi. Hiçbir şairde böyle bir mısra bulamadı.

O zaman, nicedir kendisini rahatsız eden duygunun şahlandığını duydu: Acaba bu mısra Selim Pusat'ın mı idi? Gözlerle günah işlemek... Şiirlerde ve hele romanlarda aşk böyle başlardı. Bu mısra Selim'inse acaba bir aşkın eşiğinde mi bulunuyordu?... Sakın...

Ayşe, düşündüklerinde daha ileri gitmekten çekindi ve beyninden geçenlerin hepsini kuruntu sayarak başka şeyler düşünmeye başladı. Fakat o mısra kafasına saplanmış, çıkmak bilmiyordu. Acaba üst ve altındaki mısraları da bulabilir miydi?

Bulsa ne olacaktı? Hiç... Ayşe, içinde bir rahatlık duyar gibi oldu.

Selim ise göz hapsinde olduğunu asla anlamayarak, hatta ne yaptığını bile pek bilmeyerek bir şeylerle uğraşıyordu. Şimdi dünyayı başka bir açıdan görüyor, önünden perde kalkıp yeni, iç açıcı bir manzarayla karşılaşan insanların duygusunu duyuyordu. İçinden gelen bir dürtüş vardı. Bu dürtüşü yazılara ve yazının askercesi olan mısralara geçirmeliydi.

Birşeyler yazıyor, bazen bozuyor, düşünüyor, yeniden yazıyordu. Yazdığı bir şiirdi. Aşk şiiriydi ve aruzla yazılmıştı. Tamamını okuduktan sonra duygularını yokladı. Memnun değildi. Her aşk şiiri gibi bunda da bir zaaf açığa vuruluyor, yani Selim Pusat kendi eliyle kendi prensibini bozmuş oluyordu. Sonra arkadaşı Şeref'in acı uyarmalarını hatırlayarak bunalıyor, fakat bu bunalmanın arkasından, kendisine bakan yeşil gözleri görünce her şeyi unutuyor, o zaman tamamladığı şiire dalarak acı acı gülümsüyordu.

Karla ve soluk kesen tipi ile tehlikeler yaratan bir yoldaki yolcu, artık bir defa girmiş bulunduğu bu yolda tabiatla nasıl boğuşursa Selim de yeşil bakışlı kasırganın arasında bir ölüm-dirim savaşı yapacaktı.

Hayat böyleydi. Rüzgârlar bir ağacın yaprağını uzaklardaki bir suya nasıl atıyor ve yaprak hiç de kendisine yakışmayan bir çevrede nasıl dönüp çarparak kayboluyorsa, Selim Pusat da kendi ağacı olan asker ocağından koparak

yeşil dalgalı ve çağlayanlı bir ırmağa düşmüş, meçhule doğru sürüklenip gidiyordu. Yalnız sürüklenmekle kalmıyor, bu arada kendi sağlığını da yıkıyordu. Çünkü yasak edilen içkiye yine başlamış, hatta eski hızını da aşmıştı.

Selim artık dünya ile ilgisini tamamiyle kesmişti. Birçok şeyleri irade kuvvetiyle unutuyor, bu sayede, yüzünde bahtiyar insanların rahatlığı ye yumuşaklığı görünüyordu.

Tatilinin son günlerinde yeniden hastalanarak yatağa düştü. İçki yeniden bünyesini sarsmıştı. Selim bunun farkında değilmiş gibi yatıyor, perhize ve ilâçlara devam ediyordu. Kendi hastalığı ve sağlığı ile de o kadar ilgisizdi ki gelen doktorun kim olduğunu hatırlamıyor, yanındaki pencereden göğe bakmakla, zaman onu aşındırmadan o zamanı aşındırmak istiyormuşçasına saatler geçiriyordu.

Ayşe'yi de hayal meyal görüyor gibiydi. Yatağa düşeli gerçekten de ona bir kere bile hitap etmiş değildi. Evde tek konuştuğu insan Tosun'du. Onun sorularına cevap veriyor, henüz içinde hiçbir kötülük, ikiyüzlülük bulunmayan bu çocuğun da zamanla insanlık çirkefine bulaşacağını düşününce yüreğine acı çökerek ufuklara bakıyordu.

Gündelikçi kadın Selim'in yanına gelmekten çekiniyordu. O kadar aksi bir hali, öyle sert bakışları vardı ki kadın sanki hakarete uğrayacak yahut kalbi kırılacakmış gibi bir duygu ile çekiniyor, bir şey sormak, danışmak istediği zaman Tosun'u elçi olarak kullanıyordu. Halbuki Selim'in aksiliği ve sert bakışı ona değil, kendi içinden geçenlere idi. Gönlündeki kasırganın geçmesini bekliyordu ama geçeceğine dair hiçbir belirti gözükmüyordu.

Yataktaki son günüydü. İzni bittiği için ertesi günü vazifeye başlayacaktı. Tosun her zamanki masum tavrıyla odaya girerek babasına bir mektup uzattı.

Selim mektuplara karşı oldum olası meraksızdı. Okumak için acele etmez, kimden geldiğini anlamaya istek duymazdı. Yine öyle oldu. Zarftaki yazıya baktı. Tanımadığı bir yazıydı. Mektubu açtı. Ne garip şey! Bu bir şiirdi ve altında kendi imzası vardı. Dikkatle baktı: Hem de kendi el yazısıyla yazılmıştı. Şiiri içinden okumaya başladı:

Ruhun mu ateş, yoksa o gözler mil alevden?
Bilmem, bu yanardağ ne biçim korla tutuştu?
Pervane olan kendini gizler mi alevden?
Sen istedin, ondan bu gönül zorla tutuştu...

Gün senden ışık alsa da bir renge bürünse;
Ay secde edip çehrene yerlerde sürünse;
Her şey silinip kayboluyorken nazarımdan
Yalnız o yeşil gözlerinin nuru görünse...

Ey sen ki kül ettin beni onmaz yakışınla,
Ey sen ki gönüller tutuşur her bakışınla!
Hançer gibi keskin ve çiçekler gibi ince
Çehren bana uğrunda ölüm hazzı verince
Gönlümdeki azgın devi rüzgârlara attım;
Gözlerle günah işlemenin zevkini tattım.
Gözler ki birer parçasıdır senden İlâhın,
Gözler ki senin en katı zulmün ve silâhın,
Vur şanlı silâhınla, gönül mülkü düzelsin;
Sen öldürüyorken de, vururken de güzelsin!

Bir başka füsun fışkırıyor sanki yüzünden,
Bir yüz ki yapılmış dişi kaplanla hüzünden...

Hasret sana ey yirmi yılın taze baharı,
Vaslınla da dinmez yine bağrımdaki ağrı.
Dinmez! Gönülün, tapmanın, aşkın sesidir bu!
Dinmez! Ebedî özleyişin bestesidir bu!
Hasret çekerek uğruna ölmek de kolaydı,
Görmek seni ukbâdan eğer mümkün olaydı.

Dünyayı boğup mahşere döndürse denizler,
Tek bendeki volkanları söndürse denizler!
Hâlâ yaşıyor gizlenerek ruhuma «Kaabil»,
İmkânı bulunsaydı, bütün ömre mukaabil
Sırretmeye elden seni bir perde olurdum.
Toprak gibi her çiğnediğin yerde olurdum.

Mehtaplı yüzün Tanrı'yı kıskandırıyordur.
En hisli şiirden de örülmez bu güzellik.
Yaklaşması güç, senden uzaklaşması zordur;
Kalbin işidir, gözle görülmez bu güzellik...

Son mısra bitince beyninde bir nokta yavaş yavaş aydınlanmaya başladı. Sisler yırtıldı. Önce belirsiz olan şekiller açığa çıktı ve her şeyi hatırlayan Selim acı acı gülümsedi: Bu şiiri yazıp Güntülü'ye gönderen kendisiydi. Şimdi bu çılgınlığın cezasını çekiyordu: Güntülü şiiri geri yollayarak Selim Pusat'ı reddettiğini belli ediyordu. Tekrar gülümsedi: Ya ne olacaktı? Kabul mü edecekti? Peki, bile bile neden böyle yapmıştı? Mecburdu. İki bin yıl önceki macera tekrarlanıyordu. Kader bir kere çizilmişti. Hiçbir kuvvet onu değiştiremezdi.

Selim Pusat ertesi günü büroya ölü halinde gitti. Oradakilerden bir ikisi yüzüne ve bitkinliğine bakarak

iyileşmeden gelmekle doğru yapmadığını söylediler. Kısa ve kuru teşekkürlerle karşılık vererek masasına eğildi ve akşama kadar bir tek kâğıt okumadan önündeki evraka gözlerini dikti, durdu.

Daha önceki sarsıntıları geçiştirmekten doğan bir tecrübeyle bunu da yeneceğini biliyordu. Yavaş yavaş içinde Güntülü'ye karşı bir öfkenin kabardığını da seziyordu. Durup dururken kendisini bu yola zorlamanın mânâsı neydi? Selim, asker ocağından çıkarıldıktan sonra kendi âleminde yaşayan, hiçbir şeyle ilgilenmeyen bir insan olmuşken onu ilgisizliğin bir ucundan çekip ilginin ateşli ucuna sürüklemek niçindi? Bunu yaptıktan sonra o mektubu geri göndermek, nedendi?

Beyninde bu hesaplaşmayı yaparak akşamı ettiği zaman artık bitkinliğinin geçtiğini anlamıştı. Güntülü'ye karşı olan duygularında hiçbir eksilme, hiçbir değişiklik olmamakla beraber içine dolmak üzere olan yenilmişlik bunaltısından kurtulmuş, sevgiyi çok sarhoş eden bir içki halinde görmeye başlamıştı.

Birkaç gün sonraki bir pazar sabahı Ayşe oldukça soğuk ve çekingen bir tavırla: «Bugün öğleden sonra kızlar gelecek.» dedi ve şimdiye kadar hiç yapmadığı şekilde, Selim'in cevabını beklemeden dönüp odadan çıkarak hazırlıklarıyla uğraşmaya başladı.

Selim, nedense, Güntülü ile karşılaşmak istemiyordu. Mektubunun geri gönderilmesinden doğan öfkeyle sert bir çıkış yapmaktan çekiniyordu. Mektubu yok etmek dururken geri göndermek ne demekti? Bunda bir hakaret yok muydu? Bir aralık Ayşe'ye bir şey, söylemeden evden çıkıp gitmeyi düşündü ama bu, Güntülü'ye tepki değil, Ayşe'ye üzüntü verici bir davranış olacaktı.

Kapı çalınınca irkildi. Fakat bu gelenlerin Işık Kızlar değil, öğretmen hanımlar olduğunu görünce ferahladı. Nasıl olsa Güntülü de gelecek değil miydi? İrkilmenin, ferahlamanın mânâsı kalmıyordu. Bu düşünceyle Selim Pusat kıvamını buldu. Işık Kızlar en sonra geldiler. Fakat iki kişiydiler. Aralarında Güntülü yoktu. Bu yokluk birdenbire Pusat'ı öfkelendirdi. Bu da mektubu geri göndermek gibi bir şeydi. Ayşe'nin «Güntülü nerde?» sorusuna verilecek cevabı görünüşteki kayıtsızlığına rağmen derin bir merakla bekledi:

- Akrabalarının yanına gitti efendim. Çok hürmetleri var. Bundan sonraki ziyaretimizde mutlaka bulunacak.

Selim bir anda iradesinin kuvvetlendiğini hissetti ve her zamanki durumunu takınarak kendisi konuşmadan konuşulanları dinlemeye başladı.

Ayşe'nin hazırladığı çayı ve bisküvitleri Ayşe'yle beraber Işık Kızlar dağıtmıştı. Nefis demli ve biraz limonlu çayı içerken Aydolu ile yanyana oturduklarının farkına vardı. Aydolu bugün Selim'e karşı çok nazik bir yakınlık gösteriyor, hatta arasıra onunla konuşuyordu.

Öğretmen hanımların tatlı bir konuşmaya daldıkları bir sırada Aydolu birdenbire ve yavaşça Pusat'a:

- Şiiriniz çok güzeldi efendim, dedi ve gafil avlanan Selim:

- Hangi şiir? diye sordu.

Aydolu gözleri ve dudaklarıyla gülümsüyordu:

- Güntülü'ye yazdığınız şiir...

Selim Pusat, verdiği sır ifşa olunmuş insanların öfkesiyle kızardı ve istihza ile:

- Demek ki size gösterdi! dedi.

Aydolu aynı sevimli gülümseyiş ve aynı huzur içinde:

- Üçümüz beraber okuduk efendim! diye cevap verdi.

Başka bir zamanda olsaydı Selim konuşmayı burada keser, bir daha da açmazdı. Fakat içinde bir eziklik duyduğu için merakını giderecek soruları sormaktan kendini alamıyordu.

- Size göstermesi doğru muydu?

- Neresinde yanlış var efendim?

- Verilen bir sırrı açığa vurmaktan daha yanlış ne olabilir?

- Bu bir sır değildi ki... Biz her şeyi biliyorduk.

Pusat'ın kaşları çatıldı:

- Nereden biliyordunuz?

- Sizden...

Konuşma bir ara kesildi. Çünkü öğretmenlerden biri, Aydolu'nun yanında oturan Nurkan'a bir şeyler sormuş, Aydolu da öğretmeni dinlemeye mecbur kalmıştı. Pusat, bunu benden nasıl öğrendiler diye zihnini kurcaladı. İlgisini bu kadar belli edecek derecede iradesizlik mi göstermişti? Yoksa çok küçük de olsa, yaptığı bazı falsoların kızlar farkına mı varmıştı? Bunları düşünürken bir yandan da Aydolu'nun serbest kalacağı ânı bekliyordu. Beklediği an gelince sordu:

- Bunu benden nasıl öğrendiniz?

Aydolu yine gülümsedi:

- Sizi ziyaretlerimizde ve okula gelişinizde ona yaptığınız farklı muameleden...

- Bu fark neydi?

- Bizimle hiç ilgilenmiyor, yalnız Güntülü ile meşgul oluyordunuz.

- Bu bir tesadüf olamaz mıydı?

- Tesadüf olmadığını şiiriniz ortaya koydu.

Pusat sustu. Kız haklıydı. Daha birçok şey sormak istediği halde vazgeçti. Zaten bu kadar samimî olan kız arkadaşların böyle bir konuyu birbirlerinden saklamaları da imkânsızdı.

İçinde derin bir ızdırap duydu. Bu meclis, bu insanlar kendisini birdenbire dayanılmaz derecede sıkmaya başladı ve şimdiye kadar Aydolu'ya karşı asla göstermediği sert bir eda ile sordu:

- Arkadaşınız daha nazik davranamaz mıydı?

- Ne gibi efendim?

- Mektubu geri gönderecek yerde yırtıp atsa olmaz mıydı?

Aydolu ciddileşti:

- Mektubunuzu yırtmak hakaret olur diye düşündüğü için geri yolladı.

Pusat dikkatle kızın yüzüne baktıktan sonra içinden bir ağırlığın kalktığını duydu. Yaşamak galiba o kadar da tatsız değildi.

26

SELİM PUSAT, Güntülü'yü özleyerek yandığının farkındaydı. Haftalar geçmiş, fakat henüz akrabalarının yanından dönmemişti. Bir yandan da bu bekleyişin sürüp gitmesini istiyor, çünkü nasıl olacağını bir türlü tahmin edemediği ilk karşılaşmadan çekiniyordu.

Selim Pusat çekiniyor, hatta korkuyordu. Artık korkmanın ne demek olduğunu o da herkes gibi öğrenmişti. Korktuğu aklına geldikçe acı acı gülümsüyor, sonra Şeref'in sözlerini hatırlıyordu: «Sen böyle mi olacaktın? Sen karar ve irade adamı idin. Ya o kimdi? Kimin kızıydı?»

O zaman içinde demir yumru gibi bir ağırlığın acısını duyuyor, başka hiçbir çaresi kalmayarak canlarına kıyan insanlar gibi avunmayı kendisine yasak edilen; sağlığını, giderek de hayatını tehlikeye atan içkide buluyordu.

Ayşe ile artık değil konuşmak, selamlaşmayı bile kesmişlerdi. Bir konuşmanın büyük bir fırtına koparacağını

ikisi de biliyordu.

Bir akşam; geceye yakın bir saatte, evde yalnız olarak içkiye daldığı bir sırada kapı acayip bir şekilde çalındı. Bu acayiplik, çalışın uzunluğundan başka çıkan sesin de o zamana kadar duymadığı notasından ileri geliyordu. Kapıda üniformalı bir adam vardı. Fakat Selim'in başı o kadar dumanlı idi ki bunun bir polis mi, bekçi mi, posta memuru mu olduğunu ayıramıyordu.

Adam elindeki kâğıdı uzatarak:

- İmzalar mısınız? dedi.

Selim sordu:

- Bu nedir?

- Celpname.

- Ne celpnamesi?

- Mahkemeden çağırılıyorsunuz...

Selim şaşırmadı. Fakat öfkelendi ve sert bir sesle sordu:

- Hangi mahkemeden? Ne sıfatla çağırılıyorum?

Adam, kâğıdı gösterdi:

- Okuyunuz. Hepsi yazılı...

Selim o kadar sarhoştu ki bu yazıları okumasına imkân yoktu. Hatta elindeki kâğıdı doğru mu, ters mi tuttuğunun bile farkında değildi. Kâğıdı adama vererek:

- Sen oku bakalım, neymiş? dedi.

Selim'in yüzüne hiç bakmayan adam kâğıdı aldı. Kapının önündeki ışığa tutmaya lüzum görmeden Selim'e:

- Büyük Mahkeme'den sanık olarak çağırılıyorsunuz! cevabını verdi.

Selim yine şaşırmadı:

- Büyük Mahkeme nedir? Böyle bir mahkeme olduğunu ilk defa duyuyorum. Bu bir askerî mahkeme mi?

- Hayır! Bu başka türlü bir mahkemedir.

- Hangi suçtan sanık olarak çağırılıyorum?

Adam, o zamana kadar soğukkanlılığını muhafaza eden Pusat'ın kanını donduran cevabı büyük bir sükûnetle verdi:

- Yasak aşktan!...

Ve öfkeyle bir adım atan Selim'i çileden çıkarırcasına sözlerini tamamladı:

- Hemen şimdi gideceğiz.

- Bu saatte mi?

- Evet, bu saatte ve benimle...

Selim birdenbire ürperdi. Çünkü polis mi, mübaşir mi olduğu anlaşılmayan adam, gece vakti kendisini garip bir mahkemeye çağıran adam o idi. Yani Yek!...

Gülümsedi:

- Âşıklıktan, sihirbazlıktan, ihtilâlcilikten, ajanlıktan, doktorluktan sonra şimdi de hâkim yamağı mı oldun?

Her zaman eğilip bükülen, kamburumsu ve aksak Yek bu gece dimdikti. Konuşmasına da cesaret gelmişti:

- Bana hakaret edemezsiniz yüzbaşım! Sizi kendi adıma da mahkemeye verirdim ama bu suçun altından kalkamayacağınız için lüzum görmüyorum. Ben aldığım buyruğu yerine getirmekten başka bir şey yapmıyorum. Buyrun, gidelim.

Selim hızla kapıyı çekti. Yürümeye başladılar.

Onu yürüten şey büyük bir meraktı. Büyük Mahkeme sözünü evvelce işitmiş gibiydi ama askerî mahkemeler ve harb divanları dışında pek fazla bir şey bilmediği için bunun da üzerinde fazla durmamıştı.

Bu gece gök bulutlu olduğundan ortalık hiç de aydınlık değildi. Garip bir tesadüfle sokak lâmbalarının birçoğu da yanmıyordu.

Selim nereye gittiklerinin bile farkında değildi. Bir aralık Yek'in sesi ile kendine geldi:

- Prenses Hanzade'nin evinin önünden geçiyoruz.

Selim başını kaldırdı. Pencerelerde ışık yoktu. Yek devam etti:

- Evde değil. Mahkemenizde bulunmak üzere çıkmış olacak.

Bu sözler Selim Pusat'ta bir şok tesiri yaptı. Biraz ayılır gibi olduysa da gözlerini yeniden duman kapladı ve ağır adımlarla yürüdü. Yolda yalnız ikisinin ayak sesleri duyuluyor, arkadan da bu seslerin yankısı geliyordu.

Yek yeniden konuştu:

- Sizden yirmi beş yaş küçük sevgilinizin evinden geçiyoruz.

Pusat irkildi: Güntülü'nün evi önündeydiler. Gözleri önce kapı basamaklarına, sonra üst kata gitti. Kapkaranlıktı.

Yek tekrar söze başladı:

- Duruşmanızda bulunmak üzere evden çıkmıştır.

Pusat'ın zaten dağınık olan zihni büsbütün dağıldı. Kendisinin birkaç dakika önce öğrendiği bu muhakemeyi onlar nasıl, ne zaman, kimden haber almışlardı? Fakat bunu Yek'e sormayı küçüklük sayarak adımlarını hızlandırdı.

Hâlâ nerelerden geçtiklerinin farkında değildi. Sonra şu da vardı ki Yek şuradan yahut buradan gidilecek diye bir şey söylemiyor, Pusat'ın gittiği yollarda onun yanında yürümekten başka bir şey yapmıyor, arasıra bir iki söz ediyordu. Yine öyle oldu:

- Ay parçasının önünden geçiyoruz.

Selim bir şey anlamadı:

- Ay parçası kim?

- Aman yüzbaşım! Ay parçasını nasıl tanımazsınız?

- Tanımıyorum.

- İnsan kendi sırrını keşfedeni hiç tanımaz mı?

- Aydolu mu demek istiyorsun?

Yek bu soruya cevap vermeden pencereleri gösterdi:

- Bakın! Onun evi de karanlık. O da mahkemede...

Pusat, içinde bir sıkıntı duydu. Yapmak istediği bir şey vardı. Fakat o kadar sarhoştu ki bunu düşünüp bulmasıyla unutması bir oluyor, yeniden bulmak için beynini aşırı bir gayretle yoruyordu.

Böyle düşünerek adım atarken birden tökezledi ve düşmek üzere iken Yek koluna girerek onu tuttu.

Sonra:

- Burası sizin için galiba tekin değil yüzbaşım! Ya size çarpan gizli bir radyasyon var, yahut farkına varmadan öteki dünya güzelinin tesirinde kalıyorsunuz.

Pusat öfkelenmeye başlamıştı:

- Bu herzelerin mânâsı ne?

- Aman yüzbaşım! Siz de mi gerçeklerden hoşlanmamaya başladınız? Bakın: Dünya güzellerinden Nurkan Hanım'ın evi değil mi? Piyanosuyla sizi mest ettiği akşam yine burada düşmemiş miydiniz? Şimdi evi kapkaranlık olduğuna göre o da duruşmayı dinlemeye gitmiş olacak.

Selim çevresine bakındı. Bütün evler karanlıktı. Bu saatte herkes yatmış olmalıydı. Öfkesi arttı ve biraz azalan sarhoşluğun verdiği uyanıklıkla bağırdı:

- Serseri budala! Benim sarhoşluğumdan istifade ederek aklınca alay mı etmek istiyorsun? Gecenin bu saatinde muhakeme olur mu? Defol git de başımı belâya sokma...

Yek bir adım gerileyerek cebinden iri bir düdük çıkardı:

- Alay falan ettiğim yok. Mahkemeye gideceğiz. Gelmezsiniz yardımcılarımı çağırmaya mecbur olacağım.

Bunu söyleyerek eliyle geriyi gösteriyordu. Pusat hışımla geri döndü. Önce gözüne üç dört kişi çarptı. Sonra onların sağında, solunda başkaları peyda oldu. Daha sonra arkalarında da bir sürü kişi gözüktü. Bir bölük kadar kalabalık kimseler yavaş yavaş yaklaşıyorlardı. Pusat, uzun süredir kendi ayak seslerinin yankısı sandığı gürültünün bu kalabalıktan çıktığını o zaman anladı.

Bu kalabalıkla başa çıkmasına imkân yoktu. Yürüdü ve Yek, sanki onun içinden geçenleri anlamış gibi yeniden konuştu:

- Bütün evlerin karanlık olmasına başka mânâ vermeyin. Bu gece herkes orada bulunacak.

Selim, iradesini ve karar verme gücünü alıp götürmüş olan aşırı sarhoşluğun tesiriyle ne yapacağını bilemeden yürüyordu. Büyük Mahkeme'nin olağanüstü, çok merak edilecek bir şey olduğunu anladığı halde hiçbir merak duymuyor, hayatla tek ilişkisi bile kalmamış bir insanın ruh hali içinde ilerliyordu.

Bir aralık bulutlar çekilir gibi oldu. Yerler aydınlandı. O zaman Selim'in gözlerine bir şey çarptı: Yürüdükleri yolda düzgün aralıklarla gölge gibi lekeler görünüyordu.

Bu gece çok mantıksız işleyen muhakemesi buna takılırken Yek'in uğursuz sesi işitildi:

- O gördükleriniz kan lekesidir. Büyük Mahkeme'de bulunmak üzere biraz önce buradan arkadaşınız Şeref geçti.

Selim ürperdiğini duydu. Ürperme geçmedi. İçini korku bürüdü ve yaz gecesinde titremeye başladı.

Mel'ûn Yek her şeyin farkındaydı. Çok ciddî, fakat içinde alay çınlayan bir sesle:

- Ne o yüzbaşım? dedi. Hani siz hiçbir şeyden korkmazdınız? Titreyecek kadar mahkemeden ürktünüz mü?

Selim Pusat’ta cevap verecek güç kalmamıştı. Garip bir rüzgâr esiyor, daha garip bir uğultu yüreğinin içine doluyordu. Yek:

- İşte geldik! deyince başını kaldıran Pusat bir mahşer kalabalığının ortasında olduğunu gördü ve şaşkınlıkla sendeledi.

Anlatılamayacak kadar geniş ve büyük bir meydandaydı. Hemen her semtini bildiği şehrin böyle bir meydanı olduğunu hatırlamıyordu. Yüz binlerle değil, milyonlarla bile sayılamayacak olan bu kalabalık nereden çıkmıştı? Pusat «Acaba şuurum mu yerinde değil?» diye düşünürken Yek, yandaki bir iskemleyi göstererek: «Buraya oturacaksınız yüzbaşım!» dedi. Selim bütün sarhoşluğuna, gözlerinin bütün dumanlı görüşüne rağmen bu iskemlenin bir taht kadar gösterişli olduğunu farketti ve derhal oturdu. Deminki uğultu dinmişti. Sayısız kalabalıktan herkes kendisine bakıyordu. Geridekiler ve daha geridekiler Selim’e sanki yıllarca uzak mesafelerden bakıyormuş gibi geliyordu.

Sessizlik uzun sürmedi. O deminki garip uğultu yeniden başladı. Gökte bulutlar çoğalmış, hatta alçalmış, ay kaybolduğu için ortalık zifiri karanlığa boğulmuştu.

Birdenbire, kasırganın ulu ağaçlardan kurulu bir ormana çarpmasındaki sese benzer ürpertici, fakat güzel bir gürültü sonsuz alanı kapladı ve Selim Pusat tam karşısında göz kamaştırıcı, heybetli bir ışığın parladığını, aynı anda, o çok büyük meydandaki milyonların hep birden ayağa kalkarak ışığa baktıklarını gördü. Bir el, kolundan tutarak kendisini de ayağa kaldırdı ve Pusat gerçekten bir mahkemede bulunduğunu anladı. Yani başında kendisini ayağa kaldıran Yek, fısıldar gibi bir sesle: «Tanrı’nın huzurunda bulunuyorsunuz!» deyince Selim esas duruşa geçti. İçkinin

tesiri geçmiş, onun yerine başka türlü, anlatılmaz bir sarhoşluk gelmişti. Dünya kadar, kâinat kadar geniş olan meydanda çıt çıkmıyordu.

Yine birdenbire, titretici ve heybetli bir sesin kendisine seslendiğini duyarak ürperdi:

- Selim Pusat! Duruşman başlıyor...

Selim kendine gelmiş, iradesini takınmıştı. Kendisiyle karşısındaki muhteşem ışığın arasına üç yaratığın geldiğini gördü ve onlarla ilk defa karşılaşmasına rağmen gönlüne dolan bir sezgiyle kim olduklarını tanıdı. Bunlar Cebrail, Mikâil ve İsrafil'di.

İnsan gibiydiler ama insana benzemiyorlardı. Çok büyüktüler ama bu geniş alanı dolduran insanlarla aynı boyda gözüküyorlardı.

Cebrail söze başladı:

- Selim Pusat büyük günahlar işledi. Ben görevi bitmiş bir melek olduğum, kıyamete kadar dinlenmek hakkını kazandığım halde bu hakkıma ilişti. Onun gönlünden geçen fırtınalarla rahatsız edildim. Halbuki bu fırtınalar yalnız ben peygamberlere vahiy götürürken duyulurdu. Kendisinden yirmi beş yaş küçük bir kızı sevdi ve hepsinden daha kötü olarak bu sevgiyi açığa vurdu. Bir subay için en büyük günah budur.

Derin sessizliğin arasında heybetli ses sordu:

- Ne diyorsun Selim Pusat?

Selim, gözlerini kamaştıran ışığa bakmaya çalışarak subaylık zamanındaki sertliği ile cevap verdi:

- Doğrudur!

Mikâil söze başladı:

- Selim Pusat benim haklarıma da ilişti. Ben en güzel ve iç açıcı yağmurları yağdırdığım gibi öldürücü kasırgaları da

estirir, ılık güneşle beraber kavurucu güneşi de parlatırım. Bu sanık öyle bir sevgiye tutuldu ki gönlünde nisan esintileriyle birlikte karakış boraları da esti. Zaman zaman mayıs güneşiyle ısındı. Zaman zaman ağustos güneşiyle kavruldu. Bana rakîb oldu. İradesini kullanamadı. Bir subay için en büyük günah budur.

Çıt çıkmıyordu. Heybetli ses yine sordu:

- Ne diyorsun Selim Pusat?

Selim daha sertleşmişti:

- Doğrudur!

İsrafil söze başladı:

- Benim vazifem kıyamet günü olacaktır. O güne kadar buyruk beklemeye mecburum. Selim Pusat'ın gönlünün içindeki feryatlar o kadar acı ve gürültülü idi ki insanlar duysa hep ölür, benim sûrumu öttürmeme lüzum kalmazdı. Bütün bunlar kendisinin günahından doğdu- Günahlarını araştıra araştıra ilk sebebe gidince bunu öğrendim. İnsanların türlü fikir çalkantısıyla boğuştuğu bir çağda o kırallık taraftarıydı. Ülkesinin kanunlarını tanımaz olmuştu.

Heybetli ses üçüncü defa sordu:

- Ne diyorsun Selim Pusat?
- Doğrudur!
- Bütün olanların ilk sebebi senin kıralcı oluşun mudur?
- Evet!...
- Bunu ilk günah diye kabul ediyor musun?
- Asla!
- Neden?
- Bütün o muhteşem kıralları sen yarattın!

27

SONSUZ alanda sessizliğin kalbi çarpıyordu. Selim Pusat en yakından en uzağa kadar herkesin yüzündeki öldürücü merak çizgilerini seçebiliyordu. Bakışlarını derinleştirerek kalabalık arasında tanıdık kimseler bulmaya çalıştı. Ne garip!... Burada herkes başka başka olduğu halde hepsi de birbirine benziyordu. Bundaki garabeti düşünmeye vakit kalmadan heybetli sesle, yeniden titredi:

- Tanık olarak senin hakkında peygamberler konuşacak...

Selim büyük bir şaşkınlık içinde peygamberleri düşünürken demin meleklerin konuştuğu yere ağır adımlarla üç kişi gelerek büyük bir vakar içinde, Selim'in bakamadığı ışığı selâmladılar.

İçlerinden biri ilerleyerek diz çöktü. Ellerini kaldırarak:

- Ey Ulu Işık! Ey Ulu Ateş! Ey Ahuramazda! Ben Zerdüşt'üm! dedi.

Işığın içindeki heybetli ses sordu:

- Zerdüşt! Ruhlar âleminden Selim Pusat'ın bütün hayatını gördün. Suçlu mudur?

Zerdüşt ayağa kalkarak cevap verdi:

- En büyük suçludur. Çünkü bir kıza gönlünü kaptırdı. Kadınların hepsi Ehrimen'in hizmetkârı, askeridir. Bir kadına tutsak olmak Şeytana kul olmak demektir. Hem de bu bir subaydı ve olgunluk çağındaydı. Kendisinden yirmi beş yaş küçük kıza esir olmakla Şeytan tarafına geçmeye gönüllü olduğunu gösterdi. Ne dünyada, ne de ruhlar âlemindeki hayatımda bundan daha suçlu insan görmedim.

Işıktan ses geldi:

- Ne diyorsun Selim Pusat?

- Kabul etmiyorum.

- Neden?

- Kadınları neden Şeytan'ın kulu olarak yarattın? Yarattın da o kadınlardan peygamberi nasıl vücuda getirdin?

İkinci peygamber ilerledi. Avuçlarını birleştirerek baş eğdi. Diz çöktü:

- Ey ebedî Nirvana! Ey başlangıçsız, sonsuz varlık! Ben Buda'yım! dedi.

Işığın sesi daha da heybetlenmişti:

- Buda! Sen fenalık diye bir şey kabul etmiyorsun. Selim Pusat fenalık yapmış mıdır? Günah işlemiş midir?

Buda'nın yavaş, yumuşak ve pürüzsüz sesi cevap verdi:

- Günah işlemiştir! Âlemin bir kuruntular âlemi, aşkın bir hastalık olduğunu anlayamamış, ruhunu huzurun ışığından didişmenin karanlığına atmıştır. Böylelikle senden, ebedî Nirvana'dan uzaklaşarak en büyük günahı işlemiştir. Ruhu milyonlarca yıl azap cehenneminde yanmaya lâyıktır. Ancak ondan sonradır ki kuruntudan kurtulmuş insanların sükûnuna

kavuşacak, put diye taptığı kızın alelâde bir yaratık, geçici bir hayal olduğunu anlayacaktır.

Buda susunca ışıktaki ses heybetle sordu:

- Ne cevap vereceksin Selim Pusat?

Selim Pusat öfkelenmişti:

- Bütün sözleri saçmalardan ibaret! diye bağırdı. Buda denilen bu adam tarih boyunca bir tek kumandan yetiştirmemiş, savaşı öğrenmemiş, yabancı tutsaklığını şiar edinmiş bir miskinler ülkesinin peygamberidir. Kuruntu ne demek? Sükûn yani barış ne demek? Âlemi savaşla yaratan sen değil misin? Savaşı yaratılış kanunu yapan sen değil misin? Güzel kızları yaratan sen değil misin? Sevmek için bize gönül veren sen değil misin? Hem o güzeli yarat. Hem onu bana sevdir. Sonra da ruhumu milyonlarca yıl azap cehenneminde yak. Bunu bir Tanrı değil; ancak Tanrı kudretinde bir çocuk yapabilir!

Birden ortalığı yine o korkunç sessizlik bürürken üçüncü peygamber vekar ile ilerleyerek yere kapandı. Alnını yere sürdükten sonra kalkarak:

- Ben son peygamber Muhammed'im! dedi. Bu dünyaya getirdiğim ebedî şeriata göre Selim Pusat suçlu ve günahkârdır. Küçük bir kızı sevmekle zevcesine ızdırap vermiş, meşru yol dururken gayrımeşruuna sapmış ve hepsinden fena olarak da istenmediği halde bir kızın hayalinin ardından koşmuş, geceleyin onun evine girmeye kalkmış, yasak edilen içkiye dadanmıştır. Bir kadın ancak sevilir. Ona esir olunmaz. Bu, putperestliktir ve en büyük günahtır.

Işık âdeta gürler gibiydi:

- Ne diyeceksin Selim Pusat?

- Ben kimseye kötülük etmedim. Kimse hakkında kötü düşünce beslemedim. Ümitleri kırılmış bir insan olarak

avunmayı içkide ve bir güzeli düşünmede buldum. İçki fena ise üzümü neden yarattın? Üzümden içki yapılacağını neden Levh-i Mahfuz'a yazdın? Son peygamberin arkadaşları namaz kılarken âyetleri yanlış okumasaydı içki yasaklanacak mıydı? Çöldeki Bedevî ile bir kurmay subayın içmesi aynı mıdır? Biri sarhoş olunca her türlü herzeyi söyleyebilir. Öteki sarhoşluğun son merhalesinde bile temkinli ve iradelidir. Küçük bir kızı sevmek günahsa son peygamber Ayşe'yi neden sevdi de aldı? Tanrı adaletinin yürüdüğü bu mahkemede de böyle haksızlıklar yapılacaksa beni cehennemin en kötü yerine atın. Atın ki tek içimde insanlığın erdemine ait son kırıntılar da yok olup gitmesin.

Pusat bunları söyleyince ışığın çoğaldığı, gözlere tesir ettiği, gönüllere dehşet saldığı görüldü ve heybetli ses sordu:

- Şimdi de sen savunma tanıklarını göster!

Pusat şaşırdı:

- Herkesin menfuru olduğumu anladım. Dünyada ve ruhlar âleminde beni savunacak kimsenin bulunacağını ummuyorum.

- O kadar beğendiğin, sevdiğin kırallarından bir tek kişi de gösteremez misin?

Kırallardan söz edilince Selim Pusat canlandı, dikleşti. Askerlik zamanındaki sert sesiyle:

- Milletimin büyük kırallarını dinleyin! diye cevap verdi.

Aynı anda ışığın sağ ve solunda iki yol ve bu iki yoldan şakırtılar arasında birçok atlıların dörtnala geldiği görüldü. Dağınık gibi gözüken bu atlılar ışığın karşısına gelince düzgün bir sıra haline geçtiler ve bir anda atlarından atlayarak yere diz vurup ışığı selâmladıktan sonra kalktılar.

En baştaki, çevik bir davranışla silâhlarını çıkarıp yanındakine verdikten sonra ışığa doğru ilerledi. Baş eğip

doğrulduktan sonra kendisini tanıttı:

- Ben Alp Er Tunga... Selim Pusat'ın milletinin en eski kıralı. O kadar eskiyim ki tarihle efsâne arasında kayboldum. Selim Pusat'ın benden haberi bile yoktur. Kıralcı olduğu halde kendi en eski kıralından, savaşta ölen kıralından habersiz yaşamaktadır. Bundan dolayı onun hakkında ben bir şey demeyeceğim. Benden sonraki onu iyi tanır. Sözü ona bırakıyorum.

Alp Er Tunga, gösterişli ve kahraman edasıyla toprağa diz vurduktan sonra yerine gelip demin verdiği silâhlarını alırken, silâhları veren ikinci kıral, omuzlarına dökülen saçları, heybetli börkü, çok sert bakışlarıyla kendi silâhlarını çıkarıp yanındakine vererek ilerledi:

- Ben, Selim Pusat'ın milletini yaratan adam. Asıl adımı unuttum. Şimdikiler bana Tanrıkut Mete diyorlar. Selim Pusat benim ordumda da bir yüzbaşıydı. Börü boyundan Kayı adında bir yüzbaşıydı. Bu Yüzbaşı Börü Kayı, sevgilisini hedef yaparak okla vurması için verdiğim buyruğa baş eğmediğinden idam olundu. Bir asker, aldığı buyruğu yapmazsa o hiçbir şey değildir. Görüyorum ki iki bin yılı aşkın bir zamandan sonra ruhu Selim Pusat'ta tecelli ederek yine bir kıza tutsak olmuştur. Suçludur. Er kişiler vuruşmak için doğarlar. Kızlara tutsak olmak için değil...

Işıktan ses geldi:

- Ne diyorsun Selim Pusat?

Selim Pusat esas duruşa geçti,

- Hiçbir itirazım yok. Kıralımın sözleri baştan sona doğrudur.

Tanrıkut yerine geçerken onun yanındaki tıknaz, kısa boylu, esmer kıral ilerleyerek yere diz vurdu:

- Ben de benden önceki gibi asıl adı unutulmuş bedbaht biriyim. Bana Atila diyorlar. Selim Pusat suçludur. Er kişiler kadına tutsak olmaz. Ben bir zafer sarhoşluğu sonunda, yabancı soydan bir kadınla evlendiğim gece öldüm. Fakat ben ülkeler açmış, ordular yenmiş, bir avuç insanla doğudan batıya buyruk vermiş bir kıraldım. Selim Pusat bir yüzbaşı olduğu, yüzbaşı bile olamadığı halde bir kızı sevdi. Hangi hakla ve neyin karşılığı olarak? Buna hak kazanacak bir başarı gösteremediği gibi kendi çağının yasasına da karşı gelmiştir. Suçludur.

Atila yerine geçti. Bir aralık, tek dizi halinde uzun bir sıra kaplayan kırallar bakıştılar. Pek kalabalıktılar. Hepsinin birer birer gelip tanıklık etmesi çok zaman alacaktı. Konuşmadan anlaştılar.

Kumral saçlı, gururlu birisi ilerleyerek yere diz vurdu:

- Ben Gök Türkler'in büyük kağanı İstemi Kağan'ım! dedi. İran'ı ve Batı Roma'yı yenerken buyruğumda o zamana kadar görülmemiş büyük ordular, bu ordularda binlerce yüzbaşı vardı. Bu yüzbaşılardan bir tekinin evdeşi üzerine kız sevdiği görülmedi: Birden fazla kadınla evlenmek türemizce ancak kağanlarla yüce kişilerin hakkıydı. Selim Pusat bunca yüzyıllık yasayı bozdu. Yasayı bozmak en büyük suçtur. Milletler yasalarla insan olur, yasalarla yaşar.

Göz kamaştıran ışık artık Selim Pusat'a ne diyeceğini sormuyordu.

Yanından ayrılmayan Yek, o her zamanki sinir bozucu sesi ve edasıyla Selim'e eğilerek çok yavaş bir sesle:

- Yüzbaşım! İşler sarpa sarıyor! dedi.

Şimdi ortada uzun boylu, çakır gözlü birisi konuşuyordu.

- «Ben Alp Arslan! dedi. Malazgird'i kazanırken canlarını dişlerine takmış olan yüzbaşılarımdan bir tekinin beyninde

sevilen bir kızın izi bulunsaydı, o yüzbaşı ağırların ağırı görevini yapamaz, belki de bu yüzden savaş kazanılamazdı. Sevmek, kan bayramından sonra zafer kazananların hakkıdır. Bu yüzbaşının böyle bir başarısı var mıdır? Yoktur. Öyleyse suçludur.

Bu sefer daha çakır, kumral, ak tenli bir kıral vardı:

- «Ben Temüçin Cengiz Kaan! dedi. Bizim yasamızda ancak tümenbaşıların birden çok evdeşi olabilirdi. Bu yüzbaşı dirliğinde bir tek savaşa girmeden, yalnız savaşın dersini dinleyerek kendisini asker mi sanıyordu? Benim ordumda nice savaşlara girip çıkmış, yüz adımdan kuşu gözünden vuracak kadar nişancı, bir kılıç çalışta zırhlı gövdeyi ikiye bölecek kadar güçlü bir Yüzbaşı Kubudak vardı. Bir kızı sevdi. Sevdiği kız bu yüzbaşının sevgilisi gibi soyu sopu belirsiz değil, bir Kırgız beğinin dünya güzeli kızıydı. Fakat yüzbaşılıktan yukarı çıkamadığı için onu alamadı. Sevgisini yenememeyi erliğine yediremediği için ağu içip öldü. Bu garip isimli yüzbaşı da böyle yapabilirdi. Ölmekten çekinen yüzbaşı nerde görülmüş, işitmedim. Selim Pusat suçludur.

Cengiz çekilirken ortaya doğru uzun boylu, vakur birisi hafifçe aksayarak ilerliyordu:

- Ben Aksak Temir! dedi. Aksak ve çolak... Benim birçok evdeşim oldu. Fakat ben bozkırlarda, çöllerde, dağlarda bazen tek başıma kalarak vuruştum. Aksaklıkla çolaklık o günlerden kaldı. Dirliğim felâketlerle, felâketlerden aldığım derslerden sonra zaferlerle geçti. Selim Pusat kendi kumandanlarının buyruğuna karşı gelmiş; ömründe bir tek savaşa girmediği, bir zafer değil de başarı bile kazanamadığı halde bir kızı sevmeye kalkmıştır. Buna hakkı olmadığını düşünmemiştir. Suçludur.

Aksak Temir ağır adımlarla yerine dönerken büyük ışıktan ses duyuldu:

- Senin pek çok kıralın var. Şimdiye kadar konuşanlar hep suçlu bulduklarına göre işi uzatmamak için yeni bir soru soruyorum: Ey Selim Pusat'ın kıralları! Aranızda onu suçsuz bulanlar gelip konuşsun!

Selim yeniden ürperdi. Gözleri kırallar dizisine çevrildi. Aksak Temir'in yanında Yıldırım Bayazıd'ı, sonra Şahruh'u, Uluğ Beğ'i, İkinci Murad'ı, Fatih'i, Yavuz'u, Babur'u seçti. Hepsi susuyor ve kendisine bakıyordu. Daha sonrakilere bakmaya gücü yetmedi. Demek ki uğurlarında mesleğinden olduğu, hayatını zehire çevirdiği kırallardan bir teki bile kendisini haklı bulmuyordu.

İçi üzüntüyle doldu. Ölmek istedi. Beyni zonkluyor, bir şey işitmiyordu. Bu anda, gözlerindeki kamaşmadan yeni bir şey olduğunu sezdi ye ışıktan gelen sesle şaşkına döndü:

- Şimdi en yakınların konuşacak!

Pusat, demin kıralların konuştuğu yerde babasını, onun yanında da ancak resminden tanıdığı dedesini üniformalarıyla görünce utancından yerin dibine geçecek gibi oldu. Babası, büyük ışığa şöyle diyordu:

- Oğlum, insanlık ve askerlik şerefini kaybetmemiştir. Fakat haklara ve âdetlere saygısızlık göstermiştir. Suçludur!

Dedesi daha sert konuştu:

- Bu kadar iradesiz bir torunum olmasını istemezdim. Asker ocağından bu derece zayıf birisi çıkmamalıydı. Suçludur!

Dedesinin yanındaki adam bir adım ilerleyince Selim Pusat yıldırımla vurulmuşa döndü. Çünkü bu, göğsünden hâlâ kanlar sızan Şeref'ti:

- Suçludur! diye söze başladı. Kalbime sıkılan tabancanın tetiğini ben çekmiştim ama gerçekte beni öldüren en yakın arkadaşım Selim Pusat oldu. Felâketlere katlanamayacak

kadar zayıf, soyu sopu belirsiz bir kıza esir olacak kadar iradesiz olduğu için beni öldürdü. Suçludur... En büyük suçludur.

Selim o anda farkına vardı: Arkadaşının üzerinde apoletleri sökülmüş kanlı yüzbaşı üniforması buluyordu. Birden kendi giyimine baktı. Kendisinde de aynı apoletsiz üniforma vardı. Halbuki evden çıkarken üstündeki elbise bu değildi.

28

SELİM bir aralık kendinden geçer gibi oldu. Bu kadar olağanüstü bir sahneye katlanmak, dayanmak en kuvvetli sinirlerin bile harcı değildi. Aralıksız birbiri ardınca konuşmalar, tarihten veya bilerek tanıdığı, bu kadar net görünüş içindeki insanlar rüya olamazdı. Fakat neydi? Ömür boyu kabul etmediği, hayal sandığı şeyler gerçek olarak karşısında idi. Daha çok düşünmesine meydan kalmadan ışıktan heybetli bir ses yükseldi:

- Selim Pusat'ın lehinde konuşacak kim varsa çıksın!

Korkunç sessizliğin ortasında birisinin titrek ve ürkek adımlarla ilerlediği görüldü. Dikkatle bakan Selim, çoktandır anmayı bile unuttuğu anasını tanıyarak içi sızladı.

Anası hıçkırıklı ve hüzünlü bir sesle şöyle diyordu:

- Oğlum belki suçludur ama nihayet her insan kadar suçludur. Felâket geçirmiş, haksızlığa uğramış ve hepsinden mühimi ümidini kaybetmiştir. Ümitsizler uçan kuştan meded umar. Suçu nihayet duygularında kaldığı için bağışlanmaya

lâyıktır. Ey büyük ışık, ey ulu Tanrı! Sen onu bağışla!... Merhamet de adalet kadar senin şanına yakışır.

Işıktaki sesten buyruk geldi:

- Geçmiş zamanın perdesi açılsın!...

Cebrail hızla ilerleyerek kimsenin görmediği bir perdeyi açtı ve bakanlar dehşet içinde o günden on binlerce yıl önceki zamanı ve o zamanın insanlarını gördüler. Bunlar Selim Pusat için konuşmaya gelen, onun milletimin kıralları gibi gösterişli, sevimli ve yakışıklı değildiler. Çoğunda insana benzemeyen bir duruş, vahşete yakın bir eda vardı.

Işıktaki ses buyurdu:

- Selim Pusat'ı haklı bulanlar gelip konuşsun.

Saat kadar uzun birkaç saniye geçti. Kımıldayan yoktu.

Işıktaki ses yine buyurdu:

- Gelecek zamanın perdesi açılsın!...

Cebrail'in açtığı perdenin arakasında ötekilerden binlerce, yüz binlerce defa büyük bir alan ve o alanda rakamlarla sayılamayacak kadar çok insan vardı. Işıktaki ses aynı sözleri tekrarladı:

- Selim Pusat'ı haklı bulanlar gelip konuşsun.

Bundan sonra, kıyamete kadar doğacak insanlar arasında da kendisine hak verecek tek kişi çıkmayınca Selim Pusat sarsıldı ve zehir gibi acı bir gülümseyişle gülümsedi:

Işıktaki ses duyuldu:

- Bugüne soruyorum: Selim Pusat'a ne lâzım?

Milyarların bir ağızdan çıkan korkunç sesi gürleyerek cevap verdi:

- Adalet!...

Işıktaki ses yine sordu:

- Düne soruyorum: Selim Pusat'a ne lâzım?

Daha korkunç bir ses uğuldadı:

- Adalet!...

Işık yine sordu:

- Yarına soruyorum: Selim Pusat'a ne lâzım?

Kıyameti andıran bir gürültü dalgalandı:

- Adalet!...

- Başka bir şey isteyen var mı?

Bu soruya bir kadının zayıf sesi cevap verdi:

- Merhamet!...

Işığın sesi heybetlenmişti:

- Düne, bugüne, yarına birden soruyorum: Ne diyorsunuz?

Korkunç gürültü tekrarladı:

- Adalet!...

Bu korkunç gürültü ile zayıf ses iki defa karşılıklı cebelleştiler:

- Merhamet!...

- Adalet!...

- Merhamet!...

- Adalet!...

Binlerce milyarın gür sesi arasında Pusat'ın anasının zayıf ve tek sesi boğulup gitmişti.

Kadının gözlerinden yere yaşlar damlıyor ve bu gözyaşları Şeref'in kalbinden damlayan kanlarla karışıyordu.

Selim Pusat o zaman çocukluğunda, gençliğinde ve daha sonra ana kalbine, ana şefkatine dair okuduğu yazıları, şiirleri, dinlediği türküleri, atasözlerini hatırladı ve kâinatta kendisini düşünen sadece anası olduğunu anlayarak ona karşı gösterdiği vefasızlıktan içi sızladı.

Kendisi için adalet isteyen yüz milyarlarca, trilyonlarca, sayımı kabil olmayan çokluktaki insanlar; sadece şu anda yaşayanlar değil de geçmiş zamanda yaşamış ve gelecek

zamanda yaşayacak olanlar, «adalet» diyerek onun cezalandırılmasını istiyor; bu korkunç kalabalığa karşı bir tek kadın, anası, «merhamet» isteyerek verilecek cezanın bağışlanmasını diliyor, yalvaran sesinde bir ananın büyük üzüntüsü titriyordu.

Birden ortalığı yine o korkutucu sessizlik bürüdü. O mahşerdeki herkes, Selim Pusat'tan başka her insan büyük ışıktan bir ses geleceğini sezerek soluk almadan susuyorlardı.

Işığın sesi gürledi:

- Selim Pusat! Suçun için sen kendini savun!

Selim, önce duraksadı. Sonra bugünün ve dünün kalabalığına baktı. Daha sonra aklını ve iradesini toplayarak cevap verdi:

- Beni sen savun!

Işık, kasırga haşmetiyle sordu:

- Neden?

- Beni yaratmadan önce kaderimi çizen sen değil misin? Suç işledimse yaptıran sen değil misin? Bunun savunmasını senden başka kim yapabilir?

Işıkta aklın alamayacağı bir parlama oldu. Bütün mahşer kalabalığı gözlerini yumarak elleriyle yüzlerini kapattılar. Yalnız Selim Pusat böyle yapmayarak başını eğmekle iktifa etti ve ışıktan gelen ses bütün yürekleri titretti:

- Tanrı yalnız yaratır ve yok eder. Hesap vermez. Seni suçlu bulan bu mahşer arasında suçlu olduğunu bile bile savunacak kimse çıkmazsa hayatın en korkunç felâketle sona erer!

Kısa bir sessizlikten sonra beş kişinin ortaya yürüdüğü görüldü. Beşi de dünküler arasından geliyordu.

Birincisi yere diz vurarak ışığı selâmladıktan sonra kalktı. Gösterişli, silâhlı, uzun saçları omuzlarına dökülen birisiydi.

Selim onu tanıdı:

- Ben Çiçi Yabgu'yum! diye söze başladı. Tanrıkut Mete'nin dip torunu ve Atila'nın dip atasıyım. Bir tahta sarayda kırk bin Çinli'ye karşı aralarında kadın ve çocuklar da bulunan bin beş yüz kişiyle savaşarak hayatımı verdim. Benim soyumdan olduğu halde Selim gibi acayip bir ad taşıyan bu deli yüzbaşı beni tanır. Onu bir savaşa soksaydınız bu deliliği bir gönül deliliği değil, bir askerlik deliliği olacaktı. Ona ceza vermek yerine yiğit, gözüpek bir bahadırla vuruşturmak adaleti yerine getirir.

İkincisi yere diz vurup kalkarken büyük ışıktan dahi çekinmeyen bir eda taşıyordu:

- Ben Kür Şad'ım! dedi. Gök Türk tegini ve tarihteki en çılgın ihtilâlin başı. Yeryüzünden savaş kalkarsa insanlar işte böyle uygunsuz cesaretlerle oyalanır. Buna ceza vermemeli, benim kırk arkadaşımın en yiğitlerinden biriyle vuruşturmalıdır.

Üçüncüsünün yere diz vuruşunda çok maceralardan çıkmış bir insanın olgun güngörmüşlüğü vardı. Selim onu da tanıdı:

- Ben Kül Tegin'im! dedi. Gök Türk prensi ve kumandanı. Bu yüzbaşı benim savaşlarımı incelemiş, beni tanımıştır. Son savaşımda, karargâhı korumak için can verirken yanımda bulunsaydı eminim ki yüksünmeden o da aynı düşünce içinde benimle birlikte ölecekti. Suçludur. Fakat yiğitliğin unutulduğu bir zamanda yaşadığı için suçlu oldu. Bundan dolayı, benden öncekilerin dediği gibi, onu bir vurucu kahramanla, fakat benim zamanımın bir kahramanıyla çarpıştırmalıdır.

Selim, ilerleyen dördüncüyü de tanıdı. Bu dördüncü büyük ışığa seslendi:

- Ben Oğuz Başbuğu Çağrı Beğ'im. Bu Selim Pusat kadar talihsizim. Benden öncekilere göre belki de daha çok savaşa girip çıktığım halde onlar gibi er meydanında değil, yatağımda öldüm. Ey Ulu Tanrı! Bunun sorumlusu sensin! En büyük rütbeyi bana çok gördün. Bu talihsiz yüzbaşı da Dandanekan savaşına girseydi öteki yüzbaşılardan aşağı kalır mıydı, sanmıyorum. Onu Dandanekan'ın en bahadır erlerinden biriyle karşılaştırarak meseleyi çözüme bağlamak en doğru yoldur.

Selim Pusat, büyük ışığa doğru ilerleyen beşinciyi tanımadı. Bir kolu yoktu: Yüzünde pervasızlığın ışıltıları olan bu adam, ışığa yaklaşınca ötekiler gibi diz vurmadı. Yere kapanarak alnını toprağa sürdükten sonra kalkarak kendini tanıttı:

- Ben Oruç Reis'im! dedi ve zihnini yoran Selim Pusat hayal meyal bir bilgi ile bunun bir denizci olduğunu hatırladı. Oruç Reis konuşuyordu:

- Din ve gaza yolunda önce kolumu verdiğim, sonra şehidlik rütbesine erdiğim için sana binlerce hamdolsun ulu Tanrım! Ömrüm, ölümü hiçe sayan, bir teki üçe beşe bedel kahramanların arasında geçti. Destan savaşları yaptım. İçime öyle doğuyor ki bu yüzbaşı benim levendlerim arasında bulunsaydı onlardan aşağı kalmayan bir erkeklikle çarpışacaktı. Kendisine fırsat vermeden cezalandırılırsa yazık olacak. İzin ver: Levendlerimin en yiğidi ile vuruşsun!...

Kolsuz adam yerine dönerken, kafası motor gibi işlemeye başlayan Selim Pusat onu iyice hatırladı: Barboros'un ağabeyi idi.

Ortalık yine korkunç sessizliğe bürünürken ışıkta dalgalanma oldu ve heybetli ses yüreklerde yankılandı:

- Selim Pusat! Haklı olan, suçsuz olan güçlü olur. Suçlu olup olmadığının ortaya çıkması için seçme bir bahadırla vuruşacaksın.

Selim birdenbire içinde bir ferahlık duydu ve ağır bir yükten kurtulmuş insanların manevî kuvvetiyle sordu:

- Hangi bahadırla?

Heybetli ses cevap verdi:

- Hayatı sana benzeyen, fakat suçunu anlayarak kendisini öldüren Yüzbaşı Kubudak'la, senin çok beğendiğin Temüçin Cengiz Kaan'ın ordusundaki ünlü kahraman Moğol Kubudak'la vuruşacaksın.

Selim, sonuçlara bir an önce gitmek isteyen yaratılışıyla âdeta haykırdı:

- Hemen vuruşalım!...

- Zamanı sana bildirilecektir...

*

* *

Birdenbire kendisini tanımadığı bir sokakta buldu. Yanında kimse yoktu ve yol tenha idi. Yürümeye başlarken bayağı hızlı bir sesle: «Yürürken rüya görülmez!» dedi. Öyleyse bu neydi?

Sarhoş muyum diye düşündü. Evden içerken çıkmıştı ama kendisini kaybedecek kadar sarhoş değildi. Hayatında böyle sarhoş olmamıştı. Peki, bütün bunlar hayal mi idi? Böylesine gösterişli ve uzun süren hayal olur muydu? Beyninin azap verecek şekilde karıncalanmaya başlaması üzerine her zaman yaptığı gibi düşünceyi bıraktı. Evine dönmek üzere, tanımadığı sokaklarda ilerlemeye koyuldu. Saatine baktı: Gece yarısını epey geçmişti. Ansızın, gözlerine yabancı

gelmeyen yapılar, ağaçlar ve taşlar gördü. Bulunduğu yeri tanımıştı: Arkadaşı Şeref'in yattığı mezarlığın kapısındaydı.

Hiç düşünmeden girdi. Şeref'in mezarına doğru yürürken bir değişikliğin farkına vardı. İlk mezarlar, ilk taşlardan sonrası sanki her zaman geldiği yer değilmiş gibiydi. Durarak çevresine bakındı ve bulutlardan sıyrılan ayın ışığı altında bu mezarlığın bir bölümünün sanki toprak kazıcı makinelerle sürülmüş gibi kabarık, bir mezarlık için harap denilecek durumda olduğunu gördü. Yavaş adımlarla yürüyerek Şeref'in mezarının bulunduğu yere doğru derledi.

Buraya o kadar çok gelmişti ki bir usta makineli tüfek erinin, gözleri bağlı olarak silâhını söküp takabilmesi gibi, gözleri kapalı olarak yürüse Şeref'in mezarını bulabilirdi.

Yürüdü. Biraz daha ilerleyip durdu. İşte, arkadaşının mezarı burada olacaktı. Ama ne o toprak tümseği, ne arasıra kendisinin bıraktığı kuru yaprak ve çiçekler, ne de gömüldüğü gün eliyle «Arkadaşım Şeref» diye yazıp diktiği sağlam tahta yoktu.

Selim Pusat tamamiyle ayılmıştı. Çevreden duyulabilecek hüzünlü bir sesle sordu:

- Ne oldu?

Gecenin bu saatinde, bu ıssız kıyı mezarlığında bu soruya kim cevap verebilirdi ki?

Daha hüzünlü bir sesle yeniden sordu:

- Şeref'in mezarı ne oldu?

Birdenbire çılgın bir öfkeye kapıldı. Bu mezarı, hayatındaki tek arkadaşının mezarını kim bozup da ortadan kaldırmıştı? Kendisine yapılan düşmanlık yetmiyormuş gibi şimdi ölmüş arkadaşına da mı uzanılıyordu?

Oldukça sert bir rüzgâr esmeye başlamış ve bulutları dağıtmıştı. Şimdi her yer pırıl pırıl aydınlıktı. Mezarlığın çok

ilerisine kadar görebiliyordu.

- Şeref! diye seslendi.

Cevap yoktu. Hiç ölüler konuşur muydu ki cevap bekliyordu? Bu gece onunla konuşmaya her zamandan daha çok ihtiyacı olduğu için yeniden seslendi:

- Şeref!

Rüzgârın sesinden başka bir şey işitilmiyordu. Büyük bir üzüntüyle geriye döndü. Başı eğik, gözleri yerdeydi. İlk adımda yerdeki bir tahta dikkatini çekti. Kaldırıp ışığa tuttu. Oldukça küçük ve eskimiş, çürümeye yüz tutmuş bir tahta parçasıydı. Öteki yüzünü çevirip baktı ve içi burkularak, bu kırık tahtadaki solmuş yazıyı okudu. Bu, kendisinin diktiği tahtaydı. Fakat yarısı kaybolmuş ve üzerinde sadece «Şeref» kelimesi kalmıştı.

29

AKŞAM oluyordu. Selim Pusat, pencere önünde durarak uzaklara, ufuklara ve göklere bakıyordu. Sert bir rüzgâr esiyor, arasıra yağmur çiseliyordu. O kadar dalgındı ki kendi varlığından bile habersiz görünüyordu. Bu yüzden, odaya girerek yanına kadar yaklaşan Ayşe'nin farkına varmamıştı.

Ayşe, elindeki kâğıtta yazılı nota bakarak Selim'e hitap etti:

- Bu akşam bir ahbabınla buluşacakmışsın.

Selim, beynini kurcalayan sarsıntılar arasında onun sözlerini yarı anlamış bir halde sordu:

- Kiminle?

Ayşe kâğıda bakarak cevap verdi:

- Herhalde soyadı olacak, Kubudak adında biri ile...

Pusat kayıtsızlıkla ve ufuklara bakarak «Tanımıyorum!» diye cevap verdikten sonra, birden, bir şey hatırlamış insanların davranışıyla dönerek:

- Kubudak mı? dedi.

Ayşe, kaygılı gözleriyle bakıyordu:

- Evet, Kubudak...

Selim bir an duraksadıktan sonra sordu:

- Bu haberi kim getirdi?

- Sorduğum halde adını söylemeyen birisi...

Sonra, Pusat'ın öfke ve hayretle bakan gözlerine takılarak adamı tarif etti. Bu tarif tıpatıp Yek denen o alçağa uyuyordu.

Pusat nefsine hâkim olmuştu. Soğukkanlılıkla:

- Nerede ve hangi saatte? diye sordu.

Ayşe şaşırmıştı:

- «Bilmiyor musun? dedi. Daha önceden aranızda karar vermişsiniz. Gelen adam, çok mühim olduğu için hatırlatmaya geldiğini söyledi.

Selim bir şey söylemeden yine ufka bakmaya başladı. Ortalık iyice kararmıştı.

Başını çevirdiği zaman Ayşe'nin çekilmiş olduğunu görerek sessizce evden çıktı.

Yağmur arttığı, rüzgâr daha da sertleştiği için sokaklar tenha idi. Nereye gideceğini bilmeden yürürken:

- Tam zamanında çıktınız yüzbaşım! diyen bir sesle başını çevirdi ve tahmin ettiği gibi yanı başında Yek'i gördü.

Hiçbir şey söylemeden yürümeye başladılar. Sessizliği Yek bozdu:

- Çamlı Koru'da vuruşacaksınız. Bu gece hava fırtınalı olduğu için oraya kimse gelmez.

Pusat'ta ışık hızıyla gelişen bir şuuraltı faaliyeti vardı. Çamlı Koru'ya yaklaşırken üstünde apoletleri sökülmüş yüzbaşı üniforması olduğunun farkına vardı.

Evden çıkarken bunu ne zaman, nasıl giymiştim diye düşünürken şaşırtıcı bir şeyin daha farkına vardı: Sağ elinde kınından sıyrılmış bir kılıç tutuyordu.

Çamlı Koru’nun ortasındaki meydancığa vardıkları zaman orada birkaç kişinin kendilerini beklemekte olduğunu gördü. Hem göğün karanlığından, hem de ağaçların loşluğundan bu adamları yalnız gölge halinde görebiliyordu.

Yek konuşmaya başladı:

- Büyük ışığın buyruğu ile burada Yüzbaşı Moğol Kubudak’la vuruşacaksınız. Suçsuzsanız kazanacaksınız.

Ne tuhaf!... Bu gece Yek’in sesinde bir kararlılık vardı ve Pusat’a her zamanki tiksintiyi vermiyordu. Yavaş yavaş ortalık aydınlanmaya başlamıştı. Yağmur dinmiş ve ay bulutlardan kurtulmuştu.

Pusat, karşısında duran gösterişli, sert bakışlı adama baktı. Elindeki kılıçtan başka, göğsünde de kendisine büyük bir vuruş üstünlüğü sağlayacak olan örme zırh vardı. Gözleri bu zırha takılmakla beraber bir şey söylemedi. Öteki, kılıcıyla Pusat’ı selâmlayarak:

- Ben Yüzbaşı Kubudak! dedi. Yedi yüz yılın ötesinden geldiğim için zırhım var...

Kılıcını toprağa saplayarak zırhının bağlarını çözüp onu geriye doğru fırlattıktan sonra konuşmasına devam etti:

- Kaderlerimiz birbirini andırıyor. İnsanlar suç işlemek, vuruşmak ve ölmek üzere doğarlar. Onun için kendi hayatına esef etme.

Toprağa sapladığı kılıcını çekti. Sözleri Pusat’ın hoşuna gitmişti. Onu kılıcıyla selâmladı.

Beş altı adım aralıkla duruyorlardı. Pusat derhal başlamak için bir adım atarken Kubudak’ın yanında eli kılıçlı başka birisini daha gördü. Bu, Yek’ti. Öfkeyle:

- Sana ne oluyor? Bu işlere yakışmazsın. Çekil! diye bağırdı.

Yek, kılıç tutmasını çok iyi bilen bir tutumla Pusat'ı selâmladıktan sonra:

- Bu gece bütün hesaplar görülecek yüzbaşım! dedi. Bana yaptığınız hakaretlerin hesabı da, işlerimi bozmanızın hesabı da burada görülecek.

Selim buna aldırmadı. Fakat Kubudak'ın öteki yanında gördüğü kılıçlı adam bütün kanını dondurdu. Çünkü bu hâlâ kalbinden kanlar sızan arkadaşı Şeref'ti. Onun üstünde de apoletleri sökülmüş yüzbaşı üniforması bulunuyordu. Acı acı gülümseyerek:

- Arkadaşlığımızı bozdun Selim! dedi. İradeni kullanamadın. Vefasızlık ettin, ikimizden birinin mutlaka ortadan kalkması lâzım.

Selim şaşkınlığını yenmeye çalışırken Yek'in yanında hiç tanımadığı birisini daha gördü. Kılıcıyla selâm veren bu yenisi:

- Prenses Leylâ'nın nişanlısıyım! dedi.

Selim hüzünle sordu:

- Böyle bir günde beni desteklemen lâzımken neden karşı safta bulunuyorsun?

- Çünkü sen benim bahtiyarlığıma gölge düşürdün.

Pusat, yüzünün yandığını duydu. Prensesin nişanlı olduğunu bilmiyordu ama yüreğinin içindeki en gizli isteklerin böyle açığa vurulması Kubudak'ın kılıcını yemiş kadar tesirli olmuştu.

Artık kaderine boyun eğmişti. Dört kişiyle birden vuruşacak ve şüphesiz burada ölecekti.

Onlara doğru bir adım atarken kalbi duracak gibi oldu. Çünkü Şeref'in yanında bir beşinci kılıçlı daha peyda olmuştu. Üzerinde pırıl pırıl bir yüzbaşı üniforması taşıyan bu adam... Evet, belli belirsiz gülümseyen bu adam kendisiydi.

Harb Akademisi'nde başına felâket gelmeden önceki dinç haliyle ta kendisiydi. Kılıcıyla selâm verdi:

- Aslında sen nefsinle vuruşacaksın! dedi. Günahkârsın... Düşmek bir şey değildir. Kalkamamak, düşkün kalmak korkunçtur. Hani sen kıralcıydın? Bu fikir için hayatını zehir ettikten sonra kıralcılığın adını dahi bilmeyen bir kız için kendini neden girdaba attın? Şeref'in durmadan kanayan yüreği bile seni doğru yola getiremedikten sonra yaşayıp da ne yapacaksın? Şeref ölmemiştir. Ölü olan asıl sensin. Burada bunu tescil edeceğiz.

Pusat o zaman yaşamanın lüzumsuz, hatta çirkin bir şey olduğunu anladı ve kılıcına havada bir kavis çizdirerek karşısındakilerin üzerine doğru yürüdü.

O sırada garip bir şey daha oldu: Beş kişi birbirlerine, yaklaşarak tek kişi haline geldiler. Pusat'ın karşısında yalnız Moğol Kubudak kaldı. Kılıçlar birbirine değdi.

Kubudak'ın yaman bir savaşçı olduğu daha ilk çatışmada belli olmuştu. Kılıcı da Selim'inkine göre biraz kısa, fakat enli ve sağlam, korkunç bir kılıçtı. İki üç saniyede Pusat, kıvamına gelmiş, yorgunluğunu atmış, âdeta dinçleşip gençleşmişti.

Sanki bu ölüm-dirim vuruşmasına yaraşır bir dekor yaratmak için rüzgâr bir anda sertleşip, yağmur yüzleri fiskeler hale gelmişti. Rüzgâr ve yağmur öyle hızlıydı ki birbirlerine çılgın vuruşlarla çarpan kılıçların sesi işitilmiyordu.

Bir ara ay bulutların arkasında kalınca Çamlı Koru'ya zifiri karanlık çöktü. Fakat iki yüzbaşının gözleri buna alışmıştı. Birbirlerini gölge halinde görerek vuruşa devam ediyorlardı.

Selim biraz önce karşısında arkadaşı Şeref'i de görerek ölmek kararıyla çarpışmaya başladığı için sakınmadan, çekinmeden vuruşuyordu. Birkaç saniye sonra ay bulutlardan kurtulduğu zaman Kubudak'ın yüzünde, şakaktan çeneye kadar uzanan ince bir yaradan kan sızdığını görerek atılganlığının boşa gitmemiş olduğunu anladı.

Bu çarpışmayı kazanması lâzımdı. Suçsuz olduğunun anlaşılması buna bağlıydı. Fakat içindeki bu ölümü isteyiş, bu sıkıntı neydi? Sıkıntı sanki gönlünden kollarına doğru yayılıyor, gücünü kesiyordu. Yorulmuştu. Birdenbire gözleri Kubudak'ın arkasındaki tahta sıraya ilişti. Buraya geldiği zaman oturup dinlendiği, Prenses Leylâ'yı ilk defa gördüğü sıraydı.

Bu hatıralarla içinde bir acı yumrulandı ve Kubudak'ın dayanılmaz kılıç vuruşları karşısında gerilemeye başladı.

Zaman yürümüyor gibiydi. Yahut baş döndürücü bir hızla ilerlediği için böyle sanıyordu. Bu vuruşma ona pek uzun sürdü gibi geldiği halde yarım dakika bile dolmamıştı.

Birden böğründe dayanılmaz bir acı duydu ve kılıcı elinden düşerek sendeledi. Kubudak'ın vuruşu hedefini bulmuştu.

Gözleri kararark dayanacak bir yer aradı. Karşısında ne Kubudak, ne de kimse vardı. Çamlı Koru'da yapayalnızdı. Ayakta duramayarak dizüstü çöktü. Yüzü, her zaman oturduğu tahta sıraya dönüktü. Gecenin karanlığı ve bulutların oyunu arasında, tahta sıranın üstünde oturan birisini seçti: Bu, Leylâ'dan başka kim olabilirdi?

Leylâ sandığı gölge kalkarak yavaş yavaş Selim Pusat'a doğru yaklaşmaya başladı ve geride, uzaktaki lambanın oraya vuran ışık serpintileri arasında Selim Pusat, kendisine yaklaşanın Leylâ değil, Güntülü olduğunu gördü.

Kalkmak istedi. İmkânı yoktu.

Güntülü'nün elinde bir bardak su vardı. O anda Selim'in içmek için can attığı, hayat verici bir bardak su.

Kız gülümsüyordu:

- Sizden de üstün askerler varmış efendim! dedi.

Güçlükle dizleri üstünde durabilen Selim, suyun kendisine uzatılmasını bekliyordu. Gözleri gittikçe vahşileşen Güntülü, bir adım daha yaklaştığı halde suyu vermeyerek sordu:

- Kimin için vuruştunuz?

Pusat'ta cevap verecek derman bile kalmamıştı. Bir tek kelime söylese yere yıkılabilirdi. Fakat kız oralı değildi:

- Bir de prenses mi var efendim? Onu da mı seviyorsunuz?

Selim'in cevap vermediğini görünce büsbütün yırtıcılaştı:

- Hangimizi daha çok seviyorsunuz? Ben rakib kabul etmem. Bir prenses bile olsa...

Pusat, yarasının acıları arasında, bir kızın karşısında böyle dizüstü durmaktan büyük utanç duyarak kalkmak istedi. Fakat davranışı daha da kötü oldu: Gözleri kararak ve acısı artarak yeniden düştü ve bu sefer dizleri üstünde de duramayarak toprağa uzandı.

Güntülü ona yardım etmek için hiçbir harekette bulunmadığı gibi suyu da vermeye yanaşmıyordu.

Susuzluktan içi yanan Selim'in gözleri kızın elindeki bardağa değince Güntülü yeniden konuşmaya başladı:

- Bu suyu sizin için getirdim efendim. Fakat bir de prenses seviyorsanız suyu ondan bekleyin. Ben gönüllere tek başıma hükmetmek isterim. Uğrumda ölenlerin idamla veya susuz kalarak can vermeleri bana aynı derecede zevk verir.

Güntülü bunları söyledikten sonra bardağı çevirerek suyu yavaş yavaş yere boşalttı ve Selim'in ızdıraplı bakışları arasında, elindeki bardağı uzağa doğru fırlattı. Bu kadar kalbsizlik karşısında bir an acısını unutan Selim ona bir şey söylemek istediyse de yapamadı. Bir tek kelime söylese bayılabilirdi.

Birden sert bir rüzgâr eserek Çamlı Koru'nun bütün ağaçlarını ırgaladı.

Artık orada yapayalnızdı. Güntülü de kaybolmuştu.

O zaman yeniden acıyla kıvrandı. Bir ara ölümü düşündü. Ölse ne kadar iyi olacaktı. Yavaş yavaş acısı azaldı. Gözlerine bir ağırlık çöktü. Ağaçları, karşısındaki tahta sırayı iyi göremiyordu. Acaba ölüyor muydu? Beyninin durmak üzere olduğunu hissetti.

Sonra bir şey görmez oldu. Yaşayıp yaşamadığını anlamak için avucunu yumup açtı. Henüz yaşıyordu. Çevresinde bir takım sesler işitiyor ama ne olduğunu anlayamıyordu. Galiba konuşmalar oluyordu. Düşüncesi âdeta ışık hızıyla işlerken bir anda hayatını hatırladı. Aklına oğlu Tosun gelince içi sızladı. Sonra Prenses Leylâ'yı ve onun nişanlısını düşündü. En sonra hepsi silindi ve yalnız Güntülü kaldı: "Ben rakip kabul etmem. Bir prenses bile olsa..."

Suyu kendisine vermeyerek yere dökmüştü. Bu bir düşmanlık mı, yoksa bir ilgi mi idi?

Bunları düşünecek durumda değildi. Güntülü bütün benliğine hâkimdi.

Herhalde ölmek üzere idi. Sonsuz karanlığa gömülürken gurur gibi saçma bir duygunun tesirinde kalamazdı. Her şey gün gibi ortada idi:

Güntülü'yü…

30

GÖZLERİNİ açıp da çevresine bakınca hiçbir şey anlamadı. Önce tavanı görerek bir odada bulunduğunun farkına vardı. Burası neresiydi? Hiçbir şey bilmiyordu. Başını yana çevirdi. Güzel bir genç kız gülümsüyordu. Birdenbire şuuru uyanarak bu kızın bir hemşire olduğunu anladı. Bir şey soracaktı ama yine huyu galebe çaldı; sustu.

Hemşire biraz daha yaklaşarak huzur verici bir sesle:

- Artık iyileştiniz! dedi.

Çok susamıştı. Hemşireden su isteyecekti. Onu da yapamadı. Fakat genç kız, elini Pusat'ın alnında gezdirdikten sonra «Biraz su içer misiniz?» diye sordu ve onun cevabını beklemeden başucundaki komodinde duran sürahiden bardağa su koyarak Selim'e eğildi. Bir koluyla başını nezaket ve şefkatle biraz kaldırarak öteki eliyle bardağı dudaklarına değdirdi.

Sanki canına can katılmıştı. Teşekkür etti. Fakat bu teşekkürü diliyle söyleyerek değil, aklıyla düşünerek

yaptığının farkında değildi. Nazik ve iyi yüzlü hemşire:

- Bir şey istiyor musunuz? diye sordu.

Selim'de garip bir hal vardı: Söylenenlerin mânâsını biraz geç anlıyordu. Yine öyle oldu. Genç kıza bakıp başıyla «Hayır» işareti yaptı ve hemşire «Yine geleceğim.» diyerek çıktı.

Yalnız kalınca daha iyi düşünmeye başladı ve Çamlı Koru'da Kubudak'la yaptığı vuruşmayı hatırlayarak ciddileşti. Gövdesinde hafifçe gezdirdiği eliyle sargılar içinde olduğunun farkına vardı. Sonra daha öncelerini hatırlayarak yine sıkıntı içinde kaldı.

Kendisinde yıllardır huzur diye bir şey kalmamıştı ama bu son aylarınki dayanılır gibi değildi. Tadı şöyle dursun, artık mânâsı bile kalmayan bu hayattan ayrılmak istiyordu.

Selim Pusat böyle düşünürken odaya birkaç kişinin girmesiyle düşüncesinden sıyrıldı. Deminki hemşireyle birlikte gelen üç kişinin de doktor olduğunu tahmin ederek bekledi. Öndeki, selâm vererek Selim'in nabzını tuttu. Bir yandan başucundaki tabelaya bakıyordu. Öteki ikisine üç kelimelik bir şey söyledi. Bunun hangi dilden olduğunu, ne mânâya geldiğini Selim anlamadı. Sonra öndeki doktor hemşireye bir şeyler fısıldadı. Doktorlar çıktıktan sonra hemşire, aynı nazik edasıyla «Şimdi size iğne yapacağım!» dedi. Selim, çevreye ve hayata karşı o kadar ilgisizdi ki hiçbir şey sormadan bekledi ve iğne yapıldıktan sonra derin bir uykuya daldı.

*

* *

Sekiz gün sonra eve döndüğü zaman çok dermansızdı. Yürümek veya ayakta durmak değil, konuşmak dahi çok yorucu geliyordu. Başından geçenleri anmak bile istemiyordu, ne yapsam da biraz güçlensem diye düşünüyordu.

Büyük odada değişiklik yapılmış gibiydi. Fakat Ayşe'ye hiçbir şey sormadı. Gözleri sık sık duvardaki fotoğrafına takılıyordu. Bu, kendisinin yüzbaşı olduğu zamanki ilk resmiydi. Hayat, o dinçliği de, büyük ümitleri de alıp götürmüş, geriye ümitsiz, hasta, melankolik bir adam kalmıştı.

Selim Pusat böylece bir koltuğa yaslanarak oturamayacağını, sinirlerinin büsbütün bozulacağını anladı. Karar verdi: Çıkacaktı. Önce bir deneme yaptı. Oda içinde yürüyebiliyordu. Sonra denemeleri sıklaştırdı. Yavaş adımlarla da olsa sokakta yürüyebileceğini anladı.

Hüzünlü güz gelmiş, Ayşe okuldaki görevine başlamıştı.

Bulutların yarıştığı serince bir günde evden çıkarak ağır adımlarla yürümeye başladı. Nereye gideceğini bilerek yürüyordu. Beyninin içinde son günlerin yarattığı gürültü olmasa kendisini çok diri hissedecekti ama bu kemirici duygu yalnız huzur kaçırıcı değil, yıkıcı idi de...

Karar verdiği yere, Prenses Leylâ'nın evine gelince huzursuzluğu arttı. Zile bastı. Fakat zil çalmadı. Yanlış mı geldim diye düşünerek çevresine ve dairenin numarasına baktı. Doğru gelmişti. Yeniden zile bastı. Ses yoktu. Ceryan mı kesilmişti? Gece lambasının düğmesine bastı, yanıyordu. Öyleyse?... Zil çalmıyor diye dönemezdi. Kapıyı eliyle tıkırdattı. Derin bir sessizlik vardı. Yeniden vurdu. Kapı açılmıyordu. Üçüncü seferindeki vuruş çok hızlı idi. İçeride birisinin yürüdüğü işitildi. Sonra kapı aralandı ye Gülsafa Kalfa gözükerek:

- Ne istiyorsunuz? diye sordu.

Selim Pusat bu sorudan şaşırmadı. Hastaneden çok zayıf ve muzdarip çıktığı için herhalde yüzü değişmişti ki kadıncağız kendisini tanıyamamıştı:

- Ben'im Gülsafa Kalfa! dedi.

Kendi adını da söylemek üzere iken kadının öfkeli bir sesle:

- Gülsafa Kalfa mı? Bu da nereden, çıktı? Benim adım Safa... Öyle Gül'ü, Kalfa'sı falan yok! dediği duyuldu.

O zaman, kadının yüzüne dikkatle bakan Selim Pusat onun gözlerinde garip parıltılar gördü ve evvelce o kadar dinç olan Gülsafa'nın yahut Safa'nın, çökmüş denecek kadar ihtiyarlamış bulunduğunu farketti.

Bu kadar ihtiyarlık insana kendi adını bile unutturabilirdi:

- Ben Yüzbaşı Selim Pusat. Prensesle konuşmak istiyorum! dedi.

Kadının gözleri yine değişmişti:

- Prenses mi? Siz kimi arıyorsunuz?

Selim Pusat hâlâ soğukkanlıydı:

- Prenses Leylâ'yı arıyorum.

Kadın, sarsak denecek hareketlerle geriye, evin içine, sonra Selim'e, sonra yine geriye baktıktan sonra birden sesini kısarak:

- Dünya delilerle dolu. O deliler yüzünden arslanım gitti! diye cevap verdi.

Selim şaşırmıştı:

- Nereye? diye sorabildi.

- O kimseye hesap vermez. Gittiği yeri de kimse bilmez.

Selim, Kubudak'tan kılıç yediği andaki ızdırabı duydu. Bir an gözleri kararır gibi olduysa da çabuk toparlandı. Kendisi farkına varmadan kapı yüzüne kapanmıştı.

Merdivenlerden iniş, çıkıştan daha yorucuydu. Göğe bakarak uçan bulutlarda gözlerini dinlendirdikten sonra yürümeye başladı. Daha birkaç adım atmıştı ki tanıdık bir yüz, ciddî ve hüzünlü bir bakışla:

- Nasılsınız Yüzbaşı Beğ! diye sordu.

Nasılsınız? Bu kelime Selim Pusat'ın sözlüğünden çıkalı yıllar olmuştu. Bu kelimeye yabancıydı. Düşmandı da... Bundan dolayı kendisine bu soruyu sorana öfkeli öfkeli baktı. Bu tanıdık yüzün şakağından çenesine kadar uzanan ince bir yaranın çizgisi özel bir alâmet gibi duruyordu. Bir şeyler hatırlar gibi oldu. Sakın bu Kubudak olmasın diye düşündü. Değildi. O zaman beyninde bir ışık yandı: Çamlı Koru'daki vuruşmada kendisini Leylâ'nın nişanlısı diye tanıtan gençti.

Bir anda öfkesi dağıldı:

- Kimsiniz? diye sordu.

Bakışları daha da hüzünlenen genç:

- Prensesin muhafızı! diye cevap verdi.

Selim Pusat, bu meçhul muhafız hakkında Leylâ'nın söylediklerini hatırlayarak gizlemeye çalıştığı bir heyecanla sordu:

- Prenses nerde?

Gencin cevabı korkunçtu:

- Bilmiyorum...

- Bu nasıl muhafızlık?

Genç yere baktı:

- Onun muhafıza ihtiyacı yoktu...

- Siz ne idiniz?

Bu soru cevapsız kaldı.

Muhafız veya nişanlı, onun gittiği yeri bilmeli değil miydi? O zaman aklına Gülsafa Kalfa'daki garip hal geldi. O

kadar sarsılmıştı ki hoşlanmayacağı bir cevap almak korkusuyla bir şey soramadı.

Hafifçe baş eğerek selâmlaşıp ayrıldılar. Artık hiçbir noktanın aydınlatılmasına imkân kalmamıştı.

Evin yolunu tuttu.

*

* *

Ayşe, bir program meselesi yüzünden okulda epeyce oyalanmış, eve geç kalmıştı. Gündelikçi kadın gitmek için onun gelmesini bekliyordu. Ayşe'nin: «Selim Beğ gelmedi mi?» sorusuna biraz heyecanla anlaşılmaz bir şeyler mırıldanarak cevap verdi. Bu kadın, Selim'in aksi bakışlarından çekindiği için ondan her bahsolundukça böyle yapardı. Ayşe, üzerinde durmayarak kadına izin verdi. Tosun'u kucakladı ve yıllardır Selim'e soramadığı soruyu küçük oğluna sordu:

- Nasılsın oğlum?

- İyi.

- Baban gelmedi mi?

- Babam gitti.

Ayşe, küçük çocuğun kendi mantığı içindeki cevabına gülümsedi:

- Gittikten sonra yine gelmedi mi?

- Gelmedi.

Kitap odasına girdiler. Belki Selim'in bir pusulasını bulurum diye masanın üstüne göz attı. Hiçbir yazı yoktu. Henüz iyileşmemiş olduğu için onun bu kadar gecikmesini yadırgayarak Tosun'a sordu:

- Baban sana bir şey söyledi mi?

- Söyledi.

- Ne söyledi?

Tosun herhalde hatırlayamamıştı. Susarak annesine baktı. Ayşe yavaş yavaş meraklanıyordu. Yeniden sordu:

- Haydi söyle oğlum: Baban sana ne dedi?

- Babam bana güldü. Sonra aşağı indi.

- Aşağı inip sokağa mı çıktı?

- Hayır. Beni kucağına aldı.

Ayşe şaşırdı. Görünürde çocuk saçma sapan sözler söylüyordu ama Ayşe kuşkulandı:

- Oğlum! Baban nerden aşağı indi?

Çocuk bir elini tavana doğru kaldırdı:

- Yukardan indi.

Ayşe'nin kaşları çatıldı. Hatta, acaba çocuk hasta ve ateşli mi diye düşünerek, elini alnına değdirdi. Ateşi yoktu, hasta değildi ama bu saçmalamalar ne oluyordu? Yoksa babasının ruh durumu oğluna da mı geçmişti?

Tosun'u kucağına alarak bir koltuğa oturdu. Ne yapacağını bilemeyerek pencereden dışarıya baktı ve oğlunun yanaklarını okşadı. Bu sefer Tosun sorulmadan konuştu:

- Babam da beni okşadı.

- Sonra ne yaptı?

- Gitti.

- Giderken ne dedi?

- Beni unutma, dedi.

Ayşe sapsarı oldu.

Çocuk, kendi hafızasının imkânları nisbetinde, bugün konuşulanları yavaş yavaş hatırlıyordu. Beni unutma... Bunun mânâsı neydi? Ayşe'de düzgün konuşacak bir muhakeme kalmamıştı. Sanki Tosun, bilirmiş gibi:

- Peki, baban niçin gitti? diye sordu.

Bunun lüzumsuz, hatta mânâsız bir soru olduğunu biliyordu. Fakat aldığı cevap kendisini büsbütün şaşırttı:

- Babam hasta oldu da gitti...

Ayşe'nin âdeta dili tutulur gibi oldu:

- Hasta olduğunu nerden biliyorsun?

- Babam ağladı.

- Hastalar ağlar mı?

- Ağlar. Sen de ağladın...

Ayşe'nin beyninden yıldırım hızıyla birçok şeyler geçti ve aylarca önce niçin ağladığını soran oğluna «Hastayım» diye cevap verdiğini hatırladı.

Ayşe susuyordu. Fakat Tosun'un dili artık çözülmüştü:

- Sen çok hasta oldun. Babam az hasta oldu.

- Nerden biliyorsun?

- Sen çok ağladın. Babam bir ağladı...

Ayşe ağlamaklı olmuştu. Artık Tosun'la bir akran gibi konuşuyordu:

- Baban gelecek mi?

- Gelecek...

- Ne zaman?

- Ben subay olunca gelecek...

Ayşe bitkindi:

- Bunların hepsini baban mı söyledi?

- Babam söyledi.

- Nasıl söyledi?

- Ben ona baktım. Bana güldü. Sonra yukardan indi. Beni kucağına aldı. Sonra beni okşadı. Sen subay olunca gelirim dedi. Sonra gitti.

- Nerden gitti?

- Kapıdan gitti...

- Nerden geldi?

- Yukardan.

Çocuğun bütün mantıklı konuşması arasında bu «yukardan» kelimesi aksıyor ve Ayşe'ye huzursuzluk veriyordu. Tosun kucağında olduğu halde pencerenin önüne gelerek ona yüksek yapıların damlarını ve göğü gösterip sordu:

- Baban hangi yukardan geldi?

Çocuk biraz hırçınlaştı:

- O yukardan değil.

- Ya hangi yukardan?

Tosun başını geriye çevirerek odanın içinde bir yeri gösterdi:

- İşte o yukardan...

Ayşe, yavaş yavaş dönerek oğlunun gösterdiği yere baktı. Duvarı gösteriyordu. Sonra bakışları belli bir yere değince gözleri korkuyla açılarak:

- Aman Yarabbi! diye bağırdı.

Bu öyle bir bağırıştı ki Tosun korkmuş ve ağlamaya başlamıştı. Ayşe, kucağındaki çocuğu atar gibi koltuğa bırakarak ileriye doğru birkaç adım atıp tekrar «Aman Yarabbi!» diye bağırdı ve sendeleyerek yığıldı, kaldı:

Selim Pusat'ın duvardaki çerçeveli büyük resminin yalnız çerçevesi kalmış, resim yok olmuştu.

31

HAZİRANIN sayılı sıcak günlerinden birinde, Kız Lisesi’nde ders yılı sonu için tören yapılıyordu.

Liseyi bitiren kızlar spor gösterileri, millî danslar yapacak, geçit resminden sonra davetlilere çay verilecekti. Lisenin bütün eski mezunları ile eski öğretmenleri ve bunların aileleri davet edilmişti.

Büyük, iç açıcı bahçede izci kılıklı kızlar dolaşıyor, davetlilere yer gösteriyordu.

Bu günün tadını en çok çıkaranlar törende görev almamış öğrencilerdi.

İki genç kız bahçenin kuytu bir köşesine doğru ağır adımlarla ilerlerken biri gülümsedi:

- Bak, bak Beyhan! dedi. Ülker galiba yine tenhalarda ses duyuyor. Yüzündeki kedere dikkat ediyor musun?

Beyhan, ilerdeki büyücek tümseğin üstünde, ağaçlar arasında dolaşan Ülker’e baktı:

- Ne garip kız! dedi. Acaba sahiden ses duyuyor mu?

- İnanılır şey değil ama Ülker'in bir defa bile yalan söylediği görülmemiştir. Herhalde bir şey var.

Gerek Ülker, gerekse Beyhan ve Emine bu yıl son sınıfa geçen kızlardı. O ders yılı başında aralarına katılan Ülker çok sessiz, utangaç, durgun ve düşünceli bir öğrenciydi. Herkese karşı nazikti ama kendisinde bir hal vardı ki arkadaşlarıyla arasında daima bir mesafe bırakıyor, öteki öğrencilerin birbirleriyle olan yakınlıkları ve samimiyetleri Ülker'le başkaları arasında kurulamıyordu.

Emine, gözlerini Ülker'den ayırmamış olduğu halde konuşuyordu:

- Ülker'de gizli bir kuvvet var diyeceğim geliyor. Bir defa tehlikeyi önceden haber vermişti. Coğrafya dersinde Muallâ haritayı duvara asmak için bir iskemleye çıkarken heyecanla «Hayır, hayır, çıkma!» diye haykırmış, aldırmayan Muallâ iskemleye çıkınca çatırdayıp çöken iskemleyle birlikte düşerek kolu kırılmıştı. Sen o derste yoktun. Kazadan sonra Ülker'in gözleri başka bir âleme bakıyor gibiydi.

İki kız yürüyerek Ülker'e biraz daha yaklaştılar. Onu on beş adım kadar uzaktan seyrediyorlardı. Yüz çizgileri çok rahat, fakat gözleri huzursuzluk belirten bir haldeydi. Arkadaşlarının yaklaştığından habersizdi.

Beyhan'da bir merak canlanmıştı:

- Ne dersin Emine? Yanında gidip konuşalım mı? diye sordu.

Emine de konuşmak istiyor, fakat nedense tereddüt ediyordu:

- Bilmem ki? diye cevap verdi.

İki kız çekingenlik duydukları halde birbirlerinden kuvvet alarak ağır adımlarla Ülker'e doğru yürüyorlardı. Aralarında birkaç adım kalmıştı. Durdular. Ülker'i yandan görüyorlardı.

Hülyalı bakışları ileriye takılmıştı. Uzaktan duyulan bir müzik sesini dinliyor gibiydi. Arkadaşlarını görünce başını onlara çevirdi. Emine gülümseyerek:

- Talihliyiz Ülker! dedi. Vazifeli olmadığımız için bu güzel günün tadını çıkarıyoruz.

Ülker buna belli belirsiz, kendine has nazik bir gülümseyişle karşılık verdi.

Emine, aklına gelen ve Ülker'i sigaya çekmek konusunda çok yerinde olan bir soruyu sormak üzere idi ki, geriden, törenin yapılacağı yerden müzik sesi yükseldi: Öğrencilerin de iştirakiyle İstiklâl Marşı söyleniyordu. Beyhan ve Emine toparlanıp dinlemeye başlarken Ülker sadece başını öne eğmekle iktifa etti. Berikiler gurur ve heyecanla dimdik dururken o, hüzünlü ve başka âlemde yaşayan bir insan gibi dinliyor, dinlediği halde de galiba işitmiyordu.

Onun bu duruşu, bu hali, başını öne eğişindeki hüzün Emine'ye o kadar tesir etmişti ki biraz önce Ülker'e soracağı soruyu unuttu.

Marş bitince bir iki adım daha atıp üçlü bir grup oldular ve uzaktan gelen, spor gösterilerinin komuta seslerine aldırış etmeden kendi aralarında konuşmaya başladılar.

Beyhan taktik yapmasını, maksada dolambaçlı yollardan gitmesini sevmezdi. Samimî olmadıkları halde Ülker'i seviyor, onun da kendi aralarına karışmasını, bu manevî yalnızlıktan kurtulmasını istiyordu. Bu isteğin verdiği hızla:

- Ülker, kardeşim, dedi. Niçin böyle hep yapayalnız dolaşıyorsun? Bizden hiç hoşlanmıyor musun?

Ülker'in hüzünlü gözleri hayretle açıldı:

- Hoşlanmamak ne demek? Bilâkis sizden çok hoşlanıyorum.

- Öyleyse niçin yalnızsın?

Ülker, hafif gülümseyişi kaybolan yüzünden bir bulut geçer gibi bakarak bir an düşündü. Güç işitilir bir sesle:

- Yalnız mı? Ben yalnız değilim ki! diye cevap verdi.

Beyhan'la Emine bakıştılar. Bu cevaba nasıl bir karşılık vereceklerini bilemiyorlardı. İyice şaşırmışlardı. Tam bu sırada bir izci kızın «Beyhan, Beyhan!» diye bağırarak kendilerine doğru geldiğini gördüler. Sınıf arkadaşlarından birisi, tümseğin ve ağaçların arkasında olan Beyhan'ı ve ötekilerini görmeden telâşla onu arıyordu. Beyhan ağaçlardan sıyrılarak kendisini gösterdi ve:

- Ne var? diye sordu.

- Nerdesin? Başmuavin deminden beri seni arıyor.

Beyhan, ellerini iki yana açarak şimdi sırası mıydı der gibi bir hareket yaptıktan sonra arkadaşının arkasından koşarak gitti.

Emine onun gidişine baktıktan sonra Ülker'e döndü. Biraz önce «Ben yalnız değilim ki!..» demesi dikkatini çekmişti. Acaba ne demek istemişti?

Emine, Beyhan'ın aksine, maksada birdenbire girmez, bunun çok defa karşısındakini ürküteceğini bilirdi. Bir doktorun kızıydı. Psikiyatri uzmanı olan babasıyla bu meraklı konu üzerinde uzun boylu konuşur, fakat bir iptilâ halinde de edebiyatla uğraşırdı. Edebiyata ait lise kitapları kendisine az geldiği için Edebiyat Fakültesi yayınlarını da okur ve kavrardı. Kırk kişilik sınıflarında kendisinden başka iki Emine daha vardı. Arkadaşları bu Emine'yi ötekilerden ayırmak için soyadını kullanmazlar, ona Doçent Emine derlerdi.

Ülker'le yalnız kalınca yarıda kalan konuya döndü:

- Ülker! dedi. Biraz önce yalnız olmadığını söyledin. Oysa ki biz seni hep yalnız, arkadaşsız tek başına görüyoruz.

Bu nasıl bir yalnız olmayışlık?

Ülker'in sesi çok yavaş çıkıyordu:

- Yalnız olmamak için mutlaka insanlarla beraber olmak mı lâzım?

Emine ciddileşti:

- Bir de ruhlarla beraber olmak mümkün ama bu herkesin harcı değil. Ayrı bir kabiliyet ister.

Sustular. Ülker cevap vermeyince Emine çekingen bir eda ile sözlerini tamamladı:

- Sende de böyle bir kabiliyet olduğunu sanıyorum ama bir şey söylemediğin için emin değilim.

Ülker susuyor, fakat duruşunda bir memnuniyetsizlik sezilmiyordu. Emine bundan cesaret alarak maksada biraz daha girdi:

- Meselâ senin ses duyduğun söylenir. Yalnız değilim derken bunları kasdettinse haklısın. Fakat seslerle arkadaşlık etmek yalnız olmamaya yeter mi? Bu seslerin sahiplerini de görüyor musun?

Ülker'in yüzü daha da hülyalı bir hal aldı. Sevimli ve saf küçücük bir çocuğa benziyordu:

- Seslerin sahiplerini göremiyorum.

- Onlarla neler konuşuyorsun?

- Konuşmuyorum. Yalnız dinliyorum.

- Bunlar tanıdıkların mı?

- Hayır...

Emine duraksadı. Fakat konuşmaya ara verilirse Ülker'in belki de tamamiyle susacağından korkarak aceleyle sorularına devam etti:

- Tarihî şahsiyetler mi?

- Bilmiyorum.

- Peki, intibaın nedir?

Ülker gözlerini Emine’den çevirdi. Yere, sonra göğe bakarak:

- Çok uzaktan sesleniyorlar! dedi.

Emine bu sözü iyice anlamamıştı:

- Başka bir memleketten mi? diye sordu.

- Hayır, başka bir zamandan...

Emine allak bullak oldu. Başka bir zaman... Bu ne demekti?

- Yani çok uzak bir zamandan mı?

Ülker hüzünlenmişti:

- Bilmem ki... Bana öyle geliyor, diye cevap verdi.

Emine’yi büyük bir merak sarmıştı. Kendisine iyice açılan arkadaşının samimî davranışına güvenerek biraz daha derine gitmek istedi:

- Bu uzak zaman gelecek zaman olamayacağına göre herhalde geçmiş zaman olacak.

- Evet...

- Ülker! Acaba sana geçmiş zamandan niçin seslenen var? Ailen tarihî bir aile mi?

Emine bunu söyledikten sonra dokuz on aydır aynı sınıfta yaşadığı arkadaşının yüzüne dikkatle baktı: Duru buğday rengi derisi, düz ve güzel saçları, çekik gözleri ve mânâlı bakışlarıyla tam bir Orta Asya tipiydi.

Ülker cevap vermeden aklına geleni sordu:

- Nerelisin? Aile kökün nerede?

Ülker çok durgun bir eda ile hiç yüksünmeden cevap veriyordu:

- Ben buralıyım ama, aile köküm uzakta, doğudadır.

Evlerinde menşelerinin Horasan olduğu söylenen Emine, «doğu» kelimesini işitince:

- Yani Horasan’da mı? diye sordu.

Ülker başını salladı:

- Horasan nedir kardeşim? Kapı komşu bir yer. Bizimki çok daha uzakta...

Emine hayretler içindeydi:

- Bunu aile içindeki söylentilerle mi biliyorsun?

- Söylentiler de var ama asıl eskiden kalma, deri üstüne yazılmış bir soy kütüğü ile biliyorum.

- Menşeiniz neresi?

- Kamlançu!...

Emine sustu. Bu adı biliyordu ama, nereden biliyordu, onu birdenbire kestiremedi.

İki arkadaş uzun bir süre susarak durdular. Emine yavaş yavaş Kamlançu'yu hatırlamaya başladı. Daha pek yakınlarda bir doktora tezi mi, yoksa bir üniversite yayını mı olarak, her ne ise, yayınlanmış olan bir Uygur masalında bu kelime geçiyordu. Doçent Emine onu da alıp zevkle okumuştu. Şimdi Ülker'i Uygur kızı gibi görüyordu. Bu sefer onu âdeta sınava çekmek ister gibi bir düşünceyle sordu:

- Bu Kamlançu nereye düşüyor?

- Belki bugünkü Moğolistan'a...

Emine hayretler içindeydi. Arkadaşının da kendisi gibi tarih ve edebiyat meraklısı olmadığını, yalnız felsefeden, biraz da matematikten zevk aldığını biliyordu. Birden aklına gelmiş gibi irkilerek sordu:

- Soykütüğünüzü gösteren deri hangi yazıyla yazılı?

- Uygur yazısıyla...

- Sen bu yazıyı okuyor musun?

- Hayır.

- Ailede okuyan var mı?

- Ailenin erkekleri okur. Babam ve ağabeyim...

- Kızlar neye okumaz?

- Başkalarıyla evlenip gidecekleri, yabancı olacakları için...

Emine deminden beri işittikleriyle Ülker'e derin bir sempati duymuştu:

- Ülker kardeşim, dedi. Bu soykütüğünde kaç atan yazılı?

- Yirmi kadar. Ondan sonrasını aile rivayetleri ve mezar kitabeleriyle biliyoruz.

Emine'nin soracağı bir şey kalmamıştı. Söz olsun diye sordu:

- İlk atanın adı ne?

- Burkay!

- Burkay mı?

- Evet...

Emine'nin aklı yine Uygur masalına gitti. Orada da bir Yüzbaşı Burkay vardı ve öldükten sonra ruhu, sevgilisine hâlâ aşkını söylüyor, o da «Sus, sus!» diye cevap veriyordu.

Emine'de korkuya benzer bir hal peyda olmuştu:

- Duyduğun seslerin bunlarla bir ilgisi var mı?

- Hayır.

- Demin, biz gelmeden önce ne duyuyordun?

Ülker, işittiklerini eksiksiz hatırlamak için bir ara düşündü. Sonra Emine'ye dehşet veren şu sözleri söyledi:

- Bir erkek, «Izdırap çekiyorum; sen de beni seviyor musun?» diye ağlıyor, bir kadın da buna «Sus, sus, ben de ızdırap çekiyorum!» diye cevap veriyordu.

4 Ağustos 1972

Sözlük

adese: Mercek.

âfet-i can: Canın felaketi.

akide: Prensip, doktrin.

alâmet: Belirti.

alelade: Sıradan.

alenen: Açık olarak.

âmil: Bir işi yapan; üzerine alan; sebep olan, etken.

âmir: Emir veren; buyuran; üst; yetki sahibi görevli.

asabiyet: Sinirlilik; hırçınlık; milliyet duygusu; akrabalık, kandaşlık.

asalet: Köklülük, soyluluk; asillik; saygı uyandıracak şekilde davranma.

avam: Halk tabakası; cahil halk; aşağı tabaka.

bahtiyar: Ummadığı kadar iyilik ve mutluluğa kavuşan.

bakanlık emrine alınmak: Bir devlet memurunun herhangi bir sebeple görev yapması istenmediğinde, merkeze alınması.

bâr: Yük; sıkıntı.

bariz: Besbelli, apaçık, belirgin.

bedbaht: Bahtsız, talihsiz; felâket uğramış olan; mutsuz; üzüntü içinde.

bediî: Güzel, beğenilen; güzellik, estetik.

beraat-i zimmet asıldır: Bir kimsenin suçlu olduğu kanıtlanmadıkça suçsuz sayılmasını emel ilke olarak kabul eden hukuk prensibi.

bid'at: Sonradan çıkan; İslam'da Peygamber'den sonra ortaya çıkan aşırılıklar ve yenilikler.

bilhassa: Özellikle; en çok; hele; her şeyden önce.

birsam-ı saadet: Halüsinasyon; sayıklama; hezeyan; sanrı; uyanık bir insanın bir şeyi görür gibi davranması.

bizatihi: Kendinden; kendisi.

budizm: Tabiatüstü kendine özel bir tanrı yerine, salt varlığın insanda arzu biçiminde belirdiğini ve bundan da ızdırabın doğduğunu; bu ızdıraptan kurtulmak için de varlıktan vazgeçmek gerektiğini ileri süren Hindistan ve Çin'de yaygın bir inanç.

buhran: Kriz.

ca'lî: Yapma; uydurma; sahte.

ceffelkalem: Bir çırpıda; aklına geldiği gibi.

ceht (cehit): Başarmak için çabalama.

celpname: Çağrı kâğıdı.

cemad: Cansız varlık; cisim, nesne.

cevaz: İmkân; olanak; ihtimal; yasak olmama; izin.

cihet: Yön, taraf.

cüret: Cesaret, yiğitlik; düşüncesizce ataklık.

daüssıla: Gurbettekilerin duydukları vatan, yurt hasreti.

delil: Kanıt.

derunî: Derine ait, içsel, ruhî.

dimağ: Beyin; zihin, bilinç.

dönme: Dinini değiştirip müslüman olan kişi, mühtedi.

dubara: Tavlada iki zarın da iki gelmesi.

dü: Farsça iki.

ebediyet: Sonsuzluk, ebedîlik.

ehemmiyet: Önem, önemli olma; önemlilik.

ehliyet: Uzmanlık, yeterlik, iş bilirlik.

elzem: En gerekli, en lüzumlu, vazgeçilemez.

eser: İz, belirti; meydana getirilmiş yazılı, sesli, mimari vb. ürün.

esrarlı: Gizli yönleri bulunan; sırlarla dolu.

eşref-i mahlûkat: Yaradılmışların en şereflisi, insanoğlu.

etajer: Kapaksız, raflı taşınır dolap.

evrak: Varaklar, yapraklar; yazılı kâğıtlar.

falso: Yanlış davranış; bir müzik parçası icra edilirken yapılan nota yanlışlığı.

fasid daire: Kısır döngü.

fevkalâde: Olağanüstü.

fırka: Parti; askerî birlik; hizip; grup.

füsun: Büyü, sihir.

fütuhat: Fetihler.

gaflet: Çevresinde olup bitenlerden habersiz olma; dalgınlık, sezgisizlik; dikkatsizlik, boş bulunma; tedbirsizlik.

galebe çalmak: Yenmek; üstün gelmek.

gam-ı aşk: Aşk üzüntüsü

garabet: Yadırganacak durum; tuhaflık.

garâmî: Duygusal; lirik.

gaşyolmak: Kendinden geçmek.

gayriihtiyarî: Kendiliğinden, istem dışı olarak.

gayrişuurî: Bilinç dışı; şuur dışı.

gayritabiî: Doğal olmayan.

gülzar: Gül bahçesi.

güruh: (Hoşa gitmeyenlerin oluşturduğu) topluluk.

hadîs: Peygamberin sözü veya davranışı.

hâile: Facia; trajedi.

hakaret: Onur kırıcı ve küçük düşücü söz ve davranış.

hakir: Horlanan; hor görülen; küçük, önemsiz, değersiz.

hamule: Yük; taşınacak şey.

hâr: Diken.

hassa: Özel; özgü.

haşmet: Büyüklük, ihtişam, görkem, heybet, kıyıcılık.

havadis: Olaylar; haberler.

havayi (havaî): Boş; değersiz; hava ile ilgili olan.

hayasız: Utanma, çekinme duygu olmayan; arsız.

haysiyet: Onur, şeref, saygınlık; statü; itibar.

hazin: Üzüntü veren, dokunaklı.

herze: Saçma sapan söz; boş söz; zevzeklik.

hezeyan: Saçmalama; sayıklama; gerçek dışı düşünceye dayanan zihnin karmaşası; zihnî coşkunluk.

hilâf: Karşıt; aykırı; zıt; karşıtlık; zıtlık.

hodbin: Yalnız kendi çıkarların düşünen, egoist, bencil.

hulya: Kuruntu; hayal; mutluluk verici düş.

hummalı: Çok sıkı, hareketli; sürekli; hararetli; ateşli.

hususiyet: Özellik; yakınlık, ahbablık.

hüzün (hüzn): Üzüntü; iç sıkıntısı; gönül üzgünlüğü.

ızdırap: İnsana acı veren, üzüntü veren durum.

idrak etmek: Algılamak; anlamak; kavramak; erişmek; ulaşmak.

ifşa etmek: Gizli şeyleri açığa vurmak; yaymak; açıklamak.

iftihar: Övünç, kıvanç.

iğbirar: Tozlanma; birinden beklenilen davranışı görmeyince kırılma, gücenme.

ihfa etmek: Gizlemek, saklamak.

ihmal etmek: Savsaklamak; gereği gibi yapmamak; ilgi göstermemek.

ihtar: Uyarma; hatırlatma; ikaz; uyarı.

ihtilal: Karışıklık; anarşi; karmaşa.

ihtilattan men etmek: (Tutuklu için) Başkalarıyla görüşmesini engellemek.

ihtimal: Olasılık; olabilirlilik; belki.

ihtiva etmek: İçine almak, kapsamak.

ihtiyatkârlık: Sakınganlık; tedbirlilik.

ikinci nevi izafet terkibi: İkinci tür isim tamlaması.

iktifa etmek: Yetinmek.

ilahî: Tanrısal; Allah'a ait; ilahla ilgili; çok güzel.

ima: Dolaylı anlatma, işaret, im.

inhisar: Tekel.

inkılâp: Kısa sürede meydana gelen değişiklik; bir halden başka bir hale geçiş.

inşirah: Gönül açıklığı; ferahlık; iç rahatlığı; rahatlama.

intiba: Zihinde iz bırakma; izlenim.

intisap: Katılma, girme, bağlanma.

inzibat: Disiplin.

iptidai: Gelişmemiş; ilkel.

iptila (ibtilâ): Tiryakilik; alışkanlık; kötü alışkanlık.

irticalen: Doğaçlama olarak; içinden geldiği gibi.

isnad: Suçlama; üstüne atma; yükleme; iftira.

istibdad: Baskıcı, totaliter yönetim.

istidad: Yatkınlık, anlayışlılık, kabiliyet, yetenek.

istiğna: Tok gözlülük; eldekini yeterli bulma; ihtiyaçsızlık; çekinme.

istiğrak: İçine gömülme; dalma; boğulma; dalgınlık; kendinden geçme.

istihfaf etmek: Küçümsemek, önem vermemek.

istihkar: Hor görme, aşağılama; hakir görme.

istihraç: Çıkarım; bir şeyin içinden başka bir şeyi çekip çıkarma; çıkarsama.

istihza: Biriyle alay etme; zevklenme; ince alay.

istikbal: Gelecek; gelecek zaman; geleni karşılama.

işba: Açlığını giderme; doyurma; doyma; doymuşluk hali.

işmizaz: Bir şeyden hoşlanmayıp yüz buruşturma; ürperme; can sıkma.

itidal: Ölçülülük, aşırı olmama hali.

itiyad: Alışkanlık.

ittifak: Görüş birliğine varma; uyuşma; birleşme; birlik.

izafî: Bağlı olduğu nesne ve olaya yahut kişiye göre değişen; göreceli; göreli.

izahat: Açıklamalar.

kabil olmak: İmkân dahilinde bulunmak.

kâbus: Karabasan; boğulma duygusu, sıkıntı ve ağırlık veren korkulu rüya veya hayal; insanı tedirgin eden acı olay.

kâfi: Yeterli.

kalbî: Gönülden.

kanaat: Elindekiyle yetinme; kanma; inanma; fikir, düşünce, kanı.

katiyet: Kesinlik.

kepaze: Utanmaz; arsız; yüzsüz; gülünç; değersiz.

keramet: Olağan dışı yetenek; Allah'ın bazı kimselere bağışladığına inanılan olağanüstü yetenekler.

keşfetmek: Var olduğu halde bilinmeyen bir şeyi bulmak; sezmek; bilmek; anlamak.

kırat: Elmas vb. kıymetli madenlerin ölçülmesinde kullanılan ağırlık birimi; nitelik, düzey, seviye, kalite.

küstah: Davranış ve sözleriyle karşısındaki kıran; her türlü saygıyı bir kenara bırakan; edepsiz, terbiyesiz.

lâdinî: Din dışı.

lahza: Bir bakışlık zaman; göz açıp kapayıncaya kadar olan zaman.

laubalilik: Saygısızlık derecesinde senli-benli olmak; teklifsizlik.

leh: Ondan yana, ondan taraf; onun faydasına..

levh-i mahfuz: her şeyin, insan kaderinin, olmuş ve olacakların âlem yaratılmadan önce Allah tarafından takdir edilerek üzerine yazıldığına inanılan ilahî levha.

lütufkâr: İyiliksever; yardımsever; eli açık; kibar, nazik.

mahcup: Utangaç; utanmış; örtülü, perdeli.

mahiyet: İçerik.

mahkûm: Hükümlü; hüküm giymiş.

mahkûmiyet: Hüküm giyilmişlik.

mahlûk: Yaradılmış; yoktan var edilmiş; hayvan.

mahpus: Hapsedilmiş; kapatılmış olan.

mahremiyet: Gizlilik; özel hayata dair gizlilik.

mahrumiyet: Dilediğini elde edememe, yoksunluk.

mahzun: Hüzünlü, kederli.

makule: Bilimsel tasnifi yapılmış şey; kategori; cins, grup.

malik olmak: Bir şeye sahip olma hakkını elinde bulundurmak ve onu elde etmek;

Manihaizm: Manicilik; her şeyi, biri tamamen benimsenen ve iyi olan ruh, diğeri ayırımsız reddedilen ve kötü olan

madde olarak ikiye ayıran görüş ve bu görüşün öğretisi.

mazhariyet: Emeline erişme, maksadına ulaşma.

mazi: Geçmiş zaman; geçmiş.

mazur: Özrü ve mazereti bulunan; özürlü, kusurlu.

mecra: Su yolu; akış yönü ve yeri; bir işin gidiş doğrultusu.

meçhul: Bilmeyen.

mefhum: Kavram; bir kelimenin taşıdığı anlam.

mel'un: Lanetlenmiş; lanetli.

melâl: Büyük üzüntü; sıkıntı; hüzün.

melankolik: Ruhsal ve bedensel çöküntüye düşmüş olan; kara sevdalı; karamsar; hüzün veren.

mendebur: İşe yaramaz; haylaz; iğrenç.

menfi: Olumsuz; karşı çıkan; negatif, eksi.

menfur: Nefret edilen; iğrenç.

menşe: Çıkış yeri; kaynak; orijin.

mersiye: Ağıt; sağu.

meşgale: Uğraşı.

meşhur-ı cihan: Dünyanın tanıdığı; dünyaca tanınmış.

metanet: Sağlamlık, metinlik, dayanıklılık.

mezhep: Gidilen yol; tutulan yol; görüş; anlayış; öğreti; din.

mihmandarlık: Konuk ağırlama işi; rehberlik.

mihnet: Eziyet, zahmet, sıkıntı, dert, gam.

minnet: Yapılan iyiliğe karşı duyulan gönül borcu; ihsan, lütuf; başa kakma.

miskin: Uyuşuk; üşengeç; tembel; âciz; yoksul; derviş.

mistik: Mistisizmle ilgili, dünyadan el etek çekmişlikle ilgili; kendisini Allah'a adayan kimse; alegorik bir anlam taşıyan.

mizaç: Huy, karakter.

morfin: Uyuşturucu bir alkoloid.

muamele: Davranış biçimi; yol, yöntem, işlem.

muamma: Anlaşılması güç şey; bilmece.

muayyen: Belirlenmiş, kararlaştırılmış.

muhakeme: Bir sonuca ulaşmak amacıyla konu üzerinde akıl yürütme; iki tarafı dinleyerek hüküm verme; karara varma; çıkar yol arama.

muhakkak: Gerçekliği kesinleşmiş; kesin olarak bilinmiş; değiştirilmesi mümkün olmayan.

muhassala: Elde edilen şey, sonuç; bileşke.

muhayyele: Hayal etme yetisi ve gücü.

muhtemel: Olması ve gerçekleşmesi beklenen; olası.

muhteris: Aşırı istekli, hırslı, ateşli.

mukabil: Karşı; bir şeye karşı olarak yapılan şey; karşılık.

mukadderat: Mukadder olan şeyler, alın yazısı; Allah'ın hükmü.

mukaddes: Kutsanmış; mübarek, kutsal.

mukaddesat: Kutsal şeyler.

mukayese: Kıyaslama; karşılaştırma.

munis: Uysal; cana yakın.

murabba: Dörtlü; dört mısradan oluşan bir nazım şekli; beste; kare.

musallat: Askıntı; bir şey üzerine rahatsızlık verecek derecede düşen.

mutad(mutat): Her zaman olduğu için alışılmış olan; her zamanki.

mutasavvıf: Tasavvufla meşgul olan; mistik.

mutedil: Ilımlı, yumuşak huylu.

muttarid: Bir düzeye giden, monoton, yeknesak.

muvaffak: Başarılı, başarmış olan.

muvazene: Denge; dengelilik.

muzdarip (mustarip): Izdırap çeken; acı çeken.

mübalağa: Abartma, aşırı gitme.

mübariz: Teke tek savaşan; savaşanlardan her biri.

mübaşir: Davası görülecekleri mahkeme salonuna çağıran görevli.

müebbeden: Sonsuzca; sonsuza kadar.

müessese: Kurum.

müftehir: Övünen; övünç duyan.

mümessil: Temsilci.

münakaşa: Tartışma, irdeleme.

münasebet: Uyum; ilişki; bağ; ilgi; bağıntı.

münkir: İnkâr eden; inkârcı; inanmayan; Allah'ı inkâr eden.

münzevi: Issız bir yere çekilip tek başına yaşayan; keşiş; yalnızlığı tercih eden.

müphem: Belirsiz, ne olduğu belli olmayan.

mürekkep: Birleşik, birleşmiş; oluşmuş; yazı yazmaya yarayan renkli sıvı yazı malzemesi.

müsamaha: Hoşgörü; anlayışla karşılama.

müstakır: Sabit; yerinden oynamayan; karar kılmış olan.

müstear: Eğreti olarak alınmış; takma.

müstehzi: Alaycı.

müstezad: Divan edebiyatında bir nazım türü.

müsvedde: Taslak; üzerinde çalışılan yazı; karalama; kendini idareden âciz insan.

müşkilat (müşkülat): Güçlükler; engeller; zorluklar.

müşkilpesend (müşkülpesend): Bir şeyi beğenip beğenmemekte zorluk çeken; zor beğenir olan; kararsızlık çeken.

mütehassıs: Uzman.

mütemadî: Kesintisiz; sürekli; devamlı olarak.

mütemadiyen: Sürekli; aralıksız, biteviye.

mütevekkil: Her işini Allah'a bırakan, tevekkül sahibi.

müz'iç: Bıktıran, usandıran; bunaltan.

nadir: Benzeri az bulunur; seyrek, ender.

nakzetmek: Bozmak.

nas: Topluluk, halk, insanlar; hüküm, dogma.

nazarî: Teorik, kuramsal.

nazariye: Teori; kuram; görüş.

nazikâne: Kibarca.

nefer: Fert; asker; er.

neşriyat: Yayınlanmış; basılmış eserler.

nezaket: İncelik, kibarlık.

nim: Yarım, yarı.

nufûz etmek: Bir şeyin içine işlemek; etkili olmak; içine işlemek; anlayabilmek, inceliğini kavramak.

nükte: Anlam inceliği taşıyan düşündürücü söz; espri.

otorite: Emretme gücü; kendini kabul ettirme ve saydırma gücü; yetke.

palaska: Askerlerin bellerine veya çaprazlama göğüslerine taktıkları, üzerinde kasatura, matara gibi şeyleri takmağa mahsus yerleri bulunan, sağlam dokuma veya köseleden yapılmış kayış.

paydos: Çalışmayı geçici olarak bırakmak.

peleseng: Konuşma sırasında yerli yersiz tekrar edilen söz.

perhiz: Sakınma; korunma; imsak; haramdan kaçınma; nefsini kısıtlama; diyet.

pervane: Ateş etrafında dönen ve dönerken ateşe atılan bir uçan böcek.

peyda olmak: Ortaya çıkmak; belirmek; hasıl olmak.

râm olmak: Boyun eğmek.

resmiyet: İlişkilerde ölçünün, biçimin önemsendiği durum; resmîlik.

riayet: Kurallara uyma; saygı gösterme; itibar etme; ağırlama.

riyakâr: Davranışları düşüncelerine uymayan; iki yüzlü, mürai.

riyazi: Matematikle ilgili.

ruh haleti: Psikolojik durum.

saadet: Bahtiyarlık, mutluluk.

sadakat: Bağlılık.

safiyane: Çok temiz, çok saf olarak.

safiyet: Saflık, temizlik.

sagar-ı keşide: Kaldırılmış içki kadehi.

saik: Sevkeden, götüren; sebep, güdü.

sarf: Dilbilgisinin kelime yapısı ve biçimi ilgili olan dalı, morfoloji.

sathî: Yüzeysel.

sebat: Sözünde veya yerinde durma; bir işi sonuna kadar sürdürme.

seciye: Yaradılış, karakter; huy; ıra.

semavî: Göksel; gökle ilgili; ilâhî; tanrısal.

serap: Hayal; düş; atmosferdeki ışı kırılmaları sonucunda çöllerde oluşan ve gözlemlenebilen su, vaha vb. görüntüler.

serv-i simin: Gümüş servi.

seyyâle: Akan şey; sıvı.

sigaya (sıygaya) çekmek: Bir kimseyi sıkı biçimde sorgulamak.

silsile: Zincir, zincirleme; sıra, dizi; şecere.

sima: Yüz, çehre; tip.

sine: Göğüs.

softa: Medrese öğrencisi; yeterli bilgisi olmadığı halde bilgiçlik taslayan bağnaz kimse.

stajyer: Staj yapan; aday.

sûr: Boru; kıyamet günü İsrafil'in çalacağı boru.

sükûnet: Dinme, durma, yatışma; hareketsizlik, sessizlik; soğukkanlılık.

şahsî: Kişisel; kişiye ait.

şahsiyet: Kişilik.

şaklaban: Başkalarını eğlendirmek için kendini gülünç duruma düşürmekten çekinmeyen; dalkavuk.

şamanizm: Şamanlık; Sibirya halkları ile eski Orta Asya Türkleri arasında kam, baksı adı verilen büyücü-falcı-otacı din adamlarının aracılığına ve doğa güçlerine inanma biçiminde görülen ilkel din; kamlık.

şevk: Aşırı istek; coşku.

şiar: Ayırıcı özellik; belgi; işaret, belirti; parola.

şuh: Cilveli; serbest davranışlı (kadın).

taarruz: Saldırı; hücum; atılış.

tabiiyet: Uyrukluk; bağlılık.

tabiye: Yerleştirme; hazırlama; taktik.

tafsilat: Ayrıntılar, incelikler; detaylar.

tahammül: Yüklenme; katlanma; dayanma; sabır.

tahayyülat: Hayalde canlandırmalar; hayal kurmalar.

tahkir etmek: Gönül kırıcı olmak; aşağılamak; küçük görmek; hakaret etmek.

tahrif: Bir sözün anlamını değiştirme; bozma.

talimname: Savaşa gereken biçimde hazırlanmak için silahlı kuvvetlerde bulunan her sınıf ve silahın muharebe ve hizmet yönünden nasıl kullanılacağını, her sınıfın nasıl silah, araç ve

gereçle nasıl eğitileceğini açıklayan, askerî taktik ve bilgiler içeren kılavuz kitapçık.

tarziye: Gönül alma; bağışlanmasını isteme; dua etme.

tasavvuf: Tanrı'nın niteliğini ve evrenin oluşumunu varlıkta birlik anlayışı içinde açıklamaya çalışan dinî ve felsefî akım; mistisizm; İslam mistisizmi.

tasavvur: Tasarım; zihinde yapılan planlama; amaç, düşünce.

tasfiye etmek: Arıtmak; ayıklamak; yok etmek; ortadan kaldırmak.

tashih: Doğrultma; düzeltme.

tayin etmek: Belirlemek, kararlaştırmak; atamak.

tebessüm: Gülümseme.

tecelli: Görünme; ortaya çıkma; ilahî kudretin insanda ve varlıklarda görünmesi.

tedaî: Çağrışım.

teessür: Üzüntü duyma; etkisinde kalma; üzülme.

tefelsüf: Felsefeyle ilgili konuşma; felsefe yapma; filozoflaşma.

teferruat: Detaylar; ayrıntılar.

tefrika: Ayrılık; ayırma; bozuşma, nifak; ard arda parçalar halinde yayınlanan yazı serisi.

tehditkâr: Tehdit edici, tehdit belirtisi taşıyan.

tekâmül: Olgunluk; olgunlaşma; evrim.

tekerrür: Tekrarlanma; yinelenme.

teklif: Bir şeyin yapılmasını isteme; öneri; vergi.

telepati: Bir kişiye ait duyum, düşünce ve izlenimlerin bir başka kişiye bilinen fiziksel yolların dışında bir yolla ulaşması; uzak duyum.

telepatik: Telepatiyle ilgili durum.

telif: Uzlaştırma; bir araya getirme; birbirine uydurma; bağdaştırma; eser yazma; meydana getirilmiş eser.

telkin etmek: Bir düşünce veya duyguyu bir kimsenin zihnine yerleştirmek, aşılamak.

temas etmek: Dokunmak; ilişki kurmak.

temenni: Gönülden dileme, dilek.

temin etmek: Sağlamak, inandırmak.

temkin: Ağırbaşlılık; ölçülülük; tedbirlilik.

tenasüh: Ruhun insan hayvana, hayvandan insana, insan insana geçmesi inancı, ruh göçü.

tenbih (tembih): Uyarma, uyarıcı; ikaz; uyarım.

teneffüs: Soluk alma; ders arası dinlenme.

tenkit: Eleştiri; kritik; olumsuz yargıda bulunma; eleştirme.

tercih etmek: Yeğlemek; yeğ tutmak.

terk etmek: Bırakmak; ayrılmak; vazgeçmek; boşamak; ihmal etmek.

terkip: Parçaları birleştirme; tamamlama; tamlama; sentez.

teşbih: Benzetme.

teşebbüs: Girişim.

teşhis: Tanıma; tanılama; ne olduğunu belirleme.

teşmil: Kapsamına alma; yayma; genişletme.

tezahür: Ortaya çıkma; görünme; belirme; arka çıkma.

umman: Engin deniz; okyanus.

umumî vicdan: Genel kanaat, kamuoyu.

usanç: Bıkkınlık; bezginlik; yılgınlık.

vahdet: Birlik.

vahim: Üzücü ve korkunç durum; tehlikeli; korkunç.

vaka: Olay.

vâkıf: Bir işi gereği gibi bilen; malını vakfeden, bağışlayan.

vâris: Mirasçı.

vazife: Görev; okul ödevi.

vefa: Sevgide bağlılık, dostlukta sebat, sadakat.

vehmetmek: Olmayan bir şeyi var saymak; olmayan bir şeyden korkmak.

veraset: Mirasçılık; kalıtım.

vukuat: Olaylar; olup bitenler.

vuslat: Kavuşma; buluşma; birleşme.

vuzuhsuz: Açık ve anlaşılır olmama; belirsiz.

yar: Dost

yek: Farsça bir sayısı.

yüksünmek: Yük saymak; tembellik etmek; üşenmek.

zâir: Ziyaretçi.

zelilâne: Aşağılık biçimde.

zevc: Koca, erkek eş.

zevce: Kadın eş.